

SLUŽBENI GLASNIK

SISAČKO-MOSLAVAČKE ŽUPANIJE

2007.

BROJ: 19

Sisak, 27. prosinca 2007.

GODINA XV

SADRŽAJ

AKTI ŽUPANIJSKE SKUPŠTINE

87. Odluka o donošenju Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije 353
88. Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije 353

AKTI ŽUPANIJSKE SKUPŠTINE

87.

Na temelju članka 20. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (»Narodne novine«, broj 33/01, 60/01 i 129/05) i članka 25. Statuta Sisačko-moslavačke županije (»Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije«, broj 10/01, 4/03 i 4/06), Županijska skupština Sisačko-moslavačke županije na 15. sjednici održanoj 24. prosinca 2007. godine, donijela je

ODLUKU

o donošenju Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije

I.

Donosi se Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije.

Sastavni dio ove Odluke je tekst Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije.

II.

Ova Odluka stupa na snagu danom objave u »Službenom glasniku Sisačko-moslavačke županije«.

SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA
ŽUPANIJSKA SKUPŠTINA

KLASA: 300-01/07-01/02
URBROJ: 2176/01-01-07-2
Sisak, 24. prosinca 2007.

Predsjednik Županijske skupštine
Prof. dr. sc. Ladislav Lazić, v.r.

88.

SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA
ŽUPANIJSKA RAZVOJNA STRATEGIJA

SADRŽAJ

UVOD	354
Osvrt na Regionalni operativni program	354
Koncept Županijske razvojne strategije (ŽRS).....	355
SAŽETAK	356
1. PROFIL ŽUPANIJE.....	356
1.1. KONTEKST.....	356
1.2. ADMINISTRATIVNE STRUKTURE, CIVILNO DRUŠTVO I ZEMLJOPISNI PROFIL.....	357

1.2.1. Administrativne strukture.....	357
1.2.2. Civilno društvo.....	360
1.2.3. Zemljopisni profil.....	360
1.3. RAZVOJNI TRENDOVI.....	362
1.3.1. Tranzicijsko gospodarstvo.....	362
1.3.2. Demografija i zaposlenost.....	363
1.3.3. Infrastruktura.....	364
1.3.4. Neujednačenosti i nesrazmjeri.....	365
1.3.5. Iskorištavanje potencijala – izazovi i prilike.....	365

2. STRATEGIJA..... 367

2.1. SWOT ANALIZA (snage, slabosti, prilike i prijetnje).....	367
2.1.1. SWOT analiza ROP-a.....	367
2.1.2. SWOT proces.....	367
2.1.3. SWOT (rezultati prvog stupnja).....	368
2.1.4. Ključna razvojna pitanja (rezultati drugog stupnja).....	371
2.2. VIZIJA.....	375
2.2.1. Vizija Županije 2013.....	375
2.2.2. Strategija ostvarenja Vizije.....	375
2.2.3. Razvojni okvir.....	376
2.3. CILJEVI RAZVOJA.....	377
2.3.1. Cilj 1. Ravnomjeran regionalni razvoj kroz integrirano planiranje, partnerstvo i suradnju.....	377
2.3.2. Cilj 2. Integrirani razvoj prioritetnih sektora i restrukturiranje.....	378
2.3.3. Cilj 3. Razvoj ljudskih resursa i zapošljavanje.....	378
2.3.4. Cilj 4. Održivo upravljanje prirodnim i kulturnim resursima.....	378
2.3.5. Cilj 5. Unaprijeđenje kvalitete života i socijalnog standarda.....	378

3. PRIORITETI I MJERE 378

3.1. PRIORITET 1. Horizontalno i vertikalno usklađenje i jačanje strateškog i prostornog planiranja.....	381
3.2. PRIORITET 2. Ciljani razvoj komunalne infrastrukture i okolnog prostora – stvaranje preduvjeta za uspješan razvoj.....	382
3.3. PRIORITET 3. Intra-županijska, među-županijska, prekogranična, bilateralna i multilateralna suradnja.....	383
3.4. PRIORITET 4. Konkurentna i održiva poljoprivreda i ruralni razvoj.....	384
3.5. PRIORITET 5. Razvoj konkurentnog malog i srednjeg poduzetništva i izgradnja poticajnog investicijskog okruženja.....	385
3.6. PRIORITET 6. Razvoj konkurentnog, održivog i okolišno prihvatljivog turističkog sektora.....	387
3.7. PRIORITET 7. Dovršenje restrukturiranja i racionalizacije poslovanja bivših velikih poduzeća.....	389
3.8. PRIORITET 8. Izgradnja ljudskih resursa.....	389
3.9. PRIORITET 9. Usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada.....	391

3.10. PRIORITET 10. Zaštita resursa – minimiziranje rizika štetnog uticaja.....	392
3.11. PRIORITET 11. Održivo korištenje prirodnih resursa i kulturne baštine.....	393
3.12. PRIORITET 12. Razvoj civilnog društva.....	394
3.13. PRIORITET 13. Unaprijeđenje socijalne infrastrukture, zdravstva i socijalne skrbi.....	396

4. PROVEDBA ŽRS 397

4.1. NAČELA I MEHANIZMI PROVEDBE.....	397
4.2. FAZE PROVEDBE.....	398
4.3. PRAĆENJE I PROCJENA.....	399

PRILOZI.....	400
--------------	-----

PRILOG 1. KONZULTACIJSKI PROCES 400

PRILOG 2. REZULTATI ROP-A

2002 – 2007.....	403
------------------	-----

PRILOG 3. OSNOVNA ANALIZA..... 407

PRILOG 4. RAZRADA MJERA I SELEKCIJA PROJEKATA..... 465

OSTALI PRILOZI 467

Sudionici i suradnici u pripremi ŽRS..... 467

Popis skraćenica..... 468

UVOD

Osvrt na Regionalni operativni program

Prvi regionalni razvojni dokumenti izrađeni po ogledu na europsku praksu bili su u Hrvatskoj Regionalni operativni programi (ROP-ovi) koji su inicijalno bili razvijeni uz financijsku i tehničku potporu CARDS programa Europske unije. ROP je sadržavao razvojnu strategiju, prioritetna područja djelovanja te konkretne razvojne projekte (tzv. listu projekata). Nakon prva četiri, odnosno osam ROP-ova razvijenih uz potporu CARDS-a, uskoro su i sve ostale županije počele izrađivati svoje programe i početkom 2007. godine, još samo nekoliko ROP-ova je u završnoj fazi izrade.

Svrha ROP-a nije bila samo lista projekata, nego izgradnja strateške planske baze koja bi služila kao osnova za usmjeravanje sveukupnih razvojnih investicija, dodjelu budućih sredstava EU fondova, drugih međunarodnih donatora i nacionalnih i lokalnih proračuna. Mada je u tom smislu učinak ROP-ova skroman, sam ROP proces je uspješno unaprijedio razumijevanje kao i kapacitete svih ključnih sudionika u pogledu programiranja i planiranja, a naročito je značajno potpuno usvajanje participativnog pristupa planiranju – svi su ROP-ovi izrađeni u partnerstvu sa širokim krugom sudionika¹.

¹ U svim fazama izrade ROP-ova bili su uključeni relevantni razvojni čimbenici, najčešće organizirani u grupe koje su predstavljale civilni, javni (administrativni) i privatni (poslovni) sektor. ROP-ovi su bili dostupni i predstavljani široj javnosti preko županijske web stranice i drugih medija.

Iako ROP nije imao pravno uporište u hrvatskom zakonu, na županijskoj razini bio je institucionaliziran usvajanjem i prihvaćanjem za službeni dokument za koji je odgovorna županijska uprava. Svi ROP-ovi su predstavljeni županijskim Poglavarstvima, a po njihovom odobrenju, usvojila ih je Županijska skupština, te su potvrđeni od nadležnog Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka (koje ih je također upućivalo na razmatranje i očitovanje Nacionalnoj savjetodavnoj skupini).

ROP je uspješno poslužio kao lista projekata za potporu od strane Europske unije i drugih donatorskih fondova, no budući da nije bio integriran u hrvatski nacionalni sustav, bio je manje uspješan u programiranju Vladinih sredstava. Međutim, prema naputcima Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, prijedlogu Nacionalne strategije regionalnog razvoja i Zakona o regionalnom razvoju, ROP-ovi nisu pripremani samo zbog privlačenja stranih fondova za buduća regionalna ulaganja (po ulasku u Europsku uniju – EU strukturni fondovi), već također i za usmjeravanje državnih, županijskih i ostalih izvora financiranja.

Koncept Županijske razvojne strategije (ŽRS)

Najznačajnija razlika između statusa Hrvatske prije i nakon ulaska u Europsku uniju sadržana je u činjenici da će sva pomoć Europske unije prolaziti kroz domaće sustave; odnosno u Hrvatskoj više neće moći postojati programi financirani iz EU koji će djelovati usporedo s Vladinim programima potpore.

Nacrtn Zakona regionalnog razvoja RH predstavlja pravnu osnovu integriranom sustavu potpore za regionalni razvoj. Jedan od elemenata sustava potpore predviđenih nacrtom Zakona je i Županijska razvojna strategija (ŽRS), koja sama predstavlja logično proširenje, odnosno nastavak ROP-ova.

ŽRS, kako je predviđeno Nacionalnom strategijom regionalnog razvoja (NSRR) i nacrtom Zakona o regionalnom razvoju, je glavni dokument planiranja održivog društveno-gospodarskog razvoja svake županije koji uzima u obzir državnu politiku, mogućnosti financiranja te podjelu pravne nadležnosti između državne, područne (regionalne) i lokalne razine. Osim toga, **Županijska razvojna strategija** treba biti:

- vođena smjericama Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka te pripremljena kroz blisku suradnju sa svim ministarstvima kako bi se osiguralo financiranje
- usko integrirana i u skladu s državnim sustavima, uvažavajući saznanje da će nakon pridruživanja RH EU, primarni izvor financiranja regionalnih ulaganja biti Strukturni fondovi koji će biti raspoređeni kroz nacionalne sustave
- dokument za programiranje i koordiniranje korištenja jasno određenih izvora financiranja (raspoređivanje lokalnih, županijskih i državnih resursa preko razvojnih ugovora – pogledaj *Akcijski plan*), za *sedmogodišnji* planski ciklus

- provodjen preko **Akcijskog plana** – pridruženog dokumenta s jasnim rokovima provedbe i proračunom Akcijski plan ŽRS - a priprema se za razdoblje od *dvije godine* te predstavlja detaljan operativni dokument koji omogućava primjenu ŽRS - a, odnosno služi kao razvojni ugovor za alociranje financijskih i programskih potpora. Razvojni ugovor određuje financijske obveze hrvatske Vlade, županija i jedinica lokalne samouprave u provedbi Akcijskog plana definirajući ukupan iznos sredstava te planirane alokacije za svaku godinu, svaki prioritet i s udjelima svakog od izvora.

Planirano je dakle, da će ŽRS zajedno s dvogodišnjim Akcijskim planom oblikovati sedmogodišnji krug planiranja. No, budući da su ključni elementi prijedloga Nacionalne strategije regionalnog razvoja (NSRR) koji se odnose na ŽRS još uvijek su predmet dogovora, kao i Zakon o regionalnom razvoju, Ova **Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije** jest u određenom smislu prijelazni dokument za razdoblje do usvajanja Zakona, nakon čega će biti nadopunjen i po potrebi revidiran. Ova nadopuna se prvenstveno odnosi na izradu Akcijskog plana koji će definirati financijske obveze tijela državne, područne i lokalne razine u provedbi ŽRS. U međuvremenu, Strategija predstavlja nadogradnju Regionalnog operativnog programa koja uzima u obzir trenutačne županijske socio-ekonomske prilike i razvojna opredjeljenja Županije kao i nacionalne prioritete, smjernice i programe koji se provode ili planiraju, a reflektiraju se na planiranje i provedbu županijskog razvoja (IPA i slično). Isto tako, ŽRS sadrži u sebi vrijedne lekcije naučene u pripremi i provedbi ROP-a, kako svoje tako i drugih županija, te iskustva rada na EU projektima i suradnje s Delegacijom europske komisije (DEK), drugim donatorima, ministarstvima i ostalim relevantnim čimbenicima.

Cilj takve Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije jest postaviti jasne i realistične strateške okvire razvoja koji će omogućiti kako Županiji, tako i drugim institucijama i tijelima, koje upravljaju razvojem fokusirano i djelotvorno usmjeravanje investicija i aktivnosti. Zbog toga je posebno važno načelo partnerstva i participacije ugrađeno u dokument, a »iskovano« iskustvima ROP-a² jer je jedino kroz konsenzus i zajednički izgrađenu viziju budućnosti moguće postići učinkovit, balansiran i pozitivan napredak. Informativnim kampanjama, ali i aktivnim uključanjem zajednice u proces ŽRS, nastoji se izgraditi strategiju koja će djelovati kao široka razvojna platforma za županijske, ali i lokalne inicijative. Jednostavnim promjenama u pristupu koje u slučaju ŽRS-a podrazumijevaju multidisciplinarno umjesto sektorskog djelovanja te uvođenje mehanizama praćenja i evaluacije koji omogućavaju neprekidno usavršavanje i usklađivanje s potrebama, bit će moguće fokusirano djelovanje koje usmjerava ograničena sredstva na ona područja odnosno projekte koji svojim sinergijskim učinkom postižu željeni razvoj, napredak i boljitak.

Županijska razvojna strategija pripremljena je prema standardnoj metodologiji izrade strateških planova, te u skladu sa smjericama Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka. Glavni nositelj izrade bili su upravni

odjeli Županije, te Županijska razvojna jedinica koju čine pročelnici upravnih odjela te Županica sa zamjenicima. Stručnu tehničku pomoć pružili su i profesionalni domaći i strani konzultanti angažirani kroz CARDS 2003 projekt »Održivi razvoj ratom pogođenih područja Hrvatske«, uz opću koordinaciju Upravnog odjela za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima. Kroz niz radionica pripremljene su i verificirane pojedine faze strategije, od osnovne analize, preko SWOT analize do strateških ciljeva, prioriteta i mjera. Svaka od faza u izradi Strategije bila je predstavljena Županijskom partnerstvu koje je pozvano na raspravu, komentare i nadopune, te prezentirana široj javnosti kroz publikaciju na županijskoj web stranici. Proces izrade ŽRS - a detaljnije je prezentiran u Prilogu 1. Konzultacijski proces.

SAŽETAK

Predgovor

Očito su lokalni društveno-gospodarski uvjeti prošli fazu recesije i u određenoj mjeri učinili zaokret nabolje, ipak prevladava osjećaj da sveukupno gospodarstvo stoji i iščekuje značajniju promjenu. Ta promjena zahtijeva dobro smišljenu i uobičajenu intervenciju koja će stimulirati tako željene učinke napretka. Potrebna je neka **iskra** koja će pokrenuti lokalno gospodarstvo. A ta iskra treba biti nešto što će pobuditi pozornost i javnog i privatnog sektora, te inicirati osjećaj pouzdanja, vjere i osjećaja pripadnosti. Takve akcije ne mogu biti bezlične i općenite, nego ciljane, usredotočene i prije svega – uspješne. Ovakva filozofija možda najbolje izražava namjeru Županijske razvojne strategije.

Svrha ŽRS - a je poboljšati konkurentnosti gospodarstva SMŽ - e i ojačati njen tržišni "imidž" kako bi se privukla privatna ulaganja, ostvario porast BDP-a i smanjila nezaposlenost. Doprinijet će i održivom povratku prognanika i izbjeglica te sveopćem društveno-gospodarskom boljitku SMŽ -e uključivanjem svih sektora društva i gospodarstva u glavne razvojne projekte.

Iako ŽRS ima izrazito gospodarsko-razvojno usmjerenje, prepoznaje i činjenicu postojanja potreba za projektima koji rješavaju pitanja, neizravno vezana na gospodarstvo i koja su posebnost ratom zahvaćenih područja.

1. PROFIL ŽUPANIJE

Podatci koji su korišteni za izradu Profila županije prikupljeni su, analizirani i ocijenjeni kroz opsežan konzultativni proces temeljen na participativnosti. Osnovnu analizu (OA) pripremili su upravni odjeli Županije te je izrađena od strane pročelnika koji, zajedno sa Županicom i njenim zamjenicima, čine Županijsku razvojnu jedinicu (ŽRJ). Profil Županije je *sinteza i interpretacija* velikog broja podataka² odnosno statističkih i drugih pokazatelja socio-ekonomskih prilika koja je pripremljena uz potporu tehničke pomoći angažirane od strane Delegacije Europske komisije kroz CARDS 2003. program – projekt »Održivi razvoj ratom stradalih područja Republike Hrvatske«.

Profil Županije nastoji razlučiti povijesne uzroke, trendove i utjecaje koji su, i koji još uvijek, oblikuju društveno-gospodarski razvoj Županije. On predstavlja osnovni referentni materijal za SWOT analizu iz koje su identificirana ključna pitanja te u konačnici izvedena strategija u smislu prioriteta i mjera ŽRS - e.

1.1. KONTEKST

Sisačko-moslavačka županija je u prošlosti, po modelu planskog gospodarstva, bila jedna od razvijenih područja današnje Hrvatske. Događaji iz prve polovine 90-ih godina prošlog stoljeća imali su snažan pretvorbeni utjecaj na budućnost Županije i Države. Glavne čimbenike moguće je sažeti kako slijedi:

- **Domovinski rat** – Tijekom gotovo četiri godine (1991.-1995.) više od pola Županije bilo je privremeno okupirano čineći je politički, gospodarski i društveno odsječenom od Republike Hrvatske. Rezultirajuće stradanje i migracija stanovništva te gospodarske štete na javnim /državnim dobrima koje se procjenjuju na 450 milijuna eura², uz gubitke u privatnoj imovini, predstavljaju ogroman izazov gospodarskom oporavku
- **Raspad Jugoslavije** – utjecao je na smanjenje nacionalnog tržišta sa 22 milijuna stanovnika na približno 4,5 milijuna što je imalo snažan, negativan utjecaj na velika poduzeća koja su se oslanjala na ostvarivanje prihoda s cijelog jugoslavenskog tržišta. To posebno vrijedi za velike tvrtke (npr. Željezaru Sisak, INA Rafineriju nafte Sisak, Radonju Sisak, Petrokemiju Kutina) koje su bile glavni generatori zapošljavanja u Županiji
- **Prijelaz s planskog na tržišno gospodarstvo** – naročito je pogodio velike industrijske tvrtke² koje su trpjele posljedice prevelikih kapaciteta, zastarjele tehnologije i manjak kapitalnih investicija što ih je učinilo nekonkurentnim na slobodnom tržištu
- **Privatizacija** – Nakon završetka Domovinskog rata, pokrenut je proces restrukturiranja i obnove gospodarstva. Jedan od glavnih oslonaca bio je program privatizacije državnih poduzeća, koji i nakon cijelog desetljeća još uvijek traje. Neophodne zakonske prilagodbe i reforme su sada uglavnom učinjene pa se povećava i broj uspješnih pretvorbi
- **Nedostatak ulaganja** – Gospodarski sustav u Županiji postupno oživljava i prepoznata je potreba za ciljanim javnim ulaganjima koja će stimulirati i ubrzati taj proces. Financijska sposobnost potencijalnih ulagača unutar Županije nije dostatna za postizanje ekonomske transformacije u potrebnom obimu, pa se razvijaju programi koji stvaraju uvjete za privlačenje i poticanje privatnih ulaganja.

Unatoč ovim teškim tranzicijskim okolnostima i negativnim društvenim i gospodarskim posljedicama

koje je Županija pretrpjela, postoje vidljivi i značajni pokazatelji o ostvarivanju uvjeta za pokretanje gospodarstva novim i održivim smjerom. Brojni čimbenici ukazuju na početak oporavka, kao na primjeru:

- industrije nafte, umjetnih gnojiva, prerade mesa te kemijska industrija koje su pretrpjele ozbiljnu recesiju tijekom i nakon Domovinskog rata, iako sa smanjenim prometom i brojem zaposlenih danas se ponovo nalaze na putu oporavka i sada su značajni gospodarski subjekti u regiji te postaju sve konkurentniji i na globalnom tržištu
- uspješna privatizacija u tekstilnoj industriji omogućila je proizvođačima preživljavanje, ne samo domaće krize, nego i nove izazove EU tržišta, kao i izuzetan rast visoko konkurentnog kineskog tržišta
- drvno-prerađivačka industrija pretrpjela je značajne negativne utjecaje koji su rezultirali stečajem mnogih poduzeća. Ipak, pojedina su poduzeća smanjenjem radne snage, spajanjem ili kupovinom manjih konkurenata ostala na tržištu te plasiraju svoje proizvode, uglavnom niže dodane vrijednosti, na regionalno ili EU tržište. Ova se poduzeća sada suočavaju s izazovom povećavanja dodane vrijednosti proizvoda.

Općenito, stupanj revitalizacije razlikuje se među industrijskim sektorima, ali proces restrukturiranja je u tijeku. Prepoznata su ključna područja konkurentnog poslovanja za mnoge industrije, a nova mala, srednja i velika poduzeća pojavila su se nakon razdiobe velikih tvrtki. Pojačana svijest o potrebi za što većom konkurentnosti stimulira poduzetnike na poduzimanje agresivnijeg pristupa tržištu te traženje i privlačenje međunarodnih investicijskih partnera kao i onih sa Hrvatskog ili regionalnih tržišta.

1.2. ADMINISTRATIVNE STRUKTURE, CIVILNO DRUŠTVO I ZEMLJOPISNI PROFIL

1.2.1. Administrativne strukture

Županija

U Županiji postoji 456 naselja organiziranih u 19 jedinica lokalne samouprave: 6 gradova (Glina, Hrvatska Kostajnica, Kutina, Novska, Sisak i Petrinja) i 13 općina (Donji Kukuruzari, Dvor, Gvozd, Hrvatska Dubica, Jasenovac, Lekenik, Lipovljani, Majur, Martinska Ves, Popovača, Sunja, Topusko i Velika Ludina) (Slika 1.). Općine i gradovi su samoupravne jedinice *lokalne razine*.

Slika 1. Jedinice lokalne samouprave Sisačko-moslavačke županije (Izvor: Prostorni plan SMŽ - e).

Županija je jedinica *područne (regionalne)* samouprave. Tijela Županije su: Županijska skupština, Županijsko poglavarstvo, župan i upravna tijela. Županijska skupština je *predstavničko* tijelo građana Županije i ima 52 vijećnika, koji se biraju neposredno tajnim glasovanjem na redovnim izborima. Skupština ima predsjednika i dva potpredsjednika. *Izvršna* tijela Županije su Županijsko poglavarstvo i župan. Županijsko

poglavarstvo ima 13 članova. Župan zastupa Županiju i nositelj je izvršne vlasti i ima dva zamjenika. Župan je predsjednik Poglavarstva, a zamjenici župana po položaju su zamjenici predsjednika Poglavarstva.

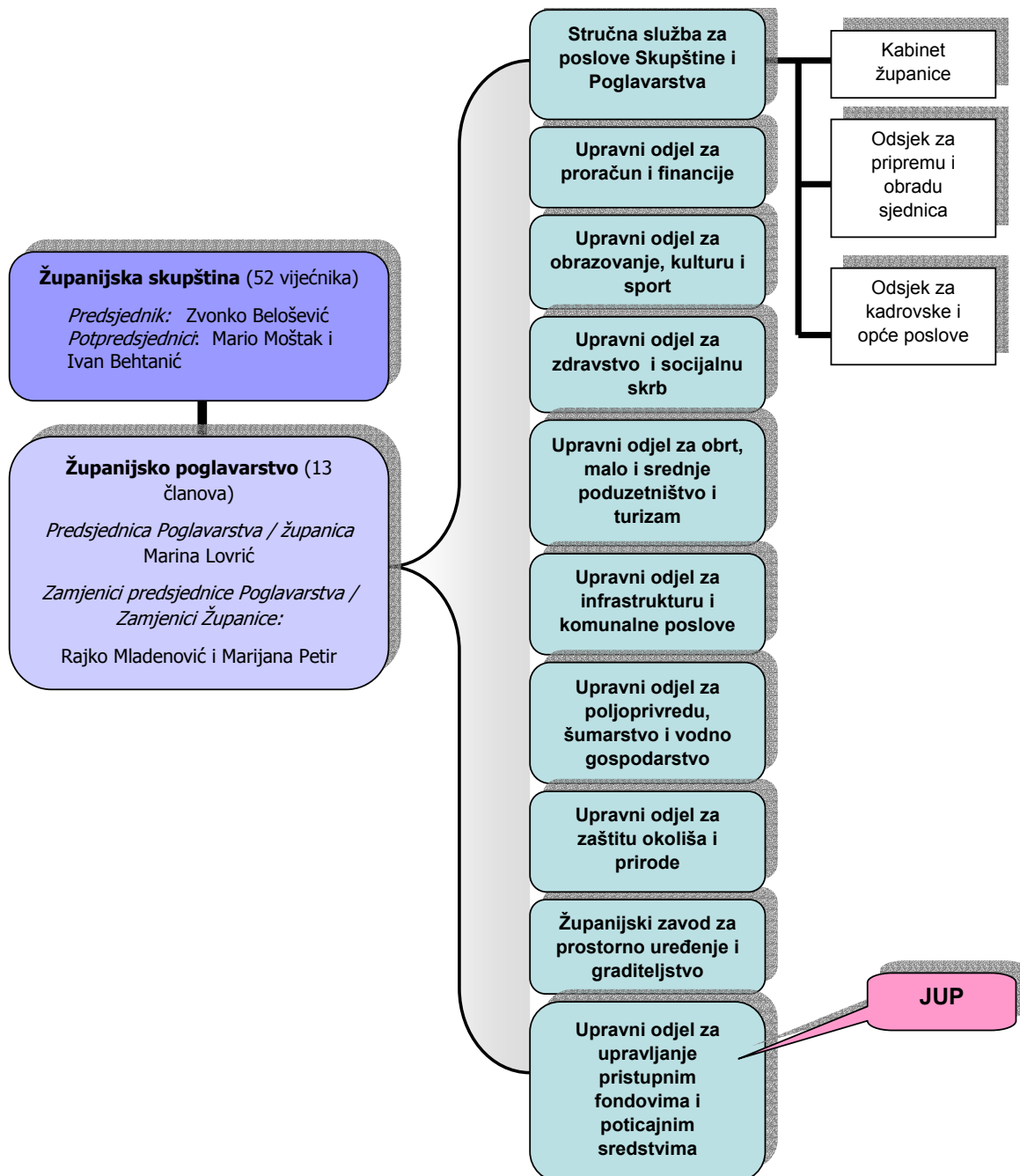
Upravna tijela Županije čine upravni odjeli i zavodi. Postojeće unutrašnje ustrojstvo, odnosno upravni odjeli Sisačko-moslavačke županije prikazani su niže (Dijagram 1.).

Kao i u drugim županijama, i u Sisačko-moslavačkoj također djeluju i institucije *državne razine* – uredi državne uprave koji obavljaju upravne i stručne poslove koji se odnose na gospodarstvo, društvene djelatnosti, prostorno uređenje i graditeljstvo, opću upravu i statistiku, te javna poduzeća i ustanove (komunalne djelatnosti, vodoopskrba, dječji vrtići i dr.).

U cilju osiguravanja ravnomjernog razvoja, Županija sukladno svojim zakonskim ovlastima donosi dokumente

praćenja stanja u prostoru i dokumente prostornog uređenja - Prostorni plan Županije, te četverogodišnja Izvješća o stanju u prostoru i pripadajuće Programe mjera za unaprijeđenje stanja u prostoru². Ovi dokumenti imaju snagu i pravnu prirodu podzakonskog propisa. Županija, također, razvoj usmjerava i sektorskim strategijama (npr. strategija razvoja turizma, poljoprivrede i slično) i svojim programima (npr. Program razvoja poduzetničkih zona).

Dijagram 1. **Unutrašnje ustrojstvo Sisačko-moslavačke županije**

² Prostorni plan Sisačko-Moslavačke županije, Službeni glasnik SMŽ br. 4/01, od 24. travnja 2001. Zadnje izvješće o stanju u prostoru SMŽ za razdoblje 2003.-2005, i Program mjera za unapređenje stanja u prostoru za razdoblje 2006.-2010, objavljeni su u Službenom glasniku SMŽ br 5/2006, od 27. veljače 2006.

Županijsko partnerstvo/Partnersko vijeće³

Županijsko partnerstvo/tada Partnersko vijeće (ŽP) osnovano je u rujnu 2004. godine, nakon službenog usvajanja ROP-a, čime je institucionalizirana suradnja između tri interesne skupine razvijene tijekom pripreme ROP-a. Tajnim glasovanjem na javnim sastancima (triju interesnih skupina i) javnog sektora (uprave), ii) poslovnog sektora, i iii) civilnog sektora, izabrano je njegovih petnaest članova. Do ožujka 2006. godine "prvo" Partnersko vijeće je održalo šest sjednica. Njegove odluke i mišljenja usmjerile su prvu fazu provedbe ROP-a koja je uspješno završena potpunim iskorištenjem fondova namijenjenih za provedbu ROP-a iz CARDS 2003 programa (vidi Prilog 2. Rezultati ROP-a).

Partnersko vijeće je na svojoj šestoj sjednici održanoj 28. rujna 2005. godine prihvatilo prijedlog Županije za jačanje i proširenje članstva. U ožujku 2006. godine održani su novi izbori za šire članstvo, na 21-nog člana odnosno po sedam predstavnika svake od tri interesne skupine, što je bilo i u skladu s preporukama MMTPR vezanih za osnivanje Partnerstva. Na prvoj, sljedećoj sjednici usvojen je Poslovnik o radu Partnerstva s ciljem definiranja uloge i načina rada PV.

Prema nacrtu Zakona o regionalnom razvoju i Nacionalnoj strategiji regionalnog razvoja, partnersko vijeće/odbor treba biti obvezatno savjetodavno tijelo Županije. Kako Zakon još nije usvojen, Županijsko partnerstvo SMŽ-e, kao ni u 20 drugih županija, nažalost nema zakonsku osnovu izuzev internih pravilnika i poslovnika što donekle ograničava njegovu učinkovitost. Prepoznajući potencijale i vrijednost partnerstva, koji leže u njegovoj neovisnosti i multidisciplinarnosti, Sisačko-moslavačka županija je sa Županijskim partnerstvom ŽRS - a uspostavila uski suradnički odnos na pitanjima koja se ne tiču samo izrade Strategije, već i drugih projekata. Osim toga, provode se i inicijative koje imaju za cilj ojačati kapacitete Partnerstva, kako u smislu odnosa između

Partnerstva i Županije i drugih tijela, tako i između Partnerstva i interesnih skupina koje predstavljaju (vidi Prilog 2. Rezultati ROP-a).

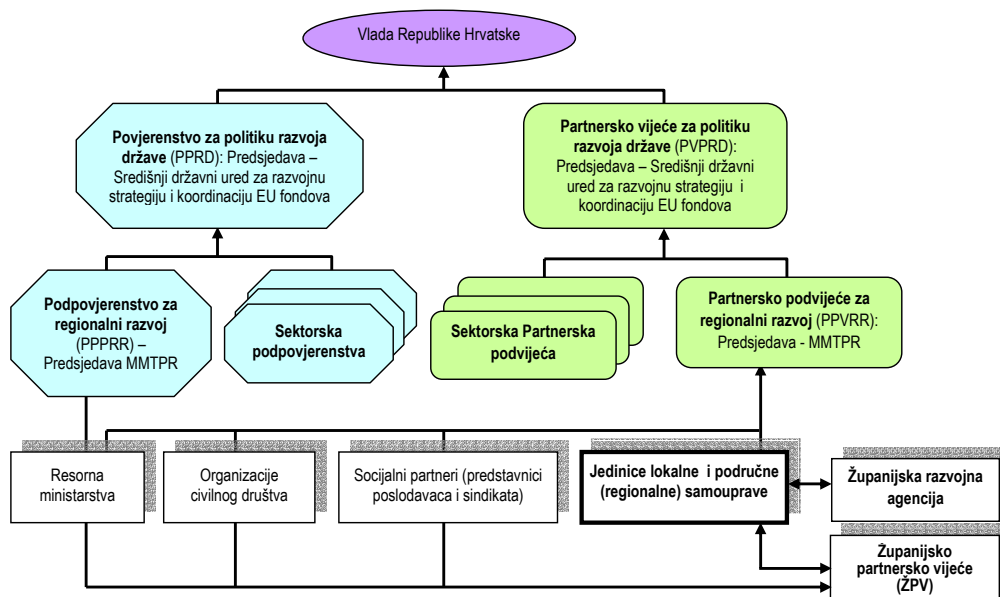
Gradovi i općine

Gradovi i općine su jedinice lokalne samouprave, koje zastupaju gradonačelnici i načelnici. Predstavnička tijela građana su gradska i općinska vijeća, a izvršnu vlast obnašaju poglavarstva, te gradonačelnici i načelnici.

U nadležnosti gradova i općina je većina komunalnih usluga, kao što su vodoopskrba i odvodnja, te su kao takvi u poziciji kontrolirati i usmjeravati velik dio investicija u infrastrukturu (lokalnu). Također su nadležni za izradu prostornih planova uređenja kojima se određuje namjena prostora i korištenje zemljišta (prostorni planovi uređenja općine i grada, generalni urbanistički planovi, urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja). Za potrebe usmjeravanja i balansiranja gospodarskog razvoja, većina jedinica lokalne samouprave donijela je i lokalne strategije razvoja. Više o lokalnim strategijama dano je u prilogu 3. Osnovna analiza.

Predloženi institucionalni ustroj za regionalnu politiku

Kako je već spomenuto, buduće usmjeravanje EU fondova bit će usmjereno isključivo kroz postojeće nacionalne institucionalne i proceduralne mehanizme. Imajući to u vidu, prijedlog novog Zakona o regionalnom razvoju, odnosno Strategija regionalnog razvoja RH koju je pripremila Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka (MMTPR) predviđa uspostavu institucionalne organizacije za programiranje i provedbu regionalnih razvojnih programa, a time i Županijske razvojne strategije. Planirani institucionalni ustroj ilustriran je sljedećom shemom (Dijagram 2.).

Dijagram 2. Predložena institucionalna struktura regionalne politike Republike Hrvatske (Izvor: Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Concept Papers Supporting the Further detailing of the Law on Regional development, svibanj 2006.)

³ Više o Županijskom partnerstvu u Prilogu 1 Konzultacijski proces

Predloženo je da:

- Partnersko vijeće za politiku razvoja države (PVPRD) bude državno savjetodavno i nadzorno tijelo, dok će mu Središnji ured za razvojne strategije i koordinaciju EU fondova osiguravati tajničke funkcije
- Partnersko podvijeće za politiku regionalnog razvoja (PPVPRR) bude državni savjetodavni odbor za regionalni razvoj koji bi trebao djelovati kao podvijeće PVPRD-a i biti odgovorno za upravljanje provedbom Nacionalne strategije regionalnog razvoja (NSRR)
- PPVPRR izvještava Ministra o djelotvornosti i kvaliteti ŽRS-a (i ostalih regionalnih dokumenata koji će biti pripremljeni u svrhu programiranja korištenja EU fondova), te ukoliko smatra potrebnim, daje prijedloge za poboljšanje tih dokumenata.
- Povjerenstvo za politiku regionalnog razvoja (PPRR) bit će tijelo na nacionalnoj razini odgovorno za koordinaciju pripreme, provedbe i monitoringa integriranih Vladinih nacionalnih i društveno-gospodarskih razvojnih dokumenata te dokumenata za planiranje istog (uključujući i one potrebne za programiranje korištenja EU programa potpore od strane RH)
- Podpovjerenstvo za politiku regionalnog razvoja (PPPVR) bit će odgovorno za koordinaciju Vladinih obveza prema Županiji u sklopu Programa za razvoj županija i širih regija, kao i za potpore pod Programom za razvoj područja s poteškoćama u razvoju, te Programom prekogranične i međuregionalne suradnje, dakle nadležno za verificiranje razvojnih ugovora (pogledaj Akcijski plan) i ostalih sporazuma dogovorenih s pojedinim županijama kako bi oni bili transparentni, realistični i usklađeni kako s nacionalnim prioritetima, tako i prioritetima ŽRS - a.

Sisačko-moslavačka županija je početkom 2007. godine osnovala Županijsku razvojnu agenciju koja se zove SI-MO-RA i koja je inkorporirala Agenciju za lokalni gospodarski razvoj (LEDA) Sisačko-moslavačke županije. Svrha SI-MO-RE je doprinijeti integralnom i sveobuhvatnom planiranju regionalnog razvoja na temelju niza prioriteta koji uzimaju u obzir socijalna i okolišna pitanja. Koordinacijom rada postojećih institucija i okupljanjem regionalnih i međuregionalnih resursa kroz programe i inicijative koje stvaraju mrežu političkog, privatnog i civilnog društva ostvarit će se cilj stimuliranja društveno-gospodarskog razvoja Županije u skladu sa strateškim prioritetima ŽRS-a.

SI-MO-RA je, kao važan čimbenik u planiranju i provedbi županijskog razvoja, također bila aktivno uključena u izradu ŽRS -a. Ujedno je bila nositelj izrade Županijske strategije razvoja turizma, koja se se nadograđuje na opću županijsku strategiju.

1.2.2. Civilno društvo

Prema podatcima Ureda državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji, Službe za opću upravu, od 26. studenog 2007. godine, registrirane su 1.402 udruga, od kojih više od polovine djeluje u gradovima.

Svojim djelokrugom pokrivaju sva područja društvenog života stanovnika Županije; od športa i kulture do poljoprivrede, lovnih udruga i udruga koje rade na okupljanju i zaštiti djece, mladih i žena, te drugih ranjivih skupina kao što su invalidi, starije osobe, veterani i invalidi Domovinskog rata i slično.

Procjenjuje se da gotovo trećina registriranih udruga nije aktivna. Većina ih nema organizirane izvore financiranja te svoje redovite aktivnosti i programe provode većinom kroz dragovoljni rad i pojedinačno pokroviteljstvo.

One udruge koje imaju stalne djelatnike sve više traže financiranje svojih programa redovitim prijavljivanjem na natječaje za upravljanje ili sudjelovanje u projektima koji privlače državnu i međunarodnu potporu.

Sisačko-moslavačka županija redovito sudjeluje u programima različitih udruga te se općenito unutar Županijskog proračuna planiraju značajna sredstva za rad udruga što ukazuje na sve veći značaj koji se daje udrugama kao nositeljima promjena i usluga koje obogaćuju svakodnevni društveni život njezinih građana.

Županija dodjeljuje sredstva procjenjujući kvalitetu predloženih programa temeljem jasne procjene potreba, dajući potporu onima koji sinergijski djeluju s drugim inicijativama, koji djeluju kroz zajedničke partnerske aktivnosti gradova i općina, i koji doprinose većoj socijalnoj ravnopravnosti te općenito ciljaju na povećanje kvalitete života građana.

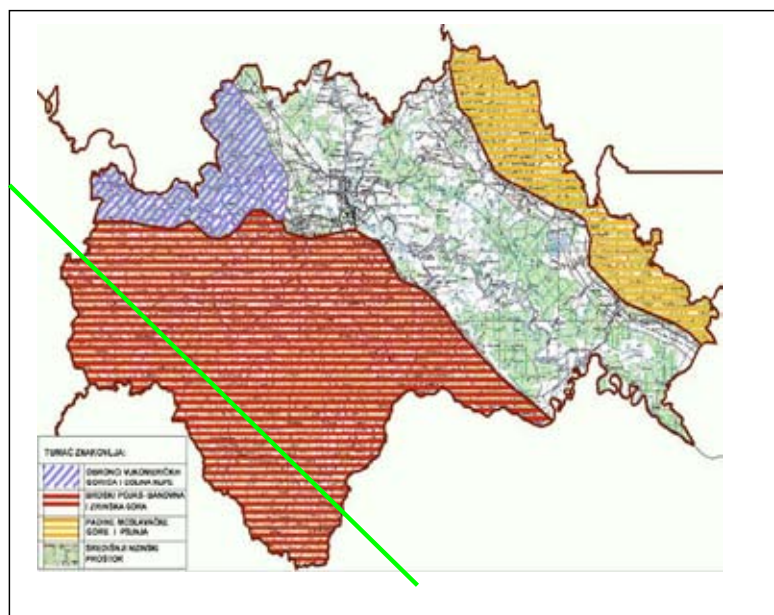
Trenutačno se osniva koordinacija udruga Sisačko-moslavačke županije. Članovi radne skupine su i predstavnici Županije koji će, zajedno s predstavnicima udruga iz različitih sektora, razviti kriterije financiranja i monitoringa. To će također, kada je riječ o planiranju i provedbi alokacije sredstava, unaprijediti komunikaciju između udruga, kao i između udruga i lokalne uprave.

1.2.3. Zemljopisni profil

U Sisačko-moslavačkoj županiji zemljopisno možemo razlikovati četiri prostorne cjeline (Slika 2.):

- Sjeverozapadno od grada Siska prema Zagrebu brežuljkasto područje doline rijeke Kupe i obronaka Vukomeričkih Gorica.
- Najveći dio čini južni i jugozapadni dio Županije - brdovito područje Banovine s brežuljcima Zrinske Gore (616 m) i Petrove Gore (512 m) te blagim riječnim dolinama, omeđeno na jugoistoku rijekom Unom koja čini prirodnu granicu s Republikom Bosnom i Hercegovinom.
- Središnji pojas koji se proteže od sjevera prema jugoistoku je najnaseljenije područje valovitih ravnica oko rijeke Save uključujući Park prirode Lonjsko Polje.
- Uski sjeveroistočni pojas Županije čine obronci Moslavačke Gore (489 m) i Pšunja.

Od južne granice s Bosnom i Hercegovinom Županija graniči s (u smjeru kazaljke na satu): Karlovačkom, Zagrebačkom, Bjelovarsko - bilogorskom, Požeško - slavonskom i Brodsko - posavskom županijom.

Slika 2, Prostorne jedinice Sisačko-moslavačke županije (Izvor: Prostorni plan SMŽ - e)

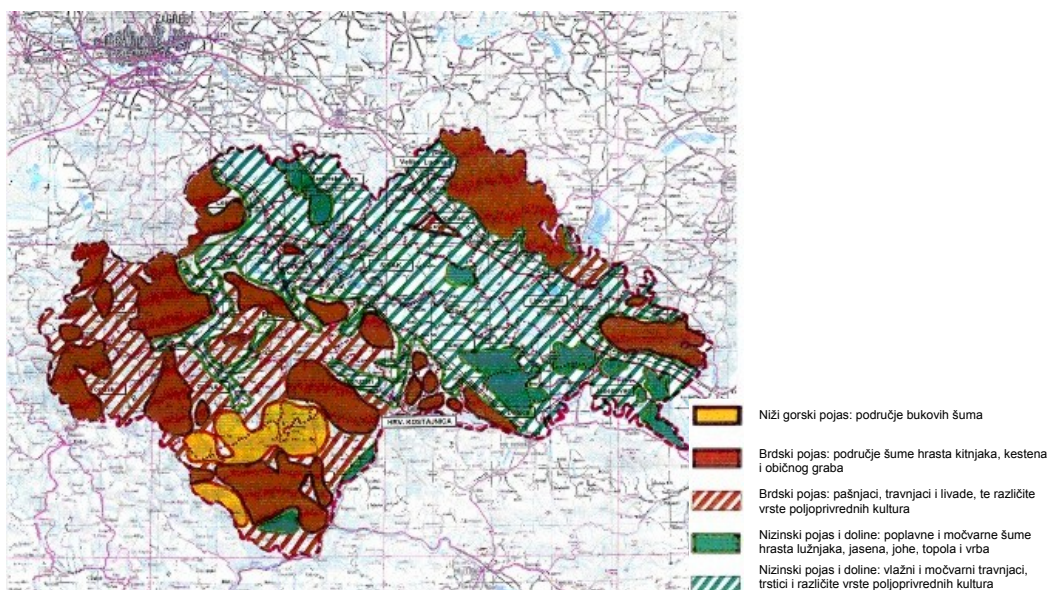
Najveći dio Županije ima toplu, umjereno kišnu klimu s tim da predjeli sjeverno od poteza Topusko-Zrin pripadaju klimatskom tipu s izrazito kontinentalnim odlikama podneblja, dok djelovi južno od navedenog poteza imaju neke odlike maritimne klime. Podneblje cijele regije je umjereno humidno s izrazitim, ali ne vrlo dugim, hladnim razdobljem godine. Prosječna godišnja temperatura je 11°C, dok je najtopliji mjesec srpanj sa 21°C.

Vegetacijska raznolikost na području Županije vezana je uz dvije glavne prirodne cjeline: ravnice nizinskih rijeka s prostranim poplavnim prostorima, te šumoviti brdsko-planinski prostor. Nizinski dio, odnosno sjeveroistočni dio Županije je u smislu flore i faune značajniji jer obiluje raznovrsnim staništima i vrstama među kojima je veliki broj ugroženih na nacionalnoj i europskoj razni.

U središnjem nizinskom pojasu s očuvanim poplavnim prostorima Odranskog, Lonjskog, Mokrog i Sunjskog polja izmjenjuju se kompleksi poplavnih šuma hrasta lužnjaka, poljskog jasena i crne johe s vlažnim travnjacima i pašnjacima. Prostor Lonjskog polja je jedno od najočuvanijih poplavnih područja u Europi s redovito plavljenim livadama i pašnjacima, te kompleksima poplavnih šuma hrasta lužnjaka.

Na području brdskog pojasa Banovine i Zrinske gore različiti tipovi šumskih zajednica predstavljaju glavni tip vegetacije, s time što u gornjim vegetacijskim pojasevima prevladavaju bukove, a u nižim brdskim predjelima hrastove šume.

Vegetacijska područja prikazana su na slici niže.

Slika 3. Klimatsko-zonska vegetacijska područja Sisačko-moslavačke županije (Izvor: Prostorni plan SMŽ - e)

1.3. RAZVOJNI TRENDOMI

Neki razvojni trendovi odnosno značajke gospodarskog razvoja Sisačko-moslavačke županije nastali su kao posljedica odluka iz doba planskog gospodarstva. Suprotno načelima tržišne ekonomije, ekonomske aktivnosti bile su isplanirane ne uvažavajući urođene karakteristike i potencijale područja, izuzevši primjer razvijenog riječnog prometa i srodnih djelatnosti kojeg je omogućio strateški položaj na rijeci Savi. Neki tradicionalni sektori Županije imaju dugu tradiciju i datiraju iz davnih vremena prije Drugog svjetskog rata (npr. proizvodnja metala koja je prisutna na prostoru Županije čak od vremena rimske vladavine kroz cijeli srednji vijek, prerada nafte koja je započela u Sisku 1927. godine uspostavom kotlovske destilacije nafte firme SHELL i slično).

Pored posljedica uzrokovanih nasljeđenim industrijskim gospodarstvom, Sisačko-moslavačka županija je tijekom i nakon Domovinskog rata, kao i drugi dijelovi Hrvatske, pretrpjela značajane društvene i gospodarske promjene i štete. U novom tisućljeću polako zacjeljuju nanijeti socijalno-psihološki ožiljci, a nastali poremećaji tržišta rada i demografske slike se oporavljaju.

1.3.1. Tranzicijsko gospodarstvo

Nakon završetka Domovinskog rata u kolovozu 1995. godine hrvatsko gospodarstvo počelo se buditi tek oko 2000. godine, rastom BDP-a od 2,9% što je bilo popraćeno rastom od 3,8% u 2001. godini. Trend rasta nastavljen je u 2002. godini kada je gospodarstvo mjereno u BDP -u raslo za 5,2% potaknuto kreditnim »bumom« predvođenim novoprivatiziranim bankama s inozemnim kapitalom, većim kapitalnim ulaganjima (posebice u izgradnji cesta), povećanjem prihoda od turizma i pozitivnim rezultatima malih, srednjih i velikih privatnih poduzeća. Daljni nastavak rasta dogodio se 2004. godine kada je uspješno privatiziran određeni broj malih i srednjih poduzeća u većinskom vlasništvu Republike Hrvatske.

Iako se ovi pozitivni utjecaji uglavnom osjećaju u priobalnom i području glavnoga grada, postoje naznake da se pozitivni učinci šire i postupno odražavaju na šire gospodarstvo i u kontinentalno područje Hrvatske.

Porast nezaposlenosti u Županiji zaustavljen je i u laganom je opadanju, iako se mnoga poduzeća financirana od strane države i dalje oslanjaju na potporu. Proces privatizacije zalazi u zrelu, strukturiranu i realističnu fazu, a učinci EU programa postupno doprinose postavljanju temelja za lansiranje gospodarstva na novu i održivu putanju.

Tradicionalni sektori i pretvorba

Tijekom predratnog razdoblja gospodarstvo Županije temeljilo se na velikim poduzećima u državnom vlasništvu, mahom prerađivačke industrije (kao npr. Željezara Sisak, INA-Rafinerija nafte Sisak, Gavrilović - mesna industrija, Herbos - kemijska industrija, Petrokemija Kutina - proizvodnja umjetnih gnojiva i mnoga druga).

Nakon osamostaljenja Hrvatske prijelazom na tržišno gospodarstvo mnoge od ovih industrija pokazale su se nekonkurentnima. Početci privatizacije u mnogim su se slučajevima pokazali neučinkovitim zbog slabog financijskog stanja stanja većine poduzeća, neriješenih vlasničkih pitanja, nerealnih očekivanja u svezi tržišne vrijednosti, te nedostatka pripreme uvjeta za uspješno osiguranje interesa ulagača.

Ipak, brojna su tradicionalna velika industrijska poduzeća preživjela ratna razaranja, prijelaz s planskog na tržišno gospodarstvo i trnovitu privatizaciju, koja se nije uvijek vodila u skladu s isključivo gospodarskim interesima.

Danas se, što se tiče privatizacije, zauzima daleko pragmatičniji i realističniji stav koji prepoznaje važnost tržišnih sila te potrebu za temeljnom promjenom ukupnog gospodarstva županije.

Petrokemija Kutina, jedini proizvođač umjetnih gnojiva u Republici Hrvatskoj, je nakon djelomične privatizacije (država još ima 63,5% udjela) pretvorena u moderno poduzeće koje uspješno djeluje na svjetskom tržištu. Od osnutka, 60-tih godina, stalno se ulagalo u razvoj, kao i u zaštitu okoliša, tako da danas posjeduje ISO 9001 certifikat kao jamstvo visoke kvalitete proizvoda. Iako je tržište liberalizirano Petrokemija je i danas vodeći dobavljač umjetnih gnojiva na području regije.

Početkom 90-tih godina obitelj **Gavrilović** uspjela je otkupiti upravljački paket dionica i nakon konsolidacije te značajnih investicija u tehnologiju, danas je glavni prerađivač mesa u Hrvatskoj te moderno i uspješno poduzeće. Slijedi im izazov ponovne uspostave predratnih lanaca opskrbe od lokalnih poljoprivrednika u cilju maksimiziranja koristi za lokalno gospodarstvo i zapošljavanje.

Tradicionalna tekstilna industrija Sisačko-moslavačke županije je 90-tih godina prolazila kroz duboku krizu zbog zatvaranja tržišta te naleta jeftinih kineskih proizvoda koji su zasitili ne samo regionalno nego i europsko tržište. Usprkos negativnim trendovima, **Siscia**, proizvođač iz Siska, jedan je od svega nekoliko proizvođača tekstila koji su i danas prisutni na tržištu i to zahvaljujući kvalitetnoj privatizaciji kojom je pretvorena u moderno i konkurentno poduzeće.

Prijelaz sa »starog« na »novo« gospodarstvo

Županija je prepoznala činjenicu da stara struktura gospodarstva temeljena na teškoj industriji i postavljena u sklopu geopolitike planskog gospodarstva i 22 milijunskog jugoslavenskog tržišta nije temelj za budućnost.

Značajni naponi usredotočeni su na prepoznavanje sektorskih klastera oko ključnih proizvodnji i prerađivačkih djelatnosti koje mogu stvoriti i osigurati pristup tržištu za manja poduzeća i obiteljske obrte. Restrukturiranje u mala i srednja poduzeća, nova partnerstva ustrojena oko izeavnih stranih ulaganja i inovativne poduzetničke inicijative smatraju se osnovom za rast novog gospodarstva.

Osnovano 1976. godine, poduzeće **SELK** iz Kutine bilo je jedno od prvih koje se bavilo visokom tehnologijom – proizvodnjom raznih elektroničkih komponenti kao elektronički ručni satovi, LED diode i strojeve za kockanje. Godine 1992. SELK započinje dugoročnu suradnju s **EPCOS**-om iz Austrije i proizvodi komponente za mikrovalnu elektroniku. Poduzeće se zatim privatizira 1994. godine i nakon toga doživljava veliki uspon u proizvodnji i broju zaposlenih (1994. stotinjak, a 2000. godine 2800 zaposlenih). Nakon par loših godina danas je SELK u potpunosti privatno moderno poduzeće koje ima ugovore sa svjetski poznatim imenima kao npr. **SIEMENS**. Konkurentne prednosti SELK-a; stručnost, veliko iskustvo na tržištu, stalna inovacija i cjenovna konkurentnost, mu i dalje donose nove poslove bez obzira na azijske proizvođače i stalne promjene na globalnom tržištu. Najveći problem SELK-a danas je nedostatak stručne radne snage na uskom tržištu rada, što se pokušava riješiti traženjem slobodne radne snage na širem području uz poticajne mjere Županije kao što je subvencioniranje prijevoza i slično. Kao jedan od županijskih 'tigrova' SELK dokazuje da se može uspješno poslovati i na tako zahtjevnom tržištu kao što su elektroničke komponente i da taj sektor ima perspektivu na području županije.

Tvrtku **Applied Ceramics d.o.o.** osnovala je istoimena tvrtka iz Freemonta (Silicijska dolina, Kalifornija, SAD), a djeluje u južnoj industrijskoj zoni Grada Siska (industrijski krug bivše Željezare Sisak). Tvrtka se bavi proizvodnjom i obradom materijala (safir, kvarc, keramika) koji se rabe kao sirovine u proizvodnji poluvodiča. Ovo izravno strano ulaganje ne samo da je značajno zbog novih radnih mjesta već i zbog toga što je u njemu sadržan transfer znanja, transfer tehnologije i transfer kapitala. Povrh toga, radi se o jedinstvenom pogonu na području Sisačko-moslavačke županije i Republike Hrvatske koji servisira tržište proizvodnje poluvodiča u SAD-u i Aziji.

Poseban naglasak stavlja se na poticanje aktivnosti koje osiguravaju rast proizvodnje i stvaranje novostvorene vrijednosti prerađivačkih djelatnosti kako bi se spriječio ekonomski odljev iz Županije i stvorio temelj budućeg ubrzanog razvoja. U tom smislu Županija slijedi opći trend koji je prepoznat i na nacionalnoj razini – npr. novije Vladine inicijative koje ciljaju na ograničavanje izvoza neprerađenih drvnih resursa.

Nedavno su **Trokut** Novska i talijanska kompanija **Snaidero** osnovali **Slavonsku drvenu industriju** odnosno započeli pripremu projekta proizvodnje kuhinjskih elemenata u vrijednosti 10 milijuna eura. Talijanski partner (80% udjela) će doprinijeti poznatim talijanskim dizajnom kuhinja i modernim »know-how«-om, dok će hrvatski partner unijeti svoje dugogodišnje iskustvo u proizvodnji kuhinjskih elemenata u suradnji s lokalnim dobavljačima visoko kvalitetne drvene sirovine.

Slično navedenom, poticanje izravnih stranih ulaganja koja podrazumijevaju lance nabave unutar lokalnog gospodarstva bit će od sve veće važnosti te će imati osiguranu potporu županijske i lokalnih uprava. U tom smislu sinergije između poljoprivrede, prehrambene industrije i turizma, proizvodnje željeza i obrta tipičan su primjer poveznica od kojih će Županija imati izravne koristi u smislu prihoda i zapošljavanja.

Tercijarne djelatnosti – bolja uravnoteženost između javnog i privatnog sektora

Trenutačno tercijarne djelatnosti u Županiji uglavnom se odnose na zaposlene u državnim službama. Kao takav, uslužni sektor djeluje ispod svojih mogućnosti u smislu doprinosa gospodarskom razvoju jer je u smislu naknada i plaća ovisan o proračunu.

Kroz tekuću transformaciju tradicionalnih primarnih industrija i prijelaz na sekundarne djelatnosti s većom novostvorenom vrijednosti, Županija nastoji identificirati, izgraditi i ojačati lanace nabave i distribucije tih gospodarskih aktivnosti. Ključna komponenta ove strategije bit će razvoj ekonomskih klastera oko tradicionalnih i »novih gospodarskih« aktivnosti kao što su turizam i kulturna baština, odmor i rekreacija, poljoprivredna proizvodnja i prerada, kao i malo i veleprodaja.

Od 60-tih godina primjetan je značajan otklon od primarnih i sekundarnih industrijskih sektora ka tercijarnom sektoru. Danas je tercijarni sektor uvelike prepoznat kao jedan od glavnih proizvodnih kategorija razvijenog gospodarstva. U 2005. godini, 116 milijuna radnika – blizu 70% radne snage EU – bilo je zaposleno u uslužnom sektoru, a trenutačno se procjenjuje da isti čini 80% gospodarstva SAD-a.

Županija je započela ambiciozan program razvoja poslovnih zona kako bi pomogla stvaranju uvjeta za osnutak malih, srednjih i velikih poduzeća koji bi pružali usluge restrukturiranoj tradicionalnoj proizvodnji i prerađivačkoj industriji. Nastavno poslovne zone trebaju djelovati kao jezgre razvoja koje stimuliraju novi poduzetnički duh koji će učiniti gospodarstvo raznolikijim šireći ga na područja kao što su zdravstvo i socijalna skrb, mediji, dizajn, djelatnosti temeljene na znanju i druge tercijarne djelatnosti.

Županijska politička orijentacija prepoznala je ovisnost učinkovitog razvoja uslužnih djelatnosti o izgradnji ljudskog kapitala i stoga je obrazovanje s pravom prepoznato kao temelj tercijarnog sektora. U tercijarnim djelatnostima zaposlenici koriste znanja, suradnju i proceduralne vještine kako bi kreirali produktivnost, poboljšali učinkovitost i održivost. Poljoprivreda i drvoprerađivački sektor su glavni kandidati koji će imati koristi ovakvih perspektiva. Također, potencijali Županije u turizmu, rekreativnom, zdravstvenom, seoskom i drugom, imaju mogućnosti za umrežavanje s nekim aspektima tradicionalnih sektora i za stvaranje novih kooperativnih i suradničkih metoda poslovanja koje će rezultirati dinamičnim i vitalnim malim i srednjim poduzetništvom.

1.3.2. Demografija i zaposlenost

Velike demografske promjene u smislu iseljavanja i migracija stanovništva koje su zabilježene između dva popisa stanovništva 1991. i 2001. u velikoj su mjeri posljedica Domovinskog rata. Dodatni negativni trend predstavlja ekonomska migracija – iseljavanje mlađe, ekonomski aktivne populacije u potrazi za boljim prigodama za zaposlenje i povoljnijim socio-ekonomskim uvjetima.

Spoj demografskih i prostornih problema

Migracije i opadanje broj stanovnika u ratom zahvaćenim područjima rezultiralo je izobličeno demografskom strukturom Županije koja je popraćena »geo-ekonomijom« - neravnomjernim ekonomskim razvojem kojeg karakteriziraju »džepovi siromaštva« tj. područja u kojima su pokazatelji kao stopa nezaposlenosti, broj primatelja socijalne pomoći, broj umirovljenika i slično iznad županijskog prosjeka.

Vrlo često se ta dva čimbenika podudaraju i stvaraju uvjete u kojima je životni standard jednostavno neodrživ. Zbog takvih slučajeva važno je prepoznati postojanje potrebe za posebnim projektima koji će rješavati u osnovi gospodarska pitanja koja su specifična za ratom pogođena područja kontinentalne Hrvatske. Program Županije u ovakvim slučajevima podrazumijeva identifikaciju i prioritizaciju ovih područja kako bi se, osim vlastitih sredstava, iskoristili i nacionalni, bilateralni i multilateralni programi posebno osmišljeni za ublažavanje tih teških okolnosti.

Zaposlenost, na primjer, je vrlo različito zemljopisno raspodijeljena. U Kutini na primjer, je izrazito visoka i lokalne tvrtke imaju problema s pronalaskom radne snage u lokalnoj zajednici te je potražuju u susjednim općinama i gradovima. Nepostojanje dostupne i prikladne mreže lokalnog transporta predstavljalo je glavnu prepreku tvrtkama koje imaju široko tržište rada. Lokalne mreže prijevoza putnika, pod lokalnom samoupravom, trebaju biti poboljšane kako bi radna snaga bila mobilnija. Županija sa svoje strane u tom smislu doprinosi subvencioniranjem lokalnog prijevoza i drugim olakšicama koje imaju za cilj stimulirati zapošljavanje u manje razvijenim područjima.

Doprinos Županijske razvojne strategije rješavanju problema područja s poteškoćama u razvoju utkan je u definirane ciljeve i prioritete Strategije, koji definiraju strateški okvir unutar kojeg će se usmjeravati specifične mjere i projektne intervencije.

Nezaposlenost – nesuglasje zanimanja

Preoblikovanje tržišta rada s ciljem zadovoljenja potreba željenog »novog gospodarstva« znači imati jasnu predodžbu o tome kakva će biti priroda budućih pokretača županijskog gospodarstva, te kakve će prilike za zapošljavanje oni generirati.

Postojeća slika zanimanja radno aktivnog stanovništva je još uvijek donekle iskrivljena – zbog radne snage s kvalifikacijama prikladnim za tradicionalne industrije u opadanju, te zbog osiromašenja broja zanimanja koje je nastalo kao rezultat ekonomske emigracije uglavnom mlađeg dijela stanovništva. Rezultat je nesuglasje između ponude na tržištu rada i potražnje nove ekonomije u nastajanju.

Da bi se riješio problem nesuglasja ponude i potražnje na tržištu rada, bit će potrebna suradnja s državnim razinom na prilagodbi lokalnog obrazovnog sustava kako bi isti bio usklađen s gospodarsko-razvojnim potrebama, a kroz naglasak na strukovno obučavanje i obrazovanje, te na prilagođenu preobuku tradicionalne radne snage.

1.3.3. Infrastruktura

Infrastruktura je u Sisačko-moslavačkoj županiji relativno nedovoljno razvijena. Posebice je važan problem distribucije električne energije. U nekim područjima (Dvor, Glina) ratne štete su tolike da neki dijelovi mreže još uvijek nisu u potpunosti osposobljeni za rad. Čak i u Sisku postoje brojne lokacije gdje se pravnim subjektima ne može jamčiti dostatna snaga električne energije za obavljanje određenih proizvodnih i (ili) preradbenih djelatnosti.

Hrvatska elektroprivreda (HEP) je javna institucija pod ingerencijom Vlade, i do danas nije uspjela u potpunosti zadovoljiti socio-ekonomske razvojne prioritete Sisačko-moslavačke županije. U tom smislu potrebno je osnažiti suradnju Županije i hrvatske Vlade kako provedba ŽRS-a ne bi bila ugrožena ograničenjima u mreži napajanja.

Regionalne, pan-balkanske i transeuropske mreže

Sisačko-moslavačka županija je smještena na križanju buduće transeuropske TENs mreže puteva, a koja bi, prema planu, trebala povezati Balkanski poluotok sa srednjoistočnom i zapadnom Europom. Osim toga, završetak nove autoceste od Siska do Zagreba koji se planira za 2010. godinu, vremenski će skratiti putovanje do 50 km udaljenog glavnog grada, odnosno do zagrebačke međunarodne zračne luke Pleso.

Županija namjerava u potpunosti iskoristiti potencijalne koristi integriranog razvoja ovih prometnih koridora. Na današnjem tržištu koje je sve više svjesno nužnosti smanjenja troškova, lokacije u SMŽ sa svojom konkurentnom cijenom i nižim operativnim troškovima optimalno su rješenje za mnoga poduzeća iz Zagreba i šire regije.

Županija namjerava poticati riječni prijevoz te, kroz određene projekte, podržati razvoj luke Sisak u smislu prepoznavanja i usmjeravanja potencijalnih investicija u prednosti povoljnijeg i za okoliš prihvatljivijeg oblika prijevoza. Također, važno je istaknuti turistički potencijal vodenih tokova i površina Sisačko-moslavačke županije kao izuzetno atraktivan turistički potencijal. Prijevoz rijekama koje same po sebi predstavljaju turistički potencijal, također je prepoznat kao moguća turistička atrakcija. U tom smislu naročito su interesantne rijeke Una, Kupa, Sunja, Lonja, Sava, Glina i Odra s pritokama i kanalima, čiji su potencijali nedovoljno iskorišteni, a istodobno pružaju mogućnosti i za zajedničke prekogranične inicijative.

Lokalni – održivi pristup

U mnogim je slučajevima zbog raspršenosti ruralnih naselja, specifične konfiguracije terena i nedovoljne kritične mase potrošača, cjelovita pokrivenost komunalnom infrastrukturom neodrživa i neisplativa.

Generalni, univerzalni pristup neće dati trajna rješenja za takve tvrdokorne probleme koji su specifični za većinu ratom pogođenih područja kontinentalne

Hrvatske. Izuzetak u tom smislu nije ni Sisačko-moslavačka županija, koja je stoga prepoznala potrebu za usmjerenim i opravdanim infrastrukturnim intervencijama na ona ciljana područja koja najvjerojatnije mogu biti održiva, prvo u socijalnom, a kasnije i ekonomskom smislu. Programi će kombinirati unaprijeđenje životnog standarda i pristupa uslugama sa osiguranjem osnovne infrastrukture povezivajući ruralne sredine s većim urbanim centrima. Izazov koji slijedi je razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, partnerskog odnosa i zadrugarstva kako bi se riješili problemi rascjepkanosti te se isti dvosmjerno povezali s tržištem. Usporedno, potrebno je promicanje prednosti i kvalitete života na selu s lakim pristupom urbanim centrima koji su jezgre ekonomskih aktivnosti, odnosno poticati proces urbane ekonomike i urbanizacije.

1.3.4. Neujednačenosti i nesrazmjeri

Urbana i ruralna podjela

Županija je svjesna problema nesrazmjera između urbanih i ruralnih zajednica u smislu socijalnih i ekonomskih uvjeta. U promišljanju i djelovanju koristit će sve raspoložive ekonomske alate i vodit će se izrekom »problem je tek prurušeno rješenje« te postupno optimalno iskoristiti svoje veliko ruralno područje kao jedno od najvažnijih gospodarskih resursa.

Uklanjanje nesrazmjera između ruralnog i urbanog postići će se kroz promoviranje i podršku restrukturiranju novih proizvoda i proizvodnih procesa, a koji povezuju ruralne sredine s urbanim i izvozno orijentiranim tržištima.

Integracija i informiranje

Od presudne važnosti za premošćivanje razlika između ruralnog i urbanog bit će učinkovito i dalekosežno informiranje te uključivanje ruralnih zajednica u programe predložene Županijskom razvojnom strategijom.

Informativne kampanje bit će usmjerene na podizanje svijesti i promoviranje lokalnih akcija koje potiču lokalno stanovništvo na preuzimanje vodeće uloge u promjeni svoje društveno-gospodarske budućnosti. Postupak izrade ŽRS, reflektiran i proširen na širu zajednicu, ima za cilj izgraditi legitimitet Strategije kao platforme za integraciju lokalnih akcija.

1.3.5. Iskorištavanje potencijala – izazovi i prilike

Županijska razvojna strategija čvrsto je utemeljena na jasnom prepoznavanju ključnih potencijala koji su u osnovi fizičkih, ljudskih i strateških lokacijskih resursa Županije:

- radna snaga koja je tradicionalno visokokvalificirana i ima snažnu radnu etiku koja se spremno može prilagoditi u odgovoru na potrebe novih poduzeća

- izvrstan prirodni krajobraz, resursi kulturne i arheološke baštine nadopunjene definiranim kalendarom tradicionalnih domaćinskih događanja
- lokacija koja je u samoj blizini Zagreba, i koja će nakon predstojećih radova na unaprijeđenju cesta biti tek kratkih 40 minuta vožnje udaljena od glavnog grada, a čak i manje od međunarodne zračne luke
- odlučno i odgovorno vodstvo Županije posvećeno pretvorbi županijskog gospodarstva.

Prioritetni sektori

Poljoprivreda, turizam, te malo i srednje gospodarstvo su, prema službeno predstavljenoj politici Županije, prioritetna područja za njen budući gospodarski razvoj. Generalne smjernice razvoja koje su definirane ovom Strategijom usklađene su s usporedno izrađivanim strategijama prioritetnih sektora poljoprivrede i turizma. Osim toga, i za sektor malog i srednjeg poduzetništva Županija je u suradnji s USAID-om i SI-MO-RA-om priprema analizu poslovnog okruženja koja će pomoći racionalnom usmjeravanju aktivnosti i programa.

Poljoprivreda

Udjel poljoprivredno obradivog zemljišta u ukupnoj površini Sisačko-moslavačke županije je drugi po veličini u Hrvatskoj. S obzirom da većina tog zemljišta već godinama nije u uporabi ono je idealno za organsku proizvodnju. Stoga, kvaliteta i kvantiteta poljoprivrednih resursa stvaraju temeljne preduvjete da poljoprivredno gospodarstvo postane jedan od glavnih razvojnih stupova Županije.

Trenutačno je više od 236,000 ha zemljišta klasificirano kao poljoprivredno, od kojeg je otprilike 78% obradivo. Procjenjuje se da je tek nešto više od 34% obradivog zemljišta (oko 63.000 ha) kultivirano, i to uglavnom od strane obiteljskih gospodarstava (88%), a manje od strane poljoprivrednih poduzeća.

Obiteljska gospodarstva su izrazito rascjepkana i sastoje se od gotovo 90,000 parcela s prosječno 3 parcele po kućanstvu, te je ukupna okrupnjena površina po kućanstvu u prosjeku tek nešto veća od 2 ha.

Ključni čimbenici u nadilaženju problema rascjepkanog vlasništva i proizvodnje bit će konsolidiranje zemljišta i uvođenje suradničkih aranžmana. Najnovija kretanja ukazuju na započeti proces stvaranja tržišno usmjerenih poljoprivrednih zadruga. Ova nova tržišna orijentacija je dobar znak za razvoj sektora, ali za očekivati je da će proces formiranja zadruga, proizvodnje i proboja na tržište biti dugotrajan i zahtijevati usmjerene napore kako bi se postigli željeni rezultati.

Sa 2005. godinom gotovo 40,000 ha zemljišta u državnom vlasništvu prebačeno je na lokalnu samoupravu. Ovo zemljište je u daleko većim parcelama, a većina je (gotovo 90%) u izvornim veličinama ponuđena za prodaju ili najam. Lokalne samouprave tako imaju

prigodu realizirati komparativne prednosti visoko kvalitetnog zemljišta kroz prioritiziranu stratešku raspodjelu zemljišta u cilju poticanja proizvodnje proizvoda veće dodane vrijednosti za prikladne tržišne niše. U tom će smislu i Sisačko-moslavačka županija davati poticaje i ohrabrivati poljoprivrednike orijentirajući ih na proizvode za koje postoji lokalno i nacionalno tržište.

Dobru perspektivu imaju programi proizvodnje voća i vinogradarstvo stoga što postoje državne i županijske poticajne mjere te subvencije za podizanje dugoročnih nasada. U 2005. godini je kao potpora takvim inicijativama intenziviran županijski program poticanja kupnje sadnica voća i vinove loze. Dostupni su i ostali poticajni programi, a navedeni su u Prilogu broj 3.

Izrađena je sveobuhvatna Poljoprivredno razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije i usvojena u rujnu 2007. godine, koja detaljno obrađuje strateške ciljeve, prioritetna područja i mjere.

Turizam

Unatoč prirodnim ljepotama (Park prirode Lonjsko polje, Lječilište Topusko), Sisačko-moslavačka županija, kao i sam Grad Sisak ne ostvaruju učinke u skladu s mogućnostima. Na prvi pogled to se može shvatiti kao naznaka nedostatka potencijala, ali stvarnost je upravo suprotna - Županija ima vrlo značajan i gotovo nedirnuti potencijal koji je bio u potpunosti neiskorišten tijekom planskog gospodarstva. S nestankom identiteta utemeljenog na teškoj industriji, Županija je sada na pragu njegovog ponovnog otkrića.

Oslanjajući se na svoje prirodne, kulturne i druge turističke resurse, Sisačko-moslavačka županija razvijat će održivi, ruralni turizam, dajući potporu osnivanju malih smještajnih kapaciteta u seoskim područjima, obiteljskog tipa, koji koriste urođene vrijednosti područja. Programi subvencijskih potpora doživjeli su optimističan odaziv i već prošle godine privukle 81 malo obiteljsko gospodarstvo. Buduće aktivnosti podržavat će stvaranje prekograničnih turističkih aranžmana, primjerice temeljenih na rijeci Uni (s partnerima iz Republike Bosne i Hercegovine), organiziranje sportova na vodi, izlete i obilasku prirodnih i drugih znamenitosti, te planiranje sajmovi hrane i pića.

Gore navedene akcije koje su već u tijeku su tek vrh ledenog brijega. Sveobuhvatna županijska Strategija razvoja turizma dovršena je u sprnju 2007. godine. Inicijalne ambicije realizirati su seriju skromnih, ali ostvarivih akcija koje će turizmu postaviti temelje za rast u vodeći gospodarski sektor Županije za budući naraštaj. Želja je u tijeku vremenskog okvira ŽRS - a potpuno promijeniti imidž koji mnogi građani Republike Hrvatske imaju o Sisačko-moslavačkoj županiji - od industrijske regije u središte lječilišnog, rekreacijskog, izletišnog i ruralnog turizma, mjesta obiteljskog odmora stanovnika okolnih regija.

Malo gospodarstvo

Malo gospodarstvo će biti jedan od ključnih instrumenata ili »kritični faktor uspjeha« za Sisačko-moslavačku županiju u postizanju ambiciozne pretvorbe iz »starog« u »novo« gospodarstvo. U mnogim aspektima perspektiva prioritetih sektora poljoprivrede i turizma je čvrsto povezana s malim i srednjim poduzetništvom. U svojoj strukturi, turistički sektor je prvenstveno sastavljen od malog i srednjeg poduzetništva. Poljoprivreda će, iako trenutačno veoma fragmentirana,

vjerojatno izniknuti kao uspješan sektor sastavljen od srednjevelikih koncerna intenzivne proizvodnje, te mnogih manjih proizvođača proizvoda visoke dodatne vrijednosti za tržišne niše. Slično tome, za očekivati je da će se industrija prerade drva transformirati od izvoznika drvne sirovine u male i srednje proizvođače gotovih visokovrijednih proizvoda.

Temeljem Programa razvoja poduzetničkih zona 2004.-2007. godine koji je donijela Vlada Republike Hrvatske i Sisačko-moslavačka županija se Programom osnivanja i razvoja poduzetničkih zona u Sisačko-moslavačkoj županiji (»Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije«, broj 9/04.), te Programom poticanja malog gospodarstva Sisačko-moslavačke županije (»Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije«, broj 04/06) strateški opredijelila za izgradnju poduzetničkih zona na području Sisačko-moslavačke županije.

U vezi gore spomenutih Programa Sisačko-moslavačke županija je donijela i Plan razvoja poduzetničkih zona na području Sisačko-moslavačke županije do 2007. godine (Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije, broj 01/05.)

Obzirom da su općine i gradovi s područja ove Županije u međuvremenu započeli s aktivnostima na izgradnji i drugih poduzetničkih zona, koje nisu obuhvaćene spomenutim Planom, te kako je došlo do određenih drugih promjena koje nameću potrebu definiranja prioriteta u izgradnji poduzetničkih zona na ovom području donesen je novi plan razvoja poduzetničkih zona u Sisačko-moslavačkoj županiji na 18. sjednici Županijskog poglavarstva održanoj 10. svibnja 2006. godine.

Ovaj novi plan odnosi se na razdoblje do kraja 2010. godine.

Navedenim Planom razvoja poduzetničkih zona na području Sisačko-moslavačke županije do kraja 2010. godine, na području Županije evidentirano je ukupno 34 potencijalnih i postojećih poduzetničkih zona, ali su pojedine jedinice lokalne samouprave s ovog područja u međuvremenu kandidirale još neke (tri) lokacije za nove poslovne zone.

Pod pojmom poduzetničke zone podrazumijeva se područje koje je prostorno planskim dokumentima određeno za obavljanje gospodarskih djelatnosti, s izgrađenim prometnicama i komunalnom infrastrukturom. Gradovi i općine na čijem se području poduzetničke zone osnivaju, svojim aktima određuju gospodarske djelatnosti koje se mogu odvijati u poduzetničkoj zoni.

Trenutačno je u funkciji sedam poduzetničkih zona, te još dvije registrirane kao pravni subjekti:

- **Gorički (Obrtnička zona Tanina – Gorički) Sisak** sastoji se od 48 parcela i u potpunosti je zauzeta sa 27 poduzeća koju zapošljavaju 142 osobe.
- **Komunalna zona Sisak** (20,6 ha) podijeljena na 46 parcela. U njoj djeluje 17 gospodarskih subjekata koji zapošljavaju 247 osoba
- **Zona »Mišička« Popovača** je površine 41.000 m² neizgrađenog građevinskog zemljišta u vlasništvu Općine Popovača s izgrađenom komunalnom infrastrukturom. U zoni posluje jedna tvrtka od 2004. godine
- **Poslovna zona Kutina I.** je u potpunosti izgrađena i infrastrukturno opremljena; na svega 2.8 ha površine, 14 parcela je preko javnog nadmetanja kupilo 10 poduzetnika i ovom trenutku u zoni je zaposlen 31 radnik.

- **Poslovna zona Kutina II.** ukupne površine od 11 ha s infrastrukturom u izgradnji. U funkciji su četiri novoformirane parcele (oko 1,2 ha) odnosno 4 parcele su prodane preko javnog nadmetanja. U zoni trenutačno djelatnost obavlja 1 poduzetnik sa 14 zaposlenih radnika
- **Poslovna zona Novska Jug** proteže se na površini od 85 ha i djelomično je opremljena infrastrukturom, uz navedeni nedostatak nedostaje energetska i kanalizacijska infrastruktura
- **Poljoprivredno industrijska zona Jasenovac** (površine 20 ha) opremljena je cjelokupnom infrastrukturom te u njoj trenutačno posluju dva poslovna subjekta
- **Poduzetnička zona Željezara u Glini** izgrađena je na površini od 5,9 ha na kojoj je formirano 6 parcela za pojedinačne korisnike te dvije zajedničke parcele. Trenutačno je zakupljeno 5 parcela s objektima od strane 4 korisnika koji trenutačno zapošljavaju 30-tak djelatnika ali u punoj proizvodnji očekuje se 150 do 170 zaposlenih
- **Južna industrijska zona, Sisak** prostire se na površini od 64.2 ha sa 56 parcela. Namijenjena je isključivo proizvodnim djelatnostima, a djelomično izgrađena osnovna infrastruktura (ceste, voda, odvodnja, razgranata mreža kolosjeka, struja, tehnički plinovi) planira se dovršiti do kraja 2007 godine. Zasada su u zoni implementirana 4 projekta, a u tijeku su još tri, te se u punoj funkciji očekuje 500 zaposlenih u zoni.
- **Poslovna zona Barutana, Sisak** nije u funkciji.

2. STRATEGIJA

Ovo poglavlje opisuje postupak i rezultate razvijanja strategije. Strategija je rezultat dugog misaonog i konzultativnog procesa koji se u smislu podataka oslanja na osnovnu analizu trenutačne situacije, s refleksijom na osnovnu i SWOT analizu ROP-a. Temeljem tih podataka i saznanja kroz niz »brainstorming« radionica sa ŽRJ izrađena je SWOT analiza, te su identificirana ključna razvojna pitanja. Uobičajenim alatima strateškog planiranja (analiza scenarija, SWOT strategije i slično) i kroz konzultacije sa Županijskim partnerstvom, a opet uz refleksiju na ciljeve i prioritete iz ROP-a, ključna razvojna pitanja pretvorena su u strategiju – razvojne ciljeve, prioritete i mjere ŽRS - a.

2.1. SWOT ANALIZA (snage, slabosti, prilike i prijetnje)

2.1.1. SWOT analiza ROP-a

SWOT⁴ analiza izrađena je i u tijeku pripreme ROP-a Sisačko-moslavačke županije u 2004. godini. Rezultati SWOT analize koji su tom prilikom bili istaknuti su:

- **Županija ima jedinstvene konkurentne i komparativne prednosti** u smislu zemljopisnog položaja, prirodnih resursa (voda, šumarstvo, poljoprivrede), prometne povezanosti i vještina ljudskih resursa
- **Glavna slabost je nedostatak konkurentnosti**, koja se pripisuje nedovoljnom i nekoordiniranom

iskorištavanju komparativnih prednosti. Posljedice toga su visoka nezaposlenost, preveliko oslanjanje na tradicionalnu industriju (na primjer Željezaru), slaba održivost tvrtki u poslovanju i nizak stupanj raspoloživih prihoda. Ovi ekonomski faktori utječu na društveno tkivo kroz de-ruralizaciju, migracije, siromaštvo, zloupotrebu alkohola/droga i visoke stope razvoda

- Uzroci postojećih slabosti u Županiji su općenito slaba organizacija, nedostatak dinamičnih partnerstva za razvoj između ključnih županijskih čimbenika, te neodlučnost da se djeluje proaktivno i energično iskoristi nove prilike. **Snage i prilike Županije nisu učinkovito iskorištene**
- Ako se ne budu rješavali, **gospodarski nesrazmjeri u Županiji će se povećati** ugrožavajući njezin opći razvoj.
- **Ovi uzroci i slabosti se mogu rješavati unaprjeđenjem strateških odnosa** između županijske i lokalne administracije i županijskih sudionika (posebice poslovne zajednice i obrazovnih institucija), smanjenjem gospodarske ovisnosti o nekonkurentnim sektorima (npr. Željezari i tradicionalnoj poljoprivredi) te iskorištavanjem potpora iz nacionalnih i međunarodnih izvora na strateški način.

Rezultati analize podcrtali su potrebu da se rast gospodarstva usmjeri na povećavanje prilika za generiranje zapošljavanja i bolju raspoređenost socijalno-gospodarskih aktivnosti na cijelom području.

Ključni razvojni potencijali bili su prepoznati u *uslužnom sektoru, području šumarstva, turizmu i poljoprivredi*. Nadalje, utvrđeno je da *tradicionalne industrije* trebaju restrukturiranje u smislu iskorištavanja novih tehnologija i proizvodnih procesa zbog povećanja konkurentnosti. Izvrstan zemljopisni položaj Županije, prometna povezanost i prirodni resursi također su identificirani kao značajna prilika za ekonomski razvoj, kao i sektor malog gospodarstva i obrta.

2.1.2. SWOT proces

Rezultati SWOT analize ROP-a opisani u prethodnom potpoglavlju poslužili su kao referentno polazište u promišljanju trenutačnih okolnosti kako bi se razmotrio učinak ROP-a, identificirale promjene tijekom dvogodišnjeg razdoblja provedbe ROP-a, te testirale postavljene smjernice za budućnost. Prije samog SWOT procesa, nadogradnja i revizija osnovne analize (Poglavlje 1: Profil Županije), pripremila je sudionike za SWOT radionice koje su uslijedile.

Za pripremu ŽRS - a Sisačko-moslavačke županije SWOT analiza je rađena kroz dvije faze odnosno stupnja, kako bi se unaprijedila njena primjena kao važnog alata u procesu strateškog osmišljavanja i strateškog planiranja.

1. stupanj SWOT-a

Radionica prve faze SWOT-a, facilitirana od strane Upravnog odjela za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima i tehničke pomoći, imala je za

⁴ Skraćenica SWOT dolazi od engleskih riječi Strengths (snage), Weaknesses (slabosti), Opportunities (prilike) i Threats (prijetnje)

cilj procjeniti Viziju i SWOT analizu izvornog ROP-a. Prepoznata su tri osnovna cilja koje SWOT proces treba postići:

- dati općenito usmjerenje strateškom planiranju
- povezati strateške planere i donositelje odluka s ostalim društvenim čimbenicima kako bi se izgradio strateški konsenzus
- SWOT rezultati trebaju služiti prvenstveno kao smjernice, a ne kao recept za izgradnju strategije.

Usklađeno je zajedničko viđenje četiri razvojna faktora koji se razmatraju, kako slijedi:

Strengths (snage): »unutarnje, statične, pozitivne« karakteristike Županije - pomažu u donošenju odluke na koja se područja može osloniti; na ovim karakteristikama može se graditi i unaprjeđivati stanje, te postoji vjerojatnost većih povrata na uložene napore

Weaknesses (slabosti): »unutarnje, statične, negativne« karakteristike Županije - govore nam koja područja trebaju posebnu pozornost kako bi ih se pretvorilo u snage

Opportunities (prilike): »vanjske, dinamične, pozitivne« karakteristike Županije - su mogućnosti na koje treba usredotočiti napore i koje imaju socio-ekonomski razvojni potencijal. Ovdje je važna svojevrсна prioritizacija, jer namjera je ŽRS - a identificirati one strateške intervencije koje će biti »kotači promjena« u pretvorbi županijskog gospodarstva.

Threats (prijetnje): »vanjske, dinamične, negativne« karakteristike Županije - su »rizična« područja koja treba pratiti te po potrebi poduzeti akciju.

Rezultati prvog stupnja SWOT-a su zabilježeni u dolje prikazanoj tablici potpoglavlja 2.1.3.

2. stupanj SWOT-a

U drugoj fazi SWOT procesa, korištena je alatka matrične analize za ispitivanje odnosa između četiri grupe razvojnih faktora kako bi se došlo do boljeg razumijevanja njihovih strateških implikacija. Ova metoda olakšava iskorištavanje rezultata SWOT analize u svrhu definiranja strateških odgovora jer rijetko

kada su ovi razvojni faktori međusobno isključivi, te su njihovi odnosi, preklapanja i međudjelovanja ono što daje strateško usmjerenje.

S-O, snage + prilike: Strateški odgovor – slijediti mogućnosti koje su prikladne za Županiju; kapitalizirati i iskoristiti prilike kako bi se realizirali potencijali koji su Županiji prirodni.

W-O, slabosti + prilike: Strateški odgovor – iskorištavanjem pozitivnih prilika nadići urođene slabosti.

S-T, snage + prijetnje: Strateški odgovor – prepoznati način na koji Županija može upotrijebiti svoje snage da bi smanjila svoju ranjivost od vanjskih prijetnji.

W-T, slabosti + prijetnje: Strateški odgovor – pripremiti obrambeni plan koji će spriječiti slabosti da učine Županiju visoko ranjivom na vanjske prijetnje – rezervni preventivni plan.

	SNAGE STRENGTHS	SLABOSTI WEAKNESSES
PRILIKE OPPORTUNITIES	S-O	W-O
PRIJETNJE THREATS	S-T	W-T

Rezultati matrične analize dali su osnove za identifikaciju »**Ključnih pitanja**« (vidi potpoglavlje 2.1.4.).

2.1.3. SWOT (rezultati prvog stupnja)

Rezultati prvostupanjskog SWOT procesa prikazani su u donjoj SWOT tablici.

Tablica 1. **SWOT analiza Sisačko-moslavačke županije**

SNAGE	SLABOSTI
FAKTORI EKONOMSKOG RAZVOJA	
<ul style="list-style-type: none"> - Izuzetno povoljan prometno-zemljopisni položaj u središnjoj Hrvatskoj s prometnicama koje povezuju istični i zapadni dio Hrvatske, te Europu i sjeverni dio Hrvatske s Balkanom i mediteranskim zemljama; u blizini Zagreba/ zagrebačke zračne luke. - Snažna tradicija obrta, industrije i poljoprivrede. - Postojanje velike količine obradivog ekološki čistog poljoprivrednog zemljišta. - Postojanje autohtonih pasmina i sorti. - Značajan potencijal za razvoj turizma i rekreativnih sadržaja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Fragmentiranost poljoprivrednog zemljišta uvelike ograničava realiziranje prednosti ekonomija srazmjera. - Slab tradicionalni sektor (poljoprivreda i sl.), ograničena raznolikost proizvoda u prerađivačkom sektoru npr. prerada drva (niska dodana vrijednost proizvoda). - Nedostatak kapitala za poslovna ulaganja, ograničena izravna strana ulaganja. - Slabo poslovno okruženje i poduzetnička kultura. - Posljedice rata ostaju prepreka razvoju u nekim područjima (minirana područja, oštećena infrastruktura, depopulacija). - Deruralizacija i produblivanje podjele grad-selo.

SNAGE	SLABOSTI
INFRASTRUKTURA I USLUGE	
<ul style="list-style-type: none"> - Dobra prometna mreža (ceste, željeznički i riječni promet) u nekim dijelovima Županije. - Dobra telekomunikacijska mreža, većina područja pokrivena mobilnom mrežom. 	<ul style="list-style-type: none"> - Izostanak planskog usmjeravanja infrastrukturnih ulaganja u podršku rastućim sektorima gospodarstva. - Nedostatak infrastrukturno opremljenog građevinskog zemljišta (poslovnih zona) za prihvat investicija. - Izostanak integracije infrastrukturnih ulaganja s izravnim stranim ulaganjima, obrazovanjem i strategijama podrške poslovanju. - Vodoopskrbni i sustavi odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda trebaju rekonstrukciju i nadogradnju. - Nezadovoljavajuće stanje prometne infrastrukture u pojedinim dijelovima Županije. - Nedovoljno razvijen javni prijevoz. - Zapuštene i neiskorištene željezničke rute (npr. Unska pruga, pruga Sisak-Karlovac). - Prometna nepovezanost sa Zračnom lukom Pleso. - Slabo održavanje, neuređenost i neobilježnost plovnih puteva (npr. plovni put Savom). - Nedovoljno iskorištena riječna luka Sisak. - Ograničeni kapaciteti opskrbe električnom energijom. - Nerazvijena mreža i nizak standard opremljenosti objekata javnog standarda (javne službe; ustanove za odgoj i obrazovanje; zdravstvo i socijalna skrb; kultura; sport i dr.), naročito u ruralnim sredinama.
LJUDSKI RESURSI	
<ul style="list-style-type: none"> - Dobro osnovno obrazovanje radne snage. - Kvalificirana radna snaga u ključnim sektorima (npr. obrada metala). - Sveučilišni odjeli u Županiji sa sve većim brojem studenata u visokom obrazovanju. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nesklad između dostupnih obrazovanja/ obuke i potreba tržišta rada. - Veliki udio NKV, PKV i NSS. - Visoka nezaposlanost (20%), većina nezaposlenih nekvalificirana. - Niska radna produktivnost/ nizak prihod po stanovniku. - Tradicionalni modeli lokaliziranog zapošljavanja ograničavaju mobilnost radne snage unutar Županije. - Ozbiljne regionalne nejednakosti u dohotku/nezaposlenosti unutar Županije. - Staro stanovništvo, naročito u ruralnim poručjima, uzorokovano migracijama radne snage i mladih u Zagreb i inozemstvo. - Visoke stope razvoda, obiteljskog nasilja i djece s poremećajem u ponašanju. - Nedostatak menadžerskih snaga i vještina u odnosu na potrebe.
PRIRODA I OKOLIŠ	
<ul style="list-style-type: none"> - Bogati i raznoliki prirodni resursi - ekološki neonečišćena tla, geo-termalni i izvori pitke vode. - Jedinstveni i atraktivni prirodni resursi (Lonjsko polje, rijeke: Sava, Kupa, Odra, Una). - Bogato i raznovrsno kulturno i arheološko naslijeđe. - Bogata nalazišta, posebice gline, pijeska i kamena (građevni materijal). 	<ul style="list-style-type: none"> - Niska iskorištenost poljoprivrednog zemljišta koje se pretvara u šikaru i šumu. - Neučinkovito upravljanje šumskim resursima, nedovoljan utjecaj lokalne samouprave. - Uvijeti u pograničnim područjima djeluju kao prepreka potpunom iskorištenju prirodnih resursa. - Visok stupanj onečišćenja zraka u pojedinim dijelovima Županije. - Nepostojanje županijskog centra za gospodarenje otpadom.

SNAGE	SLABOSTI
INSTITUCIJE, POLITIKE, PLANIRANJE I ZAKONI	
<ul style="list-style-type: none"> - Pro-aktivno i dinamično županijsko vodstvo. - Razvoj Županije i politika Nacionalnog regionalnog razvoja kao podloga za programiranje koje će osigurati pomoć donatora, voditi investicije javnog sektora i privlačiti strana ulaganja. - Otvorenost Županije za međuzupanijsku, međuregionalnu i međunarodnu suradnju. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nezadovoljavajući strateški odnosi između čimbenika relevantnih za razvoj unutar Županije (horizontalno) i prema centralnoj razini (vertikalno). - Neučinkovite institucionalne organizacije i metodologije.

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
FAKTORI EKONOMSKOG RAZVOJA	
<ul style="list-style-type: none"> - Blizina Zagreba – potencijal za privlačenje novih poslova, investicija u industriju i nekretnine i povećanje izravnih stanih ulaganja. - Planirano poboljšanje cesta koje će skratiti putovanje do Zagreba i povezati Županiju s europskom mrežom, uključujući izgradnju auto-cesta Zagreb-Sisak. - Konsolidacija tržišta u poljoprivrednom sektoru; intenziviranje poljoprivredne proizvodnje. - Integrirano i usmjereno planiranje razvoja zona uz glavne prometne i riječne koridore. - Potencijal za organiziranje i unaprjeđenje lokalnih opskrbnih lanaca za postojeće velike kompanije i nova strana ulaganja. - Jačanje izvozne orijentacije drvoprerađivačkih industrija - stvaranje veće dodane vrijednosti i generiranje zaposlenja. - Veliki potencijal za povećanje prihoda i zaposlenja razvojem turizma, kulturnog naslijeđa, rekreativnih aktivnosti i srodnih aktivnosti. - Razvoj institucija i programa koji potiču inovativnost i IT tehnologije, te znanstveno istraživačkih centara povezanih s potrebama poslovnog sektora. - Podrška razvoju zadržarstva. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oštra konkurencija EU proizvođača u tradicionalnim sektorima (poljoprivreda, metal, nafta). - Povećana konkurencija u tekstilnoj industriji i proizvodnji hrane od strane EU i novih članica. - Kontinuirana emigracija, depopulacija i starenje stanovništva. - Povećanje socijalne isključenosti ranjivih skupina. - Daljnja degradacija infrastrukture radi nedostatka investicija. - Povećanje migracija selo grad što smanjuje održivost ruralnih zajednica.
INFRASTRUKTURA I USLUGE	
<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj posebnih razvojnih zona (koridora) uz glavne prometnice i rijeke, na planski utvrđenim lokacijama. - Integracija i plansko usmjeravanje infrastrukturnih ulaganja u podršku rastućim sektorima gospodarstva. - Osiguravanje i alociranje sredstava za provedbu prioritarnih infrastrukturnih programa. - Stvaranje nove i poboljšanje postojeće vodoopskrbne i kanalizacijske infrastrukture. - Poboljšanje sustava sakupljanja i recikliranja otpada. - Obnova i osuvremenjivanje željezničke infrastrukture. - Izgradnja novih (autocesta Zagreb-Sisak) i uređenje postojećih prometnica. - Uređenje rijeke Save kao međunarodnog plovnog puta IV. kategorije. - Podizanje standarda i kvalitete života stanovništva ekonomičnijim i funkcionalnijim razvojem, dimenzioniranjem, razmještanjem i boljim opremanjem objekata javnog standarda. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zbog nedostataka integriranog, multi-sektoralnog strateškog planiranja i provedbe ne stvara se pozitivno investicijsko okruženje.

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
LJUDSKI RESURSI	
<ul style="list-style-type: none"> - Usklađenje strukovnog i višeg/visokog obrazovanja s prognoziranim potrebama radnog tržišta. - Kontinuirano poticanje podizanja razine obrazovanja na svim razinama i u svim sektorima, uključujući programe prekvalifikacije i cjeloživotnog učenja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Obrazovna politika središnje vlasti ne prepoznaje i ne financira proračunskim sredstvima restrukturiranje nastavnog programa u skladu s posebnim potrebama županija i njihovih tržišta.
PRIRODA I OKOLIŠ	
<ul style="list-style-type: none"> - Održiva eksploatacija prirodnih resursa i baštine za razvoj turizma i rekreativnih aktivnosti. - Promoviranje i podržavanje prekograničnih i međuzupanijskih programa koji se temelje na integriranom korištenju prirodnih resursa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak pročišćavača otpadnih voda uzrokuje opasnost od zagađenja podzemnih i površinskih voda. - Kontinuirano zagađivanje zraka od industrijskih postrojenja. - Nepravodobno obnavljanje i propadanje graditeljske baštine (posebno tradicijske drvene arhitekture).
INSTITUCIJE, POLITIKE, PLANIRANJE I ZAKONI	
<ul style="list-style-type: none"> - Napredna prioritizacija programa razminiranja kako bi bili u skladu s potrebama uređenja građevinskog zemljišta za ekonomski razvoj. - Politička podrška prekograničnim i međuregionalnim inicijativama. - Unaprjeđenje partnerstva i suradnje horizontalno (civilni, javni, privatni te gospodarski sektori) i vertikalno (zajednica, lokalna, područna i centralna uprava i institucije), podrška integriranim, multisektorskim inicijativama i programima. - Pro-aktivne mjere kako bi se u potpunosti iskoristili programi za područja od posebne državne skrbi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatci Zakona o zapošljavanju omogućavaju neformalne aktivnosti i učvršćuju sivu ekonomiju te ugrožavaju izravna strana ulaganja. - Nacionalne konkurentne fiskalne mjere i porezi koče lokalne investicije.

2.1.4. Ključna razvojna pitanja (rezultati drugog stupnja)

Identifikacija ključnih pitanja je kulminacija pripreme faze strategije, tj. stvaranja dokazne baze koja je započela prikupljanjem podataka u Osnovnu analizu (vidi Prilog 3.), njezinom sintezom u Profil Županije, a nastavila se promišljanjima snaga, slabosti, prilika i prijetnji (prvi stupanj SWOT-a). Drugi stupanj SWOT-a (ref. 2.1.2) analiza je strateških odnosa i međudjelovanja između:

- Snaga i prilika
- Snaga i prijetnji
- Slabosti i prilika
- Slabosti i prijetnji

Ključna pitanja do kojih se došlo razmatranjem odnosa između »pozitivnih« (snage & prilike) i »negativnih« (slabosti & prijetnje) razvojnih faktora općenito su formulirana ili kao opis problema odnosno potrebe, ili u obliku strateškog odgovora, tj. potrebe za djelovanjem.

Rezultati su prikazani u donjoj tablici:

KLJUČNA PITANJA	
S-O	1. Snage – prilike
1.1.	S – strateški položaj O – poboljšana infrastruktura
1.1.1.	Rijeke Sava i Kupa uz dodatak luke Sisak imaju značajne neostvarene potencijale. Trenutačni prijedlozi za uređenjem plovnog puta Savom i luke Sisak trebaju biti intergrirani s prijedlozima razvoja željezničke i cestovne mreže kako bi se osnažila pozicija Županije u hrvatskoj i europskoj mreži plovnih puteva.

1.1.2.	Potencijalne koristi od razvoja strateških veza sa susjednim županijama (npr. rijeka Kupa do grada Karlovca) i prekograničnih veza (npr. rijeka Una) trebaju biti iskorištene kroz promicanje inicijativa međuzupanijske i prekogranične suradnje .
1.1.3.	Posebice se potencijali dobre strateške lokacije Županije mogu u potpunosti iskoristiti jedino kroz integrirano prostorno i strateško razvojno planiranje prometne infrastrukture i namjene zemljišta kako bi se usmjeravala i poticala privatna i javna ulaganja u uređenje zemljišta, tj. facilitirao razvoj poslovnih i rezidencijalnih zona na prepoznatim strateškim lokacijama.
1.1.4.	Županija treba započeti izradu multi-sektorskih prostornih »pilot« planova za koridore autoceste Zagreb – Sisak i rijeke Une. Potencijalni problem pripreme ovih važnih strateških »pilot planova koridora« mogle bi biti dugotrajne administrativne i organizacijske procedure ⁵ , pa bi događaji (neplanski razvoj) mogli preduhitriti realizaciju prigoda za gospodarski razvoj koje ovi koridori nude. Pilot planovi koridora moraju biti pripremljeni ubrzo kako bi usmjerili aktivnosti tijekom tranzicijskog razdoblja, integrirali lokalne, županijske i državne prioritete, te maksimizirali pozitivne društveno-gospodarske učinke i minimalizirali eventualno negativne posljedice.
1.2.	S – Prirodni resursi O – Turizam i poljoprivreda
1.2.1.	Županija je među bogatijima u Hrvatskoj po resursima poljoprivrednog zemljišta. Ipak, potencijalna konkurentnost poljoprivrednog sektora je ozbiljno ugrožena zbog rascjepkanosti vlasništva nad zemljom, veličine posjeda, nedostatka tradicije kooperativnog rada i netržišno usmjerenih proizvoda. Potrebni su programi za restrukturiranje i revitalizaciju kako bi ga se učinilo konkurentnim i atraktivnim suvremenoj radnoj snazi. Potrebno je uskladiti Vladine programe i strategije raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države s prioritetima Županije, kako bi se potaknuo proces restrukturiranja provedbom oglednih pilot projekata čiji će uspjeh potaknuti replikaciju i uvesti nove modele najbolje prakse.
1.2.2.	Nužno je stvaranje preduvjeta za uspješnu pretvorbu poljoprivrednog sektora . U tom smislu treba podržati sljedeća tri prioriteta: I.) znanstvena analiza uvjeta tla za određivanje najboljih proizvodnih odabira, II.) analiza tržišta kako bi bilo sigurno da postoje tržišta na kojima će proizvodi biti konkurentni + marketinška strategija, i III.) proaktivne terenske inicijative usmjerene aktiviranju kooperativnih radnih aranžmana koji stvaraju ekonomije srazmjera neophodne za učinkovitu proizvodnju.
1.2.3.	Sektor turizma ima značajan pritaženi razvojni potencijal koji treba realizirati unutar konteksta tržišno vodene strategije . Da bi se postigla velika učinkovitost investicija, trebaju se razvijati proizvodi za koje sigurno postoji tržište. Da bi se koristi od turizma i kulturne baštine maksimizirale, treba promicati i podržavati međusektorske razvojne veze s malim i srednjim poduzetništvom i poljoprivredom.
1.2.4.	Za turizam se može reći da je relativno nov i inovativan sektor za Županiju, dok je poljoprivreda vjerojatno njezin najstariji tradicionalni sektor. Potrebna je međusektorska perspektiva da bi se postigla sinergija koju ova dva sektora mogu realizirati – re-orijentacija poljoprivredne proizvodnje na tržišne niše, tj. proizvode velike dodane vrijednosti koji imaju turističko-potrošačka tržišta, fokus u drvnoj industriji na sekundarnu preradu drveta, tj. proizvodnju proizvoda visoke vrijednosti koji imaju svoj plasman u turizmu, ruralni turizam na poljoprivrednim obiteljskim gospodarstvima te drugi lanci opskrbe i poveznice s tržištem rada.
1.3.	S – Povijesno i kulturno naslijeđe O – Turizam
1.3.1.	Vrijednosti dobara županijske kulturne baštine nedovoljno su iskorištene i vjerojatno podcijenjene kao »nus-proizvod«. Izuzev u slučajevima posebnih interesnih skupina odnosno uskih stručnih krugova, kulturna su dobra često ispravno valorizirana tek nakon što su razvijena u posjetiteljske atrakcije ili turističke proizvode i predstavljena na način atraktivan i zanimljiv općoj javnosti. Turizam ima taj potencijal pretvaranja »dobara« u »atrakcije« koje su financijski, ekonomski i okolišno održive.
1.3.2.	Nedostatak svijesti – potrebno je senzibiliziranje javnosti za županijsku baštinu kroz medije i obrazovne kanale, kako bi se proširila i produbila saznanja i zanimanje, izgradio osjećaj lokalnog vlasništva i pripadanja, te isprovocirao šticenički odnos prema kulturnim dobrima.
1.3.3.	Potreba za mjerama konzervacije – postoje dobra koja kratkoročno nisu prikladna ili ih nije moguće pretvoriti u atrakcije. Stoga je u međuvremenu potrebno odrediti prioritete o tome što može biti razvijeno a gdje su neophodne mjere očuvanja kako bi se spriječilo degradiranje u stanje nepovratnog propadanja.

⁵ Npr. dogovor s drugim županijama, jedinicama lokalne samouprave, susjednom Bosnom i Hercegovinom, rješavanje pravnog statusa takvog plana (prostorni plan više županija?) i drugo.

1.3.4.	Postoji potreba za strateškom prioritizacijom onih dobara koja su prikladna za razvoj u turističke atrakcije. Ključni kriterij prioritizacije je saznanje da za potencijalni proizvod postoji tržišna potražnja ili da ona može biti stvorena. Županijska strategija razvoja turizma dat će strateška usmjerena za korištenje dobara kulturne i povijesne baštine, a ŽRS način potpore i programski okvir za usmjeravanje javnih i privatnih sredstava za provođenje.
1.3.5.	Povijesna i kulturna baština općenito treba biti razvijena u sklopu šireg sektorskog razvojnog programa. Vrlo rijetko su kulturno povijesna dobra od takvog značenja i vrijednosti da mogu sama realizirati onaj nivo prometa posjetitelja koji bi ih učinio financijski neovisnim i okolišno održivim. Turizam može pružiti taj široki, integrirani razvojni okvir pomoću kojeg se pojedina dobra ili serija dobara kulturno povijesne baštine uključuju u vodiče, obilaskе, turističke pakete ili klastere komplementarnih atrakcija, a koji imaju »kritičnu masu« dovoljnu za privlačenje značajnog volumena turističkog prometa. U tom smislu širenje koncepta razvoja kulturne baštine u međuregionalne i prekogranične razvojne programe ima poseban značaj i važnost.
S-T	2. Snage – prijetnje
2.1.	S – Geostrateški položaj T – EU konkurencija (tradicionalni sektori)
2.1.1.	Iako zbog blizine Zagreba Županija ima značajne geostrateške prednosti u odnosu na druga područja Hrvatske, otvaranje prema EU i globalnom tržištu se često smatra konkurentskom prijetnjom radije nego novim tržišnim prilikama, posebice za tradicionalne industrijske sektore. Ova jednostrana percepcija je često posljedica nedostatka informacija i znanja o većem »tržištu« i mogućnostima iskorištavanja novih tržišta koje nudi položaj u široj regiji glavnog grada.
2.1.2.	Potreba za prepoznavanjem konkurentnih prednosti – geostrateške prednosti Županije potrebno je temeljito analizirati kako bi se u praktičnom, opipljivom smislu vrednovao položaj u široj regiji metropole. To praktično vrednovanje treba pretvoriti u strateško usmjeravanje i podršku koja će izgraditi povjerenje privatnog sektora prema ulaganjima u izvozno orijentirane inicijative. ŽRS i komplementarne planske inicijative su značajan korak prema izgradnji povjerenja kroz obvezivanje.
2.2.	S – Prirodni resursi T – Neiskorišteno poljoprivredno zemljište
2.2.1.	Županijski prirodni resursi su zajedno s ljudskim resursima temelj razvoja budućeg županijskog gospodarstva. Poput dobara kulturne baštine, i prirodni resursi su ograničeni i osjetljivi, pa su potrebni mehanizmi za njihovo eksploatiranje ali i zaštitu. Posebni je problem neiskorištenost velikog dijela poljoprivrednog obradivog zemljišta i u tom smislu potrebno je istražiti potencijalne koristi mjera kao što su: - porez na neobrađeno zemljište - otkup (obvezan ili drugačiji) - usklađivanje Vladine politike raspodjele javnog zemljišta sa strateškim prioritetima Županije - praktični proaktivni programi za promicanje udruživanja i suradnje između lokalne samouprave, nevladinih organizacija i individualnih poljoprivrednika.
2.3.	S – Povijesna i kulturna baština T – Propadanje baštine
2.3.1.	Prioritetne akcije očuvanja, obnove i stavljanja u ponovnu upotrebu dobara je već ranije prepoznata kao »ključno pitanje« (vidi Ključno pitanje 1.3.3.). Potrebno je istražiti mogućnosti za mobiliziranje lokalnih volonterskih akcija zaštite dobara uz izgradnju svijesti o značenju i vrijednosti naslijeđa. Usporedo s tim potrebna je strateška intervencija kako bi se prepoznale prigode za privatna ulaganja koja će omogućiti održivu komercijalizaciju baštine uz istovremeno očuvanje njenog integriteta . Neizbježno će biti potrebno nekomercijalno ulaganje javnog sektora kako bi se dobra očuvala za buduće naraštaje, ali u svim je slučajevima potrebno učiniti napore da se minimalizira financiranje operativnih i troškova za održavanje iz javnog proračuna.
2.3.2.	Obrazovni programi trebaju imati glavnu ulogu u reduciranju nedostatka svijesti o vrijednostima dobara kulturne baštine. Postoji potreba za proaktivnom kampanjom podizanja svijesti te je u tom pogledu neophodno lobiranje Vlade za priznanje potrebe prilagodbe osnovnog nacionalnog nastavnog programa lokalnim interesima i prioritetima, uz refleksije koje će to imati i na raspodjelu sredstava iz državnog proračuna.

W-O	3. Slabosti – prilike
3.1.	W – Visoka nezaposlenost O – Prilagodba postojećih vještina i prekvalifikacija
3.1.1.	Standardni nacionalni obrazovni nastavni program nije usmjeren na rješavanje specifičnih potreba lokalnih tržišta radne snage. Postoji rastuće nesuglasje između zanimanja koja se traže na tržištu i onih koje proizvodi državni sustav. Ovaj nesrazmjer rezultira višim stopama nezaposlenosti i nedovoljnog zapošljavanja jer tvrtke ne mogu zadovoljiti potrebe za zaposlenicima lokalno pa su nerijetko neodržive. Obrazovnu politiku potrebno je restrukturirati tako da bolje odgovara na potrebe lokalnog gospodarstva. Takve su reforme kompleksne i dugoročne, dok su intervencije u strukovnom obrazovanju u mogućnosti postići promjene u obrazovnoj strukturi koje će biti pravovremeno i sadržajno u skladu s potrebama tržišta. To se posebno odnosi na prekvalifikaciju radne snage posebno one koja je stekla svoje vještine u tradicionalnim, a sada zastarjelim industrijama.
3.1.2.	Teško je predvidjeti buduće potrebe za radnom snagom ukoliko ne postoji jasna vizija željenog budućeg razvoja županijskog gospodarstva i, povratno, što je potrebno da bi se radna snaga pripremila za postizanje te vizije. Ovo definiranje budućih potreba za vještinama je preduvjet za osmišljavanje sustava obuke i obrazovanja.
3.2.	W – Neujednačen gospodarski razvoj O – Ciljano razvojno ulaganje
3.2.1.	Potrebni su pokazatelji za ocjenu uzroka i posljedica nesrazmjera u kvaliteti življenja koji postoje između razvijenih i manje razvijenih područja županije. Jedino kroz temeljito razumijevanje korijena i prirode problema neujednačenog gospodarskog razvoja bit će moguće ograničene javne resurse prioritzirati i usmjeriti na intervencije koje najučinkovitije zatvaraju ove nesrazmjere.
3.2.2.	Tradicionalno razvojne bile su inicijative sektorski specifične, bez uvažavanja prednosti multidisciplinarnog pristupa . Ovakav je pristup posebno važan ako se uzme u obzir da identificirani prioritetni sektori malog poduzetništva, turizma i poljoprivrede zbog svog karaktera mogu imati veliku korist od integriranog pristupa. Osim toga, važno je identificirati prioritetna zemljopisna područja u koja se tada mogu usmjeriti proračunska sredstva na način koji maksimalizira nastavna privatna i izravna strana ulaganja. Neće sva područja, kojima su potrebna javna ulaganja, nužno imati jednaku korist od takvih investicija, stoga je važno napraviti razliku između područja kojima su nekomercijalna ulaganja potrebna da bi se reducirali nesrazmjeri u osnovnim uvjetima života od onih u kojima postoji vjerojatnost da će javne investicije služiti kao katalizator, ili biti dio skupa/mreže međusobno povezanih ekonomskih učinaka koji sveukupno postižu značajnu i održivu promjenu.
3.3.	W – Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i neorganizacija sektora O – Poljoprivredne reforme i zadruge/kooperacije
3.3.1.	Potrebne su vodeće inicijative javnog sektora za pokretanje procesa pretvorbe poljoprivrednog sektora, a one uključuju potporu uspostavi zadruga, okrupnjavanje zemljišta, unaprijeđenje konkurentnosti i pristupa tržištima.
3.3.2.	Mjere koje će učiniti poljoprivredni sektor konkurentnim u kontekstu 21. stoljeća i EU te globalnog tržišta podrazumijevat će reforme racionaliziranja proizvodnih tehnika i uvođenje novih znanja i novih tehnologija što će značiti pretvorbu iz radno intenzivne u gospodarsku granu visoke dodane vrijednosti.
3.3.3.	Potrebne su reforme u poljoprivrednom sektoru kojima će se iskoristiti prednosti preusmjeravanja proizvodnje na izvozna tržišta , i koje će djelovati kao mehanizmi supstitucije uvoza kako bi se lokalno gospodarstvo učinilo samodostatnim i održivim.
3.3.4.	Trenutačno se vrijednost poljoprivredne proizvodnje u mnogome umanjuje zbog ekonomskih gubitaka uzrokovanih izvozom sirovih proizvoda na preradu izvan Županije. Potrebno je definirati troškovno učinkovite načine proizvodnje i prerade kako bi koristi od veće dodane vrijednosti bile zadržane unutar Županije.
3.4.	W – Ratne štete (mine i infrastruktura) O – Prioritetno razminiranje
3.4.1.	Postoji žurna potreba za usklađenjem Vladinih prioriteta za razminiranje i obnovu s prioritetima gospodarskog razvoja Županije. Oni trebaju biti izravno povezani sa strategijama usmjerenog i zemljopisno-baziranog ulaganja koje predlaže ŽRS.
3.4.2.	Za usklađenje prioriteta obnove i razminiravanja postoji potreba za unaprijeđenjem formalnih procedura i procesa za koordinirane i zajedničke aktivnosti Hrvatskog centra za razminiranje (HCR) , Županije i lokalne samouprave.

W-T	4. Slabosti - prijetnje
4.1.	W – Demografska struktura i nekonkurentnost T – Postojeća situacija postaje endemična
4.1.1.	Kako bi se spriječilo da »začarani krug« slabosti poremećene demografske strukture i rezultirajućeg nedostatka konkurentnosti postane endemičan, potrebno je žurno otpočeti pretvorbu »starog« i »prijelaznog« gospodarstva u novo gospodarstvo temeljeno na definiranim županijskim prioritetnim sektorima. To znači da će biti potrebno fokusirati se na postizanje relativno kratkoročnih »brzih uspjeha« koji će postaviti gospodarstvo na putanju ostvarenja ambicioznijih srednjoročnih ciljeva i dugoročne vizije.
4.1.2.	Održavanje procesa transformiranja u novo gospodarstvo i u konačnici postizanje razvojne vizije znači usklađeno djelovanje svih službi javnog sektora kao i djelovanje u suradnji s privatnim sektorom kroz sporazume o javno-privatnom partnerstvu. To također znači da treba imati jasne strateške smjernice koje će voditi i usmjeravati politike i aktivnosti na način koji će kompromise učinjene za postizanje konkurentnosti činiti jasnim i transparentnim.

2.2. VIZIJA

Vizija razvoja je, za razliku od razvojnih ciljeva i još više prioriteta i mjera koji nastoje biti realistični i opipljivi, *idealizirana slika željenog budućeg stanja*. Vrijednost vizije leži u njenoj jednostavnosti i činjenici da »zajednički nazivnik« razvojnih aspiracija svih društveno ekonomskih čimbenika. Vizija je prije svega dugoročna kategorija a nužna je za izgradnju osjećaja zajedništva, pripadanja i obvezivanja koji će omogućiti usklađeno i komplementarno djelovanje svih aktera prema zajedničkim ciljevima. U kratkoročnom i srednjoročnom smislu su pak potrebne konkretne intervencije koje će postaviti razvoj na onu putanju koja u konačnici postiže viziju.

Vizija je neophodan element strateškog promišljanja – u određenom trenu ona se stavlja nasuprot logičkog slijeda koje polazi od podataka i njihove analize (profil), preko interpretacije (SWOT) i sinteze (ključna pitanja), te djelovajući gotovo kao »neovisna« ulazna varijabla omogućava detekciju razvojnih ciljeva i prioriteta usporedbom činjeničnog stanja i poželjnih imidža budućnosti.

2.2.1. Vizija Županije 2013.

Županijska razvojna strategija definira viziju Županije u godini 2013.

»Županija konkurentnog gospodarstva koje je razvijeno kroz integrirane razvojne programe i partnerstva, te koje podiže kvalitetu života svojih građana i postavlja tradiciju i prirodne resurse u središte svoje budućnosti.«

Ova vizija u određenom se smislu nastavlja na viziju iz izvornog ROP-a⁶ koja je sada pojednostavljena, ali ne i banalizirana, jer su načini njenog ostvarenja pretočeni u razvojne ciljeve. Takvom vizijom Županija iskazuje jednaku pozornost ekonomskom (konkuren-

tnost) i socijalnom (kvaliteta života) faktoru razvoja, a naglašava promjenu u promišljanju o poželjnom pravcu razvoja koje je prije svega integralno i vođeno novim poveznicama politika. Time vizija postiže i svoju svrhu djelujući kao poveznica i izvor zajedništva između različitih interesnih skupina.

2.2.2. Strategija ostvarenja Vizije

Vizija prepoznaje potrebu za specifičnim poveznicama politike i razvojnim partnerstvima koja će iskoristiti snage i prilike te riješiti slabosti i prijetnje identificirane SWOT analizom. Integrirano, međusektorsko djelovanje i partnerstva biti će od posebne važnosti za kreiranje preduvjeta za uspješne prekogranične, međužupanijske i koordinirane intra-županijske inicijative koje povezuju područnu (regionalnu) s lokalnom samoupravom.

S obzirom na dugoročnu perspektivu ŽRS - a, ova nova geoprostorna politika i razvojna partnerstva morat će biti podržana ojačanim vezama između obrazovanja i ekonomskog razvoja. Fleksibilniji i usklađeniji sustavi obrazovanja i izučavanja učinit će humane resurse sposobnim da pravodobno i odgovarajuće odgovaraju na zahtjeve društva i gospodarstva. Ova »potražnjom vođena« perspektiva jedna je od osnovnih tema na kojima počiva ova strategija. Novi sklopovi politika i partnerstva rezultirat će s konsenzusnim mišljenjima, zajedničkim akcijama i širokom javnom potporom strategiji koja je neophodna za učinkovitu provedbu programa i projekata. Na taj će način Županija ostaviti dojam sklada i zajedništva te ostvariti komparativnu prednost u iskorištavanju stranih fondova i posljedično, privlačenju privatnih ulaganja.

ŽRS vizija ukazuje na pitanja koja će se morati riješiti u nadolazećim godinama koje vode ka članstvu u Europskoj uniji. Ona je slika buduće Županije koja nadilazi administrativne i županijske granice te djeluje kao transregionalni i paneuropski razvojni partner.

Transformacija gospodarstva

Proces transformiranja gospodarstva je u tijeku i brojni primjeri uspješnih trvrtki od kojih su samo neki oslikani u prvom poglavlju (Profil) dokaz su da se

⁶ »Gospodarski i infrastrukturno razvijena, te socijalno osviještena regija svrstana među pet vodećih županija Republike Hrvatske, gdje se održivi razvoj temelji na suvremenoj institucionalizaciji restrukturiranjem glavnih gospodarskih grana i racionalnom iskorištavanju postojećih resursa uz naglašenu transparentnost.«

osnovne djelatnosti tradicionalnih industrija uspješno prilagođavaju, a nova dinamična mala i srednja poduzeća temeljeći svoje djelovanje na znanju i vještinama nameću se kao konkurenti na globalnom tržištu.

Glavni kotači promjene

Modeli uspješnosti koji su u osnovi trenutačnog transformiranja postavljaju okvire i smjernice za budućnost, te su izvor pouzdanja i povjerenja u »domaće« lokalne potencijale. Usporedno će programi, partnerstva i akcije na obrazovanju/izučavanju biti usmjereni na stvaranje snažnije poduzetničke klime i smanjenje prepreka razvoju novog gospodarstva.

2.2.3. Razvojni okvir

Županijska razvojna strategija je glavni planski dokument socio-ekonomskog razvoja Županije. Njezina je glavna svrha dati programski razvojni okvir koji osigurava:

Konzistentnost s nacionalnim smjernicama

ŽRS je pripremljen u skladu sa smjernicama Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka (MMTPR), odnosno konceptom daljnje razrade zakona o regionalnom razvoju (Concept Paper Supporting the Further Detailing of the Law on Regional Development) iz svibnja 2006. U tom je smislu koliko god je to moguće sukladan s nacionalnim smjernicama u ovom tranzicijskom razdoblju usklađivanja institucionalnih, zakonskih, proceduralnih i drugih ustroja s EU zakonodavstvom i normama na području regionalne politike (poglavlje 22 *acquis communautaire*).

Cilj je ŽRS postići konsenzus između svih relevantnih nacionalnih, regionalnih i lokalnih sudionika u pogledu razvojnih potreba Županije (u smislu gospodarskog razvoja, zapošljavanja i obuke, infrastrukturnih potreba, zaštite prirode i okoliša, lokalnog urbanog i ruralnog razvoja, pitanja siromaštva i socijalne inkluzije, prekogranične i druge teritorijalne suradnje i drugo) i na taj način poslužiti kao osnova za pregovaranje, usklađivanje i financiranje aktivnosti definiranih strategijom.

Usklađenost s lokalnim planovima razvoja

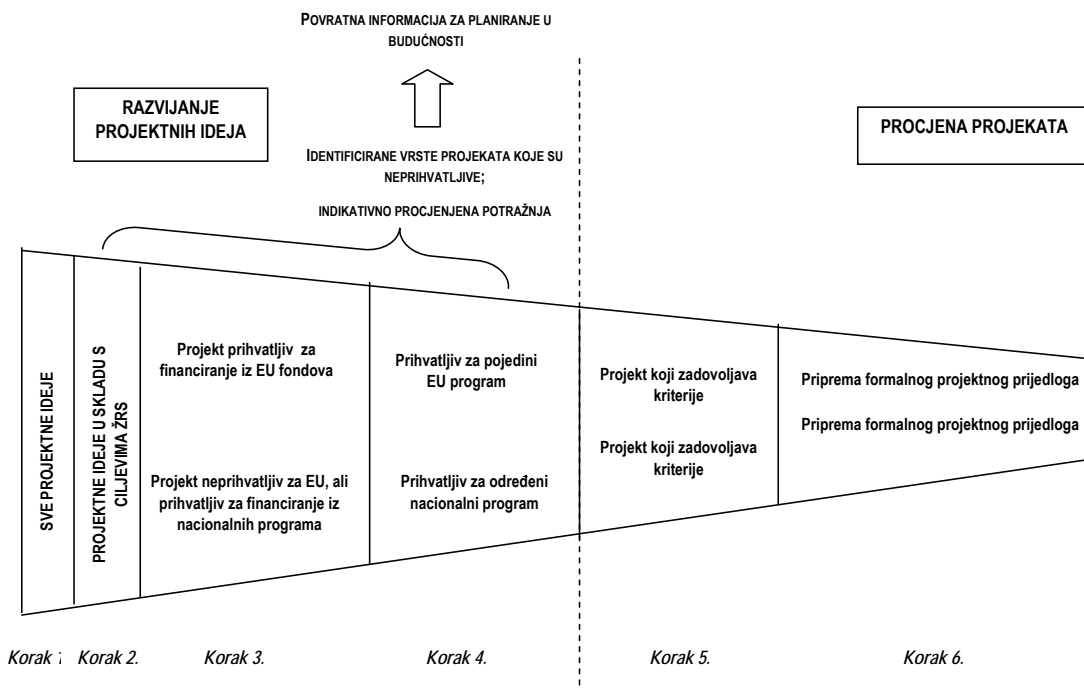
Županijska razvojna strategija sadržava ciljeve, prioritete i mjere koje služe kao generalne smjernice za lokalne razvojne planove i projekte jedinica lokalne samouprave.

Inicijative koje prelaze granice Županije

ŽRS obuhvaća strateške prioritete suradnje sa susjednim županijama, kao i prekogranične i inter-regionalne potrebe i mogućnosti.

Slijed projekata koji su usklađeni sa širim strateškim ciljevima i prioritetima razvoja

ŽRS pruža osnovni razvojni programski okvir za proces identifikacije i odabira projekata koji će izravno pridonijeti ostvarenju ciljeva i prioriteta koje su definirali županijski sudionici. Na dijagramu niže ilustriran je proces identifikacije i selekcije projekata detaljnije opisan u poglavlju 4. Provedba ŽRS - a.

Dijagram 3. Tijek razvoja slijeda projekata (project pipeline)

Integritet strateškog planiranja – Akcijski plan i Razvojni ugovor

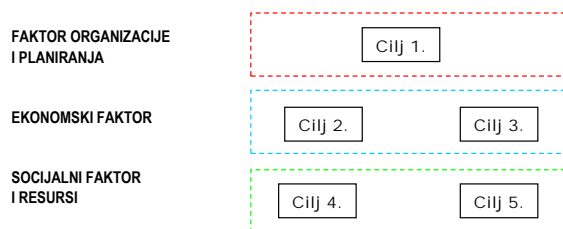
Projektne ideje trebaju poslužiti kao referenca za izradu Akcijskog plana koji će pak poslužiti kao osnova za razvojni ugovor. Prema prijedlogu Zakona o regionalnom razvoju RH ovaj ugovor treba formalizirati obveze središnje, županijske i lokalne vlasti prema financiranju Akcijskog plana odobrene Županijske razvojne strategije. Akcijski plan ŽRS - a Sisačko-moslavačke županije bit će izrađen poslije usvajanja Zakona o regionalnom razvoju, u sklopu sljedeće revizije Strategije.

2.3. CILJEVI RAZVOJA

Vizija razvoja koju definira ŽRS postići će se usklađenjem procesa donošenja odluka s hijerarhijom strateškog plana, odnosno usmjeravanjem sredstava i akcija na provedbi projekata prema definiranim dugoročnim ciljevima razvoja.

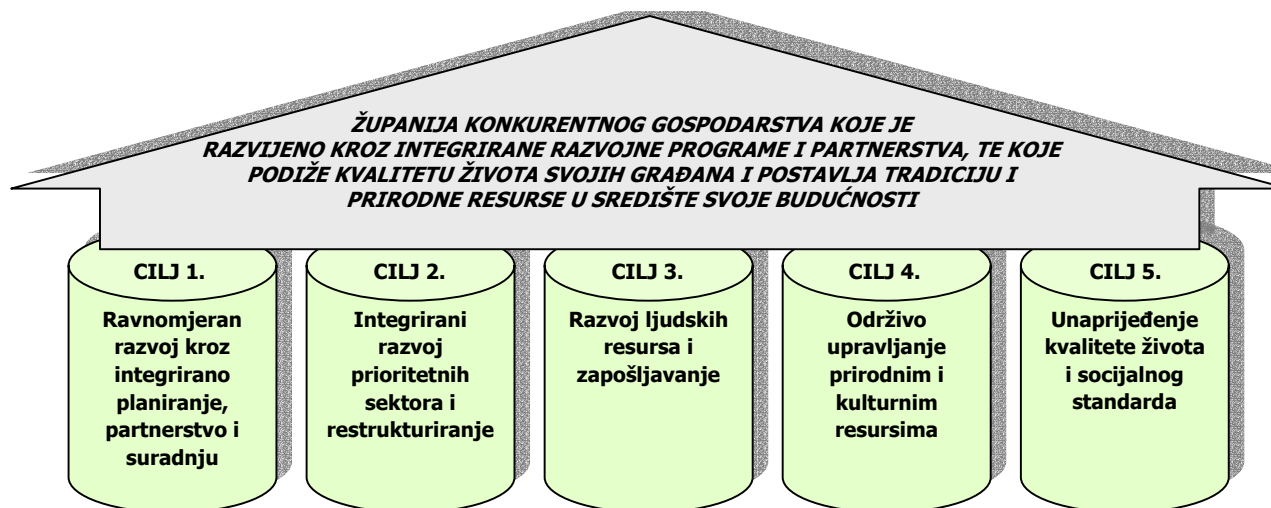
Svrha i smisao definiranih ciljeva razvoja logičnija je, odnosno lakše razumljiva, ako se razvojni ciljevi grupiraju prema tri glavne »teme«, ili faktora, kako je prikazano na slici dolje. Ovo grupiranje slijedi logiku SWOT analize u kojoj su se razvojni faktori razmatrali kroz 5 grupacija: ekonomski razvoj, infrastruktura i usluge, ljudski resursi, priroda i okoliš, te institucije, politike, planiranje i zakoni. Slično tome, 5 osnovnih

ciljeva ŽRS - a moguće je grupirati u tri još općenitije grupacije:

Podjela ciljeva prema faktorima služi isključivo za olakšavanje razumijevanja biti svakog od ciljeva, ali podrazumijeva se isprepletenost i međuovisnost – cilj koji se tiče ljudskih resursa i zapošljavanja na primjer, može se smatrati kako ekonomskim, tako i socijalnim faktorom. Kako grupe, tako ni ciljevi nisu međusobno isključivi, dapače, ne bi se trebali razmatrati odvojeno jedan od drugog jer su u mnogo aspekata međusobno ovisni i predstavljaju integriran set koji će kroz simultanu aktivaciju i operacionalizaciju postići maksimalan pozitivan učinak za Županiju.

Svrha je dugoročnih razvojnih ciljeva osigurati strateški fokus i disciplinu kako bi sredstva koja su na raspolaganju bila što je moguće učinkovitije usmjerena na postizanje željenog strateškog učinka. Pet ciljeva ŽRS - a daju strateško usmjerenje i trebaju biti odrednice svih akcija u sklopu ŽRS - a koje su u konačnici usmjerene k postizanju vizije razvoja.

2.3.1. Cilj 1. Ravnomjeran regionalni razvoj kroz integrirano planiranje, partnerstvo i suradnju

Svrha je ovog cilja uspostaviti integrirani sustav planiranja koji će obuhvatiti nacionalnu, regionalnu i lokalnu razinu, kao i sve sektore i segmente društva. Ovakav jedinstveni planski okvir neophodan je preduvjet za učinkovito i zajedničko djelovanje ka konsenzusom dogovorenoj viziji razvoja.

U određenom smislu postupna realizacija ovog cilja predstavlja »dodanu vrijednost« pojedinačnim naporima na ostvarivanju ostalih ciljeva i prioriteta. Ipak, s obzirom na realnost ograničenih financijskih, ljudskih i drugih resursa, kao i na imperativ žurnog postizanja rezultata, integrirano i usmjereno djelovanje sve je više stvar potrebe, a sve manje izbora. Za ostvarenje ovog cilja definirana su tri prioriteta:

Prioritet 1. Horizontalno i vertikalno usklađenje i jačanje strateškog i prostornog planiranja (zemljopisni, multisektorski pristup - klasteri, koridori i centri razvoja, itd.)

Prioritet 2. Ciljani razvoj komunalne infrastrukture i okolnog prostora – stvaranje preduvjeta za uspješan razvoj

Prioritet 3. Intra-županijska, međuzupanijska, prekogranična, bilateralna i multilateralna suradnja.

2.3.2. Cilj 2. Integrirani razvoj prioritetnih sektora i restrukturiranje

Županija je ocijenila prioritetnim za razvoj sektore poljoprivrede, obrta, malog i srednjeg poduzetništva, te turizma. Također, smatra se potrebnim nastaviti proces privatizacije i restrukturiranja velikih poduzeća koji je u tijeku. Ovaj se cilj odnosi na prioritetne sektore, ali je dizajniran tako da podržava politiku, programe i projekte koji svojom multidisciplinarnošću izgrađuju sinergije, privatno javna partnerstva i u krajnjoj liniji inicijative koje imaju širu podršku javnosti i demonstriraju povećane socio-ekonomske koristi izrasle iz usaglašenog mišljenja i djelovanja. Usvajanje multidisciplinarnog integriranog pristupa okupit će različite sudionike razvoja i to zbog razvojnih poveznica između prioritetnih sektora. Tako će se moći realizirati značajni potencijali sinergijskih učinaka, kao npr. uključivanje lokalnih poljoprivrednih gospodarstava u lanac opskrbe za potrebe turizma koji je pak s druge strane uglavnom sastavljen i koji vode mala poduzeća. Konkurentnost poljoprivrede postići će se nadilaženjem problema fragmentiranosti i izgradnjom međusobne suradnje koja omogućava realizaciju ekonomija srazmjera, ali i suradnje s malim poduzećima koja postaju partneri u preradi ili plasmanu proizvoda. Revitalizacija i restrukturiranje velikih poduzeća također se izravno vezuje na malo poduzetništvo koje će vjerojatno u velikoj mjeri biti nasljednik neodrživih velikih industrija. Sukladno navedenom, četiri su prioriteta usmjerena na postizanje cilja 2.:

Prioritet 4. Konkurentna i održiva poljoprivreda i ruralni razvoj

Prioritet 5. Razvoj konkurentnog malog i srednjeg poduzetništva i izgradnja poticajnog investicijskog okruženja

Prioritet 6. Razvoj konkurentnog, održivog i ekološki prihvatljivog turizma

Prioritet 7. Dovođenje restrukturiranja i racionalizacije poslovanja bivših velikih poduzeća i otvaranje novih mogućnosti.

2.3.3. Cilj 3. Razvoj ljudskih resursa i zapošljavanje

U pogledu zapošljavanja postoji potreba prilagodbe obrazovnih programa i obuke kako bi učinkovitije odgovorili na nesrazmjere između ponude i potražnje na tržištu rada. Osim izmjene i nadogradnje samih programa obrazovanja i obuke, potrebno je usmjeriti napore i na izgradnju sustavnih institucionaliziranih veza između gospodarstva i prosvjetne zajednice, a sve u cilju izgradnje poveznica koje će omogućiti razvoj »ekonomije znanja«, znači gospodarstva, koje će se temeljiti na visoko kvalitetnoj, stručnoj radnoj snazi, a ne radno intenzivnim industrijama. Osim toga, zbog izuzetne važnosti ljudskih resursa koji su osnova, sredstvo i krajnji cilj svakog razvoja, smatralo se potrebnim prioritarizirati i izgradnju ljudskih resursa »per se«, pa je su u tom smislu definirana dva sljedeća prioriteta:

Prioritet 8. Izgradnja ljudskih resursa

Prioritet 9. Usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada.

2.3.4. Cilj 4. Održivo upravljanje prirodnim i kulturnim resursima

U novoj viziji razvoja bogati prirodni i kulturni resursi i očuvan okoliš u srcu su budućnosti Županije, ne samo zbog razloga opće kvalitete života već i stoga što prioritetni sektori gospodarstva počivaju i ovise o očuvanju i unaprijeđenju resursa – visoko proizvodna ekološka poljoprivreda te turizam. Održivo upravljanje resursima naravno podrazumijeva s jedne strane zaštitu u smislu prevencije i/ili konzervacije, te s druge strane optimalno iskorištavanje odnosno uporabu, pa su sukladno tome definirana i dva prioriteta:

Prioritet 10. Zaštita resursa – minimiziranje rizika štetnog uticaja

Prioritet 11. Održivo korištenje prirodnih resursa i kulturne baštine.

2.3.5. Cilj 5. Unapređenje kvalitete života i socijalnog standarda

Peti cilj ŽRS - a je, za razliku od ciljeva 3. i 4 koji su takoreći ekonomsko-socijalne naravi, isključivo ili tipično socijalnog karaktera. Usmjeren je na »vrh piramide«, odnosno zadovoljenje sofisticiranih, tercijarnih potreba društva. S jedne strane ovdje se radi o postizanju visokog društvenog standarda koji je rezultat svjesnog opredjeljenja zajednice za visoki stupanj zdravstvene i socijalne zaštite. S druge strane, potrebno je usmjerenje na ostvarenje kvalitete života koja nadilazi zadovoljenje primarnih ekonomskih potreba, te ostvarenje visoke razine participacije i demokracije koje je jamstvo učinkovitog i pravičnog upravljanja. Za ostvarenje ovog cilja osmišljena su dva prioriteta:

Prioritet 12. Razvoj civilnog društva

Prioritet 13. Unaprijeđenje socijalne infrastrukture, zdravstva i socijalne skrbi.

3. PRIORITETI I MJERE

U ovom poglavlju opisani su prioriteti i mjere potrebni za ostvarivanje gore navedenih dugoročnih ciljeva. Ukupno 44 mjere osmišljeno je za ostvarenje 13 prioriteta, odnosno 5 ciljeva. Zbog bolje preglednosti, nazivi svih mjera i prioriteta dani su u skupnoj tablici niže, ispod sheme koja ilustrira raspodjelu prioriteta i mjera po ciljevima⁷. Kao što je već rečeno za ciljeve, prioriteti i mjere međusobno su povezani, međuovisni i manje ili više komplementarni pa ih ne treba promatrati izolirano jedno od drugog.

⁷ Redoslijed ciljeva, odnosno prioriteta, te mjera u sklopu svakog od prioriteta ne implicira njihovu važnost niti vremenski slijed provedbe

CILJ 1. Integracija			CILJ 2. Prioritetni sektori				CILJ 3. ljud.res.		CILJ 4. Resursi		CILJ 5. Soc.stand.	
P1.	P2.	P3.	P4.	P5.	P6.	P7.	P8.	P9.	P10.	P11.	P12.	P13.
1.1	2.1	3.1	4.1	5.1	6.1	7.1	8.1	9.1	10.1	11.1	12.1	13.1
1.2	2.2	3.2	4.2	5.2	6.2		8.2	9.2	10.2	11.2	12.2	13.2
			4.3	5.3	6.3		8.3	9.3	10.3	11.3	12.3	13.3
			4.4	5.4	6.4		8.4			11.4		13.4
				5.5	6.5		8.5					
				5.6								

Tablica 2. *Hijerarhija strateških ciljeva, prioriteta i mjera ŽRS - a*

CILJEVI	PRIORITETI		MJERE
C1. RAVNOMJERAN RE- GIONALNI RAZVOJ KROZ INTEGRIRA- NO PLANIRANJE, PARTNERSTVO I SURADNJU	P1. Horizontalno i vertikalno usklađenje i jačanje strateškog i prostornog planiranja (zemljopisni, multisektorski pristup)	M1.1.(1)	Organizacijske, regulatorne i metodološke reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta za strateško prostorno planiranje
		M1.2.(2)	Razvijanje mikro-strategija za područja s razvojnim potencijalom / poteškoćama
	P2. Ciljani razvoj komunalne infrastrukture i okolnog prostora – stvaranje preduvjeta za uspješan razvoj	M2.1.(3)	Izgradnja, obnova i održavanje infrastrukturnih sustava u skladu s prioritizacijom komunalnih potreba
		M2.2.(4)	Priprema infrastrukturnih investicijskih planova u skladu s potrebama gospodarstva i strategijama stvaranja kvalitetnog investicijskog okruženja
	P3. Intra-županijska, među-županijska, prekogranična, bilateralna i multilateralna suradnja	M3.1.(5)	Jačanje i institucionalizacija prekogranične, međužupanijske, bi- i multi-lateralne suradnje (zajedničke strategije, radne grupe i radni planovi, formalni i pravni okviri i drugo)
		M3.2.(6)	Izgradnja i jačanje partnerskih odnosa -na horizontalnoj (javni, privatni i civilni sektor) i vertikalnoj (nacionalna, regionalna i lokalna) razini.

CILJEVI	PRIORITETI		MJERE	
C2. INTEGRIRANI RAZVOJ PRIORITETNIH SEKTORA I RESTRUKTURIRANJE	P4. Konkurentna i održiva poljoprivreda i ruralni razvoj	M4.1.(7)	Jačanje konkurentnosti, veće dodane vrijednosti i održivosti poljoprivrednog sektora	
		M4.2.(8)	Jačanje okolišno prihvatljive i održive poljoprivrede	
		M4.3.(9)	Stvaranje održivog dohodka i povećanje kvalitete života u ruralnim područjima.	
		M4.4.(10)	Promocija, edukacija i tehnička pomoć u poljoprivrednom sektoru	
	P5. Razvoj konkurentnog malog i srednjeg poduzetništva i izgradnja poticajnog investicijskog okruženja	M5.1.(11)	Planirani i prioritzirani razvoj kvalitetne poduzetničke infrastrukture (poduzetničke zone, razvojna agencija, poduzetnički centri)	
		M5.2.(12)	Unaprijeđivanje povezivanja (proizvodno, razvojno, poslovno i drugo) putem klastera i drugih oblika povezivanja	
		M5.3.(13)	Razvoj povoljnog financijskog okruženja za poduzetništvo (novi oblici potpora kao garancijske sheme i drugo)	
		M5.4.(14)	Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva (usvajanje međunarodnih standarda i normi, marketing i drugo)	
		M5.5.(15)	Izgradnja poduzetničke kulture i investicijskih uvjeta te privlačenje stranih i domaćih ulaganja	
		M5.6.(16)	Poticanje razvoja i primjene suvremenih tehnologija, inovacija i znanja u gospodarstvu	
	P6. Razvoj konkurentnog, održivog i okolišno prihvatljivog turizma	M6.1.(17)	Razvoj atraktivnih i cjelovitih turističkih proizvoda – integrirane, tematske, geografski bazirane inicijative.	
		M6.2.(18)	Učinkovito i integrirano planiranje i upravljanje, poticanje organiziranja i udruživanja turističkih i drugih subjekata te učinkovitosti organizacije	
		M6.3.(19)	Razvoj branda i unaprijeđenje imidža Županije, destinacijski brand menadžment	
		M6.4.(20)	Podrška zaštiti i razvoju prirodnog, kulturnog i drugog naslijeđa u jedinstvene turističke atrakcije	
		M6.5.(21)	Promocija, edukacija i tehnička pomoć u turizmu	
	P7 Dovršenje restrukturiranja i racionalizacije poslovanja bivših velikih poduzeća	M7.1.(22)	Podrška novonastalim tvrtkama i proaktivnim inicijativama u skladu s lokalnim prioritetima	
	C3. RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA I ZAPOSŁJAVANJE	P8. Izgradnja ljudskih resursa	M8.1.(23)	Unaprijeđenje predškolskog, osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja
			M8.2.(24)	Razvoj i jačanje visokog obrazovanja i znanstvenih istraživanja
			M8.3.(25)	Promocija i podrška programima cjeloživotnog učenja i usavršavanja
			M8.4.(26)	Podrška programima opismenjavanja, učenja stranih jezika te informatičko-komunikacijskih tehnologija
M8.5.(27)			Demografski poticaji	
P9. Usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada		M9.1.(28)	Razvoj aktivnog i fleksibilnog tržišta rada	
		M9.2.(29)	Podrška razvoju obrazovnih programa, kratkoročnih i srednjoročnih programa obuke i usavršavanja, te programa prekvalifikacije usklađenih s potrebama tržišta	
		M9.3.(30)	Promocija i razvoj strukovnog obrazovanja te prekvalifikacije kao puta ka novom zaposlenju	

CILJEVI	PRIORITETI		MJERE
C4. ODRŽIVO UPRAVLJANJE PRIROD- NIM I KULTURNIM RESURSIMA	P10. Zaštita okoliša – minimizira- nje rizika štetnog uticaja	M10.1.(31)	Održavanje i nadogradnja baza podataka te sustava mjerenja i praćenja kakvoće okoliša
		M10.2.(32)	Planiranje i prioritizacija prevencije i interventnih mjera u slučaju zagađenja
		M10.3.(33)	Podrška inicijativama za zaštitu okoliša i smanjenje zagađenja
	P11. Održivo korištenje prirodnih resursa i kulturne baštine	M11.1.(34)	Modernizacija sustava gospodarenja otpadom
		M11.2.(35)	Promocija korištenja obnovljivih i alternativnih izvora energije
		M11.3.(36)	Valorizacija, zaštita i učinkovito upravljanje (zaštićenim) prirodnim područjima
		M11.4.(37)	Valorizacija, zaštita i učinkovito upravljanje kulturno-povijesnim materijalnim i nematerijalnim nasljeđem
	C5. UNAPRIJEĐENJE KVALITETE ŽIVOTA I SOCIJALNOG STANDARDA	P12. Razvoj civilnog društva	M12.1(38)
M12.2(39)			Podrška programima za promociju jednakosti, ljudskih prava, slobode govora i medija, demokracije, vladavine prava i drugo
M12.3(40)			Unaprijeđenje institucionalnih i ljudskih kapaciteta te partnerskih i kooperativnih inicijativa civilnog društva
P13. Unaprijeđenje socijalne infrastrukture, zdravstva i socijalne skrbi		M13.1(41)	Unapređenje dostupnosti i kvalitete usluga u socijalnim i zdravstvenim ustanovama
		M13.2(42)	Podrška obrazovanju i usavršavanju u zdravstvu i socijalnoj skrbi
		M13.3(43)	Podrška razvoju izvaninstitucionalnih oblika skrbi, volonterizma i samopomoći
		M13.4(44)	Promocija preventive i učinkovitijeg korištenja resursa

Slijedi opis prioriteta i mjera. Svaki prioritet je opisan u smislu svoje svrhe i ciljeva, znači opisuje se logička podloga prioriteta (opravdanje, ili razlog za intervenciju), te ono što se prioritetom teži postići. Mjere su opisane u smislu ciljeva, sadržaja i aktivnosti, dakle ono što se mjerom želi postići (ciljevi), što podrazumijeva ta intervencija (sadržaj mjere), te način na koji će se to ostvariti (aktivnosti). Pri tome treba naglasiti da se aktivnosti mjere mogu shvatiti i kao »tipični projekti«, ali oni su ovdje dani samo kao *ilustracija mogućih intervencija radi boljeg razumijevanja mjere*. Dakle dolje navedene aktivnosti niti su dovoljno precizne niti sveobuhvatne, jer stvarne aktivnosti na provedbi mjere i projekti koji će se unutar nje financirati biti će definirane u fazi provedbe Županijske razvojne strategije.

Cilj 1. Ravnomjieran regionalni razvoj kroz integrirano planiranje, partnerstvo i suradnju

3.1. PRIORITET 1. Horizontalno i vertikalno usklađenje i jačanje strateškog i prostornog planiranja

SVRHA/CILJ:

Promovirati participativan, sveobuhvatniji i integrirani pristup strateškom i prostornom planiranju, programiranju, pripremi proračuna i identificiranju projekata. ŽRS poziva na novo načelno i praktično promišljanje i djelovanje koje će značiti usklađenje na svim razinama sa širim županijskim i nacionalnim razvojnim okvirom. ŽRS i budući Akcijski plan su oruđa koja će usmjeravati taj proces. U razdoblju tranzicije, do usvajanja Nacionalne strategije regionalnog razvoja te uvođenja odgovarajućih administrativnih i regulatornih reformi za njezinu provedbu, predlaže se nekoliko komplementarnih mjera koje trebaju postaviti temelje nadolazećoj promjeni.

Mjera 1.1. Organizacijske, regulatorne i metodološke reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta za strateško prostorno planiranje

Cilj

Osnažiti institucionalne kapacitete za strateško planiranje kroz adekvatne organizacione, metodološke, programske i druge promjene te izgradnju vještina i znanja.

Sadržaj

Izgradnja institucionalnog kapaciteta svakako treba obuhvatiti lokalnu i županijsku administraciju, ali na njih ne treba biti ograničena. Dapače, ako je to potrebno, treba razmotriti opcije za radikalne organizacijske promjene kako bi se razvio snažan i učinkovit institucionalni sustav za strateško planiranje koji će uključivati sve relevantne razvojne sudionike (razvojna agencija, Županijsko partnerstvo, Gospodarska komora, banke, poduzetnici, itd). Također, izgradnja institucionalnog kapaciteta pored organizacijskog unaprjeđenja (u smislu odnosa i odgovornosti između i unutar institucija) treba obuhvatiti i druga dva elementa o kojima ovisi administrativni kapacitet, a to su programski uvjeti (ili sustavni, metodološki, proceduralni) koji podrazumijevaju način funkcioniranja institucije(a) te kadrovske uvjeti – znanja i vještine.

Aktivnosti

- Uspostava jedinstvenog GIS-a (geo-informacijski sustav – baze podataka s prostornom komponentom)
- Jačanje i razvoj partnerstava za razvoj (županijsko partnerstvo, javno-privatna partnerstva, itd) te županijske razvojne agencije
- Uspostava organizacione jedinice i jedinstvene procedure za praćenje i evaluaciju programa
- Uspostava baze podataka o razvojnim projektima (županijskim, gradskim/općinskim, drugim)
- Programi obuke i usavršavanja službenika JLS i RS
- Standardizacija procedura - pripreme projekata, izvještavanja, selekcije i prioritizacije projekata, i sl.

Mjera 1.2. Razvijanje mikro-strategija za područja s razvojnim potencijalom/poteškoćama

Cilj

Smanjiti neujednačenosti u razvoju kroz nadržavanje prostornih ograničenja i granica i kroz suradnju s pojedincima, ustanovama, organizacijama i drugima akterima zajednički ostvariti sveopće korisne razvojne ciljeve određenog područja i Županije u cjelini.

Sadržaj

Ova je mjera »prostorna komplementa« mjeri 1.1., a može se shvatiti i kao pilot projekt ili »case study«, ili jednostavno *primjena* integriranog multi-sektorskog pristupa koji se naglašava u svakom prioritetu te izgrađenih kapaciteta opisanih gore. Podrazumijeva pripremu mikro strategija za prostorne cjeline čije se granice neizbježno ne preklapaju s administrativnim granicama općine/grada/županije – prostorni klasteri, koridori, urbano-ruralne cjeline i sl. (npr. koridor rijeke Une ili koridor autoceste Zagreb – Sisak). Važan element je i razrješenje tenzije između ulaganja u pokretačke razvoja i nerazvijena područja – bit će potrebno napraviti razliku između područja gdje su javne investicije potrebne za rješavanje osnovnih

egistencijalnih problema nerazvijenosti i područja gdje će ne-ekonomske investicije djelovati kao katalizator ili biti dio paketa investicija koji pokretački postižu značajnu pozitivnu promjenu.

Aktivnosti

- Određivanje indikatora/mjerila za određivanje uzroka i posljedica nesrazmjera u kvaliteti života u razvijenim i manje razvijenim područjima
- Izgradnja baza podataka
- Prikupljanje projektnih ideja, selekcija i prioritizacija
- Priprema razvojnih planova / strategija; itd.

3.2. PRIORITET 2. Ciljani razvoj komunalne infrastrukture i okolnog prostora – stvaranje preduvjeta za uspješan razvoj

SVRHA/CILJ:

Ravnomjerno infrastrukturno opremanje prostora Županije u skladu s prioritiziranim potrebama stanovništva i gospodarstva, te uz dužnu skrb prema očuvanju okoliša i prirode. U cilju maksimiziranja pozitivnih učinaka jedne od glavnih strateških snaga Županije – njezine povoljne geostrateške pozicije (blizina Zagreba, zračne luke i autoceste, plovni put Savom, itd) – potreban je integrirani pristup planiranju, izgradnji i održavanju infrastrukturnih sustava. To podrazumijeva vremensku prioritizaciju potreba i multi-sektorski pristup kako bi se pravovremeno kreirali preduvjeta koji su potrebni za uspjeh, a kojih je infrastruktura značajan dio.

Mjera 2.1. Izgradnja, obnova i održavanje infrastrukturnih sustava u skladu s prioritizacijom komunalnih potreba

Cilj

Unaprijediti infrastrukturu Županije u skladu s potrebama i prioritetima gospodarskog i socijalnog razvoja.

Sadržaj

U velikoj mjeri ova će mjera obuhvatiti redovite trenutačne poslove Županije u području infrastrukture, s time što će biti potrebno intenzivirati napore na jačanju međusektorske suradnje i aktivnostima gospodarskog razvoja u horizontalnom i vertikalnom smislu. Horizontalno to znači prioritizaciju investicija u infrastrukturu u skladu sa socijalnim i ekonomskim programima. Imajući u vidu da su infrastrukturni projekti u većini slučajeva financijski zahtjevni, posebno je važna vertikalna sprega između lokalnih, regionalnih i nacionalnih programa, te programa međunarodne zajednice od kojih se očekuje kako će mnogi biti namijenjeni upravo infrastrukturnim projektima.

Aktivnosti

Priprema, izrada i provedba ciljanih infrastrukturnih projekata.

Mjera 2.2. Priprema infrastrukturnih investicijskih planova u skladu s potrebama gospodarstva i strategijama stvaranja kvalitetnog investicijskog okruženja

Cilj

Integriranim investicijskim planovima kreirati uvjete za brži i intenzivniji gospodarski razvoj uz podizanje razine znanja i vještina lokalnog stanovništva, povećanje mobilnosti radne snage, podizanje kvalitete života u ruralnim područjima, stvaranje uvjeta koji pogoduju i privlače domaća i strana izravna ulaganja (FDI), itd.

Sadržaj

Investicijski infrastrukturni planovi imaju zadatak poticati zadržavanje i povratak lokalnog stanovništva na ciljanom području, kao i sudjelovanje u procesu stvaranja poduzetničke klime u svom punom značenju. Ti planovi mogu biti samostalni i (ili) integrirani, a obuhvaćaju sve oblike infrastrukture (komunalnu, institucionalnu, turističku, tehnološku, informacijsku, inovacijsku i dr.).

Aktivnosti

Priprema i izrada integriranih investicijskih planova koji uz ulaganje u infrastrukturu potiču ukupni razvoj.

3.3. PRIORITET 3. Intra-županijska, među-županijska, prekogranična, bilateralna i multilateralna suradnja

SVRHA/CILJ:

Postignuće ravnomjernog socioekonomskog razvoja realizacijom strateških razvojnih ciljeva i rješavanjem razvojnih poteškoća kroz izgradnju suradnje i partnerstva sa susjednim i drugim županijama, regijama i državama, ali i unutar same Županije. I ovdje se nameće potreba integriranog pristupa kako bi se potencijali za suradnju i (često značajna) financijska sredstva, koja se stavljaju na raspolaganje preko različitih programa prekogranične, bilateralne i multilateralne suradnje, usmjerila u one projekte koji kroz sinergiju i komplementarnost postižu maksimalne pozitivne učinke unutar, ali i preko ciljanih područja. Osim toga, jedino integracijom i koordinacijom ovog prioriteta s ostalim aktivnostima Županije postići će se puna učinkovitost suradnje koja je često rascjepkana i ograničena na pojedinačne projekte i/ili samo deklarativne prirode pa se s pravom postavlja pitanje njezine opravdanosti.

Mjera 3.1. Jačanje i institucionalizacija prekogranične, međužupanijske, bilateralne i multilateralne suradnje (zajedničke strategije, radne grupe i radni planovi, formalni i pravni okviri i drugo)

Cilj

Iako je očigledna neposredna svrha ove mjere jačanje suradnje s drugim regijama, županijama i državama, ona nije i ne smije biti cilj sama po sebi.

Dapače, osnaživanje suradnje je sredstvo koje će olakšati i ubrzati postizanje vlastitih i zajedničkih razvojnih ciljeva u smislu: I.) socio-gospodarskog boljitka II.) promoviranja regionalne demokracije i načela subsidiarnosti III.) jačanja političke uloge regija, te IV.) podupiranja Županije u suvremenim procesima - EU integraciji i globalizaciji, što su krajnji i suštinski ciljevi ove mjere.

Sadržaj

Da bi se postigli zadani ciljevi, odnosno izgradila svrsishodna, realna i učinkovita suradnja, bit će potrebne određene organizacijske i metodološke reforme. U nekim slučajevima to znači samo promjenu stava i pristupa suradnji kako bi ona izrasla iz statusa »produžetka« ostalim poslovima u regularnu svakodnevnu aktivnost koja je komplementarna i u službi primarnim zadaćama. Polazeći od vlastitih potreba i ciljeva te analize alternativa i platformi koje mogu služiti kao zajednički nazivnik, trebaju se definirati modaliteti i mogućnosti suradnje. Pri tome posebnu pozornost treba posvetiti praćenju procesa i programa na međunarodnoj i nacionalnoj razini, jer je nemali broj istih posvećen upravo poticanju suradnje pa će u mnogim slučajevima postojati mogućnost realizacije financijskih i drugih potpora izvan županijskog proračuna.

Aktivnosti

- Izrada zajedničke strategije razvoja xz za područje xy
- Osnivanje i rad stalne radne skupine za xy
- Priprema projekta za EU program xy, te provedba istog; itd.

Mjera 3.2. Izgradnja i jačanje partnerskih odnosa i aranžmana - horizontalno između javnog, privatnog i civilnog sektora i vertikalno između nacionalnog, regionalnog i lokalnog nivoa

Cilj

Ova je mjera komplementarna prethodnoj i u tom smislu ima iste ciljeve, s time što ova mjera stavlja naglasak na jačanje »interne« suradnje, unutar same Županije. Umrežavanje, partnerstva, suradnja trebaju biti sredstvo za postizanje željenih razvojnih ciljeva i povećavanje njihove učinkovitosti, ekonomičnosti i utjecaja, ali i za izgradnju osjećaja pripadanja, vlasništva i zajedništva koji su također vrlo važan čimbenik društvenog blagostanja i razvoja.

Sadržaj

Sve izrečeno za mjeru 3.1. vrijedi i u ovom slučaju. Može se pretpostaviti da će najveći izazov za uspješnu realizaciju ove mjere biti provedba metodološke reforme, ili jednostavnije rečeno, »načina na koji se radi«. Svaki iskorak u smislu suradnje predstavlja dodatni napor za

postojeće resurse (ljudske ali i druge), stoga je važna informiranost svih sudionika, te pravodobna priprema, analiza i planiranje koje će omogućiti realizaciju »dodane vrijednosti« koja leži u alternativnim i suradničkim pristupima. Ne treba zaboraviti da sukladno glavnim idejama vodiljama ŽRS - a, sve mjere imaju naglašenu komponentu integriranosti i multidisciplinarnosti, pa je za očekivati da će mnoge »sektorske« mjere također uključivati izgradnju partnerskih odnosa i aranžmana, što ova mjera treba poticati i podržavati.

Aktivnosti

- Ovisno o području djelovanja – npr. radna skupina predstavnika škola, roditelja, udruga i poslodavaca za rješavanje problema maloljetničke delinkvencije / rad s maturantima na odabiru zaposlenja ili suradnja gradova, općina i županije na izgradnji zajedničke baze podataka o razvojnim projektima i sl.
- Svi aspekti rada i razvoja Županijskog partnerstva
- Partnerski aranžmani županijske i lokalnih samouprava
- Svi aspekti rada i razvoja Županijskog savjeta za europske integracije

Cilj 2. Integrirani razvoj prioritetnih sektora i restrukturiranje

3.4. PRIORITET 4. Konkurentna i održiva poljoprivreda i ruralni razvoj

SVRHA/CILJ:

Integrirani multisektorski pristup, u slučaju poljoprivrednog sektora, značit će ne samo koordinaciju s drugim sektorima koja uključuje rješavanje kontradiktornih interesa, nego i napore na izgradnji sinergije između poljoprivredne okolišne i ruralne razvojne politike. Postavljanje poljoprivrede na putanju održivog razvoja sukladnog s europskim modelom neodvojivo je od zadovoljenja socijalnih i okolišnih ciljeva ruralnog razvitka. To zapravo znači da osim integracije »na van«, s drugim sektorima, ovaj prioritet podrazumijeva i unutrašnju uključivost i slojevitost jer osim zadovoljenja ekonomskih ciljeva teži postizanju jednako važnih međusobno ovisnih i komplementarnih okolišnih i socijalnih ciljeva, te ciljeva izgradnje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u sektoru. Kroz izgradnju konkurentnosti i proizvodnje visoke dodane vrijednosti na održiv i okolišno prihvatljiv način postići će se pozitivni socio-ekonomski učinci na gospodarstvo Županije i kvaliteta života u ruralnim područjima. Prioritet i pripadajuće mjere u osnovi su županijske strategije razvoja poljoprivrede⁸ koja u detalje razrađuje politiku sektora.

Mjera 4.1. Jačanje konkurentnosti, veće dodane vrijednosti i održivosti poljoprivrednog sektora

Cilj

Restrukturiranje i moderniziranje poljoprivrednog sektora u cilju povećanja konkurentnosti.

Sadržaj

Restrukturiranje i moderniziranje kako bi se iskoristili proizvodni potencijali i komparativne prednosti za podizanje konkurentnosti i veće dodane vrijednosti. Osim ulaganja u ruralnu infrastrukturu potrebni su i napori na unaprijeđenju investicijskog okruženja, razvoj poduzetništva, obrazovanja i tržišta rada, a sve u sprezi i koordinaciji s drugim područjima, posebice turizmom, zaštitom okoliša i malim poduzetništvom kako bi se postigli sinergijski učinci. Intervencije će uključivati strukturno jačanje upravljanja zemljištem, investicije u poljoprivredna gospodarstva, povećanje tržišno orijentirane proizvodnje, razvoj i promocija brend proizvoda te prilagodba EU zahtjevima i standardima u poljoprivredi.

Aktivnosti

- Konsolidiranje, preparceliziranje i okrupnjavanje gospodarstava
- Investicije u infrastrukturu gospodarstava, mehanizaciju i opremu te povećavanje skladišnih kapaciteta
- Poboljšanja u tehnologijama prerade
- Primjena tržišno-informacijskog sustava
- Potpora brend proizvodima
- Prilagodba sanitarnim, higijenskim i standardima kvalitete
- Prilagodba EUOP sustavu ocjenjivanja, itd.

Mjera 4.2. Jačanje okolišno prihvatljive i održive poljoprivrede

Cilj

Promoviranje okolišno prihvatljive poljoprivredne prakse koja omogućava upravljanje resursima na način kojim se osigurava njihova dobrobit i u budućnosti te u korist drugih djelatnosti (turizam)

Sadržaj

Poticanje ekološke poljoprivredne proizvodnje, naročito u sprezi i u korist razvoja turizma, (seoski turizam, razvoj domaćih autohtonih poljoprivrednih proizvoda, hrane i pića koji postaju sastavni dio prepoznatljive turističke ponude), zaštita bioraznolikosti i prirodnih bogatstava u ruralnim krajolicima te kulturno povijesnog naslijeđa ruralne zajednice (npr. tradicionalni zanati ili načini proizvodnje kao turistička atrakcija i slično), te unaprijeđenje upravljanja šumama i upravljanja vodama.

⁸ »Poljoprivredna razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije«, rujna 2007. izrađena je tijekom 2006. – 2007. godine uz pomoć projekta tehničke pomoći financiranog iz CARDS programa Europske unije.

Aktivnosti

- Priprema razvojnih planova za poljoprivredna gospodarstva u svezi ekološke poljoprivredne proizvodnje
- Primjena metoda ekološke proizvodnje
- Zaštita ugroženih staništa i vrsta
- Pošumljavanje privatnog i zapuštenog zemljišta, revitaliziranje šuma radi sprječavanja odumiranja biljnog i životinjskog svijeta
- Obnova kvalitete površinskih i podzemnih voda
- Investicije u sustave za navodnjavanje u poljoprivredi, itd.

Mjera 4.3. Stvaranje održivog dohotka i povećanje kvalitete života u ruralnim područjima

Cilj

Kreiranje uvjeta za ostvarenje održivog dohotka, mogućnosti zapošljavanja i uvjeta za razvoj poduzetništva kako bi se život u ruralnim sredinama učinio privlačnim za mladu populaciju i buduće naraštaje.

Sadržaj

Potpora lokalnim inicijativama za poticanje poduzetništva, relevantnog ulaganja u kulturnu baštinu, mala poslovanja vezana za ruralne aktivnosti i lokalne usluge, a kako bi se kreirali dobavljački lanci za npr. turizam. U biti radi se o razvoju multi funkcionalne uloge poljoprivrede koja ne znači samo proizvodnju hrane, već ima ulogu i u očuvanju prirodnih i kulturnih dobara u ruralnim prostorima, dakle osim intervencija usmjerenih na diversifikaciju i razvoj alternativnih dohodaka gospodarstva, bit će potrebne i one usmjerene na poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima.

Aktivnosti

- Razvoj seoskog turizma
- Povećanje dodane vrijednosti gospodarstava
- Razvoj obnovljivih izvora energije
- Razvoj netradicionalnih poljoprivrednih proizvoda, itd.

Mjera 4.4. Promocija, edukacija i tehnička pomoć u poljoprivrednom sektoru

Cilj

Unaprjeđenje institucijskih i ljudskih kapaciteta u poljoprivrednom sektoru u cilju provođenja mjera određenih Županijskom razvojnom strategijom i Poljoprivrednom razvojnom strategijom, imajući u vidu pripreme za članstvo u Europskoj uniji

Sadržaj

Unaprjeđenje ljudskih kapaciteta kroz obuku i trening, komunikacijskih kanala i informacijskih sustava, jačanje svijesti i informiranost te odnosi s javnošću

Aktivnosti

- Programi obuke i treninga
- Promocija i marketing Poljoprivredne razvojne strategije (medijske kampanje i slično)
- Savjetodavne usluge poljoprivrednim gospodarstvima
- Tehnička pomoć organizacijama i institucijama u sektoru; itd.

3.5. PRIORITET 5. Razvoj konkurentnog malog i srednjeg poduzetništva i izgradnja poticajnog investicijskog okruženja

SVRHA/CILJ:

Ovaj je prioritet u odnosu na druge iz grupacije prioritetnih ekonomskih sektora izrazito komplementarne naravi jer je usredotočen na stvaranje uvjeta i okvira za razvoj drugih prioritetnih ekonomskih sektora, posebice turizma koji će u slučaju Sisačkomoslavačke županije biti sazdan od subjekata malog gospodarstva – obrti, mala trgovačka društva. Težište je na stvaranju poticajnog poduzetničkog okruženja i poduzetničke klime koja će biti privlačna i poticajna za ulaganja, te s time u vezi i na uklanjanju pravnih, financijskih, administrativnih i drugih prepreka. Važan segment čini i izgradnja fizičke, poduzetničke infrastrukture, gdje će opet biti važna koordinacija s drugim područjima kako bi se u potpunosti iskoristili potencijali povoljnog geostrateškog položaja. Koordinacija i povezivanje također je i cilj sam po sebi, jer se na taj način ostvaruju mnogi preduvjeti za uspješno i razvijeno malo gospodarstvo - razvoj lokalnih klastera, sprema između znanstveno istraživačkih i obrazovnih institucija i gospodarstva i slično. Povezivanje sa znanstveno istraživačkom i akademskom zajednicom ima za cilj pridonijeti stvaranju poduzetništva temeljenog na znanju, te razvoju i primjeni inovacija i modernih tehnologija u gospodarstvu.

Napomena vezano uz mjere Prioriteta 5. (5.1. do 5.6.) - kako je razvidno iz opisa mjera koje se tiču malog i srednjeg poduzetništva niže, sve ove mjere imaju dvije zajedničke komponente: potrebu analize i valorizacije koja će prethoditi planu, te potrebu edukacije kadrova koji će se baviti određenom mjerom. Iako se analiza i edukacija spominju kao zasebna aktivnost pod gotovo svakom mjerom, podrazumijeva se da će se u praksi vjerojatno pokazati ekonomičnije izraditi sveobuhvatnu analizu / edukacijski program. Štoviše, u suradnji s USAID-om Županija je u suradnji s Razvojnoum agencijom SI-MO-RA već u tijeku izrade Analize poslovnog okruženja koja će dati odgovore na mnoga spomenuta pitanja.

Mjera 5.1. Planirani i prioritzirani razvoj kvalitetne poduzetničke infrastrukture (poduzetničke zone, razvojna agencija, poduzetnički centri)

Cilj

Programima razvoja poduzetničke infrastrukture (npr. zone, agencija) poticati osnivanje novih tvrtki, podržati

početni razvoj i tekuća poslovanja poduzeća kroz stvaranje poticajnih uvjeta koji koji odgovaraju zahtjevima poduzetnika. Podržati jačanje proizvodnih djelatnosti i onih s većom dodanom vrijednosti, te poduzetništvo ranjivih skupina (žene, mladi, dugotrajno nezaposleni, invalidi, veterani Domovinskog rata i sl.).

Sadržaj

Kako bi se ograničena financijska sredstva usmjerila na najučinkovitije intervencije i postigla željena sinergija s drugim programima, u sklopu ove mjere bit će potrebno izraditi analizu stanja i potreba za poduzetničkom infrastrukturom, te valorizirati učinke dosadašnjih programa. Analiza i projekti koji ju slijede trebaju uzeti u obzir različiti stupanj razvijenosti pojedinih djelova Županije, pa će biti potrebna uska suradnja s jedinicama lokalne samouprave (koordinacija »prema dolje«). Također, zbog velikog broja programa na nacionalnoj razini, te međunarodnih projekata, potrebna je i koordinacija »prema gore«, kako bi se kanalizirao priljev sredstava u Županiju. Nakon analize i definiranja intervencija slijedit će projekti fizičke uspostave infrastrukture, koji trebaju biti popraćeni »soft« mjerama kao što su edukacija kadrova, programi privlačenja poduzetnika, nepovratna sredstva ili *grant scheme*, pružanje usluga poduzetnicima (tehnička pomoć) te promoviranje i marketing.

Aktivnosti

- Vrednovanje postojećih i priprema novih programa razvoja poduzetničke infrastrukture
- Priprema tehničke i prostorne dokumentacije
- Izgradnja infrastrukture
- Obučavanje kadrova i prateća tehnička pomoć (npr. izrada smjernica za učinkovito upravljanje zonama i sl.); itd.

Mjera 5.2. Unapređivanje povezivanja (proizvodno, razvojno, poslovno i drugo) putem klastera i drugih oblika povezivanja

Cilj

Potaknuti i ubrzati razvoj klastera i drugih oblika poslovnog, razvojnog, tehnološkog i drugog povezivanja, a u svrhu postizanja veće konkurentnosti gospodarstva.

Sadržaj

Slično kao i u slučaju poduzetničke infrastrukture, u svrhu maksimiziranja pozitivnih učinaka i ekonomične i učinkovite raspodjele sredstava, program razvoja klastera morat će krenuti od analize gospodarstva koja treba uzeti u obzir prostorne posebitosti i razlike, te uključiti sve relevantne sudionike kako bi se sustavno razvijale i poticale inicijative i motivacije za uspostavu klastera. Osim uključivanja sudionika u pripremu programa razvoja klastera, vjerojatno će biti potreban i niz usporednih edukativnih, savjetodavnih i informativnih projekata koji će potaknuti povezivanje,

educirati i informirati poduzetnike i kadrove klastera. Nastavno na izradu programa i osnutak klastera bit će potrebno provoditi praćenje i vrednovanje programa u cilju redovite revizije.

Aktivnosti

- Priprema programa razvoja klastera (mobiliziranje resursa, priprema plana rada, info kampanje i drugo)
- Osnivanje klastera xy u xz
- Edukacija kadrova; itd.

Mjera 5.3. Razvoj povoljnog financijskog okruženja za poduzetništvo (novi oblici potpora kao jamstvene sheme i drugo)

Cilj

Omogućiti gospodarstvu (malim i srednjim poduzetnicima, poduzetnicima početnicima i drugim) jednostavniji, brži i kvalitetniji pristup financijskim sredstvima čime se olakšava pokretanje novih poduzeća te rast i širenje poslovanja postojećih.

Sadržaj

Analiza trenutačne situacije i alternativa u suradnji sa svim sudionicima na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini. Uspostava financijskih novih financijskih instrumenata i revizija postojećih u skladu s analizom i planom. Informiranje, edukacija i promocija.

Aktivnosti

- Analiza stanja i izrada programa rada
- Uspostava garancijske sheme za xy; itd.

Mjera 5.4. Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva (usvajanje međunarodnih standarda i normi, marketing i drugo)

Cilj

Povećati konkurentnost gospodarstva poticanjem izvozno orijentiranih djelatnosti, ali i sveopćom pripremom gospodarstva za izazove nametnute procesima globalizacije i integracije u Europsku uniju.

Sadržaj

Analiza trenutačne situacije i alternativa u suradnji sa svim sudionicima na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini. Uspostava novih financijskih instrumenata i revizija postojećih u skladu s analizom i planom. Informiranje, edukacija i promocija.

Aktivnosti

- Analiza stanja i izrada programa
- Utvrđivanje kriterija i dodjela financijskih potpora

Mjera 5.5. Izgradnja poduzetničke kulture i investicijskih uvjeta te privlačenje stranih i domaćih ulaganja

Cilj

Privući domaće i strane investitore kroz promociju lokacija, djelatnosti i svih prometnih, prirodnih, institucionalnih i drugih prednosti koje nudi Županija.

Sadržaj

Izrada analize o investicijskim mogućnostima koja će uključivati sve podatke relevantne potencijalnim investitorima (npr. lokacije i subjekti pogodni za investiranje, informacije o zakonskom i institucionalnom okviru i drugo), razrada kriterija za odabir ulagača i moguća edukacija kadrova, priprema strategije i u skladu s njom provedba programa za investitore (aktivni pristup ulagačima, prezentiranje Županije na raznim događanjima, promidžbeni materijali i drugo).

Aktivnosti

- Analiza investicijskih mogućnosti
- Strategija privlačenja ulagača
- Nastup na sajmu xy; itd.

Mjera 5.6. Poticanje razvoja i primjene suvremenih tehnologija, inovacija i znanja u gospodarstvu

Cilj

Povećanje konkurentnosti i dohotka županijskog gospodarstva razvojem gospodarstva zasnovanog na inovacijama, suvremenim tehnologijama i znanju.

Sadržaj

Intenziviranje aplikacije inovacija i znanja u poduzetništvu može uključivati veliki broj intervencija pa će u sklopu ove mjere biti potrebna prethodna analiza stanja i studija isplativosti. Moguće intervencije uključuju razvoj tehnološkog parka i/ili tehnološkog i istraživačkog centra koji omogućavaju povezanost, informiranost i realizaciju zajedničkih projekata tvrtki i institucija za istraživanje i razvoj, što je posebice važno za mala i srednja poduzeća koja često nisu u mogućnosti sama financirati istraživanje i razvoj (R&D). Tehnološki centri mogu uvelike pridonijeti procesu realiziranja ideje – od inovacije, prototipa do proizvoda spremnog za tržište, što je važno za razvoj tzv. »spin-off« poduzeća i time zanimljivo za SMŽ (vidi Prioritet 7.). Osim toga, bit će potrebni programi potpore za poticanje i nagrađivanje inovatorstva te komercijalizaciju inovacija, zatim promidžbeni i edukativni programi (osposobljavanje zaposlenika za nove tehnologije, poticanje zapošljavanja stručnjaka i dr.)

Aktivnosti

- Analiza stanja (tehnološki profili tvrtki i znanstveno obrazovnih institucija kao i definiranje mogućnosti suradnje) te izrada strategije

- Osnutak tehnološko istraživačkog centra / parka (izrada dokumentacije, mobilizacija resursa, edukacija, opremanje itd.)
- Izrada i lansiranje programa potpore za komercijalizaciju inovacija; itd.

3.6. PRIORITET 6. Razvoj konkurentnog, održivog i okolišno prihvatljivog turističkog sektora

SVRHA/CILJ:

Razvoj turističkog gospodarstva temeljenog na cjelogodišnjem turizmu visoke kvalitete postići će se usporednom izgradnjom ponude i potražnje. S gledišta potražnje to znači izgradnju branda i imidža Županije, te njezinu promociju kao atraktivne i prepoznatljive turističke regije koja nudi selektivne i specijalizirane turističke proizvode i usluge velike vrijednosti. S gledišta ponude to znači izgradnju cjelovitih turističkih proizvoda, dakle usporedan rad na sva tri elementa turističkog proizvoda - unaprijeđenje turističke fizičke infrastrukture, zatim prirodnih i kulturoloških fenomena koji čine osnovu turističke atrakcije te posebice važan razvoj ljudskih resursa, usluga i općenito, »soft« infrastrukture. U tom je smislu za uspješnost turizma od presudne važnosti koordinacija s drugim djelatnostima kako bi se razvile sve sastavnice turističkog klastera – dakle suradnja i usklađenje s programima u poljoprivredi, malom i srednjem poduzetništvu, infrastrukturi, zaštiti okoliša i prirode, kulturnih i historijskih resursa, civilnom društvu, ljudskim resursima i zapošljavanju, itd.

Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2007.-2013. prihvaćena je Odlukom Županijske skupštine Sisačko-moslavačke županije na 13. sjednici održanoj 27. srpnja 2007. godine (»Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije, broj 12/2007.), a objavljena je na www.simora.hr.

Mjera 6.1. Razvoj atraktivnih i cjelovitih turističkih proizvoda – integrirane, tematske, zemljopisno utemeljene inicijative

Cilj

Razviti atraktivne i cjelovite turističke proizvode i kroz plasman istih na tržište ostvariti socio-ekonomske dobitke. (povećani dohodak, zapošljavanje, itd.)

Sadržaj

Temeljem analize i Strategije razvoja turizma definirati potencijalne turističke klasterne koji se mogu i trebaju razviti u cjelovite turističke proizvode. Klasteri odnosno proizvodi su po svojoj prirodi kompleksni, multisektorski i integrirani, a mogu se temeljiti na temi (tzv. selektivni oblici turizma, npr. rekreacijski ili seoski turizam) ili zemljopisnom području (npr. Pounje ili Lonjsko polje). Zbog toga će biti potrebno mobilizirati veliki broj različitih sudionika i uspostaviti koordinaciju

s drugim programima. Situacija, potrebe, potencijali i ciljano tržište u svakom pojedinom slučaju odredit će nastavne aktivnosti koje mogu biti vrlo raznovrsne i vjerojatno će se podudarati s drugima mjerama pod ovim prioritetom.

Aktivnosti

- Izrada Akcijskog plana razvoja turizma (Akcijski plan) temeljem Strategije (uključujući definiranje projektnog zadatka, mobiliziranje resursa, uspostavu radnih grupa i drugo)
- Podrška razvoju klastera xy
- Poticanje razvoja selektivnih oblika turizma
- Oblikovanje novih turističkih proizvoda
- Povećanje kvalitete i kvantitete smještajnih kapaciteta i ponude

Mjera 6.2. Učinkovito i integrirano planiranje i upravljanje, poticanje organiziranja i udruživanja turističkih i drugih subjekata te učinkovitosti organizacije

Cilj

Unapređenje institucionalnih i upravljačkih kapaciteta u cilju povećanja učinkovitosti drugih mjera u sklopu ovog prioriteta te općeg razvoja sektora.

Sadržaj

Mada je očito i logično da se sve mjere u sklopu ovog prioriteta nadopunjuju i donekle preklapaju (kao što se uostalom i ovaj prioritet nadopunjuje s ostalima), ova je mjera naročito sukladna s mjerom 6.5 koja se odnosi na unaprijeđenje ljudskih resursa. Razvoj znanja, vještina i sposobnosti (M 6.5.) evidentno je potrebno popratiti odgovarajućim organizacijskim i metodološkim unaprjeđenjima. Uz »tipične« intervencije ovakve vrste kao što su uvođenje jedinstvenog sustava praćenja i procjene, izrada i implementacija jedinstvenog kriterija odabira projekata, tipizacija izvještavanja i slično, potrebno je posebnu pozornost posvetiti poticanju umrežavanja i suradnje subjekata u turizmu, ali i drugim djelatnostima kako bi se postigli željeni sinergijski učinci. Učinkovitost investicija i programa, te same Strategije razvoja turizma u velikoj mjeri ovisit će o intenzitetu i kvaliteti suradnje razvojnih subjekata. Pri tome treba biti oprezan s uspostavom novih institucija jer se to naizgled najelegantnije rješenje u praksi često pokazalo neučinkovitim.

Aktivnosti

- Umrežavanje turističkih agencija kroz okrupnjavanje (zajedničko tijelo, informacijski sustav). ovisno o slučaju i potrebi
- Izrada zajedničkih planova rada / PR programa (public relations) i sl.
- Uspostava »best practice« modela upravljanja
- Organiziranje stručnih panela, okruglih stolova, radionica; itd.

Mjera 6.3. Razvoj branda i unapređenje imidža Županije, destinacijski brand menadžment

Cilj

Razvoj potražnje – razviti i promovirati brend i imidž Županije kao atraktivne turističke destinacije, povećati konkurentnost i uspješnost nastupa na tržištu te u konačnici pridonijeti razvoju i uspješnosti županijskog turističkog područja.

Sadržaj

Nastavno na Strategiju razvoja turizma, a na temelju turističkih potencijala i ciljanog tržišta potrebno revalorizirati postojeći i definirati željeni imidž i vizualni identitet Županije. Budući da koncepti imidža, identiteta i brenda u velikoj mjeri imaju nefizičku, idejnu, pa i psihološku komponentu, i da je njihov razvoj izrazito dugoročne prirode, posebno je važno u ovaj proces uključiti sve relevantne društvene čimbenike, pa čak i cijelu javnost. Ova mjera također podrazumijeva širok raspon promotivnih aktivnosti – sustavnu, planiranu i svrsishodnu promociju Sisačko-moslavačke županije na svim razinama.

Aktivnosti

- Izrada vizualnog identiteta Županije (uključujući pripremu projektnog zadatka, provođenje natječaja i odabir izvođača i dr.)
- Sudjelovanje na sajmovima, izložbama i sl,
- Razvoj turističke promocije (izrada promidžbenih materijala – brošura, plakata, web stranica; itd.)

Mjera 6.4. Podrška zaštiti i razvoju prirodnog, kulturnog i drugog naslijeđa u jedinstvene turističke atrakcije

Cilj

Razvoj ponude – preobraziti potencijale (prirodni, kulturni, povijesni, tradicijski i drugi fenomeni) u nove turističke atrakcije, uz razvoj i unaprijeđenje postojećih, a u cilju razvoja županijskog turističkog sektora.

Sadržaj

Sukladno Strategiji razvoja turizma te Akcijskog plana za razvoj klastera (mjera 6.1.) bit će potrebno razviti programe razvoja novih i unaprijeđenja postojećih turističkih atrakcija. Točan sadržaj ovih programa ovisit će o posebnostima pojedinačnog slučaja. Na općoj razini bit će potrebno razviti sustav i kriterije vrednovanja odabira projekata, uspostaviti sustav poticaja i certifikacije kvalitete, te certifikacije turističkih proizvoda.

Prigodom planiranja turističkog razvoja važno je zalagati se za održiv razvoj područja kroz gospodarski profitabilne, društveno i ekološki prihvatljive djelatnosti. U tom je smjeru potrebno poticati sve nositelje razvoja kako bi kroz turistički razvoj doprinijeli, između ostalog, zaštiti krajobrazne raznolikosti i kulturne baštine.

Aktivnosti

- Organizacija manifestacije xy
- Obnova tradicionalne graditeljske baštine i njezina prenamjena u turistički kapacitet (smještaj / zabavni park / muzej...);
- Uspostava sustava certifikacije turističkih proizvoda; itd.

Mjera 6.5. Promocija, edukacija i tehnička pomoć u turizmu*Cilj*

Svekoliki razvoj ljudskih resursa s namjerom podizanja razine usluge, razvoja poduzetništva u turizmu, a time i konkurentnosti i uspješnosti turističkog sektora.

Sadržaj

Izrada programa razvoja ljudskih resursa temeljenih na svojstvima ciljane skupine – njezinih kapaciteta, potreba i ciljeva. Tipične ciljane skupine su: kadrovi turističkih zajednica, agencija i sl, potencijalni i postojeći poduzetnici u turizmu, lokalno stanovništvo, itd. Program će odrediti nastavne aktivnosti koje mogu biti npr. organizacija specijaliziranih seminara i tečajeva, studijska putovanja, suradnja s obrazovnim i znanstvenim institucijama, programi savjetodavnih usluga poduzetnicima (početnicima), info-promo kampanje namijenjene lokalnom stanovništvu i sl.

Aktivnosti

- Seminari, radionice, promotivne kampanje, savjetodavna služba, itd.
- Organiziranje edukacije o turističkim i poslovnim procesima na svim razinama
- Prilagođavanje obrazovnih programa srednjih škola potrebama tržišta turističkog sektora

3.7. PRIORITET 7. Dopršenje restrukturiranja i racionalizacije poslovanja bivših velikih poduzeća*SVRHA/CILJ:*

Prikladno i pravodobno odgovaranje na velike izazove koje sve veće izlaganje konkurentnosti EU predstavlja tradicionalnim industrijama kao što su crna metalurgija, kemijska i tekstilna industrija, ali i poljoprivreda. Procesu privatizacije, restrukturiranja i racionaliziranja poslovanja bivših velikih poduzeća potrebno je pristupiti na realističniji i pragmatičniji način koji prihvaća nove gospodarsko političke realnosti i uvažava zakone slobodnog tržišta. One djelatnosti koje imaju potencijal za održivost i profitabilnost na slobodnom tržištu treba poduprijeti u što učinkovitijem i bržem restrukturiranju u smislu jačanja izvozno orijentirane specijalističke proizvodnje, rješavanja konkurentskih slabosti te iskorištavanja konkurentnih prednosti i potencijala novih tehnologija. Ponovo se

nameće nužnost integriranja i koordinacije s drugim aktivnostima kako bi se identificirali područni klasteri koji mogu stvoriti tržište za nova mala i srednja poduzeća nastala iz osnovne proizvodnje (tzv. »spin-off« poduzeća), nova partnerstva osmišljena oko izravnih stranih ulaganja, te inovativne nove poduzetničke inicijative.

Mjera 7.1. Podrška novonastalim tvrtkama i proaktivnim inicijativama u skladu s lokalnim prioritetima*Cilj*

Iskoristiti proces restrukturiranja i repozicioniranja gospodarstva za jačanje poduzetništva, povećanje konkurentnosti i ekonomske snage, a u skladu sa zacrtanim pravcima razvoja.

Sadržaj

Identificiranje novih mogućnosti za tradicionalno područje kroz analizu gospodarstva. Definiranje jedinstvenih kriterija i procesa selekcije, procjene i odabira projekata, kao i instrumenata poticanja i podrške, te praćenja i ocjene. Podržavanje inicijativa koje imaju potencijal za održivost i profitabilnost, u skladu s kriterijima i pomoću isplaniranih instrumenata.

Aktivnosti

- Analiza gospodarstva i istraživanje tržišta u cilju pronalazjenja tržišnih niša
- Izrada kriterija za selekciju, procjenu i prioritizaciju projekata
- Priprema i uvođenje poticajnih mjera i instrumenata (npr. jamstvena shema)
- Praćenje i procjena uspješnosti projekata, itd.

Cilj 3. Razvoj ljudskih resursa i zapošljavanje**3.8. PRIORITET 8. Izgradnja ljudskih resursa***SVRHA/CILJ:*

Iako pojedini prioriteti imaju područje izgradnje ljudskih resursa kao mjeru, ova se tema zbog svoje važnosti i »horizontalne« naravi nameće i kao poseban prioritet. Stjecanje znanja, vještina i sposobnosti osnova su dugoročnog razvoja svih područja društva i gospodarstva te su mjerilo, kako individualne, tako i društvene uspješnosti. Budući da je izgradnja ljudskih resursa dugoročan i kompleksan proces koji započinje već u najranijoj dobi i traje kontinuirano, vrlo je važno sustavno planirano ulagati u unaprijeđenje svih vrsta i razina obrazovanja – od predškolskog, osnovnog i srednjoškolskog do visokog obrazovanja, te cjeloživotnog učenja, opismenjavanja, usavršavanja, obuke i treninga. Iako ulaganje u ljudske resurse nažalost ne daje brzo vidljive i izravne rezultate u smislu ekonom-

skih učinaka, ipak je u završnici, uvažavajući važnost i vrijednost sustava, organizacije, institucija, dobrobit čovjeka kao pojedinca i društva, glavni pokretač i konačni cilj svih nastojanja zajednice što dodatno naglašava važnost ulaganja u ljudske resurse.

Mjera 8.1. Unapređenje predškolskog, osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja

Cilj

Unapređenje obrazovanja djece i mladih u svim aspektima - u smislu infrastrukture, organizacije i sustava, programa i sadržaja, a u cilju izgradnje stabilnog, zdravog i energičnog društva i gospodarstva.

Sadržaj

Realiziranje ove mjere zahtijeva veliki broj različitih aktivnosti koje s pravom uključuju mnoštvo čimbenika. Te se aktivnosti mogu logički grupirati u tri grupe, sastavnice obrazovnog sustava: I. one koje se odnose na obrazovnu infrastrukturu (materijalni dio sustava – objekti i oprema, prehrana i prijevoz učenika, i sl), II. one koje se tiču organiziranja sustava školstva (programi javnih potreba, planovi upisa, sastav učiteljskog kadra, financiranje, itd), te III. one koje se tiču kvalitete i rezultata odgojno-obrazovnog procesa (nastavni program, kultura odnosa i ponašanja, odgojne metode i radnje i dr.).

Mjera podrazumijeva usporedan rad na sva tri »kolosijeka« koji se naravno preklapaju, isto kao i uloge i nadležnosti različitih institucija u području. Postojeće linije suradnje potrebno je ojačati i proširiti, što je zadaća koju može preuzeti županijska administracija. Suradnja je, posebice važna, zbog željenih unaprijeđenja treće »sastavnice« - kvalitete i rezultata odgojno obrazovnog procesa (npr. suradnja škola, uprave, učenika i roditelja, udruga civilnog društva, nezavisnih stručnjaka, itd. u cilju razvoja moralnih, humanističkih i kreativnih odnosa i smanjenja delinkvencije ili jačanje sprege s gospodarstvom zbog bržeg uključivanja mladih na tržište rada i slično).

Aktivnosti

- Programi edukacije učitelja, nastavnika, mentora; međunarodna razmjena s ciljem uvođenja primjera najbolje prakse
- Okrugli stolovi, radionice, paneli gospodarstvenika, političara, učenik
- Opremanje predškolskih ustanova didaktičkom opremom
- Programi angažiranja stručnjaka / udruga / roditelja u nastavi, itd.

Mjera 8.2. Razvoj i jačanje visokog obrazovanja i znanstvenih istraživanja

Cilj

Unaprijediti visoko obrazovanje u cilju unaprijeđenja obrazovne strukture stanovništva što će uz jačanje znanstvenih istraživanja pridonijeti izgradnji konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju.

Sadržaj

Jačanje znanstveno istraživačkog rada kroz razvoj znanstveno istraživačkih centara, stvaranje baze znanstvenika, istraživača i studenata, poticanje izvrsnosti, što treba biti praćeno izgradnjom veza i komunikacije s gospodarstvom kako bi se stručnost i znanje aplicirali i pridonijeli konkurentnosti (vidi Mjeru 5.6.).

Aktivnosti

- (Su)financiranje istraživanja visokog stupnja izvrsnosti / međunarodne razmjene studenata

Mjera 8.3. Promocija i podrška programima cjeloživotnog učenja i usavršavanja

Cilj

Sustavno izgrađivati razinu obrazovanosti na tržištu rada i unaprijediti formalno stečena znanja s novim vještinama te na taj način pridonijeti većoj konkurentnosti gospodarstva i razvoju društva znanja.

Sadržaj

Koncept cjeloživotnog učenja, koji se primjenjuje u razvijenim zemljama, jest relativno nov i nepoznat domaćoj javnosti, stoga će za realizaciju ove mjere biti potreban niz pratećih promotivno informativnih aktivnosti za podizanje svijesti i senzibilizaciju – kako potencijalnih korisnika, tako i poslodavaca. Potrebno je također mobilizirati velik broj razvojnih institucija i definirati njihove uloge i nadležnosti u promicanju cjeloživotnog učenja, ali i o mogućnosti uvođenja sustava cjeloživotnog učenja na razini Županije. U tom slučaju potrebno je definirati mogućnosti i prepreke, načine financiranja, odnose s redovnim formalnim obrazovanjem, oblike učenja u poduzećima, itd. Važnu ulogu u ovom procesu mogu imati strukovne škole – vidi Mjeru 9.3.

Aktivnosti

- Izrada Akcijskog plana za uvođenje sustava cjeloživotnog učenja na razini Županije
- Informativno promotivne kampanje
- Ostalo u skladu s Akcijskim planom

Mjera 8.4. Podrška programima opismenjavanja, učenja stranih jezika te informatičko-komunikacijskih tehnologija

Cilj

Poboljšati obrazovnu strukturu stanovništva, a time i kvalitet života i konkurentnost gospodarstva.

Sadržaj

Mobiliziranje svih relevantnih sudionika, analiza stanja i njegovih uzroka, te priprema Akcijskog plana. Priprema, provedba i praćenje pojedinačnih projekata.

Aktivnosti

- Program opismenjavanja stanovništva u xy
- Promocija korištenja informatičko komunikacijskih tehnologija); itd.

Mjera 8.5. Demografski poticaji*Cilj*

Poboljšati demografsku sliku Županije, promovirati obiteljske vrijednosti i unaprijediti kvalitetu obiteljskog života.

Sadržaj

Pomoći velikim obiteljima i samohranim roditeljima, podrška i poticaji mladim roditeljima, promoviranje obiteljskih vrijednosti. Programi prevencije i rješavanja problema poremećaja u obitelji.

Aktivnosti

- Savjetovališta za brak i obitelj
- Utočišta i sos telefoni, itd.

3.9. PRIORITET 9. Usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada

SVRHA/CILJ:

Strukturirati strukovno i visoko obrazovanje i obrazovne programe na način koji će omogućiti njihovo usklađivanje i usmjeravanje prema mijenjajućim potrebama tržišta rada, a na osnovi razumijevanja trenutačnih i pretpostavljenih budućih potreba gospodarstva. Kako bi se rješio trenutačni problem neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada, bit će potrebno poduzeti proaktivne mjere koje će izgraditi pragmatične i trajne veze između institucija lokalnog gospodarstva i obrazovanja, te pripremiti programe obrazovanja i obuke koji su usklađeni s potrebama ekonomije. Tako će ove mjere zadovoljiti, ne samo potrebe ekonomskog razvoja jer će tvrtkama učiniti dostupnom kvalificiranu i produktivnu radnu snagu, nego će pridonijeti rješavanju nekih socijalnih problema kao što su depopulacija i deruralizacija, time što će omogućiti ljudima povratak na posao. Zbog lakšeg pristupa prikladnom obrazovanju i obuci, potencijalna radna snaga imat će bolje mogućnosti za aktivno uključivanje u tržište rada.

Mjera 9.1. Razvoj aktivnog i fleksibilnog tržišta rada*Cilj*

Razvoj lokalnog tržišta rada koje je aktivno i fleksibilno, dakle informirano i pravodobno predviđa potražnju i s time u skladu prilagođava ponudu tekućim potrebama, povećava zaposlenost i otvaranje novih radnih mjesta.

Sadržaj

Unapređenje lokalnog tržišta rada podrazumijeva koordiniran rad velikog broja društvenih subjekata, čije je partnerstvo i suradnju potrebno planski usmjeravati, integrirati i jačati. Potrebno je jasno definirati uloge i odgovornosti svakog sudionika, te po potrebi prilagoditi i unaprijediti njihov način rada i kapacitete, te usmjeriti djelovanje ka konsenzusom dogovorenim ciljevima. Također su potrebne koordinirane mjere za suzbijanje crnog tržišta rada koje zajedno s ostalim aspektima sive ekonomije negativno utječe na konkurentnost i razvojni potencijal. Ne treba zaboraviti ni socijalni aspekt tržišta rada koje reflektira položaj marginaliziranih skupina društva i oslikava socijalni poredak, pa se nameće potreba intervencija koje su namijenjene određenim ciljanim skupinama (npr. zapošljavanje žena). Da bi se postigla fleksibilnost radne snage, potrebna je dobra informiranost, brz i lako dostupan pristup ažurnim informacijama o ponudi i potražnji. Aktivnim mjerama treba poticati otvaranje radnih mjesta i razvoj netradicionalnih oblika zapošljavanja (skraćeno radno vrijeme, rad na daljinu i sl.) Ovakve inicijative također će imati pozitivan učinak na smanjenje sivog tržišta jer omogućavaju uključivanje većeg broja ljudi na legalno tržište, a poslodavcima smanjuju troškove rada i omogućavaju veću fleksibilnost.

Aktivnosti

- Integriranje i jačanje suradnje svih relevantnih subjekata
- Mjere suzbijanja sivog tržišta rada
- Poticaji za zapošljavanje marginaliziranih skupina
- Programi za unapređenje protoka i pristupa informacijama
- Poticaji za otvaranje novih radnih mjesta i samozapošljavanja
- Razvoj alternativnih oblika zapošljavanja – analiza i planiranje, info-promotivne aktivnosti, savjetovanje i edukacija, uspostava institucija za posredovanje, itd.

Mjera 9.2. Podrška razvoju obrazovnih programa, kratkoročnih i srednjoročnih programa obuke i usavršavanja, te programa prekvalifikacije usklađenih s potrebama tržišta*Cilj*

Razviti obrazovne programe i procese koji će rezultirati dobro izučenom i produktivnom radnom snagom koja zadovoljava potrebe gospodarstva i time pridonosi njegovoj konkurentnosti.

Sadržaj

Obrazovana i izučena radna snaga put je ka podizanju produktivnosti rada. Trenutačni nesrazmjeri između obrazovnih programa, institucija i zahtjeva gospodarstva, te poslodavaca trebaju se razriješiti

jačanjem interakcija između obrazovno znanstvene zajednice i poslodavaca te prilagodbom obrazovnih programa i procesa tekućim zahtjevima tržišta kao i pretpostavljenim budućim potrebama.

Aktivnosti

- Analiza postojećih edukativnih programa, te ponude i potražnje na tržištu rada, Procjena budućih potreba
- Identifikacija potrebnih programa, inovativnih metoda i aktivnosti prema ciljanim skupinama
- Promoviranje i jačanje veza između gospodarstvenika i edukativnih institucija na svim razinama (npr. savjetovanje mladih; susreti poslodavaca i maturanata; uvođenje informacija o tržištu rada u obrazovni program i sl)
- Koordinacija i suradnja s nacionalnom razinom
- Provedba pojedinih edukativnih programa, itd.

Mjera 9.3. Promocija i razvoj strukovnog obrazovanja te prekvalifikacije kao puta ka novom zaposlenju

Cilj

Povećati zaposlenost kroz unaprijeđenje sustava strukovnog obrazovanja koje prati i podržava nacionalne programe u ovom području.

Sadržaj

Unaprijeđenje strukovnog obrazovanja jedan je od određenih prioriteta Vlade RH, koja je u tu svrhu u rujnu 2005. godine osnovala Agenciju za strukovno obrazovanje. Agencija ima definirani program za reformu i unaprijeđenje sustava, pa je namjera kroz ovu mjeru komplementirati i podržati slične inicijative na županijskoj razini. U cilju moderniziranja strukovnog obrazovanje i povećanja njegove učinkovitosti, kao puta ka zaposlenju, nameće se potreba jačanja suradnje i uključenja svih ekonomskih i socijalnih partnera u planiranje, financiranje i provedbu edukacije i razvoja kadrova. U smislu suradnje naročito je važno jačati vezu između gospodarstva i škola kako bi se planovi upisa i programi uskladili s tržištem rada i potrebama rastućih sektora ekonomije. Sadržaji programa i nastavne metode treba modernizirati kako bi učenici razvijali praktična znanja i vještine nužne za dobivanje zaposlenja, te poticali na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu i preuzimanje odgovornosti za vlastiti obrazovni proces. Škole je potrebno poticati da postanu predvodnici programa cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, te na konstantno ulaganje u usavršavanje i izobrazbu vlastitih kadrova. Ne treba zaboraviti ni probleme brojnih škola sa zastarjelom i nedovoljnom opremom.

Aktivnosti

- Umrežavanje i suradnja škola i drugih socioekonomskih partnera

- Programi obrazovanja i usavršavanja nastavnika, međunarodna suradnja i razmjena u cilju uvođenja najbolje prakse, te modernih nastavnih i pedagoških metoda;
- Definiranje rastućih sektora gospodarstva i kreiranje novih programa. Uključujući programe cjeloživotnog obrazovanja i izučavanja odraslih;
- Promoviranje atraktivnosti strukovnog obrazovanja, itd.

Cilj 4. Održivo upravljanje prirodnim i kulturnim resursima

3.10. PRIORITET 10. Zaštita resursa – minimiziranje rizika štetnog uticaja

SVRHA/CILJ:

Zaštiti i očuvati prirodne resurse kroz poznati proaktivan pristup:

»*Bolje spriječiti, nego liječiti.* Minimiziranje rizika štetnog utjecaja značit će prije svega strogo i dosljedno provođenje obveza koje propisuju zakoni iz područja zaštite okoliša i prirode, a za što je od velike važnosti nadogradnja baze podataka i sustava praćenja stanja u okolišu, pogotovo što je za očekivati da će se u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji regulativa iz područja zaštite okoliša postrožiti. Budući da su okoliš i prirodni resursi jedan od glavni razvojnih potencijala i opredjeljenja Županije, aktivnosti u ovom području ne smiju se ograničiti na pasivno provođenje zakona o mjerama zaštite i preventive od zagađenja čije je donošenje u domeni nacionalnih struktura. Dapače, osim mjera lobiranja i drugih tipova političkog pritiska, Županija će aktivno pristupiti akcijama prevencije i smanjenja zagađenja, bilo putem programa koje sama provodi, bilo putem financiranja programa udruga s područja zaštite okoliša, a kroz strogi selektivni proces kako bi se ograničena sredstva usmjerila na najučinkovitije projekte.

Mjera 10.1. Održavanje i nadogradnja baza podataka te sustava mjerenja i praćenja kakvoće okoliša

Cilj

Izgraditi integrirani informacijski sustav podataka o okolišu koji omogućava racionalno i učinkovito gospodarenje okolišem i prevenciju zagađenja.

Sadržaj

Postojeće fragmentirane sustave praćenja stanja u okolišu je potrebno objediniti i uskladiti u jedinstveni automatizirani sustav u smislu standarda prikupljanja, unosa, obrade i korištenja podataka. Pri tome je vrlo važna koordinacija i suradnja s nacionalnom i međunarodnom razinom kako bi se sustav uskladio sa standardima koji se primjenjuju u svim članicama

Europske unije (zajednički indikatori okoliša). Usporedno s izgradnjom informatiziranog sustava, biti će naravno potrebne investicije u infrastrukturu monitoringa stanja u okolišu – mjerne stanice i instrumenti, kadrovi i njihovo obrazovanje.

Aktivnosti

- Razvoj sustava – analiza postojećih izvora podataka, oblici informacija, definiranje indikatora, unosa i obrade podataka, povezivanje u GIS sustav, kadrovi, oprema i dr.

Mjera 10.2. Planiranje i prioritizacija prevencije i interventnih mjera u slučaju zagađenja

Cilj

Razviti sustav prevencije i učinkovite intervencije u slučajevima zagađenja kako bi se minimizirali štetni utjecaji po okoliš.

Sadržaj

Plan intervencija u zaštiti okoliša za SMŽ, krajem 2007. godine u fazi je revidiranja, a njime se određuju postupci prevencije i intervencije u slučajevima zagađenja.

Aktivnosti

- Revizija Plana intervencija u zaštiti okoliša u Sisačko-moslavačkoj županiji
- Izrada protokola postupanja u slučaju izvanrednih događanja s propisanim redoslijedom, mjerama i aktivnostima
- Edukacija i informiranje javnosti o načinima i modelima prevencije rizika u zaštiti okoliša putem djelovanja Foruma za okoliš i javnim informiranjem putem medija

Mjera 10.3. Podrška inicijativama za zaštitu okoliša i smanjenje zagađenja

Cilj

Proaktivnim mjerama očuvati i unaprijediti zdrav i očuvan okoliš i stvoriti preduvjete za njegovo održivo korištenje.

Sadržaj

S obzirom na razvojna opredjeljenja Županije (turizam, eko-poljoprivreda i dr.), očuvanje i racionalno korištenje okoliša važan je preduvjet ostvarenja željenih pravaca razvoja te kvalitete života stanovnika Županije. Upravo zato što se radi o resursu koji je jednako važan za ekonomski kao i društveni standard, potrebno je koordinirati i integrirati djelovanje svih relevantnih institucija gospodarskog i javnog života, civilnog društva i građana. Pored ove »interne«, vrlo je važna i međužupanijska i prekogranična suradnja,

naročito po pitanju provedbe konkretnih projekata zaštite. Dio aktivnosti odnosit će se na razradu i provedbu instrumenata poticanja održivog korištenja resursa, te izgradnju svijesti i individualne i društvene odgovornosti.

Aktivnosti

- Izrada i provođenje programa zaštite okoliša
- Međunarodni i međuregionalni projekti
- Promicanje svijesti i edukacija, itd.

3.11. PRIORITET 11. Održivo korištenje prirodnih resursa i kulturne baštine

SVRHA/CILJ:

Kao i u slučaju okoliša (Prioritet 10.), tako se i u slučaju prirodne i kulturne baštine nameće potreba za proaktivnom zaštitom koja podrazumijeva eksploataciju resursa na održiv način, znači da se postiže ekonomičnost i isplativost, ali i očuvanje resursa za dobrobit budućih generacija. U slučaju prirodne i kulturne baštine održiva eksploatacija zahtijevat će prvenstveno pravodobnu valorizaciju resursa, te prioritizaciju u smislu konzervacije/korištenja, kao i određeno senzibiliziranje javnosti i podizanje razine informiranosti i obrazovanja. Podizanje razine svijesti biti će važan element održive eksploatacije, naročito u smislu uspostave cjelovitog i učinkovitog sustava gospodarenja otpadom, korištenja obnovljivih izvora energije, te promocije modernih i prijeko potrebnih trendova izmjene stila života (više recikliranja i bicikliranja, manje (rasipnog) tuširanja i ambalažiranja, i slično).

Mjera 11.1. Moderniziranje sustava gospodarenja otpadom

Cilj

Izgraditi moderan i cjelovit sustav gospodarenja komunalnim i tehnološkim otpadom koji će uz pozitivne ekonomske učinke doprinijeti očuvanju i unaprijeđenju kvalitete okoliša i životnog prostora.

Sadržaj

Sukladno Planu gospodarenja otpadom SMŽ u tijeku je uspostava cjelovitog sustava gospodarenja otpadom osmišljenog prema modernim standardima Europske unije. Većinu aktivnosti koordinirat će Županijsko poduzeće za gospodarenje otpadom čije je osnivanje u tijeku, a one podrazumijevaju izgradnju Županijskog centra za gospodarenje otpadom, reciklažnih dvorišta i pretovarnih stanica, sustava za prikupljanje i odlaganje, sanaciju postojećih deponija i divljih odlagališta i njihova prenamjena u pretovarne stanice u cilju sprečavanja ponovnog gomilanja otpada, te korištenju vrijednih sastojaka otpada za daljnju uporabu.

Važan aspekt djelovanja su informativno promotivne aktivnosti koje trebaju informirati i osvjestiti gospodarstvenike i građane svih dobnih skupina o problematici otpada i njegove vrijednosti kao sirovine.

Aktivnosti

- Saniranje evidentiranih divljih odlagališta na području jedinica lokalne samouprave
- Izrada promotivnih materijala; edukativne aktivnosti za djecu/kućanstva/gospodarstvenike; itd.
- istražni radovi, studije
- izrada i provedba akcijskih planova.

Mjera 11.2. Promocija korištenja obnovljivih i alternativnih izvora energije*Cilj*

Doprinijeti očuvanju okoliša i prirodnih izvora orijentacijom na ekološki prihvatljive i obnovljive izvore energije, odnosno smanjenjem uporabe fosilnih izvora energije i štetnih emisija nastalih njihovim korištenjem.

Sadržaj

Uz već započetu plinifikaciju Županije potrebno je intenzivirati i stimulirati korištenje i drugih ekološki prihvatljivih energenata kao što su vjetar, sunce, biomasa. Kako se radi o relativno novoj problematici, provedbi ove mjere treba pristupiti organizirano, izradom akcijskog plana za poticanje korištenja obnovljivih izvora energije. Uopćeno plan bi trebao sadržavati tri grupe aktivnosti: I.) aktivnosti izgradnje sustava koji koriste obnovljive izvore energije (izmjene prostornog plana, priprema dokumentacije, izgradnja npr. vjetroelektrane i sl.) II.) programe informiranja i edukacije kako bi se stanovništvo i gospodarstvenici kontinuirano obrazovali o energetske učinkovitosti i obnovljivim izvorima energije III.) izgradnja sustava poticaja i stimulacije za korištenje ekoloških izvora te štednju energije.

Aktivnosti

- Izrada akcijskog plana za štednju energije i korištenje obnovljivih izvora
- Stimuliranje ugradnje termoizolacije i ekološke gradnje
- Promotivno edukativne aktivnosti, itd.

Mjera 11.3. Vredovanje, zaštita i učinkovito upravljanje (zaštićenim) prirodnim područjima*Cilj*

Identificirati i ispravno vrednovati prirodnu baštinu te odrediti racionalne i održive stupnjeve korištenja i zaštite.

Sadržaj

Slično zaštiti okoliša i u području zaštite prirode potrebno je koordinirati i usmjeriti djelovanje različitih subjekata prema zajednički definiranom programu. Program zaštite prirode treba omogućiti provođenje mjera propisanih Studijom zaštite prirode (izradio

Državni zavod za zaštitu prirode) koja stručno definira identifikaciju i ispravnu valorizaciju prirodnih resursa (katastar postojećih zaštićenih područja i identifikacija novih posebno vrijednih dijelova prirode) te definira režim korištenja i zaštite. Operativne aktivnosti obuhvaćat će postupke prevođenja u zaštićeni status te aktivne mjere zaštite/održivog korištenja značajnih prirodnih vrijednosti

Aktivnosti

- Izrada Izvještaja o stanju prirode
- Priprema Programa zaštite prirode
- Izrada planova zaštite / upravljanja
- Aktivne mjere zaštite područja xy, itd.

Mjera 11.4. Vredovanje, zaštita i učinkovito upravljanje kulturno-povijesnim materijalnim i nematerijalnim nasljeđem*Cilj*

Identificirati i ispravno valorizirati kulturnu baštinu te odrediti racionalne i održive stupnjeve korištenja i zaštite.

Sadržaj

Slično prethodnoj mjeri 11.3. potrebno je kroz umrežavanje i jačanje institucija i subjekata iz sektora objediniti informacije i aktivnosti na očuvanju i održivom upravljanju kulturno povijesnim resursima, eksploatiranju kulturno povijesnih resursa. U tom je pogledu naročito važno kreirati nove poveznice s drugim sektorima, u prvom redu razvojem turizma kako bi se kroz prikladnu komercijalizaciju olakšalo očuvanje baštine, ali i zbog toga što kulturno povijesna baština predstavlja jedan od važnih elemenata županijskog identiteta i treba postati dijelom brenda / imidža Županije. Upravo zbog toga važan aspekt djelovanja predstavljaju promotivne i edukativne aktivnosti kako bi se povećala informiranost i svijest o vrijednosti i potrebi zaštite kulturnog naslijeđa na društvenom, ali i osobnoj razini.

Aktivnosti

- Umrežavanje institucija, izrada programa zaštite i održivog upravljanja
- Aktivne mjere zaštite, sanacije, rekonstrukcije i sl.
- Promotivno edukativne aktivnosti, itd.

Cilj 5. Unapređenje kvalitete života i socijalnog standarda.**3.12. PRIORITET 12. Razvoj civilnog društva***SVRHA/CILJ:*

Snažno i razvijeno civilno društvo koje je uključeno u sve društvene procese i elemente gospodarskog i socijalnog života i svojim ljudskim i drugim poten-

cijalima doprinosi većoj učinkovitosti, pravednosti i djelotvornosti svih institucija, sustava i aktivnosti na području Županije. Osim što dokazano pridonosi boljem, bržem i pravednijem rješavanju različitih problema s kojima se zajednica suočava (ekonomski učinak), uključenje civilnog društva u sve segmente društvenog, gospodarskog i političkog života Županije ima i važan sociološki učinak. S jedne strane pridonosi izgradnji građanske svijesti i pouzdanja građana u institucije države, te jača osjećaj društvene odgovornosti tih institucija s druge strane. U društvu koje još uvijek osjeća psihološke posljedice rata i teških godina poslijeratne obnove, povratka izbjeglica i turbulentnih godina mlade demokracije, ovaj sociološki učinak treba imati na umu u najvećoj mogućoj mjeri.

Mjera 12.1. Stvaranje prigoca i realizacija potencijala za ekonomsku aktivnost, zapošljavanje i inkluziju ranjivih skupina (djeca, mladi, žene, osobe treće životne dobi, veterani, osobe s invaliditetom, nezaposleni, i dr.)

Cilj

Rješavanje problema socijalne isključenosti ranjivih skupina kroz poticanje programa i rada udruga na tom području.

Sadržaj

Mada će se problemi socijalne isključenosti ranjivih skupina neizravno rješavati i kroz realiziranje drugih mjera, poglavito onih Prioriteta 8. (razvoj ljudskih resursa), Prioriteta 9. (tržište rada), kao i razvojem prioriteta ekonomskih sektora (prioriteti 4., 5., i 6.), potrebno je integrirati i usmjeriti djelovanje u ovom području. Podrška radu udruga civilnog društva treba prioritizirati one programe koji potiču međusektorsko djelovanje i suradnju s institucijama gospodarskog i političkog života Županije.

Aktivnosti

- Potpora sudjelovanju marginaliziranih skupina u odlučivanju na svim razinama
- Definiranje baze podataka udruga te jedinstvenih kriterija selekcije i prioritizacije projekata;
- Financijska i/ili savjetodavna pomoć realizaciji pojedinih projekata, monitoring i evaluacija, itd.

Mjera 12.2. Podrška programima za promociju jednakosti, ljudskih prava, slobode govora i medija, demokracije, vladavine prava i drugo

Cilj

Podupiranjem aktivnosti udruga civilnog društva i njihovim jačim uključenjem u formalne i neformalne procese donošenja odluka razvijati slobodno, pravično i demokratsko društvo.

Sadržaj

Poticati rad udruga u sektoru kroz financijsku i savjetodavnu pomoć programima rada, projektima, izgradnji ljudskih i institucionalnih kapaciteta. Ojačati pojedinačne i sporadične inicijative suradnje i komunikacije izgradnjom, manje ili više, formalnih info kanala i zajedničkih programa kako bi se omogućilo uključenje građana u proces donošenja odluka. Razviti modele suradnje lokalnih vlasti s udrugama i građanskim inicijativama – npr. formiranje centara za suradnju zbog uključivanja civilnih inicijativa u procedure rasprave i odlučivanja. Educirati javnost u cilju razvoja građanske svijesti i sposobnosti kritičke procjene.

Aktivnosti

- Programi stalne edukacije svih subjekata i javnosti
- Izrada modela i programa suradnje između udruga i jedinica lokalne/područne samouprave
- Podupiranje programa udruga, monitoring i evaluacija provedbe, itd.

Mjera 12.3. Unapređenje institucionalnih i ljudskih kapaciteta te partnerskih i kooperativnih inicijativa civilnog društva

Cilj

Izgradnja socijalnog kapitala – dinamičnog i aktivnog civilnog društva temeljenog na partnerstvu i suradnji, a kroz unapređenja institucionalnih i ljudskih kapaciteta.

Sadržaj

Potrebno je sustavno pristupiti rješavanju problema kaotičnog stanja u sektoru - postojanja velikog broja udruga od kojih je su mnoge neaktivne a druge pak ovisne o proračunskim sredstvima. Potrebno je dakle planski i prema definiranim jedinstvenim kriterijima podržati razvoj ljudskih, institucionalnih i programskih kapaciteta onih udruga koje imaju potencijal za samofinanciranje, te poticati udruživanje i umrežavanje malih s velikima. S druge pak strane bit će potrebno i ojačati kapacitete administracije koja često nema odgovarajuće programe niti resurse za rad s udrugama, te izgraditi sustav transparentne i pravične dodjele sredstava. Edukacija i promidžba treba obuhvatiti i subjekte gospodarskog i javnog života jer vrlo često rad udruga nije dovoljno poznat, pa institucije i poduzetnici zbog nedostatka iskustva u radu s udrugama ne prepoznaju mogućnosti i potencijale takve suradnje.

Aktivnosti

- Programi konstantne edukacije svih subjekata - udruga, ali i uprave i poslovnog sektora;
- Izrada modela i programa suradnje između udruga i jedinica lokalne/područne samouprave;
- Poticanje suradnje poslovnog i civilnog sektora;
- Podupiranje programa udruga, monitoring i evaluacija provedbe; itd.

3.13. PRIORITET 13. Unapređenje socijalne infrastrukture, zdravstva i socijalne skrbi

SVRHA/CILJ:

Osiguranje odgovarajućei prikladne zdravstvene njege i socijalne skrbi svim stanovnicima Županije što je svrha ovog prioriteta znači usporedan rad na dva kolosijeka – na unapređenju *dostupnosti* zdravstvene, odnosno socijalne skrbi, te *kvalitete* iste. U smislu poboljšanja dostupnosti to podrazumijeva ulaganja u kvantitet resursa, znači po potrebi osnivanje odnosno izgradnju (rekonstrukciju, renovaciju) objekata zdravstvene i socijalne zaštite, zapošljavanje kadrova (liječnika, medicinskih sestara, sociologa, itd.), opremanje i slične intervencije koje su u pravilu financijski zahtjevne, pa će postojati potreba za prioritizacijom potreba. U pogledu poboljšanja kvalitete usluga, potrebne su intervencije u programe, sustave i organizaciju, te kvalitet osoblja upodručju. U području zdravstva prednost treba dati programima preventive i promocije zdravijeg načina življenja, bavljenja sportom, ranog otkrivanja bolesti i slično, pa je u tom smislu važno povezivanje i koordinacija s nevladinim udrugama u tom području. U području socijalne skrbi također je važna koordinacija s drugim sektorima kako bi se osnažile inicijative volunterizma i izvaninstitucionalnih oblika skrbi, te intenzivirali naponi usmjereni na smanjenje broja korisnika socijalne pomoći.

Mjera 13.1. Unapređenje dostupnosti i kvalitete usluga u socijalnim i zdravstvenim ustanovama

Cilj

Povećati kvalitetu i dostupnost usluga zdravstva i socijalne skrbi kroz kvalitativna i kvantitativna unapređenja kapaciteta i opremljenosti.

Sadržaj

Renovacija postojećih smještajnih kapaciteta s ciljem prilagodbe suvremenim standardima te izgradnja novih. Osuvremenjivanje postojeće i nabave nove opreme i pomagala.

Aktivnosti

- Renovacija zgrade doma zdravlja xy
- Opremanje doma za starije i nemoćne osobe xy
- Subvencioniranje najma prostora xy, itd.

Mjera 13.2. Podrška obrazovanju i usavršavanju u zdravstvu i socijalnoj skrbi

Cilj

Povećati kvalitetu i dostupnost usluga zdravstva i socijalne skrbi kroz kvalitativna i kvantitativna unapređenja ljudskih kapaciteta, organizacije i metoda rada te upravljanja.

Sadržaj

Ova mjera komplementira prethodnu mjeru 13.1. unapređenjima uglavnom nematerijalne naravi. Pri tome se misli na stalno usavršavanje kadrova na svim razinama, te organizacijska i metodološka unapređenja u cilju poboljšanja kvalitete usluga. U pogledu ljudskih resursa potrebno je planiranje i sustavno provođenje programa stalnog usavršavanja kadrova. Pri tome je potrebno ostvariti prikladnu suradnju s obrazovnim institucijama te poticati intražupanijsku, međužupanijsku i međunarodnu razmjenu iskustava i uvođenje primjera najbolje prakse. U civilnom sektoru koordinirati rad udruga i poticati umrežavanje i partnerstva s javnim i privatnim sektorom u cilju učinkovitijeg korištenja resursa.

Aktivnosti

- Koordiniranje rada udruga za pomoć ranjivim skupinama
- Sve vrste formalnih i poluformalnih oblika obrazovanja i usavršavanja svih subjekata u sektoru (udruga, bolnica, domova zdravlja, centara za socijalnu skrb, domova, i sl)
- Programi suradnje civilnog, javnog i privatnog sektora
- Organizacijska unapređenja – npr. informatizacija baza podataka, standardiziranje postupaka, smanjenje administracije, itd.

Mjera 13.3. Podrška razvoju izvaninstitucionalnih oblika skrbi, volunterizma i samopomoći

Cilj

Povećati kvalitetu i dostupnost socijalne i zdravstvene zaštite kroz razvoj alternativnih, netradicionalnih oblika pružanja skrbi i smanjenje broja korisnika proračunske pomoći.

Sadržaj

Poseban aspekt organizacijskih i metodoloških unapređenja (prethodna mjera 13.2.) u području socijalne zaštite je poticanje razvoja modernih, izvaninstitucionalnih oblika skrbi, bilo diversifikacijom usluga koje pružaju postojeće ustanove, bilo osnivanjem novih subjekata. Uvođenje novih programa morat će biti praćeno odgovarajućom edukacijom i promocijom.

Aktivnosti

- Programi promocije volunterizma – edukacija djece, informiranje i senzibiliziranje javnosti i sl
- Izrada zajedničkih programa rada udruga i javnih/privatnih institucija i provođenje projekata (npr. upošljavanje liječenih ovisnika); itd.

Mjera 13.4. Promocija preventive i učinkovitijeg korištenja resursa

Cilj

Povećati kvalitetu i dostupnost usluga socijalne i zdravstvene zaštite kroz promociju prevencije, ranog otkrivanja bolesti i učinkovitijeg korištenja resursa.

Sadržaj

Kao što je rečeno i za prethodnu mjeru 13.3. i ova mjera predstavlja jedan aspekt programskih unapređenja. Potrebno je planski jačati sve oblike prevencije, na općoj i pojedinačnoj razini. Na općoj razini to znači informativno promotivne aktivnosti namijenjene generalnoj populaciji kojima će se poticati zdrav način života, ispravna prehrana, bavljenje športom, redovito kontroliranje zdravlja i slično. Na pojedinačnoj razini aktivnosti će biti prilagođene ciljanim skupinama, odnosno predmetu preventive – npr. prevencija raka dojke, edukacija žena, besplatne mamografije, edukacija liječnika opće prakse i sl. U cilju učinkovitijeg iskorištenja resursa, za provedbu ovih aktivnosti potrebno je ostvariti čvrstu suradnju s civilnim sektorom, te umrežiti postojeće resurse.

Aktivnosti

- Besplatna mjerenja tlaka
- Predavanja mladima o problemima ovisnosti
- Nastupi u medijima o zdravom načinu života i rizičnim čimbenicima; itd.

4. PROVEDBA ŽRS - a

Uspješna provedba mjerilo je kvalitete svake, pa tako i Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije. Uspješna provedba znači učinkovito upravljanje koje treba biti zasnovano na dobro osmišljenom i detaljnom, te realnom i provedivom planu provedbe. Plan treba sadržavati podjelu odgovornosti, strategiju financiranja i financijske alokacije, vremenski plan te konkretne aktivnosti, kako za provedbu, tako i za praćenje i evaluaciju provedbe.

U ovom poglavlju zacrtava se načelni plan provedbe Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije, dok će provedbeni detalji biti sastavnim dijelom Akcijskog plana koji se priprema za razdoblje od dvije godine i sa ŽRS čini sedmogodišnji krug planiranja. Kako će Akcijski plan međutim, biti moguće izraditi tek po usvajanju Zakona o regionalnom razvoju, očito je da će provedba ŽRS - a teći kroz dvije faze – prva faza »pasivne provedbe« tijekom koje će se među ostalim razraditi detalji provedbe i druga faza aktivne provedbe Akcijskog plana.

4.1. NAČELA I MEHANIZMI PROVEDBE

Načela provedbe

Provedba Županijske razvojne strategije bit će dosljedna načelima na kojoj Strategija počiva, a koja su međusobno ovisna i komplementarna:

- **Načelo partnerstva i participacije** – ima za cilj koordinirati i usmjeriti djelovanja mnogobrojnih aktera kako bi se postigli dugoročni ciljevi, povećala učinkovitost investicija i aktivnosti, te izgradilo povjerenje i osjećaj zajedništva i lojalnosti. Primjena ovog načela u provedbi ŽRS –a znači da će se daljnjoj izgradnji partnerstva i konsenzusa posvetiti posebna pozornost u prvoj fazi provedbe, te podjelu odgovornosti i financijskog tereta u drugoj fazi.
- **Načelo multi-sektorskog pristupa ili geo-politika** – ima za cilj povećati učinkovitost razvojnih projekata kroz nove poveznice gospodarstva i civilnog i javnog sektora omogućavajući tako iznalaženje inovativnih rješenja koja odgovaraju lokalnim potrebama i stvaraju sinergijske učinke. U provedbi to znači da će po potrebi u prvoj fazi biti potrebno izgraditi kapacitete i provesti promjene u organizaciji rada i metodologiji kako bi se osigurala primjena ovog načela u drugoj, praktičnoj fazi provedbe projekata.
- **Načelo fokusiranja sredstava i »modeli uspješnosti«** – ima za cilj usmjeriti ograničene resurse u one intervencije koje mogu potencijalno djelovati kao »kotač promjene«, dakle proizvesti multiplicirajuće ili ekstra učinke. Primjena ovog načela u provedbi ŽRS - a odrazit će se najkonkretnije na proces selekcije projekata, ali značit će i jedno općenito i konstantno preispitivanje odluka, odnosno transparentnu i demokratsku prioritizaciju potreba. Prioritizacija ne znači favoriziranje jedne opcije na račun druge koja se odbacuje, već konsenzusni odabir koji je u datom trenutku, odnosno okolnostima, najpovoljniji. Prioritizacija potreba je alternativa onome što se u engleskom jeziku uvriježilo kao »watering can effect« ili učinak kanticice za zalijevanje – svuda pomalo pa bez učinka. Kratkoročno ova je alternativa politički bezbolnija i time možda privlačnija, pa je tim više važno obratiti pozornost na jačanje participacije i suradnje jer je to jedini način izgradnje društvene odgovornosti te povjerenja u institucije i donositelje odluka. Modeli uspješnosti koji su u osnovi trenutačnog transformiranja postavljaju okvire i smjernice za budućnost, te su izvor pouzdanja i povjerenja u »domaće« lokalne potencijale.
- **Načelo praćenja i procjene** – ima za cilj podignuti učinkovitost na općoj i pojedinačnoj razini. Praćenje (monitoring) jest stalna analiza postignutog naspram planiranog kako bi se pravodobno obavile moguće korekcije i pospješio rezultat. Procjena (evaluacija) je trenutačna (prije, u tijeku ili nakon provedbe) analiza uspješnosti koja ima za cilj izvući lekcije za budućnost. Očito, bez praćenja i procjene nema pravog napretka i oni moraju biti sastavni dio provedbe. U praksi to podrazumijeva niz konkretnih aktivnosti koje se temelje na provjerenim tehnikama, metodama i alatima. U svjetlu pridruživanja Europskoj uniji i s obzirom na nerazvijenost vlastitih instrumenata, u Hrvatskoj bi najučinkovitije bilo izravno primjeniti pravila i instrumente primjenjive u EU.

U sljedećem potpoglavlju koje opisuje faze provedbe Strategije, kroz opis pojedinih aktivnosti dodatno se elaborira primjena gore opisanih načela u praksi.

Mehanizmi provedbe

Županijska razvojna strategija predstavlja nadogradnju postojećeg Regionalnog operativnog programa, te je poput njega, zamišljena kao instrument za planiranje vlastitih sredstava, ali i za nastupanje prema različitim donatorima i investitorima, uključujući Vladu Republike Hrvatske te pretpristupne fondove Europske unije. Zato će se provedba ŽRS - a većim dijelom oslanjati na projekte javnog sektora koji imaju za cilj isključiti razvojne blokade i potaknuti, omogućiti i ubrzati razvoj privatnog i civilnog sektora koji će tako biti u mogućnosti realizirati komercijalne i socijalne razvojne mogućnosti i potencijale. Intervencije javnog sektora trebaju biti usmjerene na stvaranje poticajnog okruženja u kojem će razvijeni privatni sektor stvarati nove vrijednosti, kapital i radna mjesta temeljem vlastite konkurentnosti, a snažan civilni sektor pridonijeti izgradnji slobodnog i demokratskog društva. Iz tog razloga logično je da provedba ŽRS - a bude vođena od strane javnog sektora, poglavito Županije koja je predstavničko tijelo zaduženo za promicanje razvoja cijele Županije, te je uz Županijsko partnerstvo nositelj izrade ŽRS.

Iako je za očekivati da će u prvoj fazi provedbe Županija imati glavnu ulogu u provedbi, ispravna i ravnomjerna podjela odgovornosti bit će sastavni dio izrade Akcijskog plana. Premda su pojedine institucije privatnog, javnog i civilnog sektora ravnomjerno zastupljene u Županijskom partnerstvu koje je glavni partner u izradi i provedbi ŽRS - a, konkretne odgovornosti trebat će biti raspoređene i na druge institucije, naročito u kasnijoj fazi (vidi potpoglavlje niže).

4.2. FAZE PROVEDBE

Predviđa se da će provedba ŽRS - a teći kroz dvije konzekutivne faze. Osnovni razlog tome jest činjenica da ŽRS sama po sebi nije dovoljno detaljna niti operativna da bi poslužila kao temelj za provedbu, te će biti potrebna pripremna faza razrade Strategije (prije svega razrade mjera i plana financiranja). Dvoetapna provedba ŽRS - a osmišljena je tako da omogućiti postupno uvođenje novih metoda rada i pristupa planiranju i provedbi regionalnog razvoja i time osigura punu učinkovitost Strategije.

Prva pripremna faza provedbe fokusirat će se na sljedeće usporedne i komplementarne aktivnosti:

- *Daljnje jačanje partnerstva, izgradnja konsenzusa i osjećaja zajedništva* prema ŽRS - u. Ova je aktivnost potrebna je za kasnije učinkovito provođenje Strategije iz dva razloga:
- Prvi je što ciljeve Strategije nije moguće (niti je planirano) ostvariti isključivo županijskim sredstvima, te će sukladno prijedlogu Zakona o regionalnom razvoju Akcijski plan sadržavati financijske obveze više izvora.

- Drugi je razlog multi-sektorska narav Strategije koja nameće potrebu ujednačenog i skladnog zajedničkog djelovanja velikog broja institucija i stvaranje novih poveznica politike. Ova aktivnost treba biti potaknuta i planski vođena od strane županijske administracije i Županijskog partnerstva, a trebala bi uključivati aktivnosti izgradnje mehanizama suradnje između različitih nivoa uprave, te između uprave i civilnog odnosno privatnog sektora. Ne treba zaboraviti da je također potrebno uložiti napore na općenitom informiranju i promociji ciljeva ŽRS - a kako bi se javnost na vrijeme senzibilizirala i mobilizirala za sudjelovanje u provedbi ŽRS - a preko predaje projektnih prijedloga u sljedećoj fazi.
- *Izgradnja kapaciteta, organizacijske, metodološke i proceduralne prilagodbe.* Ova aktivnost predstavlja nastavak procesa kojeg je inicirao Regionalni operativni program – prelazak s tradicionalnog modela planskog upravljanja razvojem na upravljanje preko projekata. Provedbom ROP-a došlo je do značajnih pomaka u tom smislu, ali ipak nije postignuta potpuna integracija »starog« i »novog« načina rada. ROP i projekti, koji su u sklopu njega financirani, djelovali su kao dodatak redovitim djelatnostima upravnih odjela Županije što se vrlo često pokazalo neučinkovitim rasipanjem resursa. Unatoč ovom iskustvu, pokazuje se potrebnim dodatno poraditi na izgradnji kapaciteta i organizacijskim prilagodbama koje će učiniti ŽRS stvarnom i jedinom podlogom svih županijskih aktivnosti. Ova aktivnost također treba krenuti od županijske administracije, a potrebno ju je detaljno isplanirati. Zadaće koje se trebaju obaviti u smislu izgradnje kapaciteta uključuju: izradu plana edukacije službenika te osposobljavanje na teme upravljanja projektnim ciklusom (engl. Project Cycle Management), informacijske tehnologije, strani jezici, natječajne procedure i dokumentacija, pravila praćenja i evaluacije i slično. U smislu organizacijskih prilagodbi treba preispitati tradicionalnu podjelu odjela prema područjima naspram podjele na odjele za strateško planiranje, financijsko upravljanje i kontrolu, tehničku pripremu projekata, praćenje i evaluaciju. Druga važna organizacijska prilagodba odnosi se na kanale komunikacije i koordinacije s lokalnom samoupravom koje treba unaprijediti, te s tim u vezi mogućnosti uspostave jedinstvene baze projekata. U pogledu metodoloških reformi nameće se potreba standardiziranja procedure i dokumenata, izvještavanja, planova i programa rada odjela, prezentiranja projektnih ideja, metoda monitoringa i evaluacije i slično, te vrlo važna informatizacija i uspostava geo-informacijskog sustava (GIS).
- *Razrada mjera.* Ova aktivnost prvi je korak ka izradi Akcijskog plana, a u sprezi s gore navedenom ima za cilj postići punu integraciju postojećih županijskih programa rada s aktivnostima koje predviđa ŽRS. Za razliku od ROP-a

Sisačko-moslavačke ali i drugih županija koji su se izravno iz Strategije prebacili na provedbu projekata, ŽRS predviđa racionalniji pristup orijentacijom na upravljanje mjerama. Prikupljanje, selekcija i prioritizacija projekata za cijeli ŽRS je prekompleksna i zahtijeva mnogo više resursa nego što Županija ima na raspolaganju. Mjere s druge strane, kao skupovi projekata koji se također mogu prioritizirati (vremenski), su idealan način da se premosti trenutačan jaz između tekućih programa rada Županije i projekata kakve npr. zahtijevaju strani donatori. Tijekom razrade mjera usustaviti će se sve tekuće aktivnosti Županije, te oplemeniti novima. Upravni odjeli Županije tako bi se ograničili na upravljanje mjerama, dok bi resursno-zahjevan posao prikupljanja, selekcije i/ili pripreme konkretnih projekata mogao biti prebačen na operativna tijela poput razvojne agencije i/ili jedinice lokalne samouprave. Razrada mjera detaljnije je opisana u Prilogu 4.

Druga operativna faza provedbe naravno podrazumijeva konkretnu provedbu projekata, odnosno za županijsku administraciju upravljanje mjerama u skladu s planom provedbe mjere i odobrenim proračunom. Usporedno s provedbom provode se aktivnosti monitoringa i evaluacije, te povremeno ažuriranje Županijske razvojne strategije. Za razliku od prve faze provedbe u kojoj Županija ima vodeću ulogu, u ovoj fazi odgovornosti i financijski teret ravnomjernije je raspoređen i na druge institucije.

4.3. PRAĆENJE I PROCJENA

Praćenje i procjena važan je element provedbe ŽRS - a koji ima za cilj osigurati trenutačnu i buduću učinkovitost menadžmenta i provedbe. Budući da ŽRS u cijelini teži biti sukladan s EU standardima i praksom, isto se mora primijeniti i na instrumente praćenja i provedbe (engl. *monitoring i evaluation- M&E*). Važna je činjenica da se zahtjevi EU u pogledu M&E uvelike razlikuju od uobičajene hrvatske prakse i zbog svoje rigidnosti njihovo će uvođenje biti pravi izazov kojem treba pristupiti planski i organizirano. U ovom poglavlju daju se osnovne smjernice razvoja sustava M&E koje će u prvoj fazi provedbe biti potrebno razviti u detaljan Akcijski plan.

Sustav monitoringa i evaluacije često se neopravdano pojednostavljeno prikazuje kao proces prikupljanja podataka u skladu s utvrđenim indikatorima uspjeha. Ipak, sustav M&E je mnogo više od toga, i utvrđivanje indikatora i praćenje u skladu s njima samo je jedan manji element cijelog sustava čija će uspostava zahtijevati prikladnu obuku službenika i značajne organizacijske prilagodbe. Premda ovi naponi mogu izgledati pretjerani i nepotrebni treba imati na umu da se uvođenje kompleksnog M&E sustava neće moći izbjeći s obzirom na buduće EU članstvo, ali treba odrediti pravu mjeru kako bi se izgradnji M&E mehanizama pristupilo postupno i racionalno.

U EU praksi razlikuju se sljedeći pojmovi praćenja i procjene:

	Monitoring (engl. monitoring)	Evaluacija (engl. evaluation)	Revizija (engl. audit)
Što	Kontinuirana analiza napretka projekta prema planiranim rezultatima (analiza učinkovitosti i ekonomičnosti – planirani u usporedbi s ostvarenim rezultatima)	Procjena učinkovitosti, ekonomičnosti, učinka, relevantnosti i održivosti politika i akcija	Ocjena financijskog poslovanja i dokumentacije u smislu: I. legalnosti i regularnosti projektnih prihoda i rashoda II. ekonomičnosti trošenja III. svrsishodnosti trošenja (za planiranu namjenu)
Zašto	Da se omogući informirano i pravodobno donošenje odluka tijekom provedbe	Da se izvuku pouke iz prošlosti i usmjere buduće akcije i politike	Da se provjeri regularnost, ali i unaprijedi financijski menadžment
Za koga (uglavnom)	Interne i eksterne upravljačke strukture	Planeri i političari	»Autoriteti«, donatori, dužnosnici
Kako	Rapidna i kontinuirana analiza	Detaljna analiza	Verifikacija financijske dokumentacije

Sustav M&E sastojat će se dakle od sljedećih *glavnih aktivnosti*:

- Kontinuiranog financijskog praćenja i povremene financijske kontrole (audit)
- Kontinuiranog tehničkog praćenja i kontrole (monitoring)
- Povremene analize i procjene uspjeha (evaluation).

Kako je vidljivo iz gornje tablice, ove tri aktivnosti razlikuju se po vremenu svoje provedbe (monitoring tehnički i financijski jest kontinuiran, a evaluacija i revizija povremena), te po kriterijima ocjene (monitoring se bavi procjenom provođenja aktivnosti, ostvarivanja rezultata, regularnosti procedura i sl, evaluacija ocjenjuje i dugoročne učinke i održivost, a revizija financijsku regularnost).

Imajući u vidu te razlike u smislu vremena provedbe i fokusa interesa, za svaku od ovih aktivnosti potrebno je definirati prikladne mehanizme provedbe, odnosno *instrumente M&E* koji se sastoje od:

- Kvalitativni okvir (što se mjeri – kriteriji procjene i indikatori);
- Metodologiju (kako se mjeri – izvori podataka te način prikupljanja i analiziranja informacija)
- Odgovornosti (tko obavlja mjerenje)
- Vremenski okvir (kada se obavlja određeno mjerenje).

Osim što se dakle mogu razlikovati tri glavne aktivnosti M&E (praćenje, procjena, financijska kontrola) od kojih svaka ima primjerene mehanizme provedbe, svaka od ovih aktivnosti treba se dalje prilagoditi razini mjerenja, odnosno vremenskom okviru, jer se očito razlikuju metode npr. monitoringa za jednu

posebnu mjeru i za jedan prioritet, odnosno ŽRS u cjelini. Prema tome, možemo razlikovati povezane i međuovisne aktivnosti:

- Monitoring / evaluacija / revizija ŽRS - a (vremenski okvir: 2 do 7 godina)
- Monitoring / evaluacija / revizija prioriteta (vremenski okvir: 1 do 2 godine)
- Monitoring / evaluacija / revizija mjera (vremenski okvir: 1 mjesec do 1 godine)

Očito je da će planiranje instrumenata za svaki od ovih razina krenuti od najvišeg, dakle razine ŽRS - a, dok će instrumenti M&E za mjere (koji se podatci i kako prikupljaju, koje su odgovornosti i vremenski rokovi) biti djelom detaljnog plana provedbe svake mjere, a nadograđivat će se na instrumente više razine. Niže se predlaže nacrt instrumenata praćenja i procjene koje je u prvoj fazi provedbe potrebno razviti u detaljni plan:

Indikativni okvir M&E na razini ŽRS - a:

	Monitoring	Evaluacija	Revizija
Kvalitativni okvir (što)	Provedba aktivnosti zacrtanih Strategijom	Učinak ŽRS: GDP, nezaposlenost, br. korisnika sod.pomoći, fin.rezultati poduzetnika, izvoz, itd.	Utrošak sredstava prema proračunu; regularnost procedura i trošenja
Metodologija (kako)	Izveštavanje – ostvareni prema planiranim planovima aktivnosti	Prikupljanje statističkih podataka prema definiranim indikatorima, usporedba s početnim podacima	Inspekcija financijske dokumentacije, revizorska izvješća
Odgovornosti (tko)	Upravni odjeli prema Poglavarstvu i Skupštini	UO iz relevantnih izvora	Unutrašnja kontrola i vanjski revizori
Vremenski okvir (kada)	Godišnji izvještaji	Krajem svake godine	Krajem svake godine

Sukladno gornjem primjeru, potrebno je razviti okvir M&E za svaki od prioriteta, uz odgovarajuću prilagodbu indikatora. Isto se odnosi na mjere, na razini kojih će plan biti mnogo detaljniji i specifično usklađen s posebnostima područja.

PRILOZI

PRILOG 1 KONZULTACIJSKI PROCES

Županijska razvojna strategija pripremljena je prema standardnoj metodologiji izrade strateških planova, te u skladu sa smjernicama Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka. Glavni nositelji izrade bili su upravni odjeli Županije, te Županijska razvojna jedinica koju čine pročelnici odjela te Županica sa zamjenicima. Stručno tehničku pomoć pružili su i profesionalni domaći i strani konzultanti angažirani kroz CARDS 2004. projekt »Održivi razvoj ratom pogođenih područja Hrvatske«, uz opću koordinaciju Upravnog odjela za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima (UO za UPFPS). Kroz niz radionica pripremljene su i verificirane pojedine faze strategije, od osnovne analize, preko SWOT analize do strateških ciljeva, prioriteta i mjera. Saznanja izrasla iz ovih aktivnosti su redovito testirana i verificirana kroz konzultacije

sa **Županijskim partnerstvom** (ŽP) kao nadležnom skupinom koja predstavlja interese državne i lokalne vlasti, privatnog sektora i civilnog društva, a kojom koordinira Zamjenik Županice. U osnovi je ŽRJ glavno tehničko operativno tijelo tijelo, a ŽP je tijelo zaduženo za davanje smjernica i usvajanje ŽRS - a.

Razvoj partnerstva

Županijska razvojna strategija, kao i njezin prethodnik Regionalni operativni program predstavlja značajan pomak u promišljanju regionalnog razvoja. Osim što predstavlja prvu sveobuhvatnu razvojnu strategiju, ona u sebi ugrađuje novi pristup planiranju koji je baziran na partnerstvu, suradnji i izgradnji društvenog konsenzusa o razvojnim pitanjima. U ŽRS je ugrađena suradnja koja je započela još prije sedam godina, izradom ROP-a u kojoj su sudjelovale široke interesne skupine, godine 2004. formalizirane u Partnersko vijeće. Zato je ŽRS u određenom smislu i potvrda razvoju partnerstva i kulture suradnje koja je sazrela tijekom provedbe ROP-a i izrade ŽRS - a.

Konzultacijski proces koji je započeo izradom ROP-a predstavljen je tabličnim pregledom glavnih događanja koja su obilježila evoluciju partnerstva do danas:

Datum	Događaj
2002.-2004.	Tijekom 2003, društveni čimbenici javnog i političkog života SMŽ - e sudjeluju u izradi Regionalnog operativnog programa – organizirani u 3 partnerske skupine i koordinirani od strane Županijske radne skupine daju svoj doprinos izradi ROP-a. ROP je službeno usvojen na Skupštini u srpnju 2004.
17.9.04. i 24.9.04.	U organizaciji Županije održavaju se javni skupovi za odabir članova Partnerskog vijeća SMŽ - e. Na tri odvojena skupa svake od grupa koja je sudjelovala u izradi ROP-a (civilni, javni i privatni sektor) odabrano je 15 predstavnika Vijeća (po 5 iz svake grupe). Aktivnosti na uspostavi PV potpomognute su projektom tehničke pomoći EU koji koordinira proces s nalogima nadležnog Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka.
24.9.04	I, konstituirajuća sjednica PV posvećena upoznavanju članova s pravima i dužnostima i usvajanju Pravilnika i Poslovnika o radu
Kraj rujna, početak listopada	U cilju pripreme za odluku PV o prioritetnim projektima koji će se financirati iz CARDS-a, JUP i TP analiziraju i obrađuju projektne ideje prijavljene ROP-u tijekom natječaja u ožujku 2004. Pripremljena je kompjutorizirana baza podataka u kojoj su uneseni podatci o stotinjak projektnih ideja. Baza omogućava pretraživanje i izvještavanje po različitim kriterijima kao što su područje, ROP prioritet, nositelj projekta i slično.
07,10.04.	II, radna sjednica PV posvećena raspravi o ROP – u, prioritetima te upoznavanju s odredbama EU natječajnih procedura. Članovi PV raspravljaju o »prioritizaciji prioriteta« te ograničenjima koja postavljaju EU procedure financiranja.
21,10,04,	III, radna sjednica PV na kojoj se odlučivalo o utrošku CARDS sredstava. U skladu s nalogima DEK (predstavnik Komisije bio je prisutan i na sastanku), Partnerstvo nije odlučivalo o konkretnim projektima, nego o »temama«, pa je tako odlučeno da se financira: I. Podrška poduzetništvu kroz tehničku pomoć, izgradnju kapaciteta malih i srednjih poduzeća i zadruga, te uspostavu poduzetničkih zona II. Infrastruktura, posebice vodoopskrba III. Razvoj turizma i civilnog društva.
9-18. 11,04.	Projekt tehničke pomoći održava individualne sastanke sa svim članovima PV na kojima ih je detaljnije upoznao s aktivnostima i očekivanim rezultatima projekta tehničke podrške.
26.11.04.	IV, radna sjednica PV na kojoj se donosi odluka o projektima za financiranje, a koji su bili svi projekti u ROP bazi pod prioritiziranim temama: I. Ekonomski razvoj i poduzetništvo: ugovor za radove na izgradnji 11 poduzetničkih zona (2 u Sisku, 2 u Kutini, 2 u Petrinji, Hrvatska Kostajnica, Stočni sajam u Topolovcu, tržnica u Gvozdu i dvije zone u Jasenovcu) II. Infrastruktura: ugovor za radove na izgradnji 13 sustava vodoopskrbe u 7 općina i gradova (Glina, Petrinja, Topusko, Lekenik, Majur, Lipovljani, Novska) + projekti otpadnih voda u Glini, Topuskom, Petrinji III. Razvoj turizma i civilnog društva kroz grant shemu. Budući da je bilo očigledno da alocirana CARDS sredstva neće biti dovoljna za sve potprojekte, PV je zadužilo JUP i konzultante za provođenje prvotne procjene provedivosti i održivosti ovih projekata i predlože prioritete za financiranje.
29.12.04.	Županija odobrava odluku PV, uz proširenje liste potprojekata sa sustavima kanalizacije u Hrvatskoj Dubici i Jasenovcu. Odluka Županije i PV prosljeđena nadležnom Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka.
Siječanj 2005.	MMTPR provodi konzultacijski proces s Nacionalnom savjetodavnom skupinom u svezi provedbe ROP-a u SMŽ - i, te krajem siječnja odobrava odluku PV i Županije. U ožujku 2005. g. I Europska komisija daje pozitivno mišljenje na predložene projekte.
30.3.05.	V, radna sjednica PV na kojoj se temeljem prezentacije nalaza sa terena donosi odluka o projektima koji će se financirati iz CARDS-a: - prva faza potprojekata vodoopskrbe - € 2.0 mil. alocirano za projekte razminiravanja na lokacijama gdje je planirana infrastruktura - grant shema za razvoj turizma i civilnog društva
20.5.05.	Otvoren natječaj za grant shemu. U organizaciji Županije tijekom lipnja održavaju se 4 radionice za potencijalne aplikante.
Listopad 2005	HCR provodi natječajnu proceduru za projekte razminiravanja.
28.09.05.	VI, radna sjednica PV na kojoj se raspravljalo o: - statusu utroška CARDS sredstava (vodoopskrba, razminiravanje, grant shema, poduzetničke zone) - potrebi i načelima revizije ROP-a - proširenju i jačanju Partnerskog vijeća
Siječanj-veljača 2006.	JUP i TP razrađuju plan nadogradnje ROP-a. Županija uspostavlja Županijsku razvojnu jedinicu (ŽRJ) koju čine pročelnici odjela te Županica sa zamjenicima, a koja će biti glavno operativno tijelo izrade novog dokumenta – Županijske razvojne strategije.
21.2.06.	I. sastanak ŽRJ u svezi nadogradnje ROP-a na kojem se raspravljalo o organizaciji rada i reviziji osnovne analize. Donesena je odluka o sadržaju ŽRS - a, podjeli zadataka i rokovima.

Datum	Događaj
8.3.06.	II. sastanak ŽRJ na kojem su predstavljeni prvi nacrti revidirane osnovne analize. Na raspravi koja je uslijedila donesena je odluka da osnovni tekst ŽRS - a sumira trendove, dok se dokazna baza (tablice i statistika) priloži kao aneks dokumentu.
Ožujak 2006.	Županija priprema proširenje partnerskog vijeća. Obavlja se analiza interesnih skupina i razmatraju opcije za članstvo.
23.3.06.	Proširenje Partnerskog vijeća koje mijenja naziv u ŽP – 3 odvojena izborna sastanka javnog, privatnog i civilnog sektora od kojih je svaki izabrao 7 predstavnika, ukupno 21 član proširenog Partnerstva.
25.4.06.	III. sastanak ŽRJ na kojem se raspravljalo o Županijskom profilu pripremljenom iz revidirane osnovne analize te daljnjem planu rada na izradi ŽRS - a. Odlučeno je da će osnovna analiza biti dodatak dokumentu koji će sadržavati njezin sažetak (Profil Županije), te da će se izraditi jedna sveobuhvatna SWOT analiza.
17.5.06.	IV. sastanak ŽRJ na kojem se raspravljalo o završnom nacrtu osnovne analize i profila Županije. Budući da je dogovorena izrada Strategije razvoja poljoprivrede, planirana Strategija razvoja turizma, te dogovorena analiza poslovnog okruženja u suradnji s USAID-om, zaključeno je da nema potrebe za dodatnom analizom prioriternih ekonomskih sektora u ŽRS - u.
18.5.06.	I. konstituirajuća sjednica Županijskog partnerstva na kojoj se nakon rasprave o ulozi i odgovornostima članova novog Partnerstva usvojio prijedlog Poslovnika rada
Svibanj 2006.	Započinje provedba grant sheme potpisivanjem ugovora između Ministarstva financija i 5 projektnih timova. Županija za timove organizira radionicu o pravilima provedbe grant projekata.
14.6.06.	V. sastanak ŽRS - a na kojem je započela izrada SWOT analize. Članovi ŽRJ su upoznati s metodologijom te raspravljali o glavnim slabostima Županije. Zatraženi su da do 3. srpnja dostave svoja mišljenja o SWOT analizi, te prijedloge za eventualnu izmjenu vizije ŽRS - a.
27/06/06	Započinje provedba vodoopskrbnih projekata u Novskoj, Majuru, Petrinji i Topuskom.
12.7.06.	VI. ŽRJ sastanak na kojem se raspravljalo o SWOT analizi i međusobnim odnosima između snaga, slabosti, prednosti i opasnosti za razvoj Županije.
19.07.06.	II. radna sjednica ŽP na kojoj je: - prihvaćena informacija o projektu UNDP-ja - prihvaćeno izvješće o studijskom putovanju u Poljsku, te raspravljen prijedlog putovanja u Veliku Britaniju - prihvaćen prijedlog potprojekata druge faze razminiravanja - prihvaćeno izvješće o nadogradnji ROP-a/izradi ŽRS.
14.9.06.	VII. sastanak ŽRJ, rasprava o ključnim razvojnim pitanjima proizašlim iz nove SWOT analize, uz referencu na ciljeve i prioritete izvornog ROP-a. Od članova je zatraženo da u roku od 3 tjedna dostave svoje mišljenje o prikladnosti izvornih ciljeva i prioriteta ROP-a u usporedbi sa SWOT analizom i definiranim ključnim razvojnim pitanjima.
20.-22. 9.06.	Team building događanje za članove Partnerstva u Baškoj na otoku Krku. Prvi dan – motivacija / izgradnja tima: - Definiranje interne vizije ŽP i rasprava o odnosu županija – ŽR – interesne skupine - Definiranje zajedničkih vrijednosti i značenja Poslovnika o radu Drugi dan – ŽP i ŽRS: - Uloga ŽP u razvoju Županije - Rasprava o ciljevima ŽRS i Nacionalnoj strategiji regionalnog razvoja - Status izrade ŽRS i uloga ŽP u daljnjem radu Članovi ŽP donijeli su slijedeće zaključke: - Rad prvog Partnerskog vijeća nije bio dovoljno transparentan - ŽRS treba biti u centru rada ŽP koje mora biti snažno uključeno u njezinu izradu, kao i u proces odabira projekata i praćenja provedbe istih - ŽP mora biti neovisno od Županijske skupštine i ŽRJ - ŽP mora imati vezu sa svojim interesnim skupinama kroz web stranicu ili neki drugi oblik neovisnog informiranja - Uloga ŽP treba biti legalizirana - ŽP će oformiti male radne skupine koje će definirati strategiju, viziju i smjernice rada ŽP, a koje treba prihvatiti i Županijska skupština - ŽP će definirati uvjete koje mora ispunjavati svaka institucija i potencijalni kandidat za članstvo u ŽP - ŽP kao i Županija treba raditi na izgradnji vlastitog kapaciteta

Datum	Događaj
05.10.06.	VIII. sastanak ŽRJ na kojem se raspravljalo o novim ciljevima i prioritetima ŽRS - a.
12.10.06.	IX. sastanak ŽRJ na kojem je postignut dogovor o ciljevima i prioritetima, te raspravljani slijedeći koraci – izrada mjera.
13.10.06.	III. sjednica ŽP na kojoj je: - Prihvaćeno izvješće o studijskom putovanju u VB; - Oformljena tematska radna skupina za rad na Strategiji razvoja poljoprivrede; - Prihvaćeno izvješće s događanja u Baškoj; - Prezentiran ŽRS SWOT, ciljevi i prioriteti, te kriteriji odabira projekata. ŽP je zaduženo dostaviti pisane komentare u roku od 15 dana.
23.11.06.	IV. sjednica ŽP uz sudjelovanje ŽRJ na kojoj se raspravljalo o izradi ŽRS: - Rasprava o SWOT analizi - Rasprava o ciljevima i prioritetima - Naputci za izradu mjera - Prezentacija nove vizije ŽRS. Pisani komentari zatraženi do 1. prosinca.
14.12.06.	X. sastanak ŽRJ, rasprava o predloženim mjerama.
6.1.07.	XI. sastanak ŽRJ, rasprava o poglavlju - Mjere Županijske razvojne strategije, dogovor o sadržaju završne verzije ŽRS, rasprava o prijedlogu izrade Indikativnog financijskog plana i Akcijskog plana
12.1.07.	ŽRS objavljena na web-stranicama SMŽ
30.3.07.	V. sjednica ŽP uz sudjelovanje ŽRJ posvećena izradi ŽRS – a: - Prezentacija Profila županije i mjera; - Informacija o instrumentu IPA; - Informacija o projektu Watercycle u sklopu Interrega III A. ŽP je zatraženo da dostavi svoje komentare na Profil i mjere do 16. travnja.
Travanj-svibanj 2007.	- Pisani komentari članova ŽP i ŽRJ obrađivani i uneseni u završni nacrt dokumenta
12.6.07.	- nadopunjeni i izmjenjeni tekst ŽRS objavljena na web-stranicama SMŽ
Srpanj 2007.	- Završni nacrt ŽRS raspravljen na Županijskom poglavarstvu
24.10.07.	- konačna verzija ŽRS objavljena na web-stranicama SMŽ
30.10.07.	VI. sjednica ŽP uz sudjelovanje ŽRJ - Usvajanje Županijske razvojne strategije - Predstavljanje projekta Partnerstvom do novih znanja i vještina (PSGO-SU-1) - Djelovanje Ureda hrvatskih regija u Bruxellesu

Partnerstvo je u Sisačko-moslavačkoj županiji bilo jedno od prvih uopće uspostavljenih. Iako novitet, bez prethodnog iskustva i referenci, i nažalost još uvijek, podloge u nacionalnom zakonodavstvu, partnerstvo se uspjelo, ne samo održati, nego i nametnuti kao nezaobilazan sugovornik i partner u usmjeravanju razvoja Županije. Proces provedbe ROP-a rezultirao je vrijednim lekcijama tako da novo Županijsko partnerstvo izraslo iz Partnerskog vijeća sve više demonstrira demokratičnu zrelost i kapacitet. Izrada ŽRS također je unaprijedila kapacitete na nivou partnerstva ali i županijske uprave, a koji će se morati iznova verificirati u provedbenoj fazi strategije.

Daljnje unapređenje je bez sumnje potrebno i prepoznato i od članova ŽP (vidi zaključke s team building događanja u Baškoj, 20-22. 9. 2006.), što ulijeva nadu u daljnje jačanje demokratičnosti i transparentnosti procesa odlučivanja. Ključni izazov jest izgradnja snažnog i neovisnog Partnerstva koje istovremeno štiti i zagovara interese svoje interesne skupine, ali i nastupa ne kao skup pojedinaca već kao tijelo sa zajedničkim stajalištem izgrađenim na jednakosti i konsenzusu.

PRILOG 2. REZULTATI ROP-A 2002. – 2007.

Kronologija izrade i provedbe ROP-a

Godine 2002. Sisačko-moslavačka županija postaje jedna od prvih (nakon Šibenske i Zadarske) koja pristupa izradi Regionalnog operativnog programa – prve sveobuhvatne županijske strategije razvoja. Izrada je potaknuta od strane Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka kao nadležnog tijela za regionalnu politiku i Europske komisije, a bila je jednim dijelom sveobuhvatnih nastojanja da se u Hrvatskoj razvije regionalna politika u skladu s europskom praksom, što zahtijeva prilagodbe institucionalnih i programskih struktura na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

ROP se **izrađuje** po uzoru na programske dokumente Strukturnih fondova, u smislu sadržaja i metodologije izrade. Sadržajno ROP počiva na osnovnoj sektorskoj analizi stanja koja daje činjeničnu bazu za izradu SWOT analize, te definiranje općih ciljeva, prioriteta i mjera. Metodološki ROP je temeljen na participativ-

nom pristupu planiranju - Županijska radna skupina, pomognuta tehničkom pomoći financiranom od strane DEK - a, provodi široki konzultacijski proces kroz cijeli tijek izrade dokumenta, koordinirajući rad triju interesnih skupina koje okupljaju predstavnike svih važnijih društveno ekonomskih čimbenika iz civilnog, poslovnog i javnog sektora. Pred kraj izrade dokumenta, u proljeće 2004. g. provodi se javni natječaj za predaju projektnih prijedloga, a u cilju definiranja indikativnog proračuna ROP-a. Tako nastaje ROP baza projekata (project pipeline) koja se sastoji od stotinjak uglavnom slabo definiranih projektnih koncepata.

U srpnju 2004. godine, Županijska skupština usvaja Regionalni operativni program, te započinje faza njegove provedbe. **Provođenje** ROP-a ponovo je usmjeravano od strane MMTPR, te DEK - a koja daje i financijsku podršku – iz programa CARDS 2003 stavlja se na raspolaganje oko 14.0 mil. € za provođenje ROP-ova u Sisačkoj i Vukovarskoj županiji, od čega oko 2.0 mil. otpada na projekt tehničke pomoći dvjema županijama, a ostalih 12.0 milijuna za konkretne razvojne projekte u obje županije. Budući da je bio dizajniran izravno u cilju provedbe ROP-ova i trajao je više od 2,5 godine, od usvajanja ROP-a pa sve do njegove revizije u ŽRS - u, ovaj projekt tehničke pomoći uvelike je obilježio provedbenu fazu ROP-a i njezine rezultate, što je opisano u potpoglavlju niže.

U svrhu provedbe, formaliziran je konzultacijski proces i u rujnu 2004 na javnim su izborima interesne skupine izabrale svoje predstavnike u Partnersko vijeće (po 5 iz svake skupine, ukupno 15 članova). Partnersko vijeće je svojim preporukama Županiji odredilo koji će se projekti financirati za oko 5.0 mil € koliko je bilo dostupno iz CARDS programa. U ožujku 2006. godine, usporedno s početkom nadogradnje ROP-a u ŽRS, održani su novi izbori za članove partnerstva koje je preraslo u Županijsko partnerstvo sa 21 članom iz triju interesnih skupina⁹.

Financijski i drugi rezultati ROP-a

Ocjena rezultata ROP-a ne bi bila potpuna i realna ako bi se ograničila na broj pripremljenih i provedenih projekata, odnosno procjenu ostvarenih financijskih

rezultata i učinaka koji je ROP imao na socio - gospodarski razvoj. Razlog tome leži u činjenici da je ROP namjenski imao sekundarni razvojni učinak - kao prvo ROP nije odjednom uveden kao jedna jedinstvena županijska razvojna strategija već je djelovao usporedno s tekućim programima Županije kao instrument za programiranje sredstava iz stranih fondova – na taj su se način administraciji postupno predstavile procedure i pravila koja prate financiranje iz stranih izvora. Osim toga, provedbu ROP-a pratila je široka lepeza različitih aktivnosti na izgradnji ljudskih i institucionalnih kapaciteta, te institucionalizaciji participativnog pristupa planiranju, a kako bi se postupno uvodio novi pristup planiranju regionalnog razvoja koji je u skladu s EU praksom i sukladan zahtjevima koje će buduće članstvo u EU staviti pred Hrvatsku. Prema tome, ROP je osim postizanja konkretnih materijalnih rezultata u smislu pripremljenih i provedenih projekata, pokrenuo i niz procesa prilagodbe i promjena koji su imali svoje fizičke i nefizičke učinke u smislu izgradnje kapaciteta i institucionalizacije. U cilju preglednosti, rezultati ROP-a opisani su niže grupirani prema spomenutim učincima u tri kategorije: 1. priprema projekata 2. izgradnja kapaciteta i 3. institucionalizacija.

1. Priprema i provedba projekata

Priprema i provedba projekata je »najočigledniji«, izravni rezultat ROP provedbe. Tijekom dvije i pol godine, Upravni odjel za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima je samostalno i/ili uz pomoć konzultanata pripremio ili sudjelovao u pripremi 13-ak projekata od kojih je 5 financirano iz CARDS-a 2003. i pri kraju su provedbe. U tablici niže dan je sažeti prikaz pripremljenih projekata, s time što je prvih 9 projekata u potpunosti pripremljeno i uglavnom u provedbi (vidi stupac status), dok drugi dio tablice sadržava projekte koji su analizirani, revidirani i djelomično pripremljeni za financiranje. Proračuni tih projekata su indikativni i nisu nužno ažuran podatak.

Br.	Naziv projekta	Kratki opis rada na pripremi projekta	Total €	Status	(Potencijalni) Izvor financiranja
1.	Vodoopskrba za gradove Novska i Petrinja te općine Topusko i Majur (radovi)	Analiza projekta, ekonomska, financijska i druga procjena (feasibility studije) te potpuna natječajna dokumentacija u skladu s pravilima EU (PRAG)	2,010,000	u provedbi	CARDS 2003.
2.	Nadzor izgradnje vodoopskrbnih sustava (usluge)	Opis posla (ToR) za ugovor za usluge u skladu s pravilima EU (PRAG)	166,000	u provedbi	CARDS 2003.

⁹ Za detaljniji kronološki pregled svih događanja u svezi provedbe ROP-a i rada Partnerskog vijeća vidi tablicu u prethodnom Prilogu 1 Konzultacijski proces

Br.	Naziv projekta	Kratki opis rada na pripremi projekta	Total €	Status	(Potencijalni) Izvor financiranja
3.	Grant Shema za razvoj turizma i civilnog društva	Analiza sektora, opravdanje za grant shemu, logika intervencije, Vodič za aplikante i ostala natječajna dokumentacija za objavu natječaja, te korisnički paket za pomoć korisnicima u provedbi	867,000	u provedbi	CARDS 2003.
4.	Izrada Strategije razvoja poljoprivrede SMŽ - e (usluge)	Opis posla (ToR) za ugovor za usluge u skladu s pravilima EU (PRAG)	100,000	u provedbi	CARDS 2003.
5.	Razminiranje (gradovi Hrvatska Kostajnica, Petrinja, Općina Dvor, Općina Jasenovac)	Analiza stanja i izvješće o miniranim područjima i prioritetima JLS, priprema instrumenata za prioritizaciju (model multikriterijske analize) i facilitiranje dogovora s donatorom	2,000,000	u provedbi	CARDS 2003.
6.	Pred vratima EU - vidljivost EU u SMŽ (grant)	Konačni aplikacijski formular s opisom logike i opravdanja intervencije, metodologije, aktivnosti, itd.	60,000	proveden	Grant scheme Phare 2005 »Small Projects Programme«
7.	Tehnička pomoć za učinkovito upravljanje grant shemama (usluge)	Opis posla (ToR) za ugovor za usluge pružanja tehničke pomoći upravljanju grant shemom i razvoju institucionalnih kapaciteta Županije i Županijskog partnerstva	200,000	pripremljen, čeka financiranje	
8.	Rekonstrukcija županijske ceste u Lonjskom polju i razvoj turizma okolnog područja (grant)	Konačni aplikacijski formular s opisom logike i opravdanja intervencije, metodologije, aktivnosti, itd.	1,370,420	aplikacija predana 6.2.2007., projekt prošao predselekciju	PHARE 2005 Small business infrastructure
9.	Socio-ekonomska revitalizacija područja Pounja (grant)	Konačni aplikacijski formular s opisom logike i opravdanja intervencije, metodologije, aktivnosti, itd.	162,500	aplikacija predana 9.2..07. projekt odbijen	Grant shema prekogranične suradnje sa BIH, CARDS 2004.
A	Ukupno pripremljeni projekti		6,936,420		
10.	Deset poduzetničkih zona u SMŽ - i (radovi, usluge, roba)	Izvjeshće o statusu i pre-feasibility studija s prijedlogom prioritizacije i preporukama	11,520,000	izvješće o statusu i pre-feasibility poslužili za izradu programa razvoja PZ	Phare, nacionalni fondovi (npr. MINGORP)...
11.	Tehnička pomoć za pripremu investicijskog plana za razvoj Lječilišta Topusko (usluge)	Analiza stanja i projekta, te pripadajuće izvješće i strateške smjernice za daljnju razradu projekta	250,000	izrađene smjernice s preporukama	Investitori
12.	Vodoopskrba Krapje - Plesmo - Novska (radovi)	Dovršen glavni projekt i feasibility studija	700,000		World Bank CSERP

Br.	Naziv projekta	Kratki opis rada na pripremi projekta	Total €	Status	(Potencijalni) Izvor financiranja
13.	Rekonstrukcija riječnog nasipa Save od Graduše do Selišća Sunjskog (radovi)	Dovršena feasibility studija	1,250,000		World Bank CSERP
B	Ukupno revidirani projekti		13,720,000		
	Ukupno SVI PROJEKTI (A + B)		20,656,420		

Osim gore navedenih individualnih projekata, ROP provedba je rezultirala i općenitim unapređenjem upravljanja projektnim ciklusom, pa je tako izrađena informatizirana baza podataka o ROP projektima, pripremljena web stranica, razvijen model multikriterijske analize koji omogućava prioritizaciju područja za razminiravanje, te razvijen probni model kriterija selekcije projekta.

1. Izgradnja kapaciteta

Učinke ROP-a na izgradnju kapaciteta županijske administracije nije lako ocijeniti bez detaljne analize, tim više što se veliki dio izgradnje kapaciteta tijekom provedbe ROP-a odnosio na neformalne oblike usavršavanja preko svakodnevne interakcije i zajedničkog obavljanja zadataka službenika i konzultanata. Ipak, općenito rezultate je moguće smjestiti u sljedeće kategorije:

- *Formalni oblici obuke za službenike i potencijalne aplikante.* Tijekom ROP provedbe organizirano je više radionica, seminara i studijskih putovanja za službenike Županije, Županijsko partnerstvo i potencijalne aplikante, a u svezi: upravljanja projektnim ciklusom, pripreme projekata, izrade feasibility studija, pripreme grant aplikacija, provođenja grant projekata, EU instrumenata dostupnih Hrvatskoj, izrade strategije i strateškog promišljanja i planiranja regionalnog razvoja i dr.
- *Pismeni naputci, smjernice, priručnici.* Tijekom izrade projekata i naročito nadogradnje ROP-a pripremljen je velik broj pisanih materijala – osim onih koji predstavljaju pisani trag svih provedenih aktivnosti uključujući obuku, tu su specifično naputci za izradu pojedinih faza strategije (kako se izrađuje osnovna analiza, naputak za provođenje SWOT-a, naputak za izradu mjera, priručnik o prioritizaciji projekata), zatim smjernice za pripremu opisa posla, razvoj i implementaciju sustava monitoringa i evaluacije, organizacijske opcije za unapređenje kapaciteta uključujući opise poslova, smjernice i načela uspostave i rada partnerstva, razne druge preporuke i slično.
- *Neformalni oblici obuke* – općenito podizanje razine svijesti i znanja, iskustvo rada s internacionalnim i domaćim konzultantima, razmjena iskustava i primjera najbolje prakse, i sl.

1. Institucionalizacija

Tijekom provedbene faze ROP-a postignuti su značajni rezultati u smislu institucionalizacije participativnog planiranja regionalnog razvoja koji se ogledaju u:

- *Uspostavi i evoluciji organizacione jedinice Županije zadužene za planiranje regionalnog razvoja te regionalne razvojne agencije.* Institucionalizacija odjela koji će se baviti regionalnim razvojem započela je 2004. uspostavom Jedinice za provedbu programa koja se sastojala od 5 članova (pročelnica i 3 službenika iz odjela za gospodarstvo te 1 službenica iz odjela za financije) i bila je zadužena za provedbu ROP-a. Kapacitet takvog JUP-a nije bio dovoljan za učinkovitu provedbu ROP-a (od 5 članova, samo je dvoje bilo aktivno) pa je ona uvelike ovisila o konzultantima projekta tehničke pomoći. Godine 2005. Županija osniva UO za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima koji mnogo aktivnije preuzima ulogu koordiniranja ROP provedbe, pripreme razvojnih projekata te rada Partnerskog vijeća. Za potrebe nadogradnje ROP-a u veljači 2006. godine, Županija osniva i Županijsku razvojnu jedinicu (ŽRJ) koju čini Županica sa zamjenicama i pročelnici svih odjela i koja u interakciji sa Županijskim partnerstvom postaje učinkovit instrument usmjeravanja regionalnog razvoja. Početkom 2007. godine, Županija osniva i regionalnu razvojnu agenciju, kombinirajući pravni status razvojne agencije grada Siska i resurse LEDE. Agencija se naziva SIMORA i preuzet će operativne i tehničke poslove na provedbi regionalne razvojne politike.
- *Uspostavi i evoluciji Županijskog partnerstva.* Partnersko vijeće SMŽ bilo je jedno od prvih u Hrvatskoj i u nedostatku iskustva s ovakvim pristupom te nepostojećeg zakonodavnog okvira, rezultati koje je postiglo i njegov trenutni status i kapacitet predstavljaju značajno postignuće. Proces evolucije partnerstva detaljnije je prikazan u prethodnom Prilogu 1.
- *Jačanju institucionalnih veza s domaćim i stranim akterima regionalnog razvoja.* Tijekom provedbe ROP-a uspostavljeni su brojni manje ili više formalni kanali i modaliteti suradnje s partnerskim institucijama (npr. Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Karlovačka županija, suradnja s BIH oko rijeke Une i sl.), projektima (npr. UNDP ili EIB projekt) i donatorima (Delegacija Europske Komisije, Svjetska banka, USAID i slično).

Zaključak i preporuke iz iskustva ROP-a

1. Iskustva iz pripreme projekata i nadogradnje ROP-a

ROP nema osnove u hrvatskom zakonodavstvu, ali je u SMŽ kao i u drugim županijama ipak institucionaliziran kroz službeno prihvaćanje od strane Skupštine. Pri nadogradnji ROP-a utvrđeni su se nedostatci izvornog dokumenta i donijela se politička odluka o sveobuhvatnijoj reviziji ROP-a u ŽRS koji bi trebao riješiti problem odvojenosti tekućih, »domaćih« programa razvoja i projekata koji se pripremaju za vanjske donatore kroz uvođenje jedinstvenog planskog okvira i standardiziranih procedura prilagođenih međunarodnim standardima. Osim što se tako sustav planiranja i provedbe regionalnog razvoja čini učinkovitijim i uspješnijim, postiže se i aproksimacija EU standardima koja je potrebna s obzirom na prospekt budućeg članstva u EU. Ipak, ovaj proces je, unatoč naporima Županije, ugrožen odloženim usvajanjem Zakona o regionalnom razvoju.

Drugo, praktičnije iskustvo s ROP nadogradnjom ukazuje na problem nepristupačnosti podataka. Iskustvo je naime pokazalo da su podatci nedovoljni u smislu kvalitete, ali i u smislu dostupnosti za prijeko potrebno praćenje trendova, razvoj usporedbi i indikatora, odnosno razvoj dinamične informacije koja omogućava učinkovito praćenje, planiranje i upravljanje razvojem i prioritizaciju razvojne problematike.

2. Iskustva iz izgradnje kapaciteta i institucionalizacije

Bez obzira na značajne pomake u smislu izgradnje kapaciteta i institucionalizacije participativnog planiranja koji su postignuti u proteklom razdoblju, iskustvo ROP-a pokazuje da proces treba biti nastavljen i intenziviran. Prije svega potrebno je planski pristupiti izgradnji kapaciteta – kroz odgovarajuću analizu stanja i potreba definirati planove usavršavanja službenika, te potrebne organizacijske i metodološke reforme (neke od njih spomenute su u Poglavlju 4. kao prva faza provedbe ŽRS - a). Prije svega to se odnosi na kontinuirano usavršavanje službenika, standardizaciju postojećih i uvođenje novih jedinstvenih procedura i instrumenata (npr. za monitoring, uvođenje sustava opisa posla), uspostavu info - sustava o projektima koji će povezivati različite razine uprave i olakšati monitoring, evaluaciju i financijsku kontrolu, zatim kontinuirano unapređivanje partnerstva i njegove veze sa Županijom s jedne strane te interesnim skupinama s druge strane te opće podizanje svijesti o koristima koje donosi učinkovito i integrirano planiranje.

PRILOG 3. OSNOVNA ANALIZA

Osnovna analiza daje činjeničnu podlogu Županijskoj razvojnoj strategiji. Temelji se na osnovnoj analizi Regionalnog operativnog programa koja je revidirana u smislu novih statističkih podataka. Poglavlja osnovne analize pripremili su relevantni upravni odjeli Sisačko-moslavačke županije koji su, svaki u svom području, rabili svoje te vanjske izvore podataka. U tekstu koji slijedi podrazumijeva se da je izvor podatka resorni Upravni odjel Županije, ukoliko nije navedeno drugačije.

Sadržaj:

1. Zemljopisni položaj i prirodne karakteristike	408
2. Stanovništvo	409
3. Gospodarstvo	411
<i>Osnovni pokazatelji</i>	411
<i>Financijski rezultati trgovačkih društava</i>	414
<i>Tržište rada</i>	416
<i>Vanjsko trgovinska razmjena</i>	418
3.1. Industrija	420
3.2. Malo gospodarstvo	421
<i>Obrt</i>	421
<i>Mala i srednja trgovačka društva</i>	422
<i>Poduzetnička infrastruktura</i>	423
3.3. Turizam	425
<i>Turistički resursi</i>	427
3.4. Poljoprivreda	430
<i>Šumarstvo</i>	434
<i>Lovstvo</i>	435
4. Infrastruktura	436
<i>Cestovni promet</i>	436
<i>Željeznički promet</i>	437
<i>Riječni promet</i>	438
<i>Zračni promet</i>	439
<i>Telekomunikacije</i>	439
<i>Transport energenata</i>	440
<i>Elektroenergetika</i>	441
<i>Vodoopskrba</i>	442
<i>Odvodnja</i>	444
<i>Infrastruktura objekata</i>	445
5. Okoliš i priroda	446
<i>Zrak</i>	446
<i>Voda</i>	446
<i>Tlo</i>	447
<i>Otpad</i>	447
<i>Priroda</i>	448
6. Obrazovanje, kultura, šport	448
<i>Obrazovanje</i>	448
<i>Kultura</i>	449
<i>Šport i mladi</i>	450
7. Zdravstvo i socijalna skrb	450
<i>Zdravstvo</i>	450
<i>Socijalna skrb</i>	453
8. Civilno društvo	456
9. Uprava i upravljačke strukture	457
10. Razvojni programi	460
11. Prekogranična i međužupanijska suradnja	462
<i>Skupština Europskih regija (Assembly of European Regions)</i>	462
<i>Hrvatska zajednica županija</i>	463
<i>Ured hrvatskih regija u Bruxellesu</i>	463
<i>Mreža europskih GMO-free regija</i>	463
<i>Popis dijagrama, grafikona, slika i tablica</i>	464

1. Zemljopisni položaj i prirodne karakteristike

Sisačko - moslavačka županija nalazi se u južnom dijelu Središnje Hrvatske, između 15°45'-17° istočne zemljopisne dužine i 45°- 45°45' južne zemljopisne širine. Zauzima površinu od 4.467,55 km², te s udjelom od 7,89% u kopnenom teritoriju Republike Hrvatske pripada među njene najveće županije.

Graniči s pet županija:

- Karlovačkom
- Zagrebačkom
- Bjelovarsko-bilogorskom
- Požeško-slavonskom
- Brodsko-posavskom

te na jugu s Republikom Bosnom i Hercegovinom.

Osjetljivost i važnost geostrateškog položaja Sisačko-moslavačke županije proizlazi iz činjenice da je pogranično područje prema Bosni i Hercegovini dosta veliko, a sastoji se od gradova Hrvatske Kostajnice i Gline, te općina Topusko, Dvor, Hrvatska Dubica i Jasenovac.

Zbog svog položaja u središnjem dijelu Hrvatske Sisačko - moslavačka županija ima važnu ulogu u povezivanju hrvatskog prostora, te možemo reći da geoprometni položaj Sisačko-moslavačke županije daje relativno dobru osnovu za razvoj ovog prostora.

Sisačko-moslavačka županija nalazi se na sjecištu dva značajna prometna pravca: posavskog koridora, kojim se autocestom i željezničkom prugom, europskog i državnog značaja, povezuju Zagreb i Slavonski Brod, odnosno zemlje Zapadne i Srednje Europe s Jugoistočnom Europom i Bliskim Istokom, te prometnog pravca koji povezuje Mađarsku i Podravinu s Hrvatskim primorjem i Mediteranom.

Unski koridor željezničke pruge (Zagreb-Volinja-Bihać-Šibenik), te rijeka Sava kao plovni put su također značajni resursi ovog prostora.

Oснаživanje ovih prometnih pravaca značilo bi puno za gospodarski razvoj Županije.

Na području Županije nalazi se 453 naselja, prosječne naseljenosti od 406 stanovnika koja su ustrojena u 19 jedinica lokalne samouprave. Županija obuhvaća 6 gradova (Glina, Hrvatska Kostajnica, Kutina, Novska, Sisak i Petrinja) i 13 općina (Donji Kukuruzari, Dvor, Gvozd, Hrvatska Dubica, Jasenovac, Lekenik, Lipovljani, Majur, Martinska Ves, Popovača, Sunja, Topusko i Velika Ludina).

Sisačko-moslavačka županija zauzima područje prisavske nizine s kompleksnim i raznolikim rubnim pojasom. U sjeverozapadnom dijelu nalaze se dolina rijeke Kupe i obronci Vukomeričkih gorica. Zapadni i južni brdoviti dio Županije, Banovina, podijeljena je plitkim riječnim dolinama, omeđena rijekom Unom (prirodna granica prema Republici Bosni i Hercegovini), te planinskim prostorom Zrinske gore (616m) i Petrove Gore (512m). Središnji nizinski, najveći i najnaseljeniji dio oko rijeke Save, pokriva i prostor Parka prirode Lonjsko polje. Istočni dio Županije završava južnim padinama Moslavačke gore (489m) i Pšunja.

Najveći dio Županije ima toplu, umjereno kišnu klimu s tim da predjeli sjeverno od poteza Topusko - Zrin pripadaju klimatskom tipu s izrazito kontinentalnim odlikama podneblja, dok dijelovi južno od navedenog poteza imaju neke odlike maritimne klime. Podneblje cijele regije je umjereno humidno s izrazitim, ali ne posebno dugim, hladnim razdobljem godine.

Prosječna godišnja temperatura iznosi 11°C, a u najtoplijem mjesecu srpnju, 21°C. Najveća zabilježena temperatura zraka, također među najvišima u Hrvatskom, iznosi u Sisku 39,8°C.

Prosječan godišnji broj oblačnih dana u Sisku je 130,5 dana, a godišnji srednjak broja vedrih dana je 61,7. Ukupna prosječna godišnja količina oborina iznosi 891mm. Godišnja insolacija iznosi 1800-2000 sati. Prosječna godišnja relativna vlaga iznosi 78%, s variranjem između srednje i jako visoke tijekom godine (SMŽ - a, lipanj, 2003.).

Na području Sisačko-moslavačke županije u pogledu korištenja prostora prevladavaju poljoprivredne površine, koje zauzimaju oko 236.000 ha, odnosno 53 %, od čega je oko 185.000 ha (ili 41,5 % od ukupne površine Županije) obradivo. Na ovim površinama najviše se uzgaja: kukuruz (24 561 ha), zatim pšenica (7 700 ha), krumpir (2 662 ha) te soja (858 ha). Najznačajnija i najkvalitetnija obradiva tla nalaze se u dolinama rijeka.

Šumske površine zauzimaju oko 172.000 ha ili 40 % od ukupne površine Županije. Za cijelu Županiju u vegetacijskom smislu važne su zone rasprostranjenosti šuma hrasta, bukve, graba i kestena. Od tri glavna podneblja, u užem gorskom pojasu (Zrinska, Trgovska i Petrova gora, te dijelovi Moslavačke gore) prostire se bukova šuma; u brdovitom pojasu (Banovina, Moslavina, Vukomeričke gorice i Psunj) prostiru se šume hrasta kitnjaka, običnog graba i pitomog kestena; a u pojasu oranica i riječnih dolina (ravnicama Posavine i Pokuplja) prostiru se šume hrasta lužnjaka, običnog graba i jasena.

Šumski prostori sadržavaju 27 milijuna m³ drvne mase te godišnje donose oko 600,000 m³ etata. Glavne šumske kulture u Županiji su hrast (39%), bukva (25%), kesten (17%), jasen (5%) i ostalo (14%). Prema dobnim razredima unutar šumskih kultura, te kakvoći drvne mase može se zaključiti da Županija ima perspektivu i mogućnost razvoja šumarstva. Sve je naglašeniji problem sušenja i odumiranja šuma kao posljedice biotskih i abiotskih utjecaja. Meliorativni zahvati uzrokuju spuštanje razine podzemnih voda što je rezultiralo intenzivnim sušenjem starih šuma hrasta lužnjaka.

Osim šumama i kvalitetnim poljoprivrednim zemljištem Županija obiluje šljunkom, pijeskom, kamenom, glinom, naftom, te termalnim vodama. Vodene površine rasprostiru se na oko 5 980 ha (1,35% površine Županije).

Zaštićeni dijelovi prirode, među kojima posebno treba istaknuti Park prirode Lonjsko polje (veličine 506 km²) uz izvore termalne vode i spomenike kulture, predstavljaju okosnicu razvoja turizma Županije, a zauzimaju 58 760 ha površine Županije, odnosno 13,21%.

Građevinska područja zauzimaju oko 33820 ha, odnosno 7,6% ukupne površine Županije. Izgrađene strukture izvan građevinskog područja (gospodarske namjene, površine za iskorištavanje mineralnih sirovina, ugostiteljsko – turističke namjene i sl.) zauzimaju oko 240 ha ili 0,05% Županije.

Veliki problem Županije su minirana područja koja zauzimaju čak 19 840 ha, odnosno 4,44% površine Županije.

2. Stanovništvo

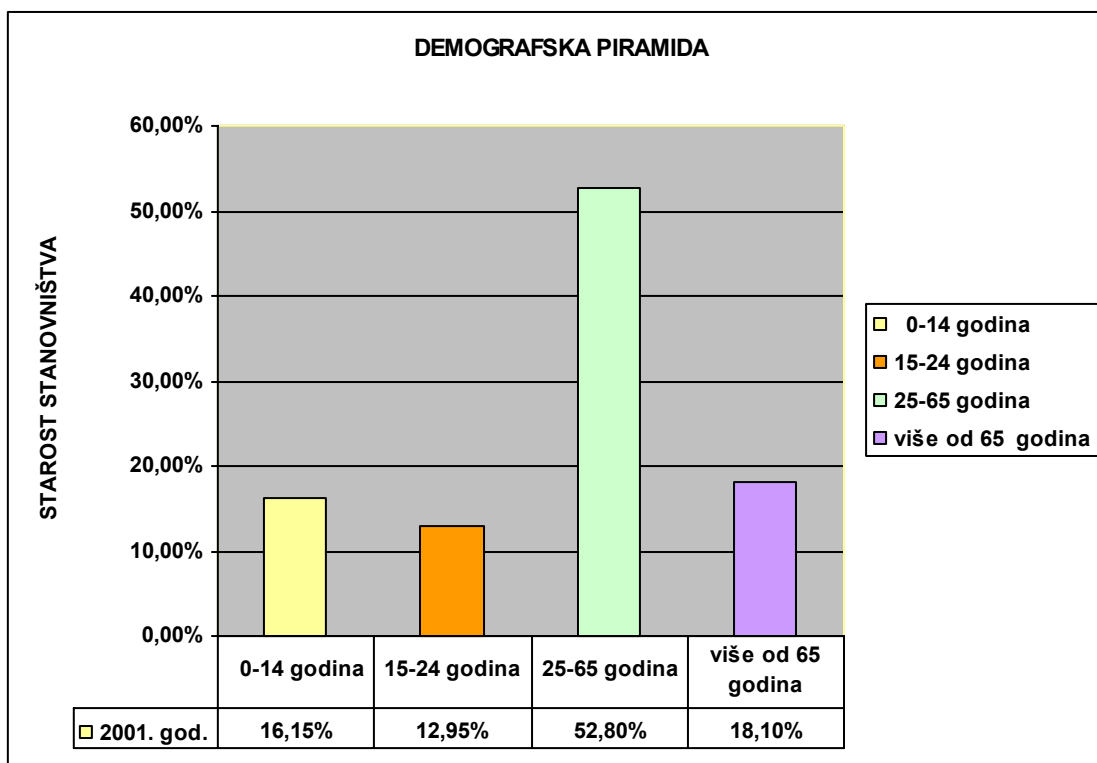
Na prostoru Sisačko – moslavačke županije, prema popisu stanovništva iz 2001. godine¹, živi 185.387 stalnih stanovnika, odnosno oko 4,18 % ukupne hrvatske populacije. Gustoća naseljenosti iznosi 41,53 stanovnika na četvorni kilometar, što je znatno manje od prosjeka Republike Hrvatske koji iznosi 78,40 st/km². Od ukupnog broja stanovnika 51,92% su žene, a 48,08% muškarci.

Prema narodnosti u Sisačko-moslavačkoj županiji su najzastupljeniji Hrvati (82,10%), zatim Srbi (11,66%), Bošnjaci (0,61%), Romi (0,38%), Česi (0,36%), Albanci (0,28%), Ukrajinci (0,17%), Slovaci (0,13%), Slovenci (0,10%), Talijani (0,10%), Mađari (0,08%), Makedonci (0,07%), Crnogorci (0,04%), Nijemci (0,03%), te ostali (1,19%). O nacionalnoj pripadnosti nije se izjasnilo 2,4% stanovništva, a 0,3% stanovništva vodi se kao nepoznato.

Udio mladog stanovništva (od 0 do 14 godina starosti) je 16,15%, udio radno sposobnog stanovništva (od 15 do 65 godina starosti) iznosi 65,48%, a udio starog stanovništva (65 godina

¹ "Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001. godine", Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003. godine

starosti i više) iznosi 18,11%. Prema udjelu starog stanovništva Sisačko-moslavačka županija spada među četiri najugroženije županije u Republici Hrvatskoj.

Ukupno demografsko kretanje Županije je negativno, tj. broj stanovnika Županije pada iz popisa u popis: za 1759 stanovnika u razdoblju od 1981. do 1991. godine i čak za 65 691 stanovnika u razdoblju od 1991. do 2001. godine.

Tablica 1. Broj i gustoća stanovnika po jedinicama lokalne samouprave

Prostorna jedinica	Površina (km ²)	Br. naselja	Br. stanovnika (1981)	Br. stanovnika (1991)	Br. stanovnika (2001)	Gustoća 2001 (st/km ²)
RH	56 602,9	6 820	4 601 469	4 784 365	4 437 460	78,40
ŽUPANIJA	4 463,1	453	252 837	251 078	185 387	41,53
GRADOVI	2 017,7	208	161 759	166 660	127 173	63,02
GLINA	544,1	69	25 006	23 040	9 868	18,13
HRVATSKA KOSTAJNICA	55,4	7	4 602	4 996	2 746	49,56
KUTINA	296,0	23	23 142	24 829	24 597	83,09
NOVSKA	319,4	23	16 636	17 231	14 313	44,81
PETRINJA	380,1	55	33 048	35 151	23 413	61,59
SISAK	422,7	31	59 325	61 413	52 236	123,57
OPĆINE	2 445,4	245	91 078	84 418	58 214	23,80
DONJI KUKURUZARI	113,8	15	3 357	3 063	2 047	17,98
DVOR	504,9	64	16 367	14 555	5 742	11,37
GVOZD	212,4	19	9 663	8 082	3 779	17,79
HRVATSKA DUBICA	131,7	6	4 469	4 237	2 341	17,77
JASENOVAC	162,2	10	3 920	3 599	2 391	14,74
LEKENIK	224,4	18	6 497	5 939	6 170	27,49
LIPOVLJANI	103,3	4	3 740	3 866	4 101	39,69
MAJUR	64,5	11	2 962	2 610	1 490	23,10

MARTINSKA VES	124,7	17	5 169	4 643	4 026	32,28
POPOVAČA	213,4	13	11 043	11 822	12 701	59,51
SUNJA	288,2	40	13 477	12 309	7 376	25,59
TOPUSKO	198,3	16	7 277	6 824	3 219	16,23
VELIKA LUDINA	103,6	12	3 137	2 869	2 831	27,32

Izvor: «Izveštje o stanju u prostoru Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2003. -2005. godine « (Sl. glasnik Sisačko-moslavačke županije» br. 05/06.)

Uspoređujući prezentirane podatke neizbježno se nameće zaključak: područje Sisačko-moslavačke županije je tipično depopulacijsko područje, sa svim posljedicama koje negativna demografska kretanja imaju na sveukupan razvoj društva (određenog područja) u cjelini. Ova negativna demografska kretanja na ovom prostoru, a posebno bivšeg privremeno okupiranog županijskog područja, nisu samo posljedice ratnih zbivanja, već su poznati i od ranije. Analizirajući podatke službenog popisa stanovništva 1971. - 1981. - 1991. vidljiva su negativna demografska kretanja-migracije u pravcu selo-grad. Ovakvim kretanjima, ionako slabo nastanjena ruralna područja Županije (Banovina, Posavina,...), ostajala su bez većeg broja radno sposobnog stanovništva, koje je migriralo u veća urbana središta (Sisak, Petrinja, Kutina, Novska,...), koja su tada predstavljala okosnicu razvoja. Nedavna ratna zbivanja, ova negativna demografska kretanja, ubrzala su se i proširila na cijeli prostor Županije. Kao posljedicu imamo pad broja stanovnika od gotovo 25% (popis 01./91.). Pad broja stanovnika bilježe sva naselja na području Županije, osim iznimaka Općine Lekenik i Općine Popovača.

3. Gospodarstvo

Osnovni pokazatelji

Prema istraživanju Ekonomskog instituta BDP po glavi stanovnika iznosi 4.549 eura što je samo 77% od prosjeka RH. Gotovo trećina ostvarenog BDP-a Republike Hrvatske ostvaruje se u Gradu Zagrebu odnosno 31% ukupnog BDP-a.

U razdoblju od 2001. do 2003. godine se udjel BDP-a u BDP-u RH smanjuje sa 3,6% na 3,2% što upozorava na sporiji rast lokalnog gospodarstva od državnog prosjeka.

Na području Sisačko-moslavačke županije prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2005. godini gospodarski je aktivno ukupno 4 671 gospodarski subjekt. Njihov udjel u broju gospodarskih subjekata u Republici Hrvatskoj je relativno mali i iznosi 2,4% (vidi tablicu niže).

Tablica 2. Struktura poslovnih subjekata po pravnom statusu u Sisačko-moslavačkoj županiji i udjel u Republici Hrvatskoj, stanje 31. prosinca 2005.

		Republika Hrvatska	Sisačko- moslavačka županija	Udjel SMŽ
Pravne osobe ukupno	Registrirane	226 572	5 769	2,5%
	Aktivne	97 643	2 065	2,1%
Trgovačka društva	Registrirane	97 622	1 406	1,4%
	Aktivne	73 414	1 091	1,5%
Poduzeća i zadruge	Registrirane	82 756	2 119	2,6%
	Aktivne	7 485	276	3,7%
Ustanove, tijela, udruge, fondovi i organizacije	Registrirane	46 194	2 244	4,9%
	Aktivne	16 744	698	3,7%
Obrtnici i slobodna zanimanja		97 389	2 606	2,7%

Izvor: DZS

Promatrajući kretanja unutar posljednjih 6 godina vidljiv je lagani porast broja gospodarskih subjekata po gotovo svim statusnim oblicima, osim broja poduzeća i zadruga koji je u tom razdoblju pao za 67,5%, a samo u odnosu na prethodnu 2004. godinu za 60% jer se dio poduzeća uskladio sa Zakonom o trgovačkim društvima i nastavio poslovati, a dio je otišao u stečaj i kao takav poslovni subjekt više ne postoji. U istom razdoblju uočava se ogroman porast od 90% broja ustanova, institucija, fondova i organizacija, pri čemu je također uočljiv veliki rast u odnosu na prethodnu godinu od 70%, jer Državni zavod za statistiku više ne prati tu skupinu subjekata prema administrativnim registrima već se sve institucije upisuju pojedinačno bez

obzira imaju li zajednički račun preko kojih se odvija poslovanje. Iako se radi o porastu broja trgovačkih društava i obrtnika u promatranom razdoblju, kod njih se uočava obrnuto kretanje u posljednjih godinu dana, kako se radi o neznatnom broju subjekata ne možemo govoriti o padu broja poduzetnika u 2005. godini. Tablica niže ilustrira kretanje broja poslovnih subjekata.

Tablica 3. Kretanje broja poslovnih subjekata u Sisačko-moslavačkoj županiji od 2000. do 2005. godine

		2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Pravne osobe ukupno	Registrirane	4 904	5 033	5 187	5 368	5 564	5 769
	Aktivne	1 950	1 624	2 079	2 131	2 185	2 065
Trgovačka društva	Registrirana	8344	953	1 070	1 168	1 278	1 406
	Aktivna	733	730	931	1 011	1 097	1 091
Poduzeća i zadruge	Registrirane	2 307	2 243	2 179	2 157	2 127	2 119
	Aktivne	850	473	728	709	678	276
Ustanove, institucije, udruge, fondovi i organizacije	Registrirane	1 763	1 837	1 938	2 043	2 159	2 244
	Aktivne	367	421	420	411	410	698
Obrtnici i slobodna zanimanja		2 248	2 350	2 507	2 606	2 618	2 606

Izvor: DZS

U pogledu vlasništva, od ukupnog broja pravnih osoba (ukupan broj gospodarskih subjekata umanjen za obrtnike i slobodna zanimanja), većina je u privatnom vlasništvu, dok se za 34% aktivnih pravnih osoba vlasništvo ne prati pa se stoga vode kao ostalo vlasništvo.

Tablica 4. Struktura pravnih osoba prema oblicima vlasništva, stanje 31. prosinca 2005.

Oblici vlasništva		REPUBLIKA HRVATSKA	Sisačko-moslavačka županija
Državno	Broj subjekata	1 033	55
	Udio (%)		2,7%
Privatno	Broj subjekata	76 994	1 238
	Udio (%)		60%
Zadružno	Broj subjekata	1 106	42
	Udio (%)		2,0%
Mješovito	Broj subjekata	1 766	32
	Udio (%)		1,5%
Nema vlasništva	Broj subjekata	16 744	618
	Udio (%)		33,8%
Ukupno	Broj subjekata	96 589	2 065

Izvor: DZS

Mala trgovačka društva (do 50 zaposlenih) čine gotovo 95% od ukupnog broja trgovačkih društava, dok velika trgovačka društva (preko 250 zaposlenih) čine samo 1% ukupnih trgovačkih društava, ali zapošljavaju čak 43% od ukupno zaposlenih, a preostalih 4% su srednja trgovačka društva (50 do 250 zaposlenih).

Gospodarske aktivnosti koncentrirane su u gradovima Sisku i Kutini, gdje je zabilježen najveći broj gospodarskih subjekata. Tablica niže pokazuje zemljopisnu rasprostranjenost po jedinicama lokalne samouprave.

Tablica 5. Prostorna rasprostranjenost gospodarskih subjekata u Sisačko-moslavačkoj županiji

R. br.	Grad/općina	Gospodarski subjekti – 2004.						
		TRGOVAČKA DRUŠTVA					OBRTI	
		Mali	Srednji	Veliki	Ukupno	%	Broj	%
1.	D.Kukuruzari	4	0	0	4	0,34	2	0,32
2.	Dvor	17	0	0	17	1,44	7	0,26
3.	Glina	26	1	1	28	2,36	88	3,36
4.	Gvozd	5	0	0	5	0,42	20	0,76
5.	H. Dubica	6	0	0	6	0,51	8	0,31

6.	H.Kostajnica	24	1	0	25	2,11	73	2,79
7.	Jasenovac	5	0	0	5	0,42	15	0,57
8.	Kutina	255	10	3	268	22,65	539	20,59
9.	Lekenik	24	2	0	26	2,20	37	1,41
10.	Lipovljani	13	1	0	14	1,18	9	0,34
11.	Majur	3	0	0	3	0,25	3	0,11
12.	Martinska Ves	7	1	0	8	0,68	8	0,31
13.	Novska	82	6	0	88	7,43	356	13,59
14.	Petrinja	104	4	2	110	9,29	409	15,39
15.	Popovača	68	0	2	70	5,91	68	2,59
16.	Sisak	436	22	4	462	39,02	843	32,22
17.	Sunja	14	0	0	14	1,18	39	1,48
18.	Topusko	7	3	0	10	0,84	62	2,37
19.	Velika Ludina	21	0	0	21	1,77	32	1,23
20.	Županija ukupno	1121	51	12	1184	100,00	2618	100,00

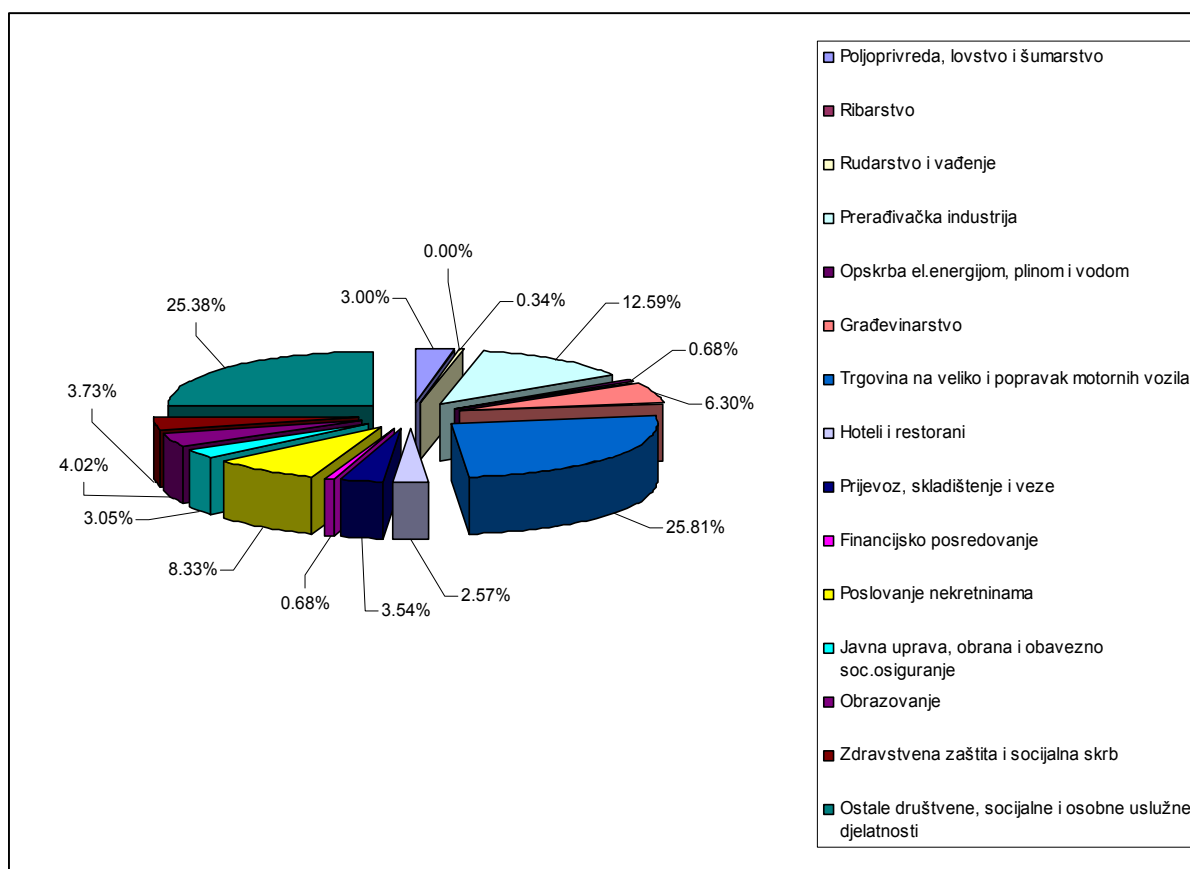
Izvor: Financijska agencija FINA-Podružnica Sisak, Obrtnička komora Sisačko-moslavačke županije

U pogledu vrste djelatnosti najzastupljenija je trgovina na veliko i malo te uslužne djelatnosti u smislu broja poslovnih subjekata, kako je ilustrirano u tablici niže te grafikonu 1.

Tablica 6. Pravne osobe prema djelatnostima

	REPUBLIKA HRVATSKA		Sisačko-moslavačka županija	
	Registrirano	Aktivno	Registrirano	Aktivno
Poljoprivreda lov i šum.	3890	1755	154	62
Ribarstvo	571	218	1	-
Rudarstvo i vađenje	341	218	9	7
Prerađivačka industrija	21501	11101	522	260
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	233	195	18	14
Građevinarstvo	14769	8088	251	130
Trg. na veliko i popravak motornih vozila	87466	30691	1807	533
Hoteli i restorani	8125	3858	128	53
Prijevoz, skladištenje i veze	10091	4504	191	73
Financijsko posredovanje	1663	887	26	14
Poslovanje nekretninama	27226	16743	348	172
Javna uprava i obrana i obavezno socijalno osiguranje	3474	1449	204	63
Obrazovanje	3185	2536	121	83
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	3090	1869	158	77
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	40890	13570	1831	524
Ukupno	226 572	97 643	5 769	2065

Izvor: DZS

Grafikon 1. Struktura gospodarstva po djelatnostima (prema broju subjekata)

Izvor: DZS

Financijski rezultati trgovačkih društava

Prilikom definiranja zaključka o snazi gospodarstva Sisačko-moslavačke županije treba voditi računa o činjenici da se u statistici FINA-e teritorijalna pripadnost nekog trgovačkog društva određuje prema mjestu u kojem se vodi njen temeljni račun, a ne prema teritoriju na kojem ono stvarno postoji, što je posebno važno za ovo područje na kojem djeluju dijelovi velikih sustava (HEP-Termoelektrana, INA-Rafinerija nafte Sisak i sl. koji su registrirani u drugim županijama, a u kojima se vode i njihovi temeljni računi pa nisu predali svoje financijske pokazatelje u FINA-u Podružnica Sisak). Upravo se podatci FINA-e rabe u ovoj analizi.

Prema tim podacima 2004. godinu Sisačko-moslavačka županija završila je s negativnim financijskim rezultatom od 100 milijuna kuna. Preko polovine ukupnih prihoda i ukupnog rashoda u Županiji ostvaren je te godine u prerađivačkoj industriji. Iako su ukupni prihodi te djelatnosti porasli u odnosu na prethodnu godinu, dok se rashodi nisu povećavali, financijski rezultat ostaje negativan i predstavlja 66% sveukupnog županijskog negativnog financijskog rezultata. To je naročito zabrinjavajuće, jer u toj djelatnosti djeluje najveći broj poduzetnika koji upošljavaju i najveći broj zaposlenika. Veći negativan financijski rezultat iskazan je i u području trgovine na veliko i malo. Pozitivne financijske rezultate 2004. godine postignuti su jedino u djelatnostima poslovanja nekretninama, građevinarstvu, rudarstvu i financijskom posredovanju. Po veličini, najveći gubitak ostvaruju velike trgovačke tvrtke. Tablice 7. i 8. pokazuju financijske rezultate po djelatnostima te po veličini poduzeća.

Tablica 7. *Financijski rezultati u Sisačko-moslavačkoj županiji po djelatnostima*

- u tisućama kn

Djelatnost	Broj tvrtki	Br. zaposlenih	Ukupni prihodi (AOP 096)			Ukupni rashodi (AOP 120)			Dobit 2004.	Gubitak 2004.	Fin. rezultat 2004.
			2003.	2004.	Indeks	2003.	2004.	Indeks			
Poljoprivreda lov i šumarstvo	41	369	128.088	120.659	94,2	140.740	131.763	93,6	2.701	13.952	- 11.251
Rudarstvo i vađenje	6	40	42.217	28.775	68,2	37.844	27.125	71,7	2.149	724	1.425
Prerađivačka industrija	206	10.276	3.055.104	3.463.448	113,4	3.506.160	3.521.891	100,4	68.408	134.202	- 65.794
Opskrba el.energ. plinom i vodom	13	655	165.576	167.251	101,0	168.989	169.270	100,2	6.616	8.933	- 2.317
Građevinarstvo	109	1.660	335.930	380.946	113,4	342.469	375.250	109,6	12.501	9.784	2.717
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila	473	2.811	1.660.109	1.729.196	104,2	1.630.353	1.744.569	107,0	29.934	50.480	- 20.546
Hoteli i restorani	47	487	84.991	85.652	100,8	25.041	29.447	117,6	530	4.500	- 3.970
Prijevoz, skladištenje i veze	77	851	256.524	308.265	120,2	257.883	309.482	120,0	4.142	6.125	- 1.983
Financijsko posredovanje	14	31	11.658	11.372	97,6	10.998	10.740	97,7	539	27	512
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	131	1.017	152.783	226.717	148,4	148.285	220.490	148,7	6.127	1.293	4.834
Obrazovanje	11	46	5.583	7.047	126,2	5.472	7.041	128,7	186	212	- 26
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	21	175	33.532	35.661	106,3	32.950	36.665	111,3	1010	2.089	- 1.079
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	35	526	96.159	98.529	102,5	96.591	100.796	104,4	2.438	5.143	- 2.705
Ukupno sve djelatnosti	1184	18.944	6.028.254	6.663.519	110,5	6.470.270	6.744.633	104,2	137.280	237.463	- 100.183

Izvor: FINA – Podružnica Sisak

U prvih devet mjeseci 2005. godine prema podacima FINA-e završni račun predalo je 987 poslovnih subjekata iz čega je vidljivo da je županijsko gospodarstvo ostvarilo nešto više prihoda od rashoda (5,2 mlrd prihoda i 4,8 mlrd rashoda). Time je ukupni prihod povećan za 8%, dok rashodi rastu sporije te njihovo povećanje iznosi 6%. Sudjelovanje Županije u ukupnom prihodu RH iznosi 1,4%, isto kao i u ukupnom rashodu.

Tablica 8. *Financijski rezultati poslovanja trgovačkih društava prema veličini 2003./04.*

	Ukupno sva trgovačka društva			Mala trgovačka društva			Srednja trgovačka društva			Velika trgovačka društva		
	2003.	2004.	index	2003.	2004.	index	2003.	2004.	index	2003.	2004.	index
Br.tvrtki - udjeli u %	-	1.184 100,0%	-	-	1.121 94,7%	-	-	51 4,3%	-	-	12 1,0%	-
Br.zaposlenih - udjeli u %	16.682	18.944	113,6	5.732 34,4%	6.205 32,8%	108,3	4.793 28,7%	4.669 24,6%	97,4	6.157 36,9%	8.070 42,6%	131,1
Prosječna mj.ntto plaća	2.983	3.021	101,3	2.442	2.669	109,3	2.777	2.984	107,5	3.646	3.313	90,9
Total prihod - udjeli u %	6.028.25 4%	6.663.51 9%	110,5	1.832.987 30,4%	2.028.942 30,4%	110,7	1.398.103 23,2%	1.518.141 22,8%	108,6	2.797.164 46,4%	3.116.463 46,8%	111,4
Total rashod - udjeli u %	6.470.27 1%	6.744.63 3%	104,2	1.825.700 28,2%	2.032.718 30,1%	111,3	1.828.329 28,3%	1.541.925 22,9%	84,3	2.816.242 43,5%	3.169.990 47,0%	112,6

Dobit nakon oporezivanja - u dijelu %	159.577	137.280	86,0	66.872 43,3%	59.610 46,0%	89,1	23.988 14,5%	34.733 23,9%	144,8	68.717 42,3%	42.937 30,1%	62,5
Gubitak nakon oporezivanja - u dijelu %	626.212	237.464	37,9	72.387 11,6%	75.774 31,9%	104,7	456.844 73,0%	61.087 25,7%	13,4	96.981 15,5%	100.603 42,4%	103,7
Dugotrajna imovina - u 000 kuna - udjeli u %	3.984.43 3%	4.700.53 9%	118,0	1.015.527 25,5%	1.083.038 23,0%	106,6	1.161.557 29,2%	1.175.130 25,0%	101,2	1.807.349 45,4%	2.442.371 52,0%	135,1
Kapital i rezerve - u 000 kuna - udjeli u %	3.040.11 5%	3.573.18 6%	117,5	732.658 24,1%	787.641 22,0%	107,5	655.335 21,6%	660.042 18,5%	100,7	1.652.122 54,3%	2.125.503 59,5%	128,7
Ukupna aktiva/pasiva - u 000 kuna - udjeli u %	6.600.74 2%	7.690.65 6%	116,5	1.996.423 30,2%	2.193.693 28,5%	109,9	1.818.228 27,5%	1.988.317 25,9%	109,4	2.786.091 42,2%	3.508.646 45,6%	125,9

Izvor: FINA – Podružnica Sisak

Tržište rada

Najveći broj zaposlenih Županije nalazimo u djelatnosti prerađivačke industrije (vidi tablicu 9.). Broj zaposlenih u obrtu i djelatnostima slobodnih zanimanja stalno raste unutar posljednjih 5 godina, dok broj zaposlenih kod pravnih osoba pada do 2003., a zatim počinje rasti jer od 2004. godine Državni zavod za statistiku na razini Županije prati podatke o zaposlenima uzimajući u obzir zaposlene u Policiji i Vojski što do tada nije bilo uzeto u obzir (vidi tablicu 10.).

Tablica 9. Struktura zaposlenih u Sisačko-moslavačkoj županiji prema djelatnosti u 2003./04. godini i u odnosu na Republiku Hrvatsku

Djelatnost (NKD)		Zaposleni kod pravnih osoba SMŽ		Zaposleni kod pravnih osoba RH		Obrtnici i slobodna zanimanja SMŽ		Ukupno zaposleni SMŽ	
		2003.	2004.*	2003.	2004.	2003.	2004.	2003.	2004.
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	871	916	29.026	27.137	172	240	1.043	1.156
B	Ribarstvo	8	7	1.669	1.442			8	7
C	Rudarstvo i vađenje	267	260	7.661	8.054	16	15	283	275
D	Prerađivačka industrija	12.458	12.055	249.144	246.752	1.222	1.254	13.680	13.309
E	Opskrba el. energijom, plinom i vodom	1.335	1.354	26.720	26.962			1.335	1.354
F	Građevinarstvo	1.773	2.107	76.687	82.024	1.024	1.080	2.797	3.187
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila	3.262	3.668	174.189	185.362	1.889	1.880	5.151	5.548
H	Hoteli i restorani	377	507	33.742	35.188	1.005	985	1.382	1.492
I	Prijevoz, skladištenje i veze	2.566	2.445	81.686	80.234	546	504	3.112	2.949
J	Financijsko posredovanje	645	602	29.931	30.080	48	39	693	641
K	Nekretnine, najam i poslovne usluge	628	896	57.165	64.356	407	428	1.035	1.324
L	Javna uprava i obrana, obvezno soc. osiguranje	1.857	4.241	114.690	107.411			1.857	4.241
M	Obrazovanje	2.752	2.847	86.832	89.273	21	15	2.773	2.862
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	2.658	2.690	72.328	73.540	398	410	3.056	3.100
O	Ostale društ. soc. i osobne uslužne djelat.	733	735	35.149	37.828	273	310	1.006	1.045

P	Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem					297	210	297	210
	Nerazvrstani prema djelatnosti					28	9	28	9
	UKUPNO:	32.190	35.330	1.076.619	1.095.643	7.346	7.379	39.536	42.709

Izvor DSZ, *podatci ne obuhvaćaju individualne poljoprivrednike, a od 2004. godine na razini Županije obuhvaćeni su zaposleni u Policiji i Vojsci

Tablica 10. Kretanje zaposlenosti u Sisačko-moslavačkoj županiji

Godina	Broj zaposlenih			Verižni indeks
	Zaposleni kod pravnih osoba	Zaposleni u obrtu i slobodnim zanimanjima	Sveukupno zaposleni u Sisačko-moslavačkoj županiji	
2000.	36.634	5.609	42.243	104,9
2001.	32.658	6.283	38.941	92,2
2002.	32.098	6.832	38.930	99,9
2003.	32.190	7.346	39.536	101,6
2004. #	35.330	7.379	42.709	108,1

Izvor DZS# podatci ne obuhvaćaju individualne poljoprivrednike, a obuhvaćeni su zaposleni u Policiji i Vojsci. Individualnih poljoprivrednika ima 2 264 te je s njima ukupno zaposlenih u 2004. godini bilo 44 973

U posljednjih 10 godina nezaposlenost stalno raste do 2003.g. kada se počinje smanjivati (vidi tablicu 11.), zbog gore spomenutog razloga (metodologija praćenja zaposlenosti). Hrvatski zavod za zapošljavanje rabeći novu metodologiju klasificiranja nezaposlenih osoba prema razinama obrazovanja utvrđuje je da je udio stručnih radnika u ukupnoj nezaposlenosti u 2005. godine iznosio 56%. Ipak, važno je naglasiti da **preko trećine nezaposlenih čine osobe do završene osnovne škole** (vidi tablicu 12. i 13.). Stalno se povećava udio starijih dobnih skupina u ukupnoj nezaposlenosti, a prema najnovijim podacima HZZ-Područna služba Sisak i Područna služba Kutina u dobnim skupinama iznad 45 godina bilo je 6.477 ili 35,41% nezaposlenih osoba od ukupno nezaposlenih, a u dobnim skupinama do 29 godine 5.714 ili 31,24%. Od ukupnog broja nezaposlenih u 2005. godini udjel žena je bio 57%.

Prema podacima HZZ – Područna služba Sisak najveći broj nezaposlenih njih 4073 (27,7%) čeka na zaposlenje između 1 i 3 godine, dok u Područnoj službi Kutina taj broj je preko polovine od ukupno nezaposlenih odnosno 2065 nezaposlenih čeka na zaposlenje preko 3 godine.

Jedan od glavnih gospodarskih problema Županije je visoka stopa nezaposlenosti od 29,7%, što je znatno iznad prosjeka Republike Hrvatske (18,9%) .

U odnosu na druge županije ova Županija zauzima peto mjesto po stopi nezaposlenosti iza Vukovarsko-srijemske (34,2%), Šibensko-kninske (31,5%), Brodsko-posavske (30,1%) i Virovitičko-podravске (29,8%) županije.

Tablica 11. Nezaposleni i zapošljavanje u Sisačko-moslavačkoj županiji od 1994. do 2005. godine

Godina	Novoprijavljeni	Zaposleni s evidencije	Nezaposlene osobe- prosjek				Prijavljene potrebe za radnicima
			Ukupno	Verižni indeks	Žene	Prvi put traže zaposlenje	
1994.	6.478	3.238	7.726	99,2	4.520	3.187	6.440
1995.	7.224	2.887	8.433	109,1	4.513	3.362	6.713
1996.	10.225	4.577	10.824	128,3	5.372	4.242	7.290
1997.	10.014	4.266	12.996	119,8	6.536	5.062	7.239
1998.	9.882	4.718	14.099	108,5	7.355	5.293	7.748
1999.	10.686	4.595	15.250	108,2	8.037	5.285	8.116
2000.	12.299	4.658	16.950	111,1	9.053	5.608	7.037
2001.	14.760	5.732	19.919	117,5	10.691	6.422	7.810
2002.	13.146	6.524	21.482	107,8	11.435	7.031	6.921
2003.	11.104	6.784	18.962	88,3	10.582	6.199	5.487
2004.	11.568	6.231	18.794	99,1	10.586	6.487	4.027
2005.	10.421	7.113	18.643	99,2	10.599	6.267	4.996

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Tablica 12. Struktura nezaposlenih prema kvalifikaciji, stanje na dan 31. prosinca 2003.

	2000.	2001.	2002.	2003.
NKV	3.223	3.731	3.678	3.704
PKV i NSS	4.784	5.414	5.509	5.166
KV i VKV	5.866	6.593	6.404	5.576
SSS	3.668	4.299	4.117	3.420
VŠS	410	448	452	396
VSS	350	362	346	294
UKUPNO:	18.301	20.847	20.506	18.556

Izvor: HZZZ

Tablica 13. Struktura zaposlenih i nezaposlenih prema obrazovanju

Razina obrazovanje	Nezaposleni 2004.		Zaposleni u 2004.		Nezaposleni 2005.	
	Broj	%	Radno sposobno*	%	Broj	%
Bez škole i nezavršena osnovna škola	1830	9,7	3 507	7,8	1773	9,5
Osnovna škola	5168	27,5	7 690	17,1	5125	27,5
Strukovna srednja škola do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	7651	40,7	16 461	36,6	7309	39,2
Strukovna srednja škola od 4 i više godine	2961	15,8	9 714	21,6	3189	17,0
Gimnazija	499	2,7	1 261	2,8	481	2,6
Viša škola, I. stupanj fakulteta i stručni studij	388	2,0	2 113	4,7	473	2,5
Fakulteti, akademije, magisterij i doktorat	298	1,6	4 227	9,4	292	1,7
UKUPNO:	18794	100,0	44973	100,0	18643	100,0

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje i Državni zavod za statistiku, * prema popisu stanovništva 2001.

Vanjsko trgovinska razmjena

Sisačko-moslavačka županija jedna je od nekoliko hrvatskih županija koje imaju suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni. U 2005. godini izvoz je ostvaren u vrijednosti od 497 mln USD što je smanjenje u odnosu na prethodnu godinu od 11,7%. Na ukupno smanjenje izvoza najveći utjecaj imala je djelatnost proizvodnje RTV i komunikacijskih aparata i opreme koja je nominalno smanjila izvoz za 75,8 mln USD odnosno 23,4% u odnosu na prethodnu godinu i sigurno je ta djelatnost jedan od glavnih razloga smanjenja ukupnog izvoza prerađivačke djelatnosti. Uz tu proizvodnju na ukupno smanjenje izvoza najveći utjecaj imao je pad izvoza u djelatnosti proizvodnje metala koja je nominalno smanjila izvoz za 11,5 mln USD ili 40,9%.

Vrijednost uvoza iznosila je 429 mln USD, a najviše je ostvaren u prerađivačkoj industriji koja bilježi uvoz u vrijednosti 401 mln USD, što predstavlja smanjenje uvoza za 13,1% u odnosu na prethodnu godinu.

U Sisačko-moslavačkoj županiji je i na kraju 2005. godine zabilježen suficit u iznosu od 68 mln USD.

Većina vanjskotrgovinske razmjene odvija sa zemljama EU, oko 80% (Austrija, Slovenija i Italija), dok prema ostalim europskim zemljama u razvoju izrazito pozitivna kretanja bilježimo s Bosnom i Hercegovinom, te Srbijom i Crnom Gorom.

Ostvareni pokazatelji u strukturi izvoza i uvoza vrlo su slični onima iz prethodnih godina.

Tablica 14. Vanjsko trgovinska razmjena prema djelatnosti, I-XII mjesec 2005.

- USD, tekući tečaj

DJELATNOSTI	IZVOZ			UVOZ		
	I.-XI. 2004.	I.-XII. 2005.	indeks	I.-XII. 2004.	I.-XII. 2005.	indeks
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	554.204.564	492.899.361	88,9	462.019.609	401.279.649	86,9
- proizvodnja hrane i pića	15.041.319	24.173.206	160,7	34.442.882	45.437.879	131,9
- proizvodnja tekstila	240.029	279.368	116,4	1.457	0	0,0
- proizvodnja odjeće	6.062.210	6.614.318	109,1	4.396.336	4.908.445	111,6
- prerada drva i proizvodnja od drva	13.865.612	15.684.844	113,1	2.512.393	3.349.746	133,3
- proizvodnja namještaja	2.152.825	2.220.740	103,2	1.173.767	1.799.653	153,3
- proizvodnja papira, izdavačka i tiskarska djelatnost	0	1.244	0,0	130.337	151.463	116,2
- proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	150.148.198	162.072.458	107,9	65.767.907	65.720.813	99,9
- proizvodnja. proizvoda od gume i plastične mase	276.437	375.830	136,0	2.239.579	2.902.884	129,6
- proizvodnja ostalih nemetalnih i mineral. proizvoda	848.098	881.787	104,0	1.929.013	1.481.724	76,8
- proizvodnja metala	28.352.960	16.758.678	59,1	8.026.398	21.166.354	263,7
- proizvodnja proizvoda od metala	11.988.339	14.386.479	120,0	2.184.094	4.075.490	186,6
- proizvodnja strojeva i uređaja	1.037.151	1.049.314	101,2	152.508	335.194	219,8
- proizvodnja RTV i komunikacijske aparata i opreme	323.878.238	248.027.295	76,6	339.013.029	249.855.505	73,7
- proizvodnja motornih vozila i ostalih prometnih sr.	40.864	33.639	82,3	49.909	77.844	156,0
- reciklaža	272.284	340.161	124,9	0	16.655	0,0
-OPSKRBA EL. ENER., PLINOM I VODOM	0	0	0,0	22.677	7.972	35,2
GRAĐEVINARSTVO	11.291	8.277	73,3	2.064.226	1.130.357	54,8
POLJOPRIVREDA, LOV, ŠUMARSTVO, RUDARSTVO	1.552.292	1.995.791	128,8	241.851	1.435.309	593,5
PROMET, SKLADIŠTE I VEZE	302.325	81.675	27,0	2.735.655	1.557.106	56,9
TRGOVINA, POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I PREDMETA ZA KUĆANSTVO	6.628.164	2.130.873	32,1	29.483.599	21.681.716	73,5
- trgovina i popravak motornih vozila	24.777	11.625	46,9	10.531.338	10.680.084	101,4
- trgovina na veliko i posredovanje u trgovini	6.422.250	2.065.844	32,2	16.671.924	8.481.952	50,9
- trgovina na malo i popravak predmeta za kuć.	181.137	53.404	29,5	2.280.337	2.519.680	110,5
UGOSTITELJSTVO	7.241	23.035	318,1	1.005.072	383.596	38,2
FINANCIJSKO POSREDOVANJE	0	0	0,0	0	0	0,0
POSLOVANJE NEKRETNINAMA, IZNAJMLJIVANJE, I POSL. USLUGE	84.077	42.521	50,6	186.742	1.405.067	752,4
OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	3.052	627	20,5	187.619	348.682	185,8
UKUPNO DJELATNOSTI:	562.793.006	497.182.160	88,3	497.947.050	429.229.454	86,2

Izvor. Državni zavod za statistiku

Obrada HGK-Županijska komora Sisak

Napomena: Izvor podataka za statistiku vanjskotrgovinske razmjene su carinske deklaracije o izvozu i uvozu robe. Vrijednost robe utvrđuje se na osnovi izvornih dokumenata izvoznih i uvoznih poduzeća. Iskazuju se stvarno postignute vrijednosti na temelju pariteta franko (fco) hrvatska granica

3.1.Industrija

Industrijska proizvodnja u Sisačko-moslavačkoj županiji niža je krajem 2005. godine za 0,6% od one u 2004. godini što znači da smo ispod kretanja industrijske proizvodnje za 5,7% u odnosu one na razini Republike Hrvatske. Ukoliko promatramo kretanje industrijske proizvodnje u posljednjih 5 godina primjećujemo da je ona ispod razine industrijske proizvodnje Republike Hrvatske. (Izvor, Analiza HGK Županijska komora Sisak, tablica 15.)

Tablica 15. Kretanje industrijske proizvodnje, prosinac 2005.

PODRUČJA	I N D E K S I			
	Prosjek		Razina	
	XII. 05./O. 04.	I.-XII. 05./O. 04.	XII. 05./XII. 04.	I.-XII. 05./I.-XII. 04.
REPUBLIKA HRVATSKA	109,2		103,0	105,1
SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA	81,1	99,4	81,0	99,4
Vađenje sirove nafte i zem. plina	99,5	94,0	103,8	94,0
Vađenje šljunka i pijeska	75,7	76,6	130,4	76,6
Proizvodnja hrane i pića	126,2	134,7	122,5	134,7
Proizvodnja tekstila	56,8	61,5	88,9	61,5
Proizvodnja odjeće	121,1	158,5	115,8	158,5
Proizvodnja obuće	0,0	0,0	0,0	0,0
Prerada drva i proizvoda od drva	81,6	89,0	110,8	89,0
Izdavačka i tiskarska djelatnost	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodnja naftnih derivata	87,8	84,9	80,0	84,9
Proizvodnja kemik. i kem. proizv.	67,4	102,5	89,7	102,5
Proizvodnja ambalaže od plastike	73,4	84,5	52,1	84,5
Proizvodnja ost. pr. od betona i gipsa	68,8	109,2	22,1	109,2
Proizvodnja metala	161,3	91,7	624,5	91,7
Proizvodnja proizvoda od metala	95,0	107,6	93,8	107,6
Proizvodnja strojeva i ur. opreme	158,7	119,0	400,0	119,0
Proizv. električnih strojeva i aparata	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodnja elektroničkih cijevi	82,4	92,3	118,2	92,3
Proizvodnja instrumenata i aparata	86,6	97,8	154,4	97,8
Gradnja i popravak brodova	0,0	0,0	0,0	0,0
Proizvodnja namještaja	44,5	49,0	5,9	49,0
Reciklaža	49,5	63,1	75,4	63,1
Proizv. i distr. električne energije	43,6	84,6	51,0	84,6
Skupljanje, pročišćav. i distr. vode	168,6	172,3	160,5	172,3

Izvor: DZS

Po vrijednosti industrijske proizvodnje, najveće sudjelovanje ima proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda, proizvodnja električne energije, proizvodnja naftnih derivata, proizvodnja hrane i pića, proizvodnja metala, proizvodnja proizvoda od metala, vađenje sirove nafte i plina

te drvna industrija, proizvodnja električne i optičke opreme i opskrba električnom energijom i plinom.

Kako su navedene grane i nositelji industrijske proizvodnje i vodeće u Županiji po ostvarenom prihodu, po broju zaposlenih i/ili po vrijednosti izvoza, njihovo negativno kretanje višestruko se odražava na ukupno gospodarstvo Županije.

Pad industrijske proizvodnje pokazuje proizvodnja nafte i naftnih derivata, dok proizvodnja odjeće, proizvodnja hrane i pića, proizvodnja strojeva, uredske opreme i proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda pokazuju rast. Do velikih oscilacija dolazi u djelatnosti proizvodnje metala što je prvenstveno uzrokovano stanjem u Željezari Sisak, gdje se već godinama pokušava provesti proces restrukturiranja, saniranja i privatizacije. Lista najvažnijih poduzeća u industriji dana je u tablici 16. Svjesni činjenice da posljednje dvije privatizacije nisu dale očekivane rezultate, nadamo se da će odabir budućeg strateškog partnera biti usmjeren prema razvoju, a ne samo prema socijalnom miru.

Tablica 16. Najvažniji poslovni subjekti po granama industrijske proizvodnje

<i>Industrijska grana</i>	<i>Najvažniji subjekti</i>
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	Petrokemija d.d. Kutina
	Herbos d.d. Sisak
	Herbos dijagnostika d.o.o. Sisak
	Inhibitor d.o.o. Sisak
	Kisikana d.o.o. Sisak
Proizvodnja nafte i naftnih derivata	INA d.d., Zagreb – Rafinerija nafte Sisak
Proizvodnja hrane i pića	Gavrilović d.o.o. Petrinja
	Vivera d.o.o. Glina
	Segestica d.o.o. Sisak
	Ljudevit Posavski mlin i pekare d.d. Sisak
Proizvodnja metala	Željezara Sisak- Metaling d.o.o.,
	Valjaonica cijevi Sisak d.o.o.
	Felis produkti d.o.o. Sisak
	Lipovica-metal d.o.o. Kutina
	Almos d.o.o. Kutina
	Metaflex d.o.o. Novska
	Tim d.o.o. Topusko
Proizvodnja električne i optičke opreme	Selk d.d. Kutina
Proizvodnja drva i proizvoda od drva	Trokut d.d. Novska
	Jelovica d.d. Sisak
	Koščal d.o.o. Popovača
	Drvoprodukt d.o.o. Novska
	Požgajec d.o.o. Martinska Ves

3.2. Malo gospodarstvo

Obrt

Obrtništvo u Sisačko-moslavačkoj županiji predstavlja tradicionalnu gospodarsku djelatnost koja je u prošlosti bila vezana na nekoliko velikih poduzeća i vidljivo je utjecala na gospodarski razvoj. U posljednjih petnaestak godina uslijedile su velike strukturalne promjene u gospodarstvu što je imalo za rezultat velike poremećaje na tržištu i nestanak «velikih» koji su bili oslonac malim i srednjim poduzetnicima kao njihovim kooperantima.

Iako se broj aktivnih obrtnika nije vidljivije mijenjao proteklih 6 godina, primijećen je porast zaposlenih (vidi tablicu 17.). Struktura obrta također se nije značajnije mijenjala proteklih godina. I dalje dominiraju trgovina i obrtničke uslužne djelatnosti (najviše građevinarstvo) na koje otpada oko 57% svih obrta. Slijede proizvodni obrti sa 14%, te ugostiteljstvo i turizam sa 12,5%.

U 2005. godini nastavlja se kretanje da se sve više obrta bavi različitim djelatnostima što znači da su obrtnici prisiljeni "svaštari" kako bi lakše opstali.

Tablica 17. Broj aktivnih obrtničkih radnji i broj zaposlenih od 2000. do 2005..

Godina	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Broj obrta	2.410	2.531	2.779	2.606	2.618	2.606
Broj zaposlenih	5.609	6.283	6.832	7.346	7.379	7.349

Izvor: DZS

Napomena: rabljeni su podatci o aktivnim, a ne registriranim obrtima.

U strukturi proizvodnih djelatnosti dominiraju različiti gotovi proizvodi (148), drvoprerađivačko zanatstvo i proizvodi od drva (142), metaloprerađivačko zanatstvo (102), proizvodnja hrane i pića (96), te tekstil i proizvodi od tekstila (82). Ostale djelatnosti zastupljene su ispod 10%. Znatno broj proizvodnih zanatlija manjim se dijelom bave proizvodnjom, a većim dijelom uslugama i trgovinom.

U području uslužnih djelatnosti i dalje dominiraju usluge koje se odnose na graditeljstvo, popravak i održavanje objekata što je i razumljivo jer je u tijeku obnova ratom porušenih objekata na području Županije. Pored navedenih usluga značajno su zastupljene usluge popravka i održavanja motornih vozila. Radi se o malim obrtima u kojima radi vlasnik, a pomažu mu članovi obitelji.

U području djelatnosti ugostiteljstva i turizma dominiraju ugostiteljski objekti tipa buffet i caffè bar dok je broj restorana u kojima se nudi viša razina ugostiteljske usluge razmjerno mali.

U 2005. godini po prvi puta djelatnost trgovine bilježi pad za 10% uz veliku fluktuaciju otvaranja i zatvaranja trgovina (mijenjanje vlasnika u poslovnim prostorima). Uz to su se ostvarile prognoze Ceha trgovine da će veliki trgovački lanci ugušiti male trgovce.

Prijevozom osoba i stvari u međunarodnom i domaćem prometu bavi se oko 8% obrtnika. Problemi nedostatka posla pojačan je i strogim propisima u pogledu tehničke ispravnosti opreme i vozila koja moraju zadovoljiti brojne ekološke standarde i ispuniti posebne uvjete za dobivanje dozvole za međunarodni promet. Sve je to dovelo da je u 2005. godini bilo za 2,5% manje obrtnika koji se bave prijevozom.

Mala i srednja trgovačka društva

Kao kriterij za razlikovanje malih i srednjih trgovačkih društava koriste se kriteriji broja zaposlenih, ukupnog prometa i vrijednosti bilance.

Potrebno je napomenuti da se svi podatci odnose samo na trgovačka društva koja predaju svoje završne račune i odgovaraju stvarno trgovačkim društvima.

Kretanje zaposlenih u malim i srednjim trgovačkim društvima je prema statističkim podacima do 2001. godine bilo u opadanju. Nakon toga je zamjetan porast zaposlenih u 2002., 2003. i 2004. godini.

Obzirom na dosadašnje pokazatelje za očekivati je daljnji rast broja zaposlenih u području malog gospodarstva Sisačko-moslavačke županije.

Broj malih i srednjih trgovačkih društava, kao i zaposleni u njima pokazuju trend rasta posljednjih 6 godina. Mala trgovačka društva čine gotovo 95% od ukupnog broja trgovačkih društava, ali zapošljavaju samo trećinu od ukupnog broja zaposlenih u trgovačkim društvima, dok srednja trgovačka društva čine manje od 5% od ukupnog broja društava, ali zapošljavaju gotovo 25% ukupno zaposlenih (vidi tablice 18. i 19.).

Tablica 18. Broj aktivnih trgovačkih društava prema veličini od 1999. do 2004. g.

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.

Mala (do 50 zaposlenih)	985	959	918	1.205	1.181	1.121
Srednja (do 250 zaposlenih)	37	34	36	45	49	51
UKUPNO:	1.022	993	954	1.250	1.220	1.172

Izvor: FINA

Tablica 19. Broj zaposlenih u malim i srednjim trgovačkim društvima

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
Srednja trg. društva	4.262	3.997	4.428	4.891	5.144	4.669
Mala trg. društva	5.417	5.610	5.172	5.633	5.962	6.205
UKUPNO:	9.679	9.607	9.600	10.524	11.106	12.874

Izvor: Državni zavod za statistiku, FINA

Poduzetnička infrastruktura

HGK Županijska komora Sisak

Svakodnevne aktivnosti i usluge koje pružaju stručne službe Županijske komore Sisak proizlaze iz zadataka i poslova određenih Statutom HGK:

- kretanje i trendovi u gospodarstvu Županije
- odnosi s inozemstvom i promocija gospodarstva Županije
- poticanje i razvijanje malog poduzetništva (poslovne ideje, poslovni planovi, kreditne linije)
- poslovne informacije (baza podataka o poduzećima, burza roba, usluga i otpada)

Od studenog 2004. godine Županijska komora Sisak ima sustav upravljanja kvalitetom po međunarodnoj normi ISO 9001:2000. Cilj uvođenja standarda je osigurati što uspješniji rad HGK-ŽK Sisak u svim njezinim aktivnostima što jamči povećanje uspješnosti i zadovoljstva članova Komore.

HOK Obrtnička komora Sisačko-moslavačke županije

Hrvatsko obrtništvo ima višestoljetnu tradiciju organiziranja u cehove, udruge i komoru. Svrha tog organiziranja bila je i ostala zaštita i promicanje interesa obrtništva.. Aktivnosti se utvrđuju godišnjim planovima na osnovi stanja u hrvatskom gospodarstvu i trenda razvoja hrvatskog obrtništva. Tu osobito treba istaknuti obrazovanje učenika kroz dvojni sustav školovanja i njihovo naukovanje obrta u licenciranim radionicama. Obrtnici su svjesni da je jedino dugoročno rješenje s ciljem razvoja obrtništva prihvaćanje međunarodnih standarda i tržišnih kriterija, kako bi naši proizvodi i usluge bili nazočni na međunarodnom tržištu. Zbog toga Obrtnička komora Sisačko-moslavačke županije potiče nastupe obrtnika naše Županije na međunarodnim sajmovima. Na taj način razvija se funkcija Komore za uspostavu poslovnih odnosa, u svrhu povezivanja naših obrtnika s poduzetnicima u svijetu.

Regionalna razvojna agencija

Sisačko-moslavačka županija osnovala je regionalnu razvojnu agenciju SI-MO-RA d.o.o. Ciljevi rada Agencije su doprinijeti integralnom i sveobuhvatnom planiranju regionalnog gospodarskog razvoja na osnovi demokratskih određenih prioriteta uzimajući u obzir socijalna pitanja i pitanja okoliša, stimulirati socio-gospodarski razvoj Sisačko-moslavačke županije, pomoći već postojećim poduzetnicima kao i onima koji tek počinju na način osiguravanja komplementarnosti usluga kroz koordinaciju i oslanjanje na već postojeće organizacije, te povezivanje regija s poslovnom politikom, programima i inicijativama na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini kroz umrežavanje i mobiliziranje resursa.

Rješenjem Trgovačkog suda u Sisku 1. veljače 2006. godine osnovana je Razvojna agencija Glina d.o.o. u 100% vlasništvu Grada Gline.

Poduzetnički centri

Na području Sisačko-moslavačke županije djeluje nekoliko poduzetničkih centara čija je uloga razvoj poduzetništva na lokalnoj razini kroz povezivanje i aktiviranje svih lokalnih poduzetničkih potpornih institucija.

Poduzetnički centri su:

- Poduzetnički centar Novska
- Hrvatska Kostajnica «Pink»
- Razvojna agencija Glina
- SIMORA d.o.o. za poticanje gospodarstva, razvoja, savjetovanje i zastupanje

Grad Sisak je osnovao trgovačko društvo «Poslovne zone» d.o.o.

Poduzetničke zone

Trenutačno je u funkciji sedam poduzetničkih zona, te još dvije registrirane kao pravni subjekti:

- **Gorički (Obrtnička zona Tanina – Gorički) Sisak** sastoji se od 48 parcela i u potpunosti je zauzeta sa 27 poduzeća koju zapošljavaju 142 osobe.
- **Komunalna zona Sisak** (20,6 ha) podijeljena na 46 parcela. U njoj djeluje 17 gospodarskih subjekata koji zapošljavaju 247 osoba
- **Zona „Mišička“ Popovača** je površine 41.000 m² neizgrađenog građevinskog zemljišta u vlasništvu Općine Popovača s izgrađenom komunalnom infrastrukturom. U zoni posluje jedna tvrtka od 2004. godine
- **Poslovna zona Kutina I.** je u potpunosti izgrađena i infrastrukturno opremljena; na svega 2,8 ha površine, 14 parcela je preko javnog nadmetanja kupilo 10 poduzetnika i ovom trenutku u zoni je zaposlen 31 radnik.
- **Poslovna zona Kutina II.** ukupne površine od 11 ha s infrastrukturom u izgradnji. U funkciji su četiri novoformirane parcele (oko 1,2 ha) odnosno 4 parcele su prodane preko javnog nadmetanja. U zoni trenutačno djelatnost obavlja 1 poduzetnik sa 14 zaposlenih radnika
- **Poslovna zona Novska Jug** proteže se na površini od 85 ha i djelomično je opremljena infrastrukturom, uz navedeni nedostatak nedostaje energetska i kanalizacijska infrastruktura
- **Poljoprivredno industrijska zona Jasenovac** (površine 20 ha) opremljena je cjelokupnom infrastrukturom te u njoj trenutačno posluju dva poslovna subjekta
- **Poduzetnička zona Željezara u Glini** izgrađena je na površini od 5,9 ha na kojoj je formirano 6 parcela za pojedinačne korisnike te dvije zajedničke parcele. Trenutačno je zakupljeno 5 parcela s objektima od strane 4 korisnika koji trenutačno zapošljavaju 30-tak djelatnika ali u punoj proizvodnji očekuje se 150 do 170 zaposlenih
- **Južna industrijska zona, Sisak** prostire se na površini od 64,2 ha sa 56 parcela. Namijenjena je isključivo proizvodnim djelatnostima, a djelomično izgrađena osnovna infrastruktura (ceste, voda, odvodnja, razgranata mreža kolosjeka, struja, tehnički plinovi) planira se dovršiti do kraja 2007 godine. Zasada su u zoni implementirana 4 projekta, a u tijeku su još tri, te se u punoj funkciji očekuje 500 zaposlenih u zoni.

- **Poslovna zona Barutana, Sisak nije u funkciji**

Hitro.hr

HITRO.HR je servis Vlade Republike Hrvatske za ubrzanu komunikaciju građana i poslovnih subjekata s državnom upravom. U Sisačko-moslavačkoj županiji su otvorena dva ureda i to:

- hitro..hr u Sisku, I.K.Sakcinskog 1
- hitro. hr u Kutini, Hrvatskih branitelja 4

3.3. Turizam

Turizam je gospodarska grana čiji su dosadašnji gospodarski učinci u Sisačko- moslavačkoj županiji daleko ispod raspoloživih turističkih potencijala.

Polazeći od te činjenice, budući razvoj turizma na ovim prostorima svakako je moguće temeljiti na tim nedovoljno korištenim potencijalima, kako u cilju ostvarivanja većih gospodarskih učinaka (obzirom na financijske i druge pokazatelje), a time i promjene strukture cjelokupnog gospodarstva Sisačko-moslavačke županije, tako i u cilju promjene općeg imidža Županije . Naime dugi niz godina (i desetljeća) ova Županija je često doživljavana kao područje tzv. «prljave industrije», zaostale poljoprivrede i mnogih drugih gospodarskih i društvenih problema, pa je orijentacija prema razvoju turizma svakako poželjna i svrhu promjene takvog doživljavanja.

Postojeće stanje u turizmu Sisačko-moslavačke županije i vrlo skromni ostvareni rezultati vidljivi su iz sljedeće tablice:

Tablica 20. Opći podatci o turizmu Sisačko-moslavačke županije i usporedba sa RH

OPĆI GOSPODARSKI PODATCI (2004.)	ŽUPANIJA	UDJEL U RH u %
Ukupan broj zaposlenih 2004. (pravne osobe)	35.330	3,22
Broj zaposlenih u turizmu 2004.	507	1,44
Udjel zaposlenih u turizmu u ukupno zaposlenima u županiji u %	1,44	
Ukupno ostvarene investicije 2003. u -000 kn	1.237.728	2,53
Ostvarene investicije u turizmu 2003. u -000 kn	3.362	0,15
Udjel investicija u turizmu u ukupnim investicijama u županiji u %	0,27	
Ceste ukupno u km (2004.)	2059	7,26
Ukupna cestovna vozila (2004.)	60.321	3,51
II. TURIZAM (2005.g.)		
Ukupan broj kreveta	701	0,08
Broj kreveta u hotelima	286	0,25
Broj turista	25.138	0,25
Broj noćenja	86.894	0,17
PROSJEČNI BROJ DANA KORIŠTENJA		
- ukupnih smještajnih objekata	124,0	
- hotela	127,9	

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka

Određeni pozitivni pomaci u vezi dolaska i noćenja turista u Sisačko-moslavačkoj županiji vidljivi su iz tablice 21.:

Tablica 21. Dolasci i noćenja turista u Sisačko-moslavačkoj županiji

	Br. stalnih kreveta 2005.	Iskorištenje kapaciteta u danima	TURISTI			INDEX	
			2003.	2004.	2005.	05./04.	05./03.
Hoteli i aparthoteli	277	132,1	10.004	9.842	11.686	116,81	118,74
Prenoćište	32	62,5	1.585	740	674	42,52	91,08
Privatne sobe	60	27,4	209	368	529	253,11	143,75
Ostali objekti	323	144,5	11.954	13.984	12.249	102,47	87,59
UKUPNO	692	125,6	23.752	24.934	25.138	105,84	100,82
DOMAĆI			16.601	16.322	16.679	100,47	102,19
STRANI			7.151	8.612	8.459	118,29	98,22
Italija			1.236	1.290	1.305	105,58	101,16
Njemačka			894	1.353	1.188	132,89	87,80
Austrija			512	972	930	181,64	95,68
BIH ¹⁾			828	747	755	91,18	101,07
Srbija i Crna Gora			213	420	419	196,71	99,76

Tablica 21. nastavak

	Prosječni dani boravka	NOĆENJA			INDEX	
		2003.	2004.	2005.	05./04.	05./03.
Hoteli i aparthoteli	3,13	25.611	28.578	36.580	142,83	128,00
Prenoćište	2,97	3.055	2.887	2.001	65,50	69,31
Privatne sobe	3,11	224	800	1.643	733,48	205,38
Ostali objekti	3,81	39.468	53.964	46.670	118,25	86,48
UKUPNO	3,46	68.358	86.229	86.894	127,12	100,77
DOMAĆI	4,28	52.562	68.076	71.386	135,81	104,86
STRANI	1,83	15.796	18.153	15.508	98,18	85,43
Italija	2,40	3.235	3.521	3.134	96,88	89,01
Njemačka	2,06	1.994	2.984	2.450	122,87	82,10
Austrija	1,61	1.121	1.640	1.497	133,54	91,28
BIH ¹⁾	1,64	1.441	1.263	1.235	85,70	97,78
Srbija i Crna Gora	1,47	326	486	616	188,96	126,75

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka

Smještajna i ugostiteljska ponuda Sisačko-moslavačke županije očituje se prije svega u podatku o registriranih ukupno 123 hotela i restorana od kojih je aktivno 67, što je 1,7 % od ukupnog broja u Republici Hrvatskoj (Izvor podataka: DZS). Osim spomenutih objekata registriranih kao pravne osobe u djelatnosti ugostiteljstva i turizma u Županiji su evidentirana i 534 obrta. Pored ponude ovih subjekata imamo evidentirano i 133 kreveta u seoskom turizmu i kod privatnih iznajmljivača, koji pružaju uz smještaj i određene ugostiteljske usluge temeljene na usluživanju proizvoda iz domaće proizvodnje.

Sadašnji sadržaji koje pružaju hoteli, restorani i drugi komplementarni smještajni kapaciteti te prateće atrakcije nedostadni su, pa kao takvi nisu mogli značajnije pridonijeti razvoju turizma šireg područja u Županiji. U ovom trenutku u Županiji raspoložemo s ukupno 701 posteljom. Prosječan broj dana boravka gostiju u našoj Županiji kreće se oko 3 dana. Uspoređujući podatke s ranijim godinama smještajni kapaciteti su u stalnom porastu, međutim ostaje i dalje problem nedostatne promidžbe i prepoznatljivog turističkog proizvoda kojima bi privukli goste i popunili sve postojeće kapacitete. U seoskom turizmu situacija je znatno lošija jer raspoložemo sa svega tri kreveta na području grada Siska, međutim treba znati da smo u razvoju seoskog turizma na samim počecima. Stoga je neophodno pronaći način da se seoska gospodarstva

potaknu na masovnije uključivanje u ovaj oblik turizma, a time pridonese samozapošljavanju i ostanku mladih ljudi na seoskim domaćinstvima.

Ukoliko se razmatraju ovi podatci analitički, po gradovima i općinama, možemo utvrditi da prvo mjesto po posjetu turista pripada Topuskom, a zatim slijede Sisak i Kutina kao tri vodeća odredišta u Županiji. U dolascima turista ova tri odredišta zauzimaju 85% od ukupnog broja turista koji posjete našu Županiju. U noćenjima to je 93% od ukupnih noćenja u Županiji. Osnovni motiv dolazaka gostiju u Sisak su njegove povijesne znamenitosti, prirodne ljepote Lonjskog polja koje prodaje ukupni doživljaj dok je osnovni motiv dolaska u Topusko lječilišni i rekreacijski turizam (Lječilište Topusko), a u Kutinu i njezinu okolicu svakako su vinske ceste i blizina Lonjskog polja.

Udjel Sisačko-moslavačke u dolascima turista i noćenjima u ukupnom broju koji posjete Hrvatsku je vrlo mali, tek oko 0,2 %. Ostvareni prihod od boravišne pristojbe u 2005.g bio je 358.518,61 kn.

Općenito, osobitost današnje turističke potražnje je naglašena ekološka svijest, zanimanje za doživljavanjem tipičnog lokalnog ugođaja i posebnosti mjesta, te privlačnost i raznolikost rekreacijskih, zabavnih i sportskih sadržaja. Uzimajući u obzir sve ove karakteristike koje određuju odredište gostiju, koncepcija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije mora se temeljiti na objedinjavanju različitih vrsta turističke ponude.

Turistički resursi

Istraživanja u turizmu pokazuju da su glavni motivi za dolazak gostiju u Hrvatsku sljedeći, ovim redoslijedom:

- odmor i relaksacija
- zabava
- prirodne ljepote
- nova iskustva i doživljaji.

Iza svega navedenog tek slijede: uživanje u jelu i piću, šport i relaksacija, kulturne znamenitosti, cijene i sl. Razmatrajući prioritete navedenih motiva ocjenjujemo da Sisačko-moslavačka županija ima sve predispozicije za razvoj kvalitetnog turizma samo što one do sada nisu bile u dovoljnoj mjeri osmišljene i iskorištene.

Obzirom na navedeno, ova Županija pruža mogućnosti kvalitetne turističke ponude usmjerene upravo na glavne motive turističkih dolazaka.

Posebno treba naglasiti činjenicu da je Sisačko-moslavačka županija površinom jedna od najvećih u Republici Hrvatskoj, u velikom dijelu gotovo nenaseljena, zbog čega su mnogi njezini prirodni krajobrazi, ne samo izvorni nego i vrlo očuvani. Osim toga, ovo područje je obilježeno burnom prošlošću o kojoj svjedoče mnogi očuvani ostatci.

Govoreći o turističkim potencijalima posebno treba istaknuti prirodne krajobrase, lječilišni i seoski turizam, bogatu povijesno-kulturnu baštinu, te brojne turističke manifestacije.

Prirodni krajobrazi

Park prirode Lonjsko polje mogao bi biti glavni pokretač razvoja turizma u cijeloj Županiji. Proteže se na 506 km² lijevo od rijeke Save i čine ga uglavnom tri polja: Lonjsko, Mokro i Pogonovo polje.

Na tim poplavnim poljima tipične su poplavne površine na kojima pasu stare pasmine poput turopoljske svinje ili posavskog konja. Bijele rode, žličarke, razne čaplje, orlovi štekavci i kliktaši te mnoge ptice selice koriste te pašnjake tražeći hranu.

Posebne prirodne vrijednosti u suglasju s očuvanom kulturnom baštinom doveli su do toga da je ovaj prostor postao jedno od najznačajnijih zaštićenih područja u Europi. Jedinstvenost ovog parka prirode je u bogatstvu biljnog i životinjskog svijeta, graditeljskoj baštini te tradicionalnom poljodjelstvu i stočarstvu. Uvrštavanje Parka prirode Lonjsko polje u Ramsarski popis i proglašavanje najvažnijim staništem ptica u Europi (IBA) naglašavaju njegovo međunarodno značenje. Dva područja unutar parka: Krapje Đol i Rakita proglašeni su posebnim orintološkim

rezervatima. Zbog velikog broja gnijezda bijelih roda , selo Čigoć je proglašeno, na inicijativu Zaklade Europske baštine, «Europskim selom roda», a selo Mužilovčica je poznato kao selo lastavica.

Pored Parka prirode Lonjsko polje postoje brojni drugi prirodni resursi gotovo ništa manjeg značaja:

- krajobrazi Zrinska gore i doline rijeke Une, Kupe i Moslavačkog luga
- Moslavačka gora
- Odransko polje, Sunjsko polje
- posebni rezervati (šuma Šamarica..)
- parkovne površine u Topuskom (Park Opatovina, Engleski park, Park šuma Nikolino brdo...), Park šuma Brdo Djed u Hrvatskoj Kostajnici
- speleološki objekti: špilja u Šušnjaru na Zrinskoj gori, špilja «Gradusa» (Općina Sunja) gdje je prebivaju šišmiši (red Chiroptera) i rakovi.

Pri tome posebno treba naglasiti činjenicu da je veliki dio područja Banovine bogat šumovitim područjem, naročito kestenovim šumama (daleko najveća koncentracija u Republici Hrvatskoj), ali i drugim vrstama bjelogoričnih i crnogoričnih šuma koje pružaju mogućnost izletničkog turizma, branje šumskih plodova (kesten, gljive i dr.), a također i daljnjeg *razvoja lovnog turizma* kao nastavak već započetog trenda.

Petrova gora jedno je od najljepših i najbolje sačuvanih izvornih šumskih krajolika Republike Hrvatske. To je područje osebujne povijesti i već spomenutih prirodnih ljepota. U turističkom smislu, pored povijesnih znamenitosti (spomenik narodnooslobodilačkoj borbi i vidikovac) postoje realne mogućnosti za razvoj lovnog turizma, speleologije (špilja Gvozdenica), raznih oblika rekreacijskog turizma, cikloturizma, off road automobilizma i moticiklizma, jahanja, kampiranja, škola u prirodi i slično.

Pored velikih šumskih površina, Sisačko-moslavačka županija obiluje brojnim močvarnim predjelima i obiljem rijeka (Lonja, Una, Kupa, Sava, Odra, Glina, Sunja) koje su dokazano bogate ribom i pružaju mogućnost značajnijeg *razvoja ribolovnog turizma*.

Lječilišni turizam

Posebna bogatstvo ovog područja su izvori termalne vode i ljekovitog blata na području Topuskog, gdje su bile nekadašnje rimske kupke, a danas na tim osnovama djeluje Lječilište Topusko koje uz zdravstvene usluge pruža i različite druge turističke komercijalne sadržaje (dva hotela sa 234 ležaja, otvoreni i zatvoreni bazeni, popratni športski sadržaji , zabavne manifestacije i dr.).

Prema najnovijim istraživanjima termalne vode koje izviru na temperaturi 56 do 72°C svrstavaju se među najkvalitetnije u Europi i vrlo su primjenjive u medicinske, ali i rekreativne svrhe.

Na sisačkom području postoje ukupno četiri izvora (bušotine) jodne vode, na kojima je izlazna temperatura 35 do 51°C. Voda je ljekovita , po kemijskom sastavu jedinstvena (jod 61,2 mg/l; klor 3452,2 ; kalij 44,4; kalcij 61,1; natrij 2299,5). Najizdašniji izvor je pokraj Boka, nedaleko od Siska. Ovaj izvor se još između dva svjetska rata rabio u rehabilitacijske svrhe, a sada zbog različitih razloga stoji neiskorišten, a zasigurno ga je moguće intenzivnije koristiti.

Seoski turizam

Posebno područje unutar i na rubnom dijelu Parka prirode Lonjsko polje pogodno je za razvoj seoskog turizma čemu u prilog govori činjenica o sve većem broju subjekata koji se upravo na tom dijelu Županije registriraju za bavljenje ovom vrstom djelatnosti.

Seoska obiteljska gospodarstva karakteriziraju izvorna arhitektura, sačuvani prirodni okoliš, prirodni izvori hrane i vode uz kvalitetnu ugostiteljsku ponudu. To je specifičan segment turističke ponude, komponenta ekonomskog, prostornog, ekološkog i sociološkog razvoja ruralnog prostora. Turističko seljačko gospodarstvo je manja gospodarska cjelina smještena u turistički atraktivnom kraju, koja daje izvorni proizvod i uslugu gospodarstva u čiji rad su uključeni svi članovi obitelji. Seljačko gospodarstvo mora zaista imati poljodjelske značajke – odgovarajući veličinu i strukturu poljoprivrednog zemljišta, broj i veličinu gospodarskih zgrada i uređaja /strojeva/, potrebnu veličinu i organizaciju seljačkog dvorišta i razne vrste stoke. Boravak na turističkom seljačkom gospodarstvu uključuje pored smještaja u vlastitom objektu i ponude vlastitih proizvoda, izlete u okolicu, iznajmljivanje konja za jahanje, foto safari, branje

gljiva i šumskih plodina, berba voća, ubiranje ljetine, pripremanje hrane u prirodi, šetnje, sudjelovanje u bavljenju starim zanatima /tkanje, pletenje/ te stjecanje praktičnih znanja u istom i sl. Turizam na seljačkom gospodarstvu dopušta, posebno mladim ljudima, ostanak na svom gospodarstvu, čuvanje kulturnog nasljeđa svojih predaka i bavljenje turizmom te zdravo i kreativno življenje.

Povijesno-kulturna baština

Dokazi povijesne i kulturne baštine ovog područja su i višestoljetni. Na području Županije postoji 235 sakralnih građevina i 513 kulturnih dobara od čega je 337 evidentirano 106 preventivno zaštićeno i 71 registrirano. Tu pripadaju mnogobrojni dvorci, kurije, utvrde i kašteli od kojih je manji dio sačuvan.

Na području grada Siska su brojna arheološka nalazišta. Treba znati da je tu bio utvrđeni keltski grad – Segestica , od 4. do 1. stoljeća prije Krista. Nakon osvajanja Segestice Rimljani su , na lijevoj obali Kupe (točno ispod središta današnjeg Siska) sagradili Sisciju, glavni grad Provincije Panonije Savije u kojem je živjelo 40 000 stanovnika. Grad je imao forum, bazilike, hramove, carsku kovnicu novca, kazalište i dvije luke. Tu je još u vrijeme cara Dioklecijana osnovana biskupija (današnja Zagrebačka), a najpoznatiji sisački biskup je bio sv. Kvirin koji je i danas zaštitnik Grada Siska.

U Trebarjevu, selu pokraj Siska, rođeni su braća Stjepan i Antun Radić. Danas se, u spomen na njih, na području nekadašnje obiteljske kuće nalaze njihove biste, a u Društvenom domu njihova Spomen soba sa mnoštvom povijesne dokumentacije.

Posebnu kulturnu baštinu predstavlja i dio građevina u selima Parka Prirode Lonjsko polje. (prema kriterijima UNESCO). U njegovim selima Čigoč, Kratečko, Mužilovčica, Suvoj, Lonja, Drenov Bok i Krapje koncentrirana je kulturno-povijesna baština Posavine u kroz arhitekturu drvenih kuća i tradicionalnog seoskog gospodarstva. Zbog izvorne očuvanosti starih kuća selo Krapje proglašeno je «Selom graditeljske baštine».

Pored tradicijske graditeljske baštine u Parku prirode Lonjsko polje, posebno treba izdvojiti Spomen područje Jasenovac kao važnu kulturno-povijesnu baštinu tog područja, zatim posebnu povijesnu urbanističku cjelinu grada Petrinje kao jednu od najvrjednijih na području središnje Hrvatske, U Topuskom su to ostatci zapadnog pročelja cistercitske crkve u parku Opatovina, Stari grad Kostajnica smješten na otoku u rijeci Uni, Stari grad Zrin kao glavno sjedište knezova Zrinskih, s kapelom sv. Margarete, ruševine Starog grada Gvozdanskog još iz 15 stoljeća.

Sve ove prirodne i kulturne vrijednosti, prostorna i krajobrazna raznolikost cijele Posavine, doline Une i Kupe, Zrinska gora s utverdama i grupacijom očuvanih sela svakako bi trebali biti dodatni potencijali razvoju turizma u Županiji.

Turistička infrastruktura

U turističkoj nadgradnji, imamo već spomenuti lječilišni kompleks u Topuskom koji nudi i druge sadržaje. Na pojedinim turističkim lokacijama gradova i općina Županije uređuju se biciklističke, planinarske, motokros staze, uzletno-sletne staze za jedrilice i motorne zmajeve, poletište za paragliding, golf igrališta, sportsko-rekreacijski tereni, izletišta, eko farme, ribnjaci. Kao posebnu nadgradnju ističemo potrebu ulaganja u *razvoj vinskih cesta*. To je područje Moslavine i područje Petrinjskog vinogorja (koje obuhvaća vinograde Petrinje, Siska, Lekenika, Jabukovca, Sunje i Gline) te južni obronci Vukomeričkih gorica. Veliki potencijal u turističkoj ponudi su vinske ceste Moslavačkog vinogorja koje u okolici Kutine postoje još od 1995.godine. Ovdje postoje velike šanse za razvoj ovog oblika selektivnog turizma preko prepoznatljivog branda – škrleti, autohtone sorte grožđa i vina.

Kroz Županiju prolaze i značajni međunarodni prometni pravci koji spajaju Zapadnu i Središnju Europu s Južnom te Sjevernu s Mediteranom što je značajna pretpostavka za *razvoj tranzitnog turizma i izgradnju kampova* (posebice uz rubni dio Parka prirode Lonjsko polje). Ti prometni pravci (posebno auto cesta E70 u pravcu Zagreb – Slavonski brod – Beograd, državna cesta 141 na bosanskoj strani, regionalno važne željezničke postaje Sisak, Kutina i Novska) daju mogućnost osmišljavanja dodatne turističke ponude (novi smještajni kapaciteti, ugostiteljski, izletnički sadržaji i dr.).

Turističke manifestacije

Turističke manifestacije su važan dio obogaćivanja turističke ponude, u smislu razvoja selektivnog turizma: vjerski, kulturni, eko i sl. te pružanju posebnog turističkog doživljaja. U tom smislu posebno treba istaknuti sljedeće manifestacije:

<i>Manifestacija</i>	<i>Vrijeme događanja</i>
- Sisački viteški turnir u Sisku	lipanj
- Sajam cvijeća u Sisku	svibanj
- Kestenijada u Hrvatskoj Kostajnici	listopad
- Festival roda u selu Čigoč	lipanj
- Dani graditeljske baštine u Krapju	rujan
- Ljeto u Topuskom	srpanj – kolovoz
- Piknik na Kupi u Letovaniću (Lekenik)	srpanj
- Izložba konja u Sunji	srpanj
- Lovrenčevo u Petrinji	kolovoz
- Novljansko jezero	srpanj – kolovoz
- Voloderske jeseni	rujan
- Božićni sajam vina	prosinac
- I druge	

3.4. Poljoprivreda

Poljoprivredni resursi i komparativne prednosti na cijelom području Sisačko-moslavačke županije su dobre pretpostavke za razvoj poljoprivredne proizvodnje koja treba postati jedan od glavnih izvora privređivanja i nositelja razvoja Županije.

Na području Županije se prema Popisu poljoprivrede iz 2003., nalazi 27.184 poljoprivrednih kućanstava i 40 poslovnih subjekata koji se bave poljoprivredom. Od navedenog broja je u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava u Uredu državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji za 2005. upisano 8.653 poljoprivrednih gospodarstava.

U Županiji ima prema podacima Državne geodetske uprave, Područnog ureda za katastar Sisak, 236.833,1634 ha poljoprivrednih površina, od toga je 185.455 ha obradivih površina. Ovaj pokazatelj govori da je potrebno usklađivanje stanja u knjigama sa stanjem kultura u naravi.

Veliki problem predstavlja korištenje poljoprivrednog zemljišta. Ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta je 62.722 ha, od toga 56.215 ha koriste poljoprivredna kućanstva i 6.507 ha poslovni subjekti (Popis poljoprivrede 2003.). Od ukupno obradivih površina koristi se svega 36,51 % zemljišta. Ovaj pokazatelj govori da postoje značajne rezerve za povećanje ciljanog korištenja zemljišta, ali i da postoji realna opasnost da nekorištene poljoprivredne površine s vremenom postanu šumsko zemljište.

Nedostatak u raspolaganju zemljištem čini veliki broj parcela koje koriste poljoprivredna kućanstva, 86.817 parcela, što znači da jedno kućanstvo raspolaže u prosjeku sa 3 parcele, što je niže od državnog prosjeka sa 4 parcele po kućanstvu. Kućanstava sa zemljištem od 1,01 do 2,00 ha je najviše (4 107 kućanstava, tj. 15 % od ukupnog broja), dok je kućanstava koje raspolažu s preko 10 ha zemljišta 1. 585 odnosno 5,8 % od ukupnog broja poljoprivrednih kućanstava. Prosječna veličina parcele korištenog poljoprivrednog zemljišta po poljoprivrednom kućanstvu iznosi 2,06 ha, dok je državni prosjek 1,92 ha po poljoprivrednom kućanstvu. Za strukturu kućanstava prema veličini poljoprivrednog zemljišta (vidi tablicu 22.)

Tablica 22. Skupine poljoprivrednih kućanstava u Sisačko-moslavačkoj županiji prema korištenom poljoprivrednom zemljištu

Ha	Broj kućanstava	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha				Br. parcela korištenog poljo.zemljišta
		Ukupno korišteno	U vlasništvu	Uzeto u zakup	Dano u zakup	
do 0,10	2.454	46,66	227,43	5,47	186,24	2.313
0,11 - 0,50	5.086	806,53	1.209,29	77,67	480,43	7.370
0,51 - 1,00	3.215	1.511,37	1.746,60	142,57	377,8	6.156
1,01 - 2,00	4.107	3.748,28	3.852,77	374,15	478,64	10.354
2,01 - 3,00	2.870	4.128,51	4.094,69	378,23	344,41	9.286
3,01 - 5,00	3.865	8.694,39	8.209,23	887,12	401,96	15.632
5,01 - 10,00	4.002	15.733,90	14.123,86	1.862,57	252,53	21.616
10,01 - 20,00	1.267	11.262,67	8.753,65	2.561,71	52,69	10.231
Više od 20,00	318	10.282,52	4.451,68	5.831,99	1,15	3.859
UKUPNO	27.184	56.214,83	46.669,20	12.121,48	2.575,85	86.817

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2003..

Poljoprivredna kućanstva koriste 37.046,86 ha pod oranicama i vrtovima, pod livadama 13.063,71 ha, pod pašnjacima 4.014,35 ha, pod voćnjacima 1.297,81 ha, te pod vinogradima 485,51 ha. (Izvor Popis poljoprivrede 2003.)

Zemljište u vlasništvu RH prema programima raspolaganja državnog poljoprivrednog zemljišta koji donose jedinice lokalne samouprave (stanje 2005.) iznosi 39.780,0136 ha. Za zakup su jedinice lokalne samouprave predvidjele 17.053,0814, te 17.014,3094 ha za prodaju državnog poljoprivrednog zemljišta.

Davanjem u zakup i prodajom državnog poljoprivrednog zemljišta povećat će se površine pod korištenjem poljoprivrednog zemljišta i to kod registriranih poljoprivrednih gospodarstava u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava. Za očekivati je povećanje specijaliziranih proizvodnji što će ovisiti o namjeni, odnosno kulturi poljoprivrednih površina.

Veliki problem u gospodarenju zemljištem predstavlja kontaminiranost poljoprivrednog zemljišta minsko-eksplozivnim sredstvima. Od 19 jedinica lokalne samouprave u 11 se nalaze poljoprivredne površine pod minama. Na području Županije se ukupno 5.465,3340 ha oranica i 1.294,6199 ha livada i pašnjaka smatra minsko sumnjivom površinom (vidi tablicu 23.).

Tablica 23. Minski sumnjiva poljoprivredna područja

Naziv područja izvida	Ukupna površina (m ²)	Ukupno minsko sumnjive površine (m ²)	Poljoprivredne površine oranice (m ²)	Livade i pašnjaci (m ²)	Šume (m ²)
Novska	15.713.525	14.220.297	2.034.818	804.912	11.346.280
Sisak	23.456.633	18.500.151	1.050.067	108.125	9.891.787
Hrvatska Kostajnica	409.802	192.413	0	57.724	134.689
Sunja	45.330.490	29.878.106	12.627.973	5.133.998	10.372.997
Hrvatska Dubica	6.895.487	3.953.411	0	0	3.556.100
Glina	26.213.014	24.448.537	9.251.484	6.311.614	8.467.120
Dvor	38.234.197	38.082.666	61.062	198.185	36.072.920
Jasenovac	13.937.110	12.753.120	8.938.324	50.673	3.047.311

Petrinja	58.513.956	55.235.254	20.619.616	29.402	30.863.744
Gvozd	725.987	367.164	69.997	99.794	170.103
Topusko	2.528.724	754.038	0	151.772	591.137
Ukupno:	231.958.925	198.385.157	54.653.340	12.946.199	114.514.187
Postotni odnos			27,5% od ukupne MSP	6,5% od ukupne MSP	57,7% od ukupne MSP

Izvor: Hrvatski centar za razminiravanje, Sisak 2006.

Struktura zasijanih površina u Županiji dana je u tablici 24. Iz priloženih pokazatelja vidljivo je da površine pod žitaricama rastu što je posljedica državnih poticaja u ratarstvu, tradicionalnog plodoreda (pšenica – kukuruz) i relativno jednostavnog načina tehničko-tehnološke obrade usjeva. Površine pod krumpirom, mahunastim povrćem i krmnim biljem pokazuju blagu oscilaciju, dok je zbog dobre mogućnosti prodaje na zelenim tržištima gradova u Županiji, proizvodnja povrća u stalnom porastu.

Tablica 24. Zasijane površine u Županiji, stanje 31. svibanja navedene godine

Godina	Žitarice	Krumpir	Mahunasto povrće	Uljano sjemenje i plodovi	Šećerna repa	Krmno bilje	Ostalo povrće
2000.	36 962	2 662	459	1 321	-	6 278	3 280
2001.	39 746	2 765	455	2 386	99	5 820	3 631
2002.	41 208	2 817	527	2 240	54	5 995	3 271
2003.	38 006	2 785	563	2 177	76	6 038	3 843
2004.	41 250	2 685	500	1 720	218	6 359	3 912

Izvor: Ured državne uprave u SMŽ, Služba za gospodarstvo, Pododsjek za statistiku

Voćarska i vinogradarska proizvodnja je perspektivna budući da postoje poticajne mjere države i Sisačko-moslavačke županije koje subvencioniraju podizanje trajnih nasada. Prema Popisu poljoprivrede 2003. je na području Županije bilo u poljoprivrednim kućanstvima 312.205 rodni stabala šljive, 304.700 rodni stabala jabuke, 59.852 rodni stabala kruške, 13.784 rodni stabala trešnje, 15.575 rodni stabala višnje, 18.113 rodni stabala breskve, 4.768 rodni stabala marelice, 53.733 rodni stabala oraha, 20.623 rodni stabala lješnjaka, te 1.523.000 rodni trsova vinove loze. Zahvaljujući županijskom programu subvencioniranja nabave voćnih sadnica i sadnica vinove loze, u 2005. godini se intenzivirao proces podizanja trajnih nasada. Osobitu pažnju Županija posvećuje subvencioniranju nabave sadnica autohtone sorte grožđa škrlet.

Tablica 25. Analiza broja sadnica i posađene površine – županijska subvencija za 2005.

Kultura	Broj sadnica kom	Površina ha
Breskva	1.280	4,2
Jabuka	29.405	16,34
Kruška	1.360	4,53
Kupina	7.570	3,79
Ljeska	14.356	47,85
Malina	4.000	1,6
Orah	461	4,61
Šljiva	6.938	15,42
Jagode	54.450	1,36
Škrlet	21.539	7,2
Loza - razno	15.533	5,18
UKUPNO	156.892	112,08

Stočni fond Županije je tijekom Domovinskog rata bio devastiran, a posljedice toga osjećaju se i danas. Uspoređujući stanje stoke za 2004. i 2005. godinu vidimo da dolazi do oscilacija zbog tržišnih odnosa tj. zbog otkupnih cijena mlijeka i stoke za meso. Primjerice zbog dobre ponude odojaka i tovnih svinja, a male potražnje u 2004., iste godine je smanjen broj nazimica i suprasnih nazimica, što je za posledicu imalo smanjen broj odojaka i tovnih svinja u 2005.

Broj krava se u 2005. povećao budući da postoji stabilno tržište mlijeka, uz državne poticaje za minimalno poticane količine proizvodnje u standardnoj kvaliteti.

Tablica 26. Broj stoke prema vrstama

VRSTA STOKE	2004.	2005.	Indeks 2005./2004.
GOVEDA	32 113	33 264	103,6
Mlada goveda do 1 godine	6 348	8 427	132,7
Goveda 1 do 2 god.	3 485	1 355	38,9
Junice	4 123	2 978	72,2
Krave	18 083	20 594	113,9
SVINJE	94 165	76 106	80,8
Odojci do 20 kg	33 298	24 510	73,6
Svinje od 20 do 50 kg	26 724	22 509	84,2
Svinje preko 50 kg	13 683	11 374	83,1
Nazimice i suprasne nazimice	2 391	2 801	117,1
Krmače i suprasne krmače	16 845	14 123	83,8
Nerasti	1 224	789	64,5
OVCE	34 645	40 234	116,1
Janjad i ovce do 1 god.	8 500	9 792	115,2
Ovce za rasplod	24 965	23 358	93,6
Ovnovi	1 180	2 084	176,6
KONJI*	1 820	2 389	131,3
Hrvatski posavac	1 414	1 849	130,8
Hrvatski hladnokrvnjak	313	439	140,3
Arapski konj	73	82	112,3
Lipicanac	11	17	154,5
Hrvatski kasač	9	2	22,2
PERAD	456 900	387 370	84,8

Izvor: Ured državne uprave u SMŽ, Služba za gospodarstvo, Pododsjek za statistiku

*Izvor podataka HSC Zagreb, Stočarska služba Sisak – broj grla obuhvaćenih uzgojno selekcijskim radom

Tržište poljoprivrednih proizvoda nije dobro organizirano te većina proizvoda nema poznatog kupca, s izuzetkom mlijeka. Poljoprivrednici su udruženi u 60 poljoprivrednih udruga, a u zadnje vrijeme krenuo je i proces organiziranja poljoprivrednih proizvođača u poljoprivredne zadruge kao poduzetnički model udruživanja većeg broja proizvođača. Zadrugarstvo na području Županije ima tradiciju, te se poljoprivrednim zadrugama otvara mogućnost „osvajanja“ tržišta s prepoznatljivim zadržanim proizvodima tzv. malim zadržanim „brandovima“. Unatoč tim činjenicama cijela Županija ima komparativne prednosti za razvoj proizvodnje i prerade hrane obzirom na postojanje svih važnih pretpostavki i u cijelosti zatvoren reprodukcijski lanac. Na području Županije nalazi se proizvođač sredstava za zaštitu u poljoprivredi – „Herbos“ d.d. Sisak, proizvođač umjetnih gnojiva – INA Petrokemija d.d. Kutina, velika mesno prerađivačka industrija – „Gavrilović“ d.o.o. Petrinja, mlinarske industrije „Moslavka“ d.d. Kutina i Mlin i pekare „Ljudevit posavski“ d.d. Sisak, proizvođač pića „Segestica“ d.d. Sisak, te proizvođač stočne hrane „Sano“ d.d. Popovača

Daljnji razvoj poljoprivrede temelji se na:

- stvaranju uvjeta za ekološku poljoprivrednu proizvodnju

- razvoju stočarske proizvodnje, posebno uzgojnog sustava krava-tele i proizvodnja mlijeka
- razvoju voćarske proizvodnje, obzirom na trend podizanja trajnih nasada (voćnjaka i vinograda), javlja se potreba za izgradnjom suvremenih skladišnih kapaciteta (ULO hladnjača)
- održivosti razvoja autohtonih pasmina konja; hrvatski posavac i hrvatski hladnokrvnjak
- ruralnom seoskom turizmu vezanom prvenstveno uz Park prirode Lonjsko polje, ali i druga područja (Moslavačka gora, Banovina)
- proizvodnji povrća i cvijeća u stakleničkim i plasteničkim uvjetima
- zaštiti tradicijskih proizvoda Sisačko-moslavačke županije.

Dosada je u cilju poticanja razvoja poljoprivrede Županija provodila sljedeće programe:

1. Program subvencioniranja nabave sadnica vinove loze, voćnih sadnica i sadnica jagoda
2. Program subvencioniranja izgradnje plastenika i staklenika
3. Program subvencioniranja uzgoja autohtonih pasmina konja, hrvatski posavac i hrvatski hladnokrvnjak
4. Program subvencioniranja troškova ekološke poljoprivredne proizvodnje
5. Program razvoja županijskih tradicijskih proizvoda
6. Program razvoja uzgoja goveda u sustavu krava-tele.

U svrhu detaljno planiranja razvoja poljoprivrede na području Sisačko-moslavačke županije, Županija je uz pomoć projekta financiranog iz CARDS programa Europske unije izradila Poljoprivrednu razvojnu strategiju koja u detalje razrađuje potrebne mjere i aktivnosti na postizanju definiranih dugoročnih ciljeva razvoja poljoprivrede. Strategija posebnu pozornost poklanja koordinaciji s drugim sektorima kao što je razvoj malog i srednjeg poduzetništva i turizma, zaštita okoliša i kulturnih dobara i drugih koja je prijeko potrebna da bi se postigao željeni cilj restrukturiranja i razvoja održive i ekološke poljoprivrede.

Šumarstvo

Na području Sisačko-moslavačke županije rasprostiru se četiri uprave šuma i to: dio Podružnice Nova Gradiška sa šumarijama Jasenovac i Novska, dio Podružnice Zagreb sa šumarijama Lipovljani, Kutina i Popovača, cijela Podružnica Sisak, te dio Podružnice Karlovac sa šumarijama Gvozd i Topusko.

Ukupna površina šuma na Županiji iznosi 179.836 ha, od toga na državne šume otpada 141.468 ha ili 77 %. Drvna zaliha na našoj Županiji je veća od 28.000.000 m³, a godišnje se siječe na cijeloj Županiji oko 500.000 m³.

U najnižim dijelovima Županije rasprostiru se biljne zajednice:

1. crne johe s trušnjikom (Frangulo-Alnetum glutinosae)
2. poljski jasen s kasnim drijemovcem (Leucoio-Fraxinetum angustifolie)
3. hrast lužnjak s velikom žutilovkom (Genisto elatae-Quercetum roboris).

U višim dijelovima rasprostiru se biljne zajednice:

1. hrasta kitnjaka s pitomim kestenom (Quercu- Castanetum illyricum) – do 500 m,
2. pitomog kestena (Castanetum sativae)
3. bukve s lazarkinjom (Asperulo- Fagetum) u najvišim dijelovima – preko 500 m /nm
4. bukve s bekicom (Luzulo albidae - Fagetum).

Ciljevi gospodarenja šumama u budućnosti:

1. osiguranje potrajnosti ekosustava
2. održavanje i poboljšavanje općekorisnih funkcija šuma
3. napredno i potrajno gospodarenje, te uporaba šuma i šumskih zemljišta tako i toliko da se održavaju njihova biološka raznolikost, produktivnost, sposobnost obnavljanja, vitalnost i

potencijal i da ispune, sada i u budućnosti, važne gospodarske, ekološke i socijalne funkcije na lokalnoj i globalnoj razini te da to ne šteti drugim ekosustavima.

4. unaprjeđenje gospodarenja privatnim šumama.

Danas zbog velikog broja biotskih i abiotskih utjecaja dolazi do sve većeg sušenja i odumiranja šuma, danas nazvano **propadanje ili umiranje šuma**, a iza svega stoji čovjek koji je svojim neizravnim utjecajem najveći uzrok devastiranja šuma. Izgradnjom kanala i drugim meliorativnim zahvatima spuštena je razina podzemnih voda tako da su se stare šume hrasta lužnjaka počela intenzivno sušiti već početkom prošlog stoljeća. Stara stabla ne mogu razvijati novo korijenje u dubinu tla kako bi došla do vode koja je na mjestima i za cijeli metar niža, te se zbog toga suše. Zbog izgradnje nasipa i kanala izostaju poplave, poremećaji u klimi dovode do sušnih godina što je sve dobra podloga za razvoj bolesti i štetnika. Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća opet se hrast lužnjak masovnije suši i od tada sve do danas više ne možemo govoriti o razdobljima jačeg ili slabijeg sušenja već o cijelim šumskim predjelima gdje se ta pojava značajnije javlja.

Pitomi kesten je još jedna vrsta drveća koja ubrzano propada u svim našim šumama zbog raka kestenove kore. Kesten se suši na velikim površinama, te se mora posjeći, a drvo se koristi u industriji celuloze. Moramo napomenuti da se 50 % areala pitomog kestena u Hrvatskoj nalazi upravo na našoj Županiji, te da je gospodarski jako interesantna vrsta drveća, za uzgoj i iskorištavanje: drvo - trupac u drvnoj industriji, cvjetovi u pčelarstvu, plodovi u ishrani divljači, te za prehrambenu industriju.

Lovstvo

Na području Sisačko moslavačke županije nalazi se 37 državnih lovišta koja su dana na gospodarenje lovozakupnicima koncesijama na 30 godina ili zakupima na 10 godina, preko Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva, te 37 zajedničkih lovišta koja je u zakup dala Županija.

Brojno stanje divljači u lovištima na području Županije nakon oslobođenja okupiranog dijela Županije bilo je jako loše zbog utjecaja Domovinskog rata u razdoblju 1991.-1995. i to najviše na krupnu divljač. Matični fond jelena običnog i srne obične bio je daleko od broja grla koja je tu obitavala prije rata. Zeca i fazana moglo se vidjeti samo uz okućnice. Broj divljih svinja se višestruko povećao zbog križanja s domaćim svinjama koje su pobjegle za vrijeme vojno-redarstvene akcije «Oluja». Zbog tako velikog broja svinja dolazi i do velikih šteta na poljoprivrednim kulturama. Danas, štete od divljih svinja na poljoprivrednim kulturama iznose i više od 2,000.000,00 kuna godišnje.

Nakon davanja lovišta u zakup (od 1996. godine) situacija se mijenja na bolje. Velikim trudom lovozakupnika koji su mahom lovačke udruge brojno stanje divljači se popravlja. Smanjenjem krivolova i povećanjem obradivih površina povećao se broj srneće divljači, fazan se već niz godina unosi u lovište iz umjetnog uzgoja, a nedavno su neki lovozakupnici počeli unositi i zečeve također iz umjetnog uzgoja.

Danas je čovjek toliko utjecao na prirodu (i okoliš u cjelini) da bi bez naše pomoći neke vrste životinja tj. divljači teško mogle preživjeti novostvorene životne uvjete. Godišnje se u lovišta unese nekoliko stotina tona raznovrsne hrane, nekoliko desetaka tona soli, prave se pojilišta, hranilišta, kose livade za ispašu, po zimi razgrće snijeg, a sve to kako bi se omogućilo životinjama preživljavanje u novonastalim uvjetima. Rezultat toga je da se na Banovini polako povećava broj srneće divljači koja je za vrijeme okupacije bila gotovo istrijebljena, a zeca i fazana može se vidjeti sve više i sve češće.

Ciljevi gospodarenja lovištima u budućnosti:

1. održavanje normalnog brojnog stanja divljači sukladno mogućnostima staništa
2. skrb o zaštićenim vrstama životinja i njihovim staništima
3. unos umjetno uzgojene divljači zbog popune smanjenog matičnog fonda
4. Smanjivanje štete na poljoprivrednim kulturama
5. Razvoj lovnog i seoskog turizma

U Sisačko-moslavačkoj županiji postoje realne mogućnosti za razvoj seoskog turizma kroz ponude za smještaj stranih lovaca koji ovamo dolaze u lov, a ne žele biti smješteni u hotelima već u samim lovištima. Tu se pružaju mogućnosti za plasman vlastitih autohtonih proizvoda (specijaliteti domaće kuhinje) preko seoskih domaćinstava i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

4. Infrastruktura

Cestovni promet

Na području Županije prisutna je cestovna veza pravca paneuropskog prometnog koridora br.10. Salzburg-Ljubljana-Zagreb-Beograd-Niš-Skopje-Veles-Thessaloniki.

Prema kategorizaciji cesta, na području Županije postoje 11 državnih (413,0 km), 84 županijskih, 170 lokalnih cesta (672,1 km), te 2000 km nerazvrstanih cesta za koje ne postoje detaljni podaci. Osnovnu cestovnu mrežu Županije čine državne ceste:

- D4: GP Bregana – Zagreb – Sl.Brod – GP Bajakovo
- D6: GP Jurovski Brod (granica s Rep.Slovenijom) – ribnik – Karlovac – Glina – Dvor
- D30: Čvor Buzin (D3) – V.Gorica – Petrinja – H.Kostajnica
- D31: V.Gorica (D30) – G.Viduševac – D6
- D36: Karlovac (D1) – Pokupsko – Sisak – Čvor Popovača (D4)
- D37: Sisak (D36) – Petrinja – Glina (D6)
- D45: Veliki Zdenci (D5) – Garešnica – Čvor Kutina (D4)
- D47: Lipik (D5) – Novska – Hrv.Dubica – Hrv.Kostajnica – Dvor (D6)
- D224: Mošćenica (D37) – Blinjski Kut – Hrv.Dubica – granica s BiH
- D312: D47 – Novska
- D521: Vedro Polje (D224) – Hrv.Kostajnica (D30)

Ostale prometnice na području Županije su županijskog, lokalnog ili općinskog značaja.

Sveukupno, županijskih i lokalnih cesta, ima 1488 km.

Izraženo u postocima 31% od ukupne dužine županijskih i lokalnih cesta je bez asfalta kolnika, odnosno 17% županijskih i 45% lokalnih cesta.

Najprometnije trase u Županiji su državne ceste na pravcima:

- D31 Zagreb – V.Gorica – G.Viduševac – D6
- autocesta (D4)
- D30 Zagreb – Petrinja – H.Kostajnica
- D36 Karlovac – Pokupsko – Sisak – Popovača
- D37 Sisak – Petrinja – Glina

Javni prijevoz putnika između jedinica lokalne samouprave nije dovoljno razvijen kao ni lokalni gradski prijevoz. Razlog je nemogućnost ostvarivanja profitabilnosti takvih međugradskih i međuopćinskih linija zbog malog broja putnika.

Planirane ceste na području Županije:

AUTO - CESTA

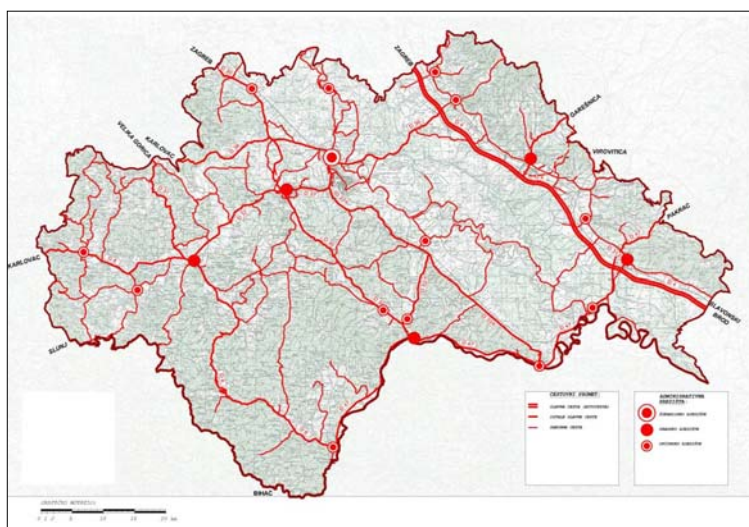
Zagreb – Sisak – Dvor – Bihać – Split (u dva moguća koridora)

BRZA CESTA

- Sisak – Pokupsko – Karlovac (dolinom Kupe)
- Slunj – Topusko – Glina – Sisak – Kutina – Virovitica
- Karlovac – Gvozd – Glina i priključak na cestu Slunj – Topusko – Glina – Sisak – Kutina – Virovitica

OSTALE CESTE

- Zagreb - Petrinja - Hrv. Kostajnica (D30)
- Karlovac - Glina - Dvor (D6) - izvedba obilaska Gline
- Velika Gorica - Pokupsko - Glina (D31)
- Popovača - Sisak - Pokupsko - Karlovac (D36)
- Sisak - Petrinja - Glina (D37)
- Kutina - Garešnica (D45)
- Dvor - Hr. Kostajnica - Hr. Dubica - Jasenovac - Novska - Lipik - V. Zdenci (D47)
- Selište - Topusko (prekategorizacija u rang ŽC)
- Miočinovići - M. Gradac (prekategorizacija u rang ŽC)
- Hr. Kostajnica - Sunja - Gradusa (novi mosta na Savi) - Topolovac - Hrastelnica
- Hrastelnica - Mahovo - Lijeva Martinska Ves - Lijevi Dubrovčak – novogradnja ŽC
- Sisak - Desna Martinska Ves - Ruča - Veleševac – novogradnja
- Lekenik - Jezero Posavsko - L. Dubrovčak - D. Dubrovčak - Ivanić Grad – novogradnja
- G. Dobretin - D. Dobretin - Javornik - Dvor – novogradnja

Slika 1. Cestovna mreža Sisačko-moslavačke županije

Izvor: Prostorni plan SMŽ- e

Željeznički promet

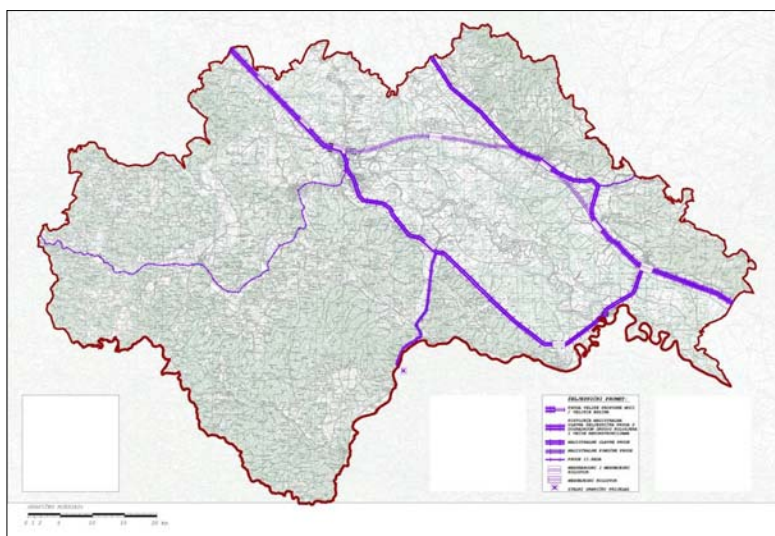
Postojeći i planirani željeznički pravci na području Županije:

- Dijelovi magistralne pruge I. reda Novska – Dugo Selo (84 km)
- Dijelovi magistralne pruge I. reda Novska – Sisak – Zagreb (105 km)
- Pruga I. reda Sunja – Volinja – državna granica s BIH u smjeru Bihaća i Splita (20 km)
- Pruga II. reda Banova Jaruga – Pčelić (II)
- Proširenje na dva kolosijeka dogradnjom drugog kolosijeka uz postojeći na dionicama Zagreb- Sisak i Lipovljani – Novska
- Načelnu trasu (koridor) novog dijela brze pruge na potezu Sisak – Kutina – Lipovljani potrebno je u istražnim radovima usuglasiti s interesima zaštite prirode i okoliša

206) (96 km)

- Pruga II. reda Sisak (Caprag) – Karlovac (II 212) (izvan pogona)

Slika 2. Željeznička mreža Sisačko-moslavačke županije

Izvor: Prostorni plan SMŽ

Riječni promet

Riječni promet predstavlja najznačajniji i najjeftiniji oblik prijevoza u odnosu na cestovni i željeznički prijevoz.

Plovne rijeke na području Sisačko - moslavačke županije su:

- rijeka Sava od ušća Velikog Struga do ušća rijeke Kupe (dužina 117 km).
- rijeka Kupa od ušća u rijeku Savu do ušća rijeke Odre u Kupu (dužina 5 km).
- rijeka Una od ušća u rijeku Savu do mjesta Tanac (dužina 11 km).

Luka Sisak

- područje luke Sisak je: naftna luka Crnac (na Savi rkm 579 + 300 do rkm 578), Pristanište i skladišta Sisak (na Kupi rkm 5)
- u skoroj budućnosti predviđa se proglašenje lučkog područja na području Crnac (nizvodno od naftne luke) i svi skelni prijelazi : Oborovo, Dubrovčak, Martinska ves, Tišina, Blinski kut, Gradusa, Kratečko, Bobovac, Jasenovac.

Prioriteti riječnog prometa u Županiji:

- prijevoz sirove nafte iz luke Ruščice (Slavonski Brod) u luku Crnac (Sisak).
- prijevoz naftnih derivata na tržište BiH i Srbije.

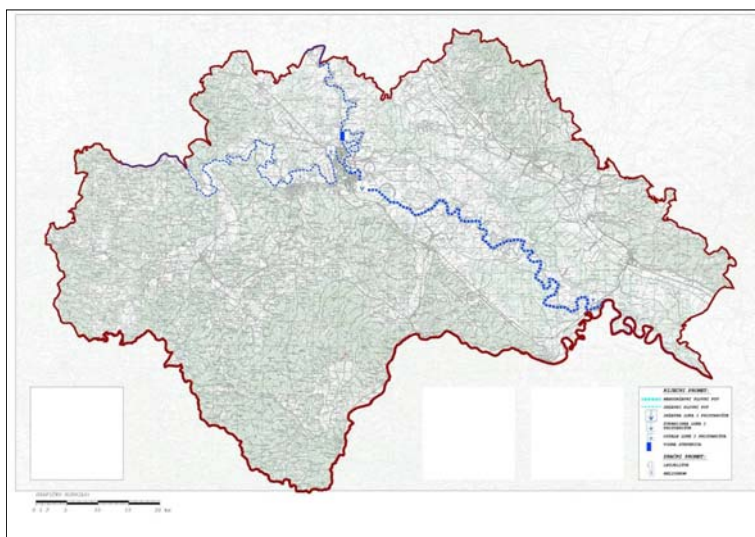
- prijevoz šljunka.

Smjernice budućeg razvoja riječnog prometa u Županiji:

- uređenje plovnog puta na razini III. kategorije (širina 70m, min. dubina 2.5 m).
- povećanje prijevoza naftnih derivata i ostalih roba
- regulacija i plovidba Savom uzvodno od Siska
- razvojna studija nove luke Crnac
- obilježavanje lučkog područja signalnim oznakama i znacima
- izgradnja punilišta za punjenje brodova pogonskim gorivom
- izgradnja punilišta za punjenje brodova pitkom vodom
- izgradnja lučice na rijeci Kupi u Sisku
- rekonstrukcija postojeće luke Sisak na Kupi.

Također je potrebno razviti sektor brodogradnje i modernizirati riječnu flotu (kontejneri, RO-RO prijevozi).

Slika 3. Riječni promet

Izvor: Prostorni plan SMŽ-e

Zračni promet

U gradu Sisku i na području Sisačko-moslavačke županije nema infrastrukture zračnog prometa, osim poletne staze za poljoprivrednu avijaciju u Šašnoj Gredi, što za putnički teretni ili hitni zračni promet nema nikakvog značaja, te heliodrom u Popovači. Sve potrebe u civilnom zračnom prometu rješavaju se preko zračnog pristaništa Velika Gorica (Pleso), udaljenog od Siska oko 35 kilometara.

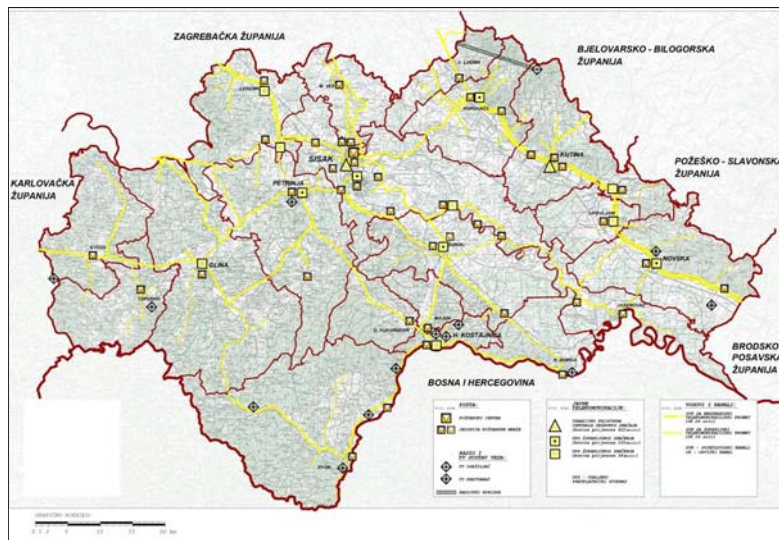
Telekomunikacije

Razvoj telekomunikacijskog sustava ima cilj da modernizacijom postojećeg sustava i njegovom dogradnjom omogući pružanje svih telekomunikacijskih usluga, a planira se i izgradnja novih centrala.

Na području TKC Sisak Regija 1 sjever djeluju dvije tranzitno-pristupne (TC/PC) telefonske centrale Sisak i Kutina, s pripadajućim pristupnim mrežama. Stanje pokrivenosti Županije fiksnom mobilnom mrežom i internetom je zadovoljavajuće. Cilj je proširiti pokrivenost sadašnjih

operatera Croneta, VIP-a i Tele 2, dok sustav «poging» BIP treba osigurati bolju pokrivenost područja, posebice duž glavnih cestovnih pravaca i u područjima oko gradova.

Slika 4. Telekomunikacije

Izvor: Prostorni plan SMŽ- e

Transport energenata

NAFTOVODI

- JANAF: Pravac Omišalj – Sisak, odnosno Terminal Sisak gdje se naftovod grana. Jedan odvojak ide prema Terminalu Virje i dalje prema Mađarskoj, dok drugi odvojak ide prema Slavanskom Brodu i dalje prema Srbiji te Crnoj Gori.
- Naftovod Kozarice – Sisak
- Naftovod Kozarice – Ivanić Grad

PLINOVODI

Postojeći

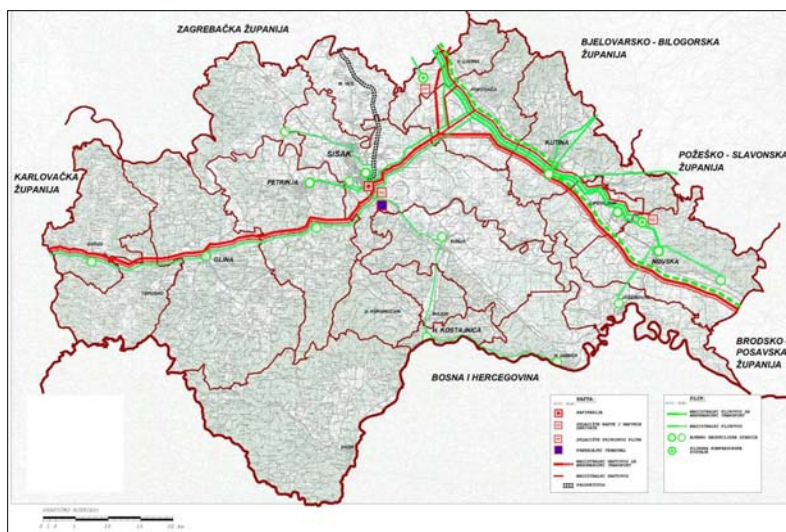
- Magistralni plinovod Kozarice (iskorištavanje prirodnog plina) - Ivanić Grad, DN500
- Magistralni plinovod Ivanić Grad – Kutina – Novska, DN300
- Transverzalni cjevovod Kutina–Garešnica–Virovitica, DN500
- Magistralni plinovod Kozarac – Sisak, DN500/50

Planirani

- Dovršenje magistralnog plinovoda Rijeka – Karlovac – Zagreb – Okoli – Sisak
- Magistralni plinovod longitudinalno duž cijelog poteza autoceste
- Magistralni plinovoda Sisak – Karlovac

Na rubnom području Županije nalazi se podzemno spremište plina Okoli zapremine 350.000.000 m³, za koje se planira povećanje kapaciteta na 500.000.000 m³.

Na području Županije u planu je izgradnja produktovoda Sisak-Zagreb koji je namijenjen za opskrbu naftnim derivatima (motorni benzini, plinska ulja).

Slika 5. Produktovodi

Izvor: Prostorni plan SMŽ-e

Elektroenergetika

Područje Županije pokrivaju:

- Prijenosno područje Zagreb (cijelo područje Županije)
- DP Elektra Sisak (središnji i južni dio Županije)
- DP Elektra Križ dio Županije sjeveroistočno od rijeka Save)
- DP Elektra Karlovac (dijelovi rubnog zapadnog područja Županije).

Postojeće elektroenergetske građevine

PROIZVODNE GRAĐEVINE

- TE – TO Sisak

PRIJENOSNE GRAĐEVINE

- DV 400 kV Tumbri – Ernestinovo (privremeno u pogonu od 200 kV do TS Đakovo)
- DV 220 kV Mraclin – TE Sisak
- DV 220 kV TE Sisak – Međurić
- DV 220 kV Mraclin – Jajce (privremeno u pogonu pod 35 kV na dionici Petrinja – Hrv. Kostajnica)
- DV 220 kV Međurić – Prijedor (privremeno izvan pogona)
- Mreža dalekovoda 110 kV, 35 kV, 20 kV i 10 kV

Planirane elektroenergetske građevine

- HE Strelačko
- HE Pokuplje na Kupi
- TE Mahovo
- DV 2 x 400 kV Tumbri – Bihać
- DV 2 x 400 kV Velševac – (TE Sisak) – Prijedor, Banja Luka
- DV 2 x 400 kV Velševac – (TE Sisak) – Bihać
- Priključak TS 220/110/35 kV Međurić pomoću DV 2 x 400 kV Tumbri – (Velševac) – Ernestinovo
- DV 2 x 100 kV Pračno – Hrv. Kostajnica
- DV 110 kV od TS 110/20 kV Hrv. Kostajnica do RD 20 kV Sunja (buduća TS 110/20 kV Sunja)
- 20 (35) kV kabel Hrv. Kostajnica – Dvor
- dodatno napajanje TS 35/10 kV Kutina iz TS 110/10 kV Petrokemija Kutina
- DV 110 kV Glina – Gvozd – Vojnić
- DV 110 kV Pračno – Sunja
- DV 110 kV Sunja – Hrv. Dubica

- DV 110 kV Hrv. Kostajnica – Dvor
- DV 110 kV Glina - Vrnograč

TRANSFORMACIJSKE GRAĐEVINE

- 22 trafostanice
- Planira se izgradnja 4 nove trafostanice i rekonstrukcija 9 trafostanica.

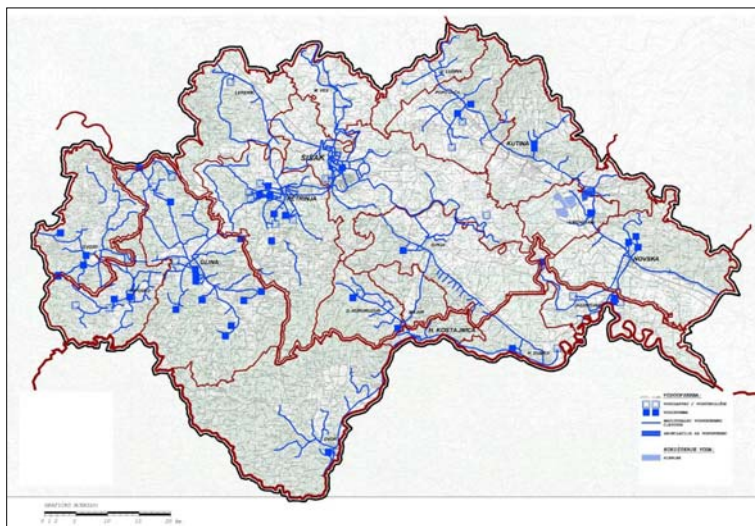
Vodoopskrba

Javna vodoopskrba na području Sisačko-moslavačke županije sustavno je rješavana uglavnom samo u većim urbanim sredinama te samo 90 naselja ima riješenu, odnosno djelomično riješenu opskrbu pitkom vodom na bazi 10 javnih i organiziranih vodoopskrbnih sustava. Ti sustavi predstavljaju zasebne funkcionalne cjeline s vezom na vlastita izvorišta. Od kaptiranih izvorišta na području Županije značajan je zahvat rijeke Kupe na lokalitetu Novo Selište, izgrađenog kapaciteta 800 l/sec, te izvorišta Ravnik kod Popovačke, kapaciteta 100 l/sec.

Preostala naselja opskrbljuju se vodom iz pojedinačnih izvora (pretežito zdenaca), a manjim dijelom iz lokalnih vodovoda za potrebe domaćinstava.

Najvažniji vodoopskrbni sustavi u Županiji su: sustav «Sisak-Petrinja», «Popovača-Kutina», «Novska», «Jasenovac», «Pašino vrelo», «Hrvatska Dubica», «Dvor», «Glina», «Gvozd-Topusko».

Slika 6. Vodoopskrba na području Županije

Izvor: Prostorni plan SMŽ- e

Vodoopskrbni sustav Sisak – Petrinja: Vodoopskrbni sustav temelji se na vodi vodozahvata rijeke Kupe te izvorištima Pecka i Hrastovica. Vodoopskrbni sustav Sisak – Petrinja dijeli se na:

- Sisački vodovod – obuhvaća Grad Sisak, općine Lekenik, Martinska Ves i dio općine Sunja. Planira se širiti u pravcu sjevera, jugoistoka i zapada
- Vodovod Petrinja – obuhvaća Grad Petrinju. Planira se proširenja.

Vodoopskrbni sustav Hrvatska Kostajnica: Vodoopskrbni sustav temelji se na vodi izvorišta Pašino vrelo. U planu je proširenje ovog vodoopskrbnog sustava na prostor od Hrvatske Kostajnice do Hrvatske Dubice na istoku, zatim do Sunje na sjeveru i do Dvora na Uni na jugu. Vodoopskrba područja općine Dvor temelji se na izvorištu Dvor koje će se povezivanjem na magistralni cjevovod iz pravca Hrvatske Kostajnice postati dio vodoopskrbnog sustava Hrvatske Kostajnice.

Vodoopskrbni sustav Moslavačke Posavine: Vodoopskrbni sustav zasniva se na međusobnom povezivanju postojećih vodovoda Novske, Kutine i Ivanić Grada. Regionalni vodoopskrbni sustav obuhvatio bi općine Velika Ludina, Popovača, Kutina, Lipovljani i Novska, a moguće je i povezivanje vodoopskrbnog sustava Novske s vodoopskrbnim sustavom općine Jasenovac. U

okviru regionalnog vodovoda Moslavačke Posavine predviđena su proširenja postojećih izvorišta Ravnik i Drenov Bok te uključivanje novih izvorišta Osekovo i Mustafina Klada, a po potrebi i potencijalnog izvorišta Mužilovčica.

Vodoopskrbni sustav Općine Jasenovac: Vodoopskrbni sustav temelji se na zahvatu podzemne vode s postrojenjem za kondicioniranje. Na području Općine Jasenovac vodoopskrba je organizirana jedino u Jasenovcu, ostala naselja nemaju organiziranu vodoopskrbu. Daljnji razvoj predviđa saniranje postojećeg vodoopskrbnog sustava i proširenje.

Vodoopskrbni sustav Glina – Gvozd: Na prostoru vodoopskrbne zone Glina – Gvozd postoje dva vodoopskrbna sustava: vodoopskrbni sustav Glina kojim je obuhvaćeno područje grada Gline i vodoopskrbni sustav Gvozd – Topusko (općine Gvozd i Topusko). Kod vodoopskrbnog sustava Glina predviđa se korištenje vode iz izvorišta Prezdan i Smerdan te planiranog izvorišta Pokupska Slatina, dok se kod vodoopskrbnog sustava Gvozd – Topusko predviđa korištenje vode iz izvorišta Perna i Pecka. Daljnji razvoj predviđa saniranje postojećeg vodoopskrbnog sustava i proširenje.

U tablici niže nalaze se podatci o izvorištima na području Sisačko – moslavačke županije (trenutačna eksploatacija, procijenjena izdašnost, status vodocrpilišta).

Tablica 27. Izvorišta na području Sisačko-moslavačke županije

<i>Izvorište</i>	<i>Trenutno se crpi (l/s)</i>	<i>Procjena izdašnosti (l/s)</i>	<i>Napomena</i>
MOSLAVAČKA POSAVINA			
Mustafina Klada	-	100	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.
Mužilovčica (Kutina)	-	200	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.
Ravnik	80	100	Ima utvrđene zone zaštite.
Osekovo	-	200	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.
Drenov Bok (Novska)	30 - 40	> 150	Ima utvrđene zone zaštite; Ugrađena oprema i stanje vodonosnog sloja omogućuje 150 l/s, no količina je ograničena kapacitetom uređaja za preradu vode.
Jasenovac	6 - 8	40	Postojeće vodocrpilište, potrebno je izraditi zone zaštite.
SISAK – PETRINJA			
Novo Selište	800	800	Postojeće vodocrpilište, potrebno je izraditi zone zaštite.
Pecki	60	90	Postojeće vodocrpilište, potrebno je izraditi zone zaštite.
Peščenica	0	400	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.
Kopa	0	150 – 270	80% zahvat na rijeci Kupi u središtu Siska.
Križ	15	15	Postojeće vodocrpilište, nije u funkciji, potrebno je izraditi zone zaštite.
Igralište	10	10	Postojeće vodocrpilište, nije u funkciji, potrebno je izraditi zone zaštite.
Hrastovica	15	15	Postojeće vodocrpilište, nije u funkciji, potrebno je izraditi zone zaštite.
KOSTAJNICA			
Pašino vrelo	34	100	Ima utvrđene zone zaštite.
Dvor	22 – 37	22 – 37	Ima utvrđene zone zaštite.
Dubica	-	8 - 10	Postojeće vodocrpilište, potrebno je izraditi zone zaštite.
GLINA – GVOZD			
Prezdan	40	80	Ima utvrđene zone zaštite.
Smerdan	10	10	Trajno se napušta
Pokupska Slatina	0	10	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.
Perna	45	45	Ima utvrđene zone zaštite.
Pecki	-	20	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.
Racinjak	-	-	Planirano vodocrpilište, predlaže se zaštititi.

Sustavi na području Županije temelje se na kapacitetima od 8l/s do 1600 l/s. Opskrbljenost stanovništva vodom kreće se oko 20 do 70%, dok gubitci u cjevovodima iznose 25 do 6%. Što

se tiče starosti cjevovoda, ona varira od potpuno novih do cjevovoda starih preko 50 godina. Poseban problem (gubitci energije) predstavljaju tlakovi na magistralnim dovodnim cjevovodima. Od ukupno devetnaest općina i gradova na području Županije, stupanj opskrbljenosti veći od 50% bilježe samo gradovi Sisak (91,9%), Petrinja (64,8%), Hrvatska Kostajnica (86,2%) i Kutina (68,8%), te općine Donji Kukuruzari (64,7%), Gvozd (51,1%), Martinska Ves (65,2%) i Topusko (54,4%). Ostali gradovi i općine imaju manji stupanj opskrbljenosti vodom.

Ukupne potrebe za vodom pučanstva i industrije po vodoopskrbnim zonama na području Županije procijenjene su kako slijedi:

Vodoopskrbna zona	Potreba vode / l/s/24 h do 2011. god.
Sisak - Petrinja	552.30
Hrvatska Kostajnica	86.71
Glina - Gvozd	137.25
Moslavina	360.50
SVEUKUPNO	1.136.76

Odvodnja

Nijedno naselje na području Županije nema izgrađen cjeloviti kanalizacijski sustav s pripadajućim uređajima za pročišćavanje otpadnih voda. Sustavi odvodnje (kanalizacijski sustav) mješovitog su tipa, a postoje samo u većim urbanim dijelovima i radnim zonama. Mješovitim kanalizacijskim sustavom oborinska i otpadna voda ispuštaju se bez obrade neposredno u recipijent.

Grad Sisak: Sustav odvodnje grada Siska čine manji zasebni sustavi odvodnje bez uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Konačni recipijenti otpadnih voda su rijeka Sava i Kupa. U tijeku je izrada "Konceptijskog rješenja odvodnje grada Siska" kojim bi se sagledale mogućnosti postojećih sustava i njihovo uklapanje u planirani program razvoja, tehnologija uređaja za pročišćavanje te lokacije deponija mulja.

Grad Kutina: U užem centru grada izgrađeno je oko 20 km kanalske mreže mješovitog sustava i nekoliko rasteretnih građevina, no nisu izgrađeni predviđeni retencijski bazeni tretman i zadržavanje zagađenih oborinskih voda. Kanalizacijski sustav završava na lokaciji uređaja za pročišćavanje (u funkciji je dio za mehaničko pročišćavanje otpadnih voda – aeracijski pjeskolov). Recipijent je lateralni kanal Kutina – Ilova koji se ulijeva u Kutinicu i dalje u Ilovu. Na ovaj sustav priključeno je 50% individualnih zagađivača, 30% stanovništva te sanitarne otpadne vode industrije.

Grad Petrinja: Sustav odvodnje obuhvaća oko 60% gradskog područja. Sakupljene otpadne vode ispuštaju se u Kupu. Prioritetna je izgradnja kanalizacije za područje Mošćenice, Češkog Sela, Slatine i transportnog kolektora od ušća Petrinjčice do lokacije komunalnog uređaja.

Grad Novska: Na postojeći mješoviti sustav odvodnje priključeno je oko 46% gradskog područja. Planira se izgradnja uređaja za pročišćavanje (mehaničko i biološko pročišćavanje). Planirani recipijent je potok Novljančica.

Grad Glina: Sustav odvodnje izgrađen je samo u užem gradskom području, a izgrađen je predtretman u pogonu Plive i dio kolektora (od Plive do lokacije planiranog uređaja za pročišćavanje). Recipijent je rijeka Glina.

Grad Hrvatska Kostajnica: Na postojeći sustav odvodnje priključeno je oko 80% korisnika. Sakupljene nepročišćene otpadne vode ispuštaju se u Unu.

Općina Dvor: Uže gradsko središte Dvora ima mješovitu kanalizaciju s ispustom nepročišćenih otpadnih voda u rijeku Unu. Djelomično izgrađenu kanalizaciju ima i naselje Matijevići s ispustom u potok Svinjicu.

Općina Gvozd: Sustav javne odvodnje obuhvaća samo uže gradsko središte Gvozda. Sakupljene nepročišćene otpadne vode ispuštaju se u rijeku Trepču.

Općina Hrvatska Dubica: U naselju Hrvatska Dubica postoji mješoviti sustav javne odvodnje. Sakupljene nepročišćene otpadne vode ispuštaju se u rijeku Unu na 11 mjesta te u korita ostalih vodotoka na 3 mjesta.

Općina Jasenovac: Kanalizacijski sustav naselja Jasenovac je u gradnji.

Općina Lipovljani: Izvedena je samo kanalizacijska mreža u središtu naselja Lipovljani.

Općina Popovača: Kanalizacijski sustav izgrađen je za oko 40% užeg gradskog središta Popovače.

Općina Sunja: Na području Sunje kanalizaciju ima samo nekoliko većih stambenih zgrada uz potok Koravac.

Općina Topusko: Razdjelni sustav odvodnje gradskog područja (turističko lječilišni kompleks, dio naselja). Sustav javne odvodnje završava na mehaničko – biološkom uređaju za pročišćavanje (izvan funkcije od 1991. godine). Recipijent otpadnih voda je rijeka Glina.

Općina Velika Ludina: Kanalizacija je izveden u užem središtu naselja s ispustom u rijeku Česmu.

Općine Donji Kukuruzari, Lekenik, Majur i Martinska Ves: Ove općine nemaju izgrađene sustave odvodnje, otpadne vode odvođe se u sabirne jame ili se izravno upuštaju u teren.

Gospodarski objekti na području Županije koji imaju sagrađene odvojene sustave odvodnje otpadnih voda s različitim stupnjevima pročišćavanja su: INA – Rafinerija nafte Sisak, Željezara, Herbos, TE Sisak, Segestica, Gavrilović, Petrokemija.

Infrastruktura objekata

Zdravstvo

Sisačko-moslavačka županija ima u svom sastavu šest zdravstvenih ustanova.

Potrebno je izraditi plan rekonstrukcije i obnove Opće bolnice "Dr. Ivo Pedišić" u Sisku, nadogradnje Lječilišta Topusko, obnove Doma zdravlja Sisačko-moslavačke županije i Neuropsihijatrijske bolnice "Dr. Ivan Barbot" u Popovači.

Građevine u kojima djeluju zdravstvene ustanove su dotrajale, prozorska stolarija je stara i dotrajala a većina ima ravne krovove koji postepeno prokišnjavaju. Kotlovnice su stare sa neadekvatnim plamenicima i kotlovima.

Zbog energetske učinkovitosti i zaštite okoliša potrebno je pristupiti većim ulaganjima u objekte zdravstvenih ustanova kako bi se postigla što veća energetska učinkovitost, a samim tim i poboljšala zaštita okoliša rekonstrukcijom praonica rublja i ugradnjom pročišćivača i filtera.

Školstvo

Sisačko-moslavačka županija ima u svom sastavu 21 osnovnu, 27 područnih i 14 srednjih škola. Najlošije stanje građevina je u osnovnim i područnim školama. Građevine su dotrajale, prozorska stolarija je stara i dotrajala, a većina ima krovovišta koja propuštaju vodu ili pak ravne krovove koji postepeno prokišnjavaju. Kotlovnice su stare sa zastarjelom tehnologijom, plamenicima i kotlovima. Da bi se povećala energetska učinkovitost i zaštita okoliša potrebno je pristupiti većim ulaganjima u objekte škola kao što je izmjena pogonskog goriva kotlovnica (prijelaz s lož ulja na plin), rekonstrukcija rasvjete, izgradnje kosog krovovišta na velikim građevinama, izmjena prozorske stolarije i izrada toplinskih izolacija.

Od kapitalnih ulaganja u planu je izgradnja nove Obrtničke škole sa školskom športskom dvoranom u Sisku, novih osnovnih škola u Popovači i Novskoj, izgradnja školske športske dvorane u Hrvatskoj Dubici, izgradnja kosog krovovišta Industrijsko-obrtničke škole u Sisku, Tehničke škole u Kutini, I. osnovne škole u Petrinji, Srednje škole u Glini, Osnovne škole u Velikoj Ludini, Osnovne škole "Mladost" u Lekeniku; rekonstrukcija kotlovnice Osnovne škole Josipa Kozarca u Lipovljanima, Srednje škole Topusko i Glina; rekonstrukcija hidrantske mreže Osnovne škole u Gvozdu; izmjena prozorske stolarije Osnovne škole D. Trstenjaka u Hrvatskoj Kostajnici, Velikoj Ludini i Rajiću.

Kultura

Na svom području Sisačko-moslavačka županija ima 2 muzeja, 235 sakralnih objekata, 26 ustanova u kulturi, 17 narodnih i gradskih knjižnica te 300 objekata pod zaštitom Ministarstva kulture – Uprave za zaštitu kulturne baštine.

Kako je većini objekata potrebna obnova i sanacija, ulaganjem u objekte takve vrste Sisačko-moslavačka županija želi smanjiti gubitke energije pogonskih goriva kao i električne energije. Takvom vrstom ulaganja objekti bi se obnovili i sanirali a ujedno i zaštitili od propadanja i štetnih utjecaja zuba vremena.

5. Okoliš i priroda

Zrak

Kakvoća zraka u Sisačko-moslavačkoj županiji prati se u sklopu državne i lokalne mreže za praćenje kakvoće zraka.

U sklopu državne mreže u Sisku i Kutini su postavljene automatske postaje za mjerenje kakvoće zraka na kojima se prate sljedeći parametri: sumporov dioksid, dušikovi oksidi, ugljikov monoksid, sumporovodik, ukupne lebdeće čestice i meteorološki parametri. U Sisku se prati još i benzen, a u Kutini i amonijak. Podatci s ovih postaja dostupni su na web-stranicama državne mreže (<http://zrak.mzopu.hr>).

Postojeća lokalna mreža za praćenje kakvoće zraka je proširena u 2006.-oj godini uvođenjem mjernih postaja Galdovo i Mošćenica, te povremenim mjerenjima na području Hrvatske Kostajnice i Lekenika. Tijekom prethodnih godina u gradovima Sisku, Kutini i Novskoj, u okviru lokalne mreže, obavljana su dodatna mjerenja kakvoće zraka, i to na šest mjesta u Kutini, dva u Sisku, i jednom u Novskoj. Pored navedene lokalne mreže, u tijeku je postupak pokretanja rada automatske mjerne postaje u Sisak-centru u suradnji s Gradom Siskom i Fondom za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

Iz podataka svih mjerenja vidljivo je sljedeće:

1. u Sisku dolazi do povremenih prekoračenja granične (GV) i tolerantne vrijednosti (TV) koncentracije sumporovodika, i sumporovog dioksida te je zrak povremeno II. (slabije onečišćen) ili III. (jako onečišćen) kategorije
2. u Sisku povremeno dolazi do povećanja koncentracije benzena
3. u Kutini dolazi do povremenih prekoračenja granične vrijednosti (GV) koncentracije amonijaka, te je zrak povremeno II. kategorije
4. u Novskoj nisu zabilježena prekoračenja graničnih vrijednosti (GV).

Glavni pojedinačni izvori onečišćenja u Sisku su INA Rafinerija nafte, HEP Termoelektrana, Herbos Sisak, dok je u Kutini to Petrokemija.

U ostalim dijelovima Županije nisu do sada obavljana mjerenja kakvoće zraka, međutim, kako ne postoje značajniji izvori onečišćenja (osim prometa uz značajnije prometnice, malih kućanskih ložišta, te manjih industrijskih postrojenja), može se pretpostaviti da zrak u drugim dijelovima Županije nije onečišćen.

Voda

Kakvoću vode na državnim površinskim vodotocima (vode I. reda) prate Hrvatske vode na 21 mjernom mjestu i to na vodotocima Kupi, Savi, Glini, Odri, Sunji, Uni, Žirovnici, Kutinici, Ilovi, Starom Trebežu i oteretnom kanalu Lonja – Strug. Mjerenja se obavljaju 12 puta godišnje, i to za pet skupina parametara: fizikalno-kemijske, režim kisika, hranjive tvari, mikrobiološke i biološke parametre.

Rezultati mjerenja već duži niz godina pokazuju lošu kvalitetu vode s obzirom na režim kisika i hranjive tvari, a naročito na mikrobiološke pokazatelje, prema kojima su svi vodotoci na kojima su obavljana mjerenja IV. ili V. (najlošije) vrste voda (izuzev Sunje i Žirovnice, koje su III. vrste). Ovo je rezultat činjenice da se otpadne vode iz industrije i kućanstava u vodotoke ispuštaju nakon nedostatne ili bez prethodne obrade. Iz ovoga proizlazi potreba izgradnje uređaja za obradu otpadnih voda gradova i općina, kako bi se poboljšala kakvoća voda. Državnim planom

za zaštitu voda određena je obveza izgradnje uređaja za obradu za sve objekte veće od 15 tisuća ES (ekvivalent-stanovnika), odnosno 10 tisuća ES za objekte koji otpadne vode ispuštaju u „osjetljiva područja” (u Županiji je to Lonjsko polje).

Tijekom 2005. godine praćena je kakvoća vode u školskim bunarima na području Županije, kojima je utvrđeno da kakvoća vode ne zadovoljava uvjete Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće u 22 od 29 bunara. Mjerenja će se nastaviti i u narednim godinama. Također, u 2005. godini provedena su četiri mjerenja na 18 lokalnih voda, kojima su ustanovljeni problemi slični onima na državnim vodama. U 2006. godini provedeno je šest mjerenja, koja su nastavljena i 2007. godine temeljem Programa zaštite okoliša, te su sačinjena izvješća.

Tlo

Kakvoća tla u Županiji određivana je samo u Gradu Sisku. Mjerenja su provedena na devet lokacija na širem području grada, a ispitivane su koncentracije teških metala (kadmija, žive, olova, nikla, kroma i cinka), te policikličkih aromatskih ugljikovodika. Rezultati su pokazali da su koncentracije ispitivanih tvari unutar dopuštenih vrijednosti. Izuzetak su bile dvije lokacije u blizini nekadašnjeg gradskog odlagališta otpada, na kojima je bila prekoračena dopuštena koncentracija kadmija.

U 2005. godini provedena su preliminarna mjerenja kakvoće tla u okolici svih odlagališta komunalnog otpada osim Goričice u Sisku. Mjerenjima je utvrđena povećana koncentracija nikla na odlagalištima Ljeskova u Glini i Rosuljama u Hrvatskoj Kostajnici, arsena na odlagalištu Vladić jama u Hrvatskoj Dubici, i kroma na odlagalištu Taborište u Petrinji. Mjerenja su nastavljena i u 2006. godini i 2007. godini, temeljem Programa zaštite okoliša, te su sačinjena izvješća.

Izvor onečišćenja tla predstavljaju i izlivanje štetnih tvari prigodom eko-nezgodu; u 27 eko-nezgodu koje su se dogodile u razdoblju između 1998. i 2001. godine, tlo je onečišćeno u 59% slučajeva.

U razdoblju od 2003. do 2006. godine zabilježeno je ukupno 25 eko-nezgodu, koje nisu imale trajnijih posljedica po okoliš, odnosno iste su sanirane.

Najvažniji, i najrasprostranjeniji, onečišćivač tla je otpad, odložen na neodgovarajuća i neuređena odlagališta, kao i na brojna „divlja” odlagališta.

Otpad

Najveći problem za okoliš u Županiji predstavlja otpad. Otpad se organizirano odlaže na 10 odlagališta komunalnog otpada (Goričica u Sisku, Taborište u Petrinji, Kutina, Kurjakana u Novskoj, Gmajna u Glini, Rosulje u Hrv. Kostajnici, Barutana u Jasenovcu, Vladić jama u Hrv. Dubici, Blatuša u Topuskom i Čore u Dvoru), od kojih samo jedno (Goričica) zadovoljava uvjete zaštite okoliša i ima potrebnu dokumentaciju. Sustav odvajanja otpada (zeleni otoci u većim naseljima i reciklažna dvorišta u Sisku, Petrinji, Kutini i Glini) je u nastajanju, i trebao bi zaživjeti do kraja 2008. godine. Organiziranim odvozom otpada obuhvaćeno je 90.5% stanovnika u 53.5% naselja u Županiji, a godišnje se proizvede oko 63 500 t komunalnog otpada.

Prema podacima iz Katastra emisija u okoliš, neopasnog tehnološkog otpada se u Županiji godišnje proizvede između 250 i 300 tisuća tona. Najveći dio (oko 75%) čini fosfogips iz Petrokemije Kutina, koji se odlaže na uređenom odlagalištu u vlasništvu ove tvrtke. Između 45 i 65 tisuća tona se odloži na odlagališta komunalnog otpada, a ostatak se vraća u proizvodni proces ili reciklira. Opasnog otpada se proizvede između 5000 i 8000 tona, od čega od 500 do 2800 tona obradi pet ovlaštenih obrađivača koji se nalaze na području Županije, a ostatak se predaje ovlaštenim sakupljačima.

Godine 2005. donesen je županijski Plan gospodarenja otpadom. Njime je, sukladno državnoj Strategiji gospodarenja otpadom, predviđeno zatvaranje i saniranje svih odlagališta komunalnog otpada osim Goričice, te izgradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom, koji bi trebao biti centar za sortiranje i obradu komunalnog otpada, dok bi se odlaganje koristilo samo kao krajnja mjera. Planom je predviđeno šest mogućih lokacija županijskog centra na kojima su tijekom 2006. i 2007. godine provedeni istražni radovi. Konačna lokacija županijskog centra biti će određena na temelju tih ispitivanja, a u suglasnosti s državnim Planom gospodarenja otpadom i planovima susjednih županija. Lokacije dosadašnjih odlagališta prenamijenile bi se u stanice za prikupljanje i pretovar otpada, koji bi se potom prevezio u županijski centar.

Aktivnosti vezane uz uspostavu ovakvog sustava gospodarenja otpadom trebale bi biti gotove do 2012. godine.

Značajan problem u ovom dijelu predstavljaju i „divlja“ odlagališta otpada kojih se svake godine evidentira između 100 i 200. saniranje *ovakvih* odlagališta je obveza jedinica lokalne samouprave, međutim, kako su za to potrebna značajna sredstva, one to često nisu u mogućnosti obaviti. Saniranje „divljih“ odlagališta je, na žalost, kontinuiran proces.

Priroda

Na području Županije do sada je temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštićeno deset prirodnih vrijednosti, i to:

- park prirode: Lonjsko polje
- značajni krajobraz: Odransko polje
- park-šume: Brdo Djed i Kotar-Stari gaj
- posebni rezervati: Krapje Đol, Rakita, Dražiblato (ornitološki) i cret Đon-močvara (botanički)
- spomenik parkovne arhitekture: Strossmayerovo šetalište u Petrinji
- spomenik prirode: hrast lužnjak u Sisku.

Tijekom 2007. godine proveden je postupak preventivne zaštite Moslavačke gore, dok je postupak proglašenja za područja: Rijeke Una (regionalni park) i Sunjskog polja (značajni krajobraz) u tijeku.

Temeljni dokument koji obrađuje problematiku zaštite prirode i daje smjernice za provedbu zaštite je Studija zaštite prirode Sisačko-moslavačke županije izrađena od strane Državnog zavoda za zaštitu prirode iz Zagreba.

Prirodna baština Županije predstavlja značajan razvojni potencijal. Osnivanjem županijske Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima u 2005. godini stvoreni su preduvjeti za pravilno iskorištavanje ovog potencijala.

6. Obrazovanje, kultura, šport

Obrazovanje

Većina stanovništva bez završene i s nezavršenom osnovnom školom dolaze iz zapadnog i južnog dijela Županije, s ratom najviše oštećenih područja te s većinskim poljoprivrednim stanovništvom. Najviše srednjoškolski i fakultetski obrazovanih ljudi dolazi iz okolica tri najveća županijska grada, Siska, Kutina i Petrinje. Posljedica toga može biti i činjenica da ti gradovi imaju ili su u blizini županijskih visoko obrazovnih ustanova (u Sisku i Petrinji) te da nude najveću mogućnost radnih mjesta u Županiji. Stopa nepismenosti Županije iznosi 3,35% što je manje od državnog prosjeka.

Kao i u drugim županijama u Hrvatskoj, opća razina obrazovanja u Sisačko-moslavačkoj županiji je zadovoljavajuća. Kako bi se odgovorilo na izazove suvremenog gospodarstva, sustav obrazovanja zahtijeva velika ulaganja u resurse. To je naročito važno ukoliko se želi Županiju pretvoriti u visokovrijednu, izvezno orijentiranu ekonomiju. Ulaganje u škole i promjena nastavnog programa trebali bi odraziti promjene u gospodarstvu Županije. U 2007. godini je:

- 14 dječjih vrtića koje pohađa 2.508 djece, s 374 zaposlenika
- 21 osnovna škola kojima je Županija osnivač s 8.741 učenikom i 621 zaposlenikom
- 14 osnovnih škola kojima Županija nije osnivač (Kutina, Sisak) s 6.527 učenika i 473 zaposlenika
- 3 glazbene škole (Sisak, Novska i Kutina) s 530 učenika i 57 zaposlenika
- 13 srednjih škola s 5.825 učenika i 482 zaposlenika

- visokoškolske ustanove – Metalurški fakultet u Sisku, Visoka učiteljska škola u Petrinji, Fakultet organizacije i informatike Varaždin - Centar Sisak, Ekonomski fakultet Zagreb – Studij poslovne ekonomije Sisak

U planu je izgradnja nove Obrtničke škole sa sportskom dvoranom u Sisku.

Kultura

Cjelokupni prostor naše Županije ima značenje kulturnog krajolika odnosno prostorne baštine. Kulturni krajolici Lonjskog polja i Zrinske gore spadaju u nacionalnu kategoriju zaštićenog krajolika, Pokuplje, Pounje i Moslavina u drugu kategoriju, a Banovina u treću. Posebnu vrijednost predstavlja Park prirode Lonjsko polje smješteno u srednjem Posavlju na površini od 506 km². Danas je to već rijedak spoj očuvane prirode i tradicionalne zaštićene graditeljske baštine (Krapje, Čigoć).

Klasifikacija kulturne baštine na području Županije, usklađena je s važećim međunarodnim dokumentima: poveljama, konvencijama i preporukama zaštite kulturne baštine. Također treba naglasiti bogatstvo arheoloških nalazišta, te veliki broj spomenika.

Kultura i umjetnost važan su dio gospodarskog razvoja Županije. Muzejsku djelatnost pokrivaju dvije ustanove: Gradski muzej Sisak i Muzej Moslavine Kutina. Uz njih je i osam samostalnih etno zbirki (Škofač - Letovanić, Sučić - Čigoć, Ravlić - Mužilovčica, Palaić- Krapje, Sajko - Novska Hosi u Brestu, Sever u Popovači i Spomen-soba braće Radić u Desnom Trebarjevu), Zbirka glazbala i nosača zvuka Kraker te Spomen soba braće Radić u Desnom Trebarjevu.

Prirodna atraktivnost i privlačnost prostora rezultirala je višestoljetnom naseljenošću što se neizbježno odrazila na bogatstvo kulturnom baštinom. U neprocjenjivom kulturnom bogatstvu *svjedoči 513 kulturnih dobara od kojih je 337 evidentirano, 105 preventivno zaštićeno, a 71 registrirano.*

U naseljenosti naše Županije *svjedoči 23 zaštićena nalazišta iz prapovijesti i 31 antičko nalazište.* U 16. stoljeću stvoren je novi obrambeni sustav koji se temeljio na izradi kaštela i utvrda. *Najveći dio od 41 kaštela i utvrde samo je djelomično sačuvan.*

Od 25 evidentiranih građevina javne namjene (hotela, magistrata, domova i škola) čak je 19 registrirano kao spomenik kulture.

Sakralne građevine predstavljaju posebnu vrijednost ovog prostora. *Ukupno je 235 sakralnih objekata od čega je 36 registriranih spomenika, 68 preventivno zaštićenih, a 131 evidentirano.*

Od sakralnih objekata 53 su crkve, 3 samostana, 126 kapela i 13 kapela poklonika te 40 župnih dvorova.

Tijekom srpske agresije *srušena su ili teško oštećena 84 sakralna objekta od kojih su 63 bili zaštićeni spomenici kulture. Veliki dio je faksimilski obnovljen ili je obnova u tijeku.*

Od 27 ustanova u kulturi šest je domova kulture, odnosno pučkih učilišta, 18 narodnih i gradskih knjižnica, 2 muzeja, jedan arhiv i jedna samostalna galerija. Djelatnost domova kulture je raznolika i kreće se od scenske, glazbene, filmske, galerijske obrazovne i knjižničarske, pa do nakladničke djelatnosti.

Mreža knjižnica u županiji je vrlo kvalitetna. Uz 18 narodnih i gradskih knjižnica, koje imaju status ustanova, tu je još 57 knjižnica osnovnoškolskih, srednjoškolskih, visokoškolskih, specijalnih (Muzej, Arhiv, crkve) i stručnih (sisačka Bolnica, Rafinerija, Željezara i Petrokemija). O svima njima skrbi matična Narodna knjižnica i čitaonica u Sisku.

Muzejsku djelatnost pokrivaju dvije ustanove: Gradski muzej Sisak i Muzej Moslavine Kutina.

Državni arhiv u Sisku jedna je od četrnaest ustanova u Republici Hrvatskoj zaduženih za zaštitu i čuvanje arhivskih dokumenata. Kao samostalna ustanova djeluje od 1962. godine, a od 1966. ima sabirni centar u Petrinji. Do danas je Arhiv prikupio 1600 dužnih metara arhivskog gradiva, a nadzire oko 5000 dužnih metara izvan ustanove, Arhivsko gradivo obuhvaća razdoblje od 16. stoljeća, pa do novije povijesti Domovinskog rata.

Samostalna je Gradska galerija «Striegl» u Sisku, a u okviru domova i muzeja, nalaze se galerije : «Galerija Sv. Kvirin» u Domu kulture «Kristalna kocka Vedrine» u Sisku, te «Galerija

Krsto Hegedušić» u Hrvatskom domu Petrinja, galerije u Muzeju Sisak i Muzeju Moslavine u Kutini, te Galerija Srednje škole Novska u kojoj je zbirka Bauer.

Na području Županije djeluje jedan učenički dom, smješten u Kutini.

Kulturni amaterizam u ovom prostoru ima naglašenu dugu tradiciju. Županiju karakterizira više regionalnih cjelina što je rezultiralo posebnim etnološkim bogatstvom. Od ukupno 125 udruga čak su 73 kulturno - umjetnička društva. U 52 ostale udruge u kulturi su : pjevači, puhači, plesači, mažoretkinje, matice i slikari amateri. Značajne manifestacije u Županiji su : «Voloderska jesen» u Voloderu, «Dani graditeljske baštine» u Krapju, Viteški turnir u Sisku, Dan sela Čigoć - "Europskog sela roda" u Čigoću, «Kvirinovi poetski susreti» u Sisku, «Kutinski vinski dani» u Kutini, "Državna konjogojska izložba" u Sunji, Županijska smotra izvornog folklora «Martinski susreti te još cijeli niz tradicionalnih manifestacija.

Na području Županije aktivno je osam radio postaja (Quirinus, Radio Sisak, Petrinja, Moslavina, Novska, RT Lekenik, Radio Banovina i Radio Glina) te jedna nezavisna televizija: TV NET.

Šport i mladi

U Županiji djeluje preko 250 klubova u različitim ligama sa 3500 sportaša te 6 športskih saveza (košarkaški, kuglački, nogometni, ribolovni, rukometni i streljački). Od 18 sportskih grana u Županiji najzastupljeniji su nogomet, rukomet, košarka, odbojka, hrvanje, karate i plivanje. Najpoznatiji sportski klub je HNK 'Segesta' iz Siska osnovana 1906. godine i okuplja preko 350 mladih nogometaša. Od ostalih poznatijih klubova ističu s RK "Moslavina" Kutina, Hrvачki klub "Gavrilović" Petrinja, Kajak klub "Hrvatska Kostajnica", Plivački klub "Sisak", Vaterpolo klub "Siscia", Atletski klub "Moslavina", Kuglački klub "Novska" i NK "Banovac" Glina. Savez školskih športskih klubova okuplja 47 klubova koji se natječu u 10 športskih grana, te 3500 učenika sudjeluju u gradskim i državnim natjecanjima te ljetnim i zimskim kampovima. Od športskih objekata ističu se 30-ak školskih i gradskih dvorana, 10 stadiona, nekoliko otvorenih i jedan zatvoreni bazen, jedno klizalište te desetak teniskih terena.

Sisačko – moslavačka županija preko Zajednice tehničke kulture potiče rad učenika u okviru izvannastavnih aktivnosti. Kvalitetno napredovanje postiže se uskom suradnjom s Udrugom pedagoga tehničke kulture na svim poljima djelatnosti.

Rad se ostvaruje kroz poticanje izvannastavnih školskih aktivnosti na tehničkim disciplinama predmeta tehničke kulture, a Zajednica tehničke kulture Sisačko-moslavačke županije, tradicionalno, punu pozornost pridaje upravo ovom segmentu svojih aktivnosti.

Programski se prati i sufinancira 4 zajednice tehničke kulture u gradovima (Novska, Sisak, Petrinja i Kutina) i kroz 28 udruga tehničke kulture u ostalim gradovima i općinama.

U Županiji djeluje 12 udruga mladih. Njihovim udruživanjem u Vijeće mladih SMŽ - e uspostavljena je komunikacija mladih na razini Županije. Sukladno novom Zakonu osnovat će se Županijski savjet mladih SMŽ –e kao savjetodavno tijelo Županijske skupštine.

Sedam izviđačkih odreda Sisačko –moslavačke županije ima svoje Povjereništvo u Popovači koje koordinira rad svih odreda. Izviđačke udruge okupljaju djecu, mladež i odrasle te rade po programu Saveza izviđača Hrvatske. Izviđačke odrede imaju Kutina, Novska ,Petrinja, Sisak, Popovača, Hrvatska Dubica i Voloder.

7. Zdravstvo i socijalna skrb

Zdravstvo

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave temeljem zakonski utvrđenih prava i obveza osiguravaju uvjete za ostvarivanje zdravstvene zaštite na svom području.

Na području Sisačko-moslavačke županije djeluju sljedeće zdravstvene ustanove:

1. Dom zdravlja Sisak
2. Dom zdravlja Petrinja
3. Dom zdravlja Kutina

4. Opća bolnica «Dr.Ivo Pedišić» u Sisku
s Odjelom za subakutne bolesti i produženo liječenje u Petrinji
5. Neuropsihijatrijska bolnica «Dr.Ivan Barbot» Popovača
6. Lječilište Topusko
7. Gradske Ljekarne Sisak
8. Zavod za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije

Navedene zdravstvene ustanove sklapaju godišnje ugovore s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje i to im je praktički jedini izvor sredstava što se tiče osnovne djelatnosti pružanja zdravstvenih usluga (plaće djelatnika ,održavanje objekata,potrošni materijal, lijekovi, hrana i energenti).

Sredstva koja se osiguravaju preko ugovora s Hrvatskim zavodima za zdravstveno osiguranje (HZZO) određuju se temeljem usvojene mreže zdravstvenih ustanova u Republici Hrvatskoj na osnovi određene cijene rada u zdravstvenoj djelatnosti, na osnovi utvrđenog broja kreveta za pojedinu bolnicu i lječilište, na osnovi planiranih ambulantnih usluga i drugim djelatnostima koje pružaju zdravstvene ustanove. Djelatnost, cijenu rada i broj usluga određuje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. Financiranje investicijskog ulaganja i održavanja objekata zdravstvenih ustanova financira se iz decentraliziranih sredstava preko Županijskog proračuna u iznosu od 19.599.514,00 kuna za 2006.godinu.

Dio sredstava iz Županijskog proračuna (za 2006.godinu 2.500.000,00 kuna) i manji dio sredstava iz proračuna jedinica lokalne samouprave namijenjen je za povećanje zdravstvenog standarda korisnika zdravstvenih usluga i povećanje pružanja zdravstvenih usluga u zdravstvenim ustanovama, koje nisu ugovorene sa HZZO - om.

Primarna zdravstvena zaštita u Sisačko-moslavačkoj županiji provodi se kroz sljedeće djelatnosti:

U MREŽI JE PLANIRANO

1. opću/obiteljsku medicinu provodi	
92 tima opće/obiteljske medicine	99 timova
2. stomatološku zaštitu provodi	
78 stomatoloških timova	91 tim
i 7 privatnih ordinacija	
3. zdravstvenu zaštitu žena provodi	
13 ginekoloških timova	15 timova
4. zdravstvenu zaštitu predškolske djece	
provodi 10 pedijatrijskih timova	11 timova
5. patronažnu djelatnost provodi	
22 viših i 14 medicinskih sestara SSS	37 medicinskih sestara
6. zdravstvenu njegu u kući provodi	
43 medicinske sestre	53 medicinske sestre
7. fizikalnu terapiju u kući provodi	
6 fizioterapeuta	12 fizioterapeuta
8. primarnu laboratorijsku dijagnostiku provodi	
9 timova	9 med-laborat. timova
9. hitnu medicinsku pomoć provodi	
12 timova HMP	12 timova HMP

6 timova dežurstava	6 timova dežurstava
21 tim sanitetskog prijevoza	21 tim sanitetskog prijevoza
10 dojavnih jedinica	10 dojavnih jedinica
10. higijensko-epidemiološku zdr.zaštitu provodi 5 timova	5 timova
11. zdr.zaštitu školske djece i studenata provodi 5 timova	6 timova

*Raspored timova na broj stanovnika**Sisačko-moslavačke županije:*

2 015 stanovnika / 1 tim opće medicine
 2 376 stanovnika / 1 stomatološki tim
 8 021 žena / 1 ginekološki tim
 4 878 stanovnika / 1 patronažna sestra
 1 357 djece u dobi 0-6 godina
 / 1 pedijatrijski tim

*Raspored timova na broj stanovnika**Republike Hrvatske*

1 843 stanovnika / 1 tim opće medicine
 2 273 stanovnika / 1 stomatološki tim
 9 133 žene / 1 ginekološki tim
 4 898 stanovnika / 1 patronažnu sestru
 1 221 dijete u dobi 0-6 godina
 / 1 pedijatrijski tim

U Sisačko-moslavačkoj županiji imamo 7 ustanova za zdravstvenu njegu i 8 privatnih praksa zdravstvene njege.

Nedostaje stomatoloških timova te zdravstvenih djelatnika za zdravstvenu njegu i fizikalnu terapiju u kući. Veliki problem predstavlja i organizacija rada hitne medicinske pomoći koja popunjava mrežu, ali taj ugovoreni broj timova je nedostatan za pružanje odgovarajuće zdravstvene skrbi, te za pokrivanje čitavog terena u našoj prostranoj Županiji. Zbog toga postoje potrebe za dodatnim financiranjem povećanog zdravstvenog standarda hitne medicinske pomoći iz županijskih sredstava.

Ljekarnička djelatnost u Sisačko-moslavačkoj županiji provodi se u 33 ljekarne, dok je mrežom planirano 36 ljekarni. Rasporedom ljekarni nastoji se pokriti čitavo područje Sisačko-moslavačke županije.

Zavod za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije bavi se sljedećim djelatnostima: epidemiologijom, zdravstvenom ekologijom, mikrobiologijom, preventivnom školskom medicinom, prevencijom bolesti ovisnosti, socijalno-zdravstvenom statistikom.

Sekundarna zdravstvena zaštita stanovništva odvija se kroz rad dviju bolnica u Sisku i Popovači te lječilišta u Topuskom.

Opća bolnica «Dr.I. Pedišić» u Sisku ima ugovoreno ukupno 426 kreveta od čega je 33 kreveta u Petrinji, a zaposlena su 92 doktora što iznosi 4,6 kreveta po doktoru.

«Neuropsihijatrijska bolnica Dr.I.Barbot» u Popovači ima ugovoreno 699 kreveta, ima zaposlena 52 doktora, što iznosi 13 kreveta po doktoru.

«Lječilište Topusko» u Topuskom ima ugovoren 71 krevet s HZZO-om i ima zaposlenih 6 doktora, što iznosi 12 kreveta po doktoru. Potrebe za liječenjem su daleko veće od ugovorenog.

Uz termalna toplička vrela razvilo se naselje od prapovijesti preko Rima (u 1.stoljeću izgrađuje se naselje Ad Fines) do dolaska cistercita početkom 13.stoljeća. Pod imenom Toplica Topusko spominje se prvi puta 1192.godine. Kao i prije i danas se za liječenje različitih bolesti koristi kvalitetna termalna voda, temperature od 68-72° C, koja u 1 litri vode ima najviše miligrama sulfata, hidrokarbonata, kalcija, klorida, natrija i magnezija. Sastav termalne vode naročito pogoduje liječenju: upalnih, degenerativnih, metaboličkih bolesti lokomotornog sustava za kretanje; rehabilitaciji nakon operativnih zahvata kukova, koljena; rehabilitaciji nakon sportskih ozljeda; rehabilitaciji neuroloških bolesnika i sl.

Ove bolnice ne zadovoljavaju potrebe stanovništva Sisačko-moslavačke županije, koje su znatno veće od ugovorenih standarda. Bolnica u Sisku, a naročito Lječilište u Topuskom pretrpjele su ratna razaranja zbog čega su potrebna znatna ulaganja u saniranje objekata.

Zdravstveno stanje stanovništva

Vodeći uzroci smrtnosti na području Sisačko-moslavačke županije u 2004. godini su :

- bolesti cirkulacijskog sustava (53,34 %) od čega su najviše zastupljene ishemične bolesti srca i cerebrovaskularne bolesti,
- novotvorine (karcinomi) (22,05 %) od čega su najviše zastupljene zloćudne novotvorine dišnih puteva, debelog crijeva i dojke,
- bolesti dišnog sustava (7,76 %).

U 2004. godini u Županiji je umrlo 12 dojenčadi. Perinatalna smrtnost iznosi 7,0/1000 ukupno rođene djece i nalazi se u prosjeku Republike Hrvatske.

Izradom «Slike zdravlja Sisačko-moslavačke županije» utvrđeno je pet županijskih zdravstveno-socijalnih prioriteta.

1. Mladi i ovisnosti

Sve veća ovisnost o alkoholu i raznim opijatima kod srednjoškolaca predstavlja značajnu opasnost za zajednicu. Potreban je sustavan rad na prevenciji ovisnosti.

2. Skrb za stare i nemoćne osobe

Demografski sve starije stanovništvo u našoj Županiji (25 % stanovnika Županije starije od 60 godina) zahtijeva posebnu pozornost i osnivanje mreže izvaninstitucijske skrbi za starije i nemoćne osobe. Naročito razvijanje pomoći i njege u kući korisnika.

3. Kardiovaskularne bolesti

Predstavljaju vodeći uzrok smrtnosti u svijetu, u Hrvatskoj pa tako i u Sisačko-moslavačkoj županiji. Kako bi se utjecalo na promjenu načina života i ustaljenih navika stanovnika, koje su i osnovni uzrok bolesti, potrebno je raditi na prevenciji bolesti.

4. Ekologija

Onečišćenje zraka, vode i tla predstavljaju značajnu prijetnju za zdravlje stanovnika naše Županije. Potrebno je sustavno ulaganje u zaštitu okoliša kroz bolju odvodnju otpadnih voda, te uklanjanje nastalih divljih odlagališta otpada i zabranom nastanka novih.

5. Duševno zdravlje

Stanovništvo Sisačko-moslavačke županije osjeća posljedice ratnih stresnih događanja, koje se manifestiraju kod odraslih osoba, ali i kod djece u vidu osjećaja beznađa i bespomoćnosti, kroz razne oblike depresija i brojne posttraumatske stresne situacije.

Stoga je potreban je širi i organiziraniji pristup zajednice u radu s oboljelima i njihovim obiteljima.

Socijalna skrb

Na području Sisačko-moslavačke županije nastoji se skrbiti za sljedeće socijalno osjetljive i ranjive skupine:

- stare i nemoćne osobe, naročito staračka domaćinstva
- djecu i žene koje su žrtve nasilja u obitelji
- invalidne osobe i osobe s teškoćama u razvoju
- osobe kojima je potrebna pomoć pri liječenju bolesti ovisnosti
- povratnike i izbjeglice s prostora bivše Jugoslavije, ratne vojne invalide, oboljele od PTSP-a, djecu, žene poginulih hrvatskih branitelja te obitelji bivših branitelja.

Skrb za navedene ranjive skupine provodi se kroz aktivnosti sljedećih institucija:

- državne institucije (centri za socijalnu skrb, domovi za smještaj različitih kategorija korisnika i zdravstvene ustanove)
- stručni centri i odsjeci koji pružaju psihološku, socijalnu, pravnu i drugu savjetodavnu pomoć potpomognuti od države (Centar za psihosocijalnu pomoć osobama oboljelih od PTSP-a, Odsjek za prevenciju bolesti ovisnosti pri ZZJZ SMŽ - e)
- nevladine udruge koje svojim radom obuhvaćaju različita socijalno –humanitarna područja,

Na području Sisačko-moslavačke županije korisnici socijalne skrbi ostvaruju svoja prava pri sljedećim *centrima za socijalnu skrb* (naveden je broj stanovnika koji pokriva određeni Centar za socijalnu skrb):

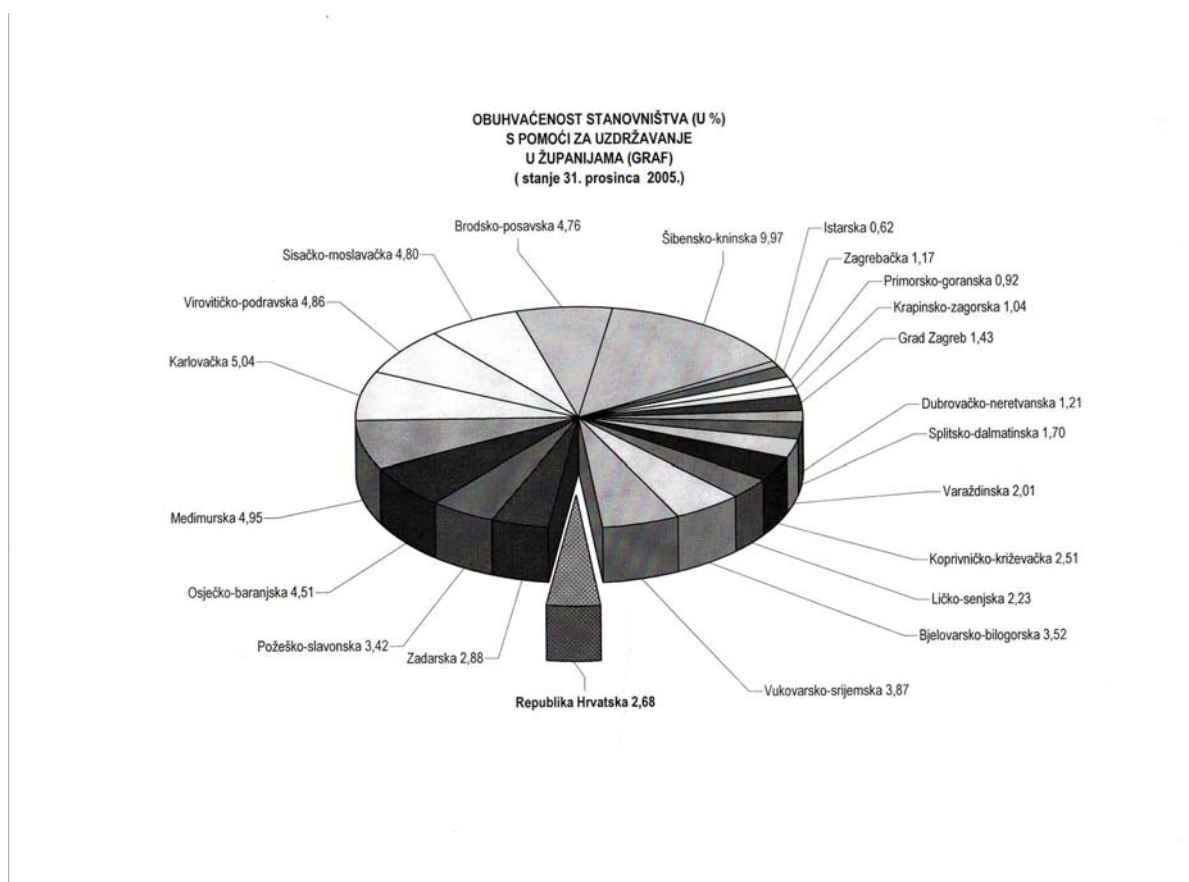
1. **Centar za socijalnu skrb Sisak** (nadležan za područje Grad Siska, općine Lekenik, Martinska ves i Sunja), **s podružnicom u Dvoru** na ukupno 75 500 stanovnika ima 4,1% korisnika pomoći za uzdržavanje; CZSS Sisak za 69 808 stanovnika ima 3,9 % korisnika odnosno 20 701 osobu i to najviše: 1222 nezaposlene –radno sposobne osobe i 914 djece i mladeži do završetka redovnog školovanja. Podružnica Dvor na 5.742 stanovnika ima 6,9% korisnika odnosno 397 osoba i to najviše: 182 nezaposlene – radno sposobne osobe i 102 odrasle radno nesposobne osobe - koje nisu umirovljenici)
2. **Centar za socijalnu skrb Petrinja**, nadležan za područje Grada Petrinje na ukupno 23 413 stanovnika ima 7,1% korisnika pomoći za uzdržavanje odnosno 1663 osobe i to najviše: 886 nezaposlenih - radno sposobnih osoba i 422 djece do završetka školovanja .
3. **Centar za socijalnu skrb Kutina**, nadležan za područje Grada Kutine, općine Popovača i Velika Ludina na ukupno 40 129 stanovnika ima 2,9% korisnika pomoći za uzdržavanje odnosno 1177 osoba i to najviše: 739 nezaposlenih – radno sposobnih osoba i 431 dijete i mladež do završetka školovanja.
4. **Centar za socijalnu skrb Novska**, nadležan za područje Grada Novske, općine Lipovljani i Jasenovac na ukupno 20 805 stanovnika ima 2,1% korisnika pomoći za uzdržavanje odnosno 433 osobe i to najviše: 173 nezaposlene radno sposobne osobe i 120 školske djece i mladeži.
5. **Centar za socijalnu skrb Glina**, nadležan za Grad Glinu, s podružnicom u Topuskom (nadležnom za općine Topusko i Gvozd) na ukupno 16 866 stanovnika ima 9,4% korisnika pomoći za uzdržavanje; CZSS Glina na 9 868 stanovnika ima 7,7% korisnika pomoći za uzdržavanje odnosno 762 osobe i to najviše : 492 nezaposlene radno sposobne osobe i 145 školske djece i mladeži . Podružnica Topusko na 6.998 korisnika ima 11,8% korisnika pomoći za uzdržavanje odnosno 824 osobe i to najviše: 285 nezaposlenih radno sposobnih osoba i 155 školske djece i mladeži.
6. **Centar za socijalnu skrb Hrvatska Kostajnica**, nadležan za Grad Hrvatsku Kostajnicu, općine Donji Kukuruzari, Majur i Hrvatska Dubica na ukupno 8 624 stanovnika ima 10,9% korisnika pomoći za uzdržavanje odnosno 942 osobe i to najviše: 552 nezaposlene radno sposobne osobe i 292 školske djece i mladeži .

U Sisačko-moslavačkoj županiji od ukupnog broja stanovnika 185.387 ima 4,8 % osoba koje su korisnici pomoći za uzdržavanje ,odnosno 8.899 osoba.

U Republici Hrvatskoj od ukupnog broja stanovnika 4.437.460 ima 2,7% osoba koje su korisnici pomoći za uzdržavanje ,odnosno 118.943 osobe.

Grafikon niže ilustrira obuhvaćenost stanovništva (u postotcima) s pomoći za uzdržavanje po županijama u Republici Hrvatskoj (stanje 31. prosinca 2005.).

Grafikon 2. Obuhvaćenost stanovništva s pomoći za uzdržavanje po županijama, stanje 31. prosinca 2005.

Od ustanova socijalne skrbi na području Županije djeluju :

I. Domovi za starije i nemoćne osobe:

1. Dom za starije i nemoćne osobe Sisak sa 220 korisnika
2. Dom za starije i nemoćne osobe Petrinja sa 200 korisnika
3. Privatni dom za starije i nemoćne osobe «Zlatne godine» u Kutini sa 38 korisnika
4. Privatni dom za starije i nemoćne osobe «Lepesić» u Sisku, Tišina Kaptolska sa 14 korisnika ,(trenutačno u postupku povećanje na 36 korisnika),
5. Privatni dom za starije i nemoćne osobe «Zeleni brijeg» u Sisku sa 15 korisnika.

Pravne osobe koje pružaju smještaj starim i nemoćnim do 20 korisnika su:

1. Ustanova za zdravstvenu njegu u kući «Svjetlost» u Sisku sa 13 korisnika,
2. Smještaj starijih osoba «Starčević» d.o.o u Sisku sa 7 korisnika,
3. Dom «Petrinčica» d.o.o u Petrinji sa 12 korisnika,
4. Dom «Rebić» d.o.o u Sisku sa 9 korisnika

U Sisačko-moslavačkoj županiji ima 87 udomiteljskih obitelji koje skrbe o 307 odraslih, starih i nemoćnih osoba.

II. Domovi za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi :

U Sisačko-moslavačkoj županiji djeluje Dječji dom «Vrbina» za stalni i tjedni smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi za 53 djece i SOS – Dječje selo Lekenik za 124 djece.

U 35 udomiteljskih obitelji u Sisačko-moslavačkoj županiji smješteno je 82 djece.

III. Dom za smještaj psihički bolesnih odraslih osoba nalazi se u Petrinji u sastavu županijske bolnice «Dr.Ivo Pedišić» za 100 korisnika.

IV. Dom za smještaj mentalno retardiranih osoba je u postupku osnivanja za 50 korisnika u Komarevu pokraj Siska.

Na ukupan broj stanovnika u Sisačko-moslavačkoj županiji (185.387 stanovnika) 8.899 stanovnika odnosno 4,8 % korisnici su pomoći za uzdržavanje, dok je u Republici Hrvatskoj od ukupnog broja stanovnika 2,7 % korisnika pomoći za uzdržavanje. Visina pomoći za uzdržavanje u punom iznosu je 400,00 kuna. Ako analiziramo broj korisnika pomoći za uzdržavanje po područjima Sisačko-moslavačke županije primjećujemo da je znatno veći broj osoba u stanju socijalne ugroženosti na područjima od posebne državne skrbi.

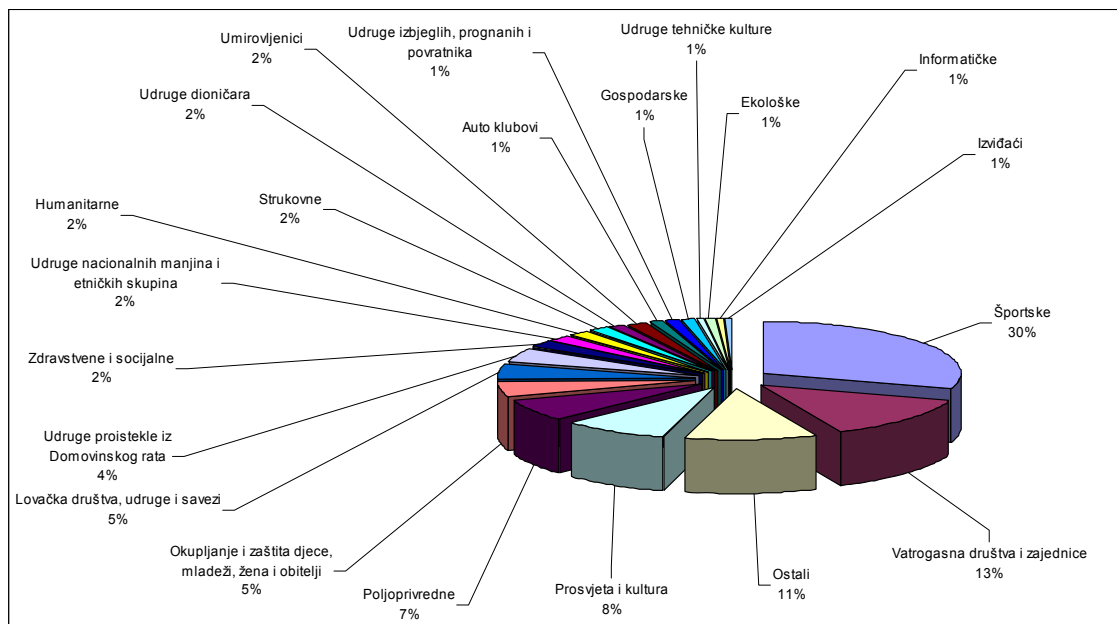
Osim socijalno ugroženog stanovništva u Sisačko-moslavačkoj županiji sve je veće težište rada Centara za socijalnu skrb i ostalih pratećih institucija na obiteljskoj problematici (nasilje, bolesti ovisnosti, zanemarivanje u odgoju djece), maloljetničkoj delinkvenciji i skrbništvu.

8. Civilno društvo

Na području Sisačko-moslavačke županije do 26. studenog 2007. godine registrirane su 1402 udruge, prema podacima Ureda državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji, Službe za opću upravu. Preko polovine registriranih udruga djeluje u gradovima.

Svojim djelokrugom udruge pokrivaju sva područja društvenog života stanovnika Županije, od športa i kulture do poljoprivrede, lovačkih saveza i udruga koje se bave okupljanjem i zaštitom djece, mladih i žena. Grafikon 3. ilustrira zastupljenost udruga po pojedinim djelatnostima.

Grafikon 3. Broj udruga po djelatnostima, u postotku

Veliki broj udruga koje su registrirane nisu aktivne, pretpostavlja se čak jedna trećina.

Mnoge udruge nemaju sustavne izvore financiranja i svoje redovite programe i aktivnosti uglavnom provode volonterski uz pojedinačna pokroviteljstva. U svome djelovanju uspijevaju očuvati kontinuitet i prepoznatljivost dugi niz godina. Mali je broj udruga sa stalno zaposlenim djelatnicima koje redovitim kandidiranjem projekata uspijevaju financirati svoje programe iz domaćih i međunarodnih izvora.

Primjerice, Proračunom Sisačko-moslavačke županije za 2006. godinu planirano je izdvajanje znatnih sredstava za rad udruga (ukupno: 8.925.000,00 kn) različitih područja djelovanja.

Sljedeći odjeli planiraju sredstva za rad udruga:

Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport ukupno planira:	<u>7.250.000,00 kn</u>
- za športske udruge	3.500.000,00 kn
- za kulturne udruge	3.100.000,00 kn
- za udruge tehničke kulture	650.000,00 kn
Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb ukupno planira :	<u>1.475.000,00 kn</u>
- za udruge proistekle iz domovinskog rata	1.055.000,00 kn
- za humanitarne, socijalne i zdravstvene	420.000,00 kn
Upravni odjel za zaštitu okoliša i prirode ukupno planira:	<u>50.000,00 kn</u>
Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo ukupno planira:	<u>150.000,00 kn</u>

U tijeku je osnivanje Koordinacije udruga Sisačko-moslavačke županije u čiju su inicijalnu radnu skupinu uključeni i predstavnici Županije kako bi zajednički s predstavnicima različitih sektora udruga izradili kriterije za financiranje, te praćenje provedbe financiranih projekata. Na taj će se način unaprijediti komunikacija između udruga, te udruga i lokalnih vlasti pri planiranju i provedbi dodjele sredstava.

Sisačko-moslavačka županija redovito sudjeluje u programima raznih udruga, te na taj način ukazuje na njihovu važnost u obogaćivanju svakodnevnog društvenoga života svih stanovnika. Posebice važnima smatra rad udruga koje imaju izrađene kvalitetne programe, utemeljene na potrebama i povezivanju različitih subjekata; one koje su uspostavile partnerski odnos s drugim udrugama, te gradovima i općinama, te one koje djeluju s ciljem povećanja kvalitete života i doprinose većoj socijalnoj pravednosti.

9. Uprava i upravljačke strukture

Županija je jedinica područne (regionalne) samouprave čije područje predstavlja prirodnu, povijesnu, prometnu, gospodarsku, društvenu i samoupravnu cjelinu, a ustrojava se zbog obavljanja poslova od područnog (regionalnog) interesa.

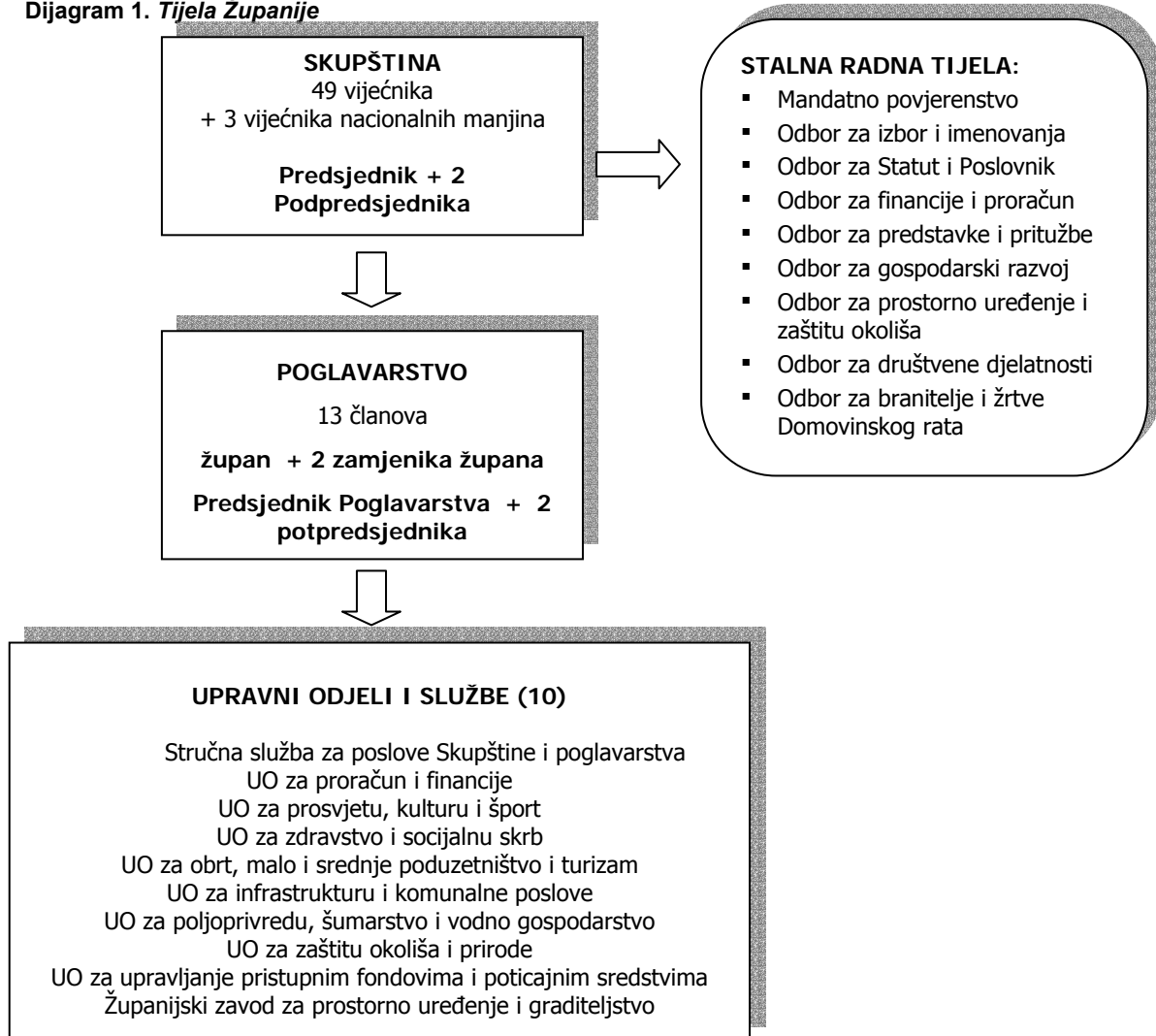
Sisačko - moslavačka županija je dio administrativno - teritorijalnog ustroja Republike Hrvatske sa sjedištem u Sisku. Kao administrativna jedinica, Sisačko-moslavačka županija nastala je 1993. godine. Danas u Županiji djeluje četvrti sastav Skupštine Sisačko-moslavačke županije od njezinog osnutka.

Tijela Županije su:

- Županijska skupština
- župan
- Županijsko poglavarstvo
- upravna tijela

Županijska skupština je predstavničko tijelo građana i tijelo područne (regionalne) samouprave koje razmatra pitanja i donosi akte u okviru prava i dužnosti Županije, te obavlja i druge poslove u skladu sa Zakonom i Statutom Županije. Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi broj članova predstavničkog tijela mora biti neparan, a propisani broj članova je od 31 do 51 član. U slučaju povećanja broja članova predstavničkog tijela preko broja koji je utvrđen Statutom, ukupan broj članova iznimno može biti i paran. Statutom Sisačko-moslavačke županije propisano je da Skupština ima 49 vijećnika. Skupština ima predsjednika i dva potpredsjednika koje bira iz reda vijećnika.

Dijagram 1. Tijela Županije

Skupština osniva *stalne ili povremene odbore, povjerenstva i druga radna tijela* zbog proučavanja pitanja iz nadležnosti Skupštine, te radi pripreme, razmatranja i podnošenja prijedloga akata, te drugih zadaća od interesa za obavljanje poslova iz samoupravne nadležnosti Županije.

Županijsko poglavarstvo je izvršno tijelo Županije. Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi propisano je da broj članova poglavarstva mora biti neparan, te da broji od 7 do 13 članova. Poglavarstvo Sisačko-moslavačke županije broji 13 članova. Župan je predsjednik Poglavarstva, a zamjenici župana su zamjenici predsjednika Poglavarstva.

Zbog praćenja stanja, praćenja izvršavanja propisa i ostvarivanja utvrđene politike, proučavanja i razmatranja određenih pitanja, pripreme, razmatranja i podnošenja prijedloga akata i drugih prijedloga, usklađivanja djelovanja pojedinih tijela Županije, te obavljanja drugih poslova za svoje potrebe, Poglavarstvo osniva *savjete, odbore, povjerenstva i druga stalna i povremena radna tijela*.

Upravni odjeli i službe osnivaju se zbog obavljanje upravnih, stručnih i drugih poslova iz samoupravnog djelokruga Županije, kao i poslova državne uprave prenijetih na Županiju. Radom upravnog tijela upravljaju pročelnici, koje imenuje Poglavarstvo na temelju javnog natječaja. Djelokrug poslova upravnih odjela propisan je Statutom i Pravilnicima o unutarnjem redu.

Stručna služba za poslove Skupštine i poglavarstva obavlja stručne, analitičko-planske, upravno-pravne, administrativne i opće poslove neposredno vezane uz rad Županijske skupštine, Županijskog poglavarstva i župana kao i poslove vezane uz rad radnih tijela Skupštine i poglavarstva, normativno-pravne i opće administrativno tehničke poslove. Uz navedene poslove u Stručnoj službi se zbog prirode posla i načina unutarnjeg ustrojstva

prelamaju i objedinjuju svi oni ciljevi, načela i zadaće Sisačko-moslavačke županije koji obuhvaćaju aktivnost više upravnih odjela i koji pretpostavljaju donošenje odluka na Županijskoj skupštini ili Županijskom poglavarstvu. U Stručnoj službi zaposleno je 20 službenika (19 službenika + tajnik).

Upravni odjel za proračun i financije obavlja poslove koji se mogu podijeliti u tri osnovne skupine: (1) izrada akata koje donose Skupština, Poglavarstvo i Županica (godišnji obračun, izvješća o izvršenju proračuna, izmjene proračuna, plan nabave i drugo); (2) poslovi vezani uz izvršavanje proračuna (izvršavanje proračunskih izdataka, knjiženje, obračun plaća i drugo), te (3) izrada financijskih izvještaja. U Upravnom odjelu zaposleno je 8 službenika (7 službenika + pročelnik)

Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport, obavlja analitičko planske i druge stručne poslove vezane uz djelatnost školstva, brige o djeci, kulture, tjelesne kulture i športa, tehničke kulture i informiranja iz nadležnosti Županije. Iz djelokruga školstva utvrđuje se program javnih potreba u osnovnim i srednjim školama, predškolskim ustanovama te donosi plan upisa i izrađuju minimalni standard za njihovo financiranje, analizira se stanje u školstvu i prati ostvarivanje i realizacija financijskih sredstava. Utvrđuje se stanje objekata, način i prioriteti održavanja, kao i plan gradnje novih školskih objekata sukladno potrebama i važećoj mreži škola. U području kulture, športa i tehničke kulture prati se stanje i predlažu odgovarajuće mjere za njihovo unapređenje. Prioritet je praćenje i potenciranje rada s mladima, njihovo uključivanje u aktivnosti svih programa javnih potreba na razini Sisačko-moslavačke županije. U Upravnom odjelu zaposleno je 6 službenika (5 službenika + pročelnik).

Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb prati stanje zdravstva i socijalne skrbi te predlaže poduzimanje odgovarajućih mjera u smislu poboljšanja stanja, priprema nacрте akata iz područja zdravstva i socijalne skrbi te izrađuje stručne analize i mišljenja. Izvršava i nadzire izvršavanje općih akata skupštine i poglavarstva. Rješava žalbe u drugom stupnju po rješenjima upravnih tijela gradova i općina. Obavlja upravne, analitičko planske i druge stručne poslove Poglavarstva vezano uz djelatnost zdravstva i socijalne skrbi iz nadležnosti županije. U Upravnom odjelu zaposleno je 4 službenika (3 službenika + pročelnik).

Upravni odjel za obrt, malo i srednje poduzetništvo i turizam obavlja upravne, analitičko-planske i druge stručne poslove vezane uz djelatnost obrta, malog i srednje poduzetništva i turizma iz nadležnosti Sisačko-moslavačke županije. Odjel sudjeluje u radu raznih stručnih odbora i tijela, izrađuje stručne materijale i prijedloge akata, prati i analizira stanje u sektoru te predlaže mjere za poboljšanje te provodi niz poticajnih razvojnih projekata (npr. razvoj poduzetničkih zona, jamstveni fond, lokalni projekti razvoja – poduzetnik, itd). U Upravnom odjelu zaposleno je 4 službenik (3 službenika + pročelnik).

Upravni odjel za infrastrukturu i komunalne poslove obavlja upravne, analitičko-planske i druge stručne poslove vezane uz djelatnost energetike, plinifikacije, cestovnog, željezničkog i riječnog prometa, vodoopskrbe, odvodnje, vatrogastva i drugih komunalnih poslova iz nadležnosti Županije. Odjel obavlja poslove praćenja i proučavanja problematike u sektoru te predlaže poduzimanje odgovarajućih mjera, poslove usklađivanja i koordiniranja ravnomjerne izgradnje i održavanja županijskih i lokalnih cesta te ravnomjerne prometne povezanosti, poslove vezane za obavljanje županijskog linijskog prijevoza, poslove praćenja razvoja i izgradnje zajedničkih objekata komunalne infrastrukture, predlaže mjere za unapređenje komunalnog gospodarstva na području Županije i drugo. U Upravnom odjelu zaposlena su 5 službenika (4 službenika + pročelnik).

Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo obavlja stručne i upravne poslove u području poljoprivrede, šumarstva, lovstva, biljne proizvodnje, stočarstva, agroekonomike, ruralnog razvitka, veterine i elementarne nepogode. Poslovi uključuju rješavanje upravnih postupaka (odobravanje planova za nužne doznake za šume na kojima postoji pravo vlasništva, izdavanje rješenja o utvrđivanju rokova za pošumljavanje, rješenja o mjerama zaštite šuma od požara, rješenja o odobravanju odstrela i drugo), te stručne poslove koji se odnose na praćenja stanja u sektoru, predlaganje mjera za unapređenje te provođenje razvojnih projekata. U Upravnom odjelu zaposleno je 5 službenika (4 službenika + pročelnik).

Upravni odjel za zaštitu okoliša i prirode obavlja poslove i zadatke koji proizlaze iz obveza propisanih zakonima s područja zaštite okoliša i prirode (npr. izrada programa poboljšanja kakvoće zraka, izrada izvješća o stanju prirode, uspostava lokalne mreže za praćenje kakvoće

zraka, izrada plana gospodarenja otpadom i slično), te iz ugovornih obveza odjela i poslova i zadaća dobivenih od Županijskog poglavarstva, Županijske skupštine i Županice. Odjel također surađuje s institucijama u svom području rada kao što su nevladine udruge, eko škole, fondovi/agencije za zaštitu prirode/okoliša i slično. U Upravnom odjelu zaposleno je 5 službenika (4 službenika + pročelnik).

Upravni odjel za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima obavlja upravne, analitičko-planske i druge stručne poslove vezane uz upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima kao što su priprema, analiza i vrednovanje programa i projekata međunarodne suradnje i projekata koji se kandidiraju za međunarodne izvore financiranja, aktivnosti na promidžbi razvojnih potencijala i razvojnih projekata Županije u cilju privlačenja ulaganja u te projekte, poslove organiziranja, pripreme i izvođenja kapitalnih investicija čiji je nositelj Županija, te mnoge druge poslove s područja međužupanijske i međunarodne suradnje. U Upravnom odjel zaposleno je 5 službenika (4 službenika + pročelnik).

Županijski zavod za prostorno uređenje obavlja upravne, analitičko-planske i druge stručne poslove s područja prostornog uređenja koji se prvenstveno odnose na izradu prostornog plana županije i ostalih dokumenata prostornog uređenja sukladno zakonskim obvezama, te praćenje provedbe istih. U Županijskom zavodu zaposleno je 6 službenika (5 službenika + ravnatelj).

10. Razvojni programi

Većina jedinica lokalne samouprave u Sisačko-moslavačkoj županiji ima izrađene lokalne planove gospodarskog razvoja koji su po svojim smjericama i prioritetima u skladu sa Županijskom razvojnom strategijom. Tablica niže kratki je pregled lokalnih strategija i pripadajućih prioriteta razvoja jedinica lokalne samouprave. Za pojedine jedinice stoji napomena *nepoznato* jer iste nisu dostavile odgovor na traženje županijske uprave.

Tablica 28 Pregled lokalnih strategija razvoja (stanje studeni 2007). Napomena: S obzirom da su neke od strategija još u izradi, tablicu s dolje navedenim podacima biti će nužno revidirati.

R.br	Grad/općina	Naziv dokumenta	Prioriteti
1	GRAD SISAK	<i>nepoznato</i>	
2	GRAD KUTINA	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Program poticanja razvoja gospodarstva u Gradu Kutini (SN 9/01.) ▪ Program kapitalnih ulaganja 2006.-2010. godina – projekcija 2010.-2014. /Zaključak Gradskog vijeća (SN 8/05.) ▪ Program razvoja poslovnih zona Grada Kutine za razdoblje 2007.-2010. god. – Projekcija 2010.-2014.(srpanj 2007.) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obrt 2. Malo i srednje poduzetništvo 3. Poljoprivreda 4. Turizam <ol style="list-style-type: none"> 1. Obrt, malo i srednje poduzetništvo-proizvodnja i prerada, te nove tehnologije 2. Poljoprivreda-obiteljska gospodarstva 3. Turizam-ekološki programi
3	GRAD GLINA	Strateški plan gospodarskog razvoja (usvojen od strane Poglavarstva u ožujku 2006.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poljoprivreda kao pokretač gospodarskog razvoja 2. Pomoći razvoj malog i srednjeg poduzetništva 3. Razviti turizam 4. Izgraditi i unaprijediti postojeću infrastrukturu mrežu

4	GRAD HRVATSKA KOSTAJNICA	PUR, 1. dio	
5			<ol style="list-style-type: none"> 1. Ravnomjerniji razvoj zajednice te stvaranje novih radnih mjesta; razvoj poduzetničke infrastrukture 2. Infrastruktura kao preduvjet gospodarskog razvoja i životnih potreba građana 3. Razvoj društvene odgovornosti i jačanje neprofitnog sektora na području Grada
	GRAD NOVSKA		<ul style="list-style-type: none"> • Strateški program gospodarskog razvoja Grada Novske za razdoblje 2007.-2012.
			<ol style="list-style-type: none"> 1. Izgradnja poduzetničke infrastrukture; poduzetničke zone; poduzetničkog inkubatora; jačanje potpornih institucija u poduzetništvu; poboljšano osuvremenjivanje sustava obrazovanja i osposobljavanja 2. Promocija Grada kao gospodarskog središta
			<ul style="list-style-type: none"> • Program razvoja malog i srednjeg poduzetništva za razdoblje 2007.-2012.
			<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvoj seoskog turizma 2. Program krajobraza 3. Podrška poljoprivrednim proizvođačima 4. Razvoj sustava za navodnjavanje 5. Podrška razvoju sektoralnih područja: stočarstva, ratarstva, voćarstva i povrtlarstva, pčelarstva 6. Promidžba i marketing; marka proizvoda – razvoj branda, promocija turističkih potencijala, organizacija sajmova, formiranje burze roba
6	GRAD PETRINJA	Strateški plan gospodarskog razvoja Grada Petrinje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izgradnja institucionalne poduzetničke infrastrukture 2. Izgradnja poduzetničke klime (privlačenje kapitala i poduzetnika) 3. Unapređenje lokalnog poduzetništva i poljoprivrede
7	OPĆINA TOPUSKO	U završnoj fazi je izrada Plana ukupnog razvoja Općine (info: 8.6.2006.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvoj obrtništva, malog i srednjeg poduzetništva 2. Unapređenje postojećih potencijala u stočarstvu i vinogradarstvu 3. Poboljšati kvalitetu življenja u Općini Popovača
8	OPĆINA GVOZD	Strateški plan gospodarskog razvoja Općine Gvozd, ožujak 2005.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pokrenuti gospodarsku aktivnost i povećati zaposlenost u malom i srednjem poduzetništvu, obrtništvu i turizmu 2. Učiniti poljoprivredu pokretačem gospodarskog razvoja 3. Promovirati Općinu Gvozd kao mjesto privlačno za poduzetnike
9	OPĆINA DVOR	Strategija gospodarskog razvoja – izrađena 2003.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvoj infrastrukture i rješavanje imovinsko-pravnih odnosa 2. Razvoj obrta, malog i srednjeg poduzetništva 3. Kontinuirano unapređenje poljoprivredne proizvodnje putem okrupnjavanja poljoprivrednih gospodarstava i transfera znanja

10	OPĆINA MAJUR	PUR-1. svezak Listopad 2005.	
11	OPĆINA DONJI KUKURUZARI	PUR	
12	OPĆINA HRVATSKA DUBICA	PUR	
13	OPĆINA JASENOVAC	<i>nepoznato</i>	
14			STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE LEKENIK CILJ 1. Jačanje uloge i kapaciteta Općine u planiranju i provedbi strateškog razvoja lokalne zajednice. CILJ 2. Gospodarski Razvoj CILJ 3. Uređenje, uporaba i očuvanje prostora CILJ 4. Očuvanje kulturne baštine CILJ 5. Unapređenje kakvoće života
	OPĆINA LEKENIK	Projekt ukupnog razvoja općine Lekenik – nacrt studeni 2007.	
15	OPĆINA MARTINSKA VES	<i>nepoznato</i>	
16	OPĆINA VELIKA LUDINA	<i>nepoznato</i>	
17			1. Stvoriti poslovno-poduzetničko okruženje 2. Restrukturirati i institucionalizirati poljoprivredu sa svrhom proizvodnje i plasmama prepoznatljivog proizvoda 3. Ujediniti kulturne, sportske i tradicijske vrijednosti u jedinstvenu turističku ponudu
	OPĆINA SUNJA	Strateški plan gospodarskog razvoja Općine Sunja	
18	OPĆINA POPOVAČA	Strateški plan gospodarskog razvoja (nije još usvojen na Općinskom vijeću)	
19	OPĆINA LIPOVLJANI	<i>nepoznato</i>	

11. Prekogračna i međuzupanijska suradnja

Skupština Europskih regija (Assembly of European Regions)

Na 4. sjednici Županijske skupštine Sisačko-moslavačke županije donesena je Odluka o pristupanju u članstvo, te su Odluka i službeni zahtjev za primitak u članstvo poslani u sjedište Skupštine Europskih Regije u Strasbourg.

Skupština europskih regija (AER) je zajednica koja je otvorena za sve europske regije (do sada učlanjeno 250 regija iz 30 zemalja). AER ima važnu ulogu u promoviranju političkih, ekonomskih i kulturnih interesa europskih regija. Pomaže u formiranju bilateralnog i multilateralnog partnerstvu između regija koje imaju zajedničke interese, promovira inter-regionalne, prekogranične i transnacionalne mogućnosti suradnje.

Svoje aktivnosti Skupština izvršava kroz 3 odbora: Odbor 1 – ekonomski i regionalni razvoj, Odbor 2 – socijalna politika i zdravstvo, Odbor 3 – kultura, obrazovanje i međunarodna suradnja.

Hrvatska zajednica županija

Hrvatska zajednica županija je udruga čiji su članovi županije u Republici Hrvatskoj, a osnovni joj je cilj promicanje ideje i prakse područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj.

Ova udruga podupire: razvijanje suradnje između županije i jedinica lokalne samouprave unutar njih, organizira oblike razmjene iskustava, usklađuje gledišta članica u odnosu na tijela državne vlasti, potiče istraživanja i druge oblike praćenja i proučavanja područne samouprave, organizira stručne i znanstvene skupove o područnoj samoupravi, izdaje stručne i druge publikacije, sudjeluje u razvijanju i uspostavljanju međunarodne suradnje sa srodnim organizacijama, te obavlja niz drugih aktivnosti u smislu ostvarivanja ciljeva Zajednice.

Županijska Skupština Sisačko-moslavačke županije na svojoj 4. sjednici donijela je Odluku o pristupanju Sisačko-moslavačke županije u Hrvatsku zajednicu županija, te su za predstavnike Sisačko-moslavačke županije u Skupštinu Hrvatske zajednice županije imenovani županica Marina Lovrić, i zamjenici županice Marijana Petir i Rajko Mladenović.

Ured hrvatskih regija u Bruxellesu

Ured hrvatskih regija u Bruxellesu započeo je s radom 1. siječnja 2007. godine. Članice Ureda postale su sljedeće hrvatske županije i gradovi: Varaždinska županija, Sisačko-moslavačka županija, Zagrebačka županija, Međimurska županija, Grad Koprivnica, Grad Rijeka, Grad Bjelovar, Grad Karlovac, Karlovačka županija, Grad Dubrovnik, Dubrovačko-neretvanska županija, šest općina iz Istarske županije koje zastupa Razvojna agencija VIRA, Razvojna agencija Slavonije i Baranje.

Regionalni ured u Bruxellesu omogućava pristup europskim organizacijama koje su od ključnog značaja za regionalni razvoj. Također, kroz suradnju s drugim regijama koriste se njihova iskustva iz odnosa s EU, kontakti, a ostvarena je i mogućnost suradnje na zajedničkim projektima.

Ured funkcionira u uskoj suradnji s drugim regionalnim uredima smještenim u istoj zgradi kako bi se mogle planirati zajedničke aktivnosti sa zaposlenicima/predstavnicima drugih regija i odrediti načine posredne suradnje s tijelima EU kojima imaju pristup samo članice EU.

Sisačko-moslavačka županija potpisala je 15. studenog 2006. godine „Ugovor o korištenju Ureda hrvatskih regija u Bruxellesu“ s Agencijom za razvoj Varaždinske županije, te od tada redovno upućuje praktikante s cijelog svog područja na stažiranje u Bruxelles, te sudjeluje u zajedničkim i aktivnostima od posebnog interesa.

Mreža europskih GMO-free regija

Mreža europskih *GMO-Free* regija uspostavljena je u studenom 2003. godine kada se 8 europskih regija pridružilo inicijativi Toskane i Gornje Austrije. Cilj mreže je podjela informacija i najboljih iskustava na temu koegzistencije i pribavljanja načina da lokalne i regionalne administrativne jedinice dobiju *GMO-free* status.

Mnoge su regije već prepoznale da jedino kvalitetna, održiva poljoprivreda koja se temelji na lokalnim uvjetima i načinu proizvodnje mora biti zaštićena od rizika nekontroliranog zagađenja putem genetski modificiranih sredstava.

Regije su se odlučile pridružiti *GMO-Free* mreži zato što nudi širok europski forum putem kojeg bi one mogle promovirati održive politike u poljoprivredi i surađivati zajedno sa lokalnim vlastima u nastojanjima da lokalni proizvođači organske i tradicionalne hrane ne budu diskriminirani velikom konkurencijom na globaliziranom tržištu.

GMO-Free mreža se sastoji od nekoliko radnih skupina u kojima može sudjelovati svaka regija članica mreže.

Županijska skupština Sisačko-moslavačke županije donijela je Odluku o pristupanju Sisačko-moslavačke županije u članstvo Mreže europskih *GMO-free* regija na 11. sjednici održanoj 18. svibnja 2007. godine.

Popis dijagrama, grafikona, slika i tablica

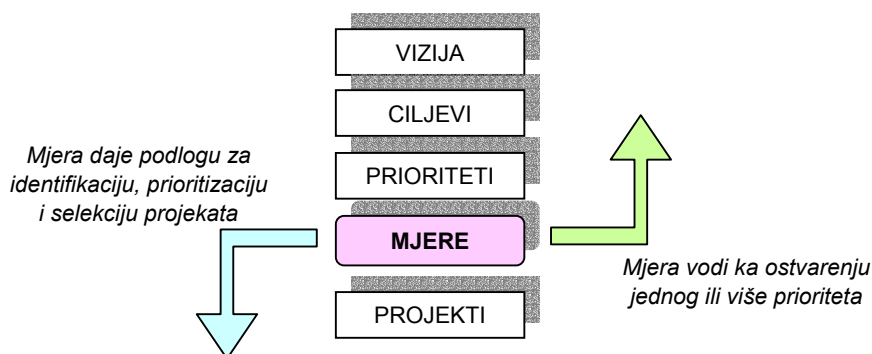
Dijagram 1. <i>Tijela Županije</i>	458
Grafikon 1, <i>Struktura gospodarstva po djelatnostima (prema broju subjekata)</i>	414
Grafikon 2, <i>Obuhvaćenost stanovištva s pomoći za uzdržavanje po županijama, stanje 31. prosinca 2005.</i>	455
Grafikon 3, <i>Broj udruga po djelatnostima, u postotku</i>	456
Slika 1. <i>Cestovna mreža Sisačko-moslavačke županije</i>	437
Slika 2. <i>Željeznička mreža Sisačko-moslavačke županije</i>	438
Slika 3. <i>Riječni promet</i>	439
Slika 4. <i>Telekomunikacije</i>	440
Slika 5. <i>Produktovodi</i>	441
Slika 6. <i>Vodoopskrba na području Županije</i>	442
Tablica 1. <i>Broj i gustoća stanovnika po jedinicama lokalne samouprave</i>	410
Tablica 2. <i>Struktura poslovnih subjekata po pravnom statusu u Sisačko-moslavačkoj županiji i udio u Republici Hrvatskoj, stanje 31. prosinca 2005.</i>	411
Tablica 3. <i>Kretanje broja poslovnih subjekata u Sisačko-moslavačkoj županiji od 2000. do 2005. godine</i>	412
Tablica 4. <i>Struktura pravnih osoba prema oblicima vlasništva, stanje 31. prosinca 2005</i>	412
Tablica 5. <i>Prostorna rasprostranjenost gospodarskih subjekata u Sisačko-moslavačkoj županiji</i>	412
Tablica 6. <i>Pravne osobe prema djelatnostima</i>	413
Tablica 7. <i>Financijski rezultati u Sisačko-moslavačkoj županiji po djelatnostima</i>	415
Tablica 8. <i>Financijski rezultati poslovanja trgovačkih društava prema veličini 2003./04.</i>	415
Tablica 9. <i>Struktura zaposlenih u Sisačko-moslavačkoj županiji prema djelatnosti u 2003./04. godini i u odnosu na Republiku Hrvatsku</i>	416
Tablica 10. <i>Kretanje zaposlenosti u Sisačko-moslavačkoj županiji</i>	417
Tablica 11. <i>Nezaposleni i zapošljavanje u Sisačko-moslavačkoj županiji od 1994. do 2005. godine</i>	417
Tablica 12. <i>Struktura nezaposlenih prema kvalifikaciji, stanje na dan 31. 12. 2003.</i>	418
Tablica 13. <i>Struktura zaposlenih i nezaposlenih prema obrazovanju</i>	418
Tablica 14. <i>Vanjsko trgovinska razmjena prema djelatnosti, I.-XII. mjesec 2005.</i>	419
Tablica 15. <i>Kretanje industrijske proizvodnje, prosinac 2005.</i>	420
Tablica 16. <i>Najvažniji poslovni subjekti po granama industrijske proizvodnje</i>	421
Tablica 17. <i>Broj aktivnih obrtničkih radnji i broj zaposlenih 2000, do 2005.</i>	422
Tablica 18. <i>Broj aktivnih trgovačkih društava prema veličini, 1999. do 2004.</i>	422
Tablica 19. <i>Broj zaposlenih u malim i srednjim trgovačkim društvima</i>	423
Tablica 20. <i>Opći podatci o turizmu Sisačko-moslavačke županije i usporedba s RH</i>	425
Tablica 21. <i>Dolasci i noćenja turista u Sisačko-moslavačkoj županiji</i>	425
Tablica 22. <i>Skupine poljoprivrednih kućanstava u Sisačko-moslavačkoj županiji prema korištenom poljoprivrednom zemljištu</i>	431
Tablica 23. <i>Miniski sumnjiva poljoprivredna područja</i>	431
Tablica 24. <i>Zasijane površine u županiji, stanje 31. svibnja navedene godine</i>	432
Tablica 25. <i>Analiza broja sadnica i posađene površine – županijska subvencija za 2005.</i>	432
Tablica 26. <i>Broj stoke prema vrstama</i>	433
Tablica 27. <i>Izvorišta na području Sisačko-moslavačke županije</i>	443
Tablica 28. <i>Pregled lokalnih strategija razvoja (stanje studeni 2007.)</i>	460

PRILOG 4. RAZRADA MJERA I SELEKCIJA PROJEKATA

Uvodno

Ne umanjujući važnost analize, Strategije i logike intervencije, važno je imati na umu da Program odnosno Strategija oživljava na razini mjera odnosno projekata. Mjere su jedini ulaz u program i jedini izlaz za sredstva programa i ako su loše dizajnirane ili provedene, Program će biti irelevantan, neučinkovit i neekonomičan.

Prema logici intervencije, mjere predstavljaju operative ciljeve potrebne za ostvarenje prioriteta koji su pak specifični ciljevi potrebni za realizaciju općih ciljeva, odnosno vizije. Mjere su dakle spona između Strategije i projekata, kao što je ilustrirano shemom niže:

Postoji više definicija mjere, a jedna koja dobro opisuje njezinu suštinu jest: »Mjera je financijska alokacija, određena indikativno za financiranje aktivnosti koje će kumulativno postići rezultate u skladu sa ciljevima mjere«.

Još nekoliko napomena koje objašnjavaju bit mjere:

- Mjera je jedini » ulaz « u program i jedini »izlaz« za sredstva programa. Drugim riječima ona je jedino sredstvo provedbe programa
- Svrha mjere je potrošiti novce!
- Postoji više tipova mjera s različitim dinamikom, što ima posljedice i za dizajn i za provedbu mjere (vidi niže)
- Mjere se provode putem projekata, pa sukladno tome sadržavaju kriterije selekcije projekata. To također znači da uspješnost provedbe mjere ovisi i o količini i kvaliteti prijavljenih projekata – dakle ako se radi o mjeri koja podržava nove aktivnosti, biti će potrebna promocija i edukacija.

Vrste mjera¹⁰

I. U sklopu sustava / izvan sustava

Mjere u sklopu sustava su one koje pokrivaju aktivnosti koje se već provode od strane Vlade/Županije/JLS. One se grade na postojećim instrumentima i sustavima (postoji znanje, iskustvo, institucije, itd. za provedbu).

Mjere izvan sustava su one koje su »nove«, znači potrebno je odrediti/oformiti mehanizme njihove provedbe (institucija, osoblje, znanje i vještine, procedure, itd).

II. »Maloprodajne« / »Veleprodajne«

Maloprodajne: mjera djeluje kao (grant) shema, znači da se sredstva distribuiraju krajnjim korisnicima. U ovom slučaju menadžment može biti jako kompleksan i zahtjevan u smislu resursa jer podrazumijeva interakciju s velikim brojem korisnika (pregovori, potpisivanje ugovora, plaćanja, financijska kontrola i upravljanje, izvješćivanje. itd.).

Veleprodajne: mjera djeluje kao »nad-shema« ili mini-program, znači sredstva se distribuiraju neizravnim korisnicima (npr. JLS) koji pak preko grant shema financiraju krajnje korisnike. Preduvjet je da su uspostavljeni mehanizmi i procedure za takve krajnje sheme, te da postoje zadovoljavajući kapaciteti za njihov menadžment. Prednosti »veleprodaje« su jasne: moguća je funkcionalna distinkcija između upravljanja mjerom i pružanja stvarne razvojne podrške. Upravljanje mjerom je tada ograničeno samo na administrativne poslove financijskog menadžmenta i kontrole, te praćenje i izvješćivanje, što znači da ih mogu obavljati obični službenici. Zadaću financiranja krajnjih korisnika koja može biti jako raznovrsna, npr. poticanje ekonomskog razvoja i poduzetništva, osmišljavanje i provedba programa obuke, izgradnja komunalne infrastrukture, podrška socijalnom razvoju i civilnom društvu i sl. preuzimaju institucije koja imaju potrebnu stručnost za danu razvojnu problematiku. Te institucije mogu biti neke javne razvojne agencije/institucije ili tijela s kojima Vlada, tj. Županija potpiše ugovor o pružanju usluga (npr. udruge, agencije, itd).

III. Hard (»tvrde«)/ Soft (»mekane«)

»Hard« su mjere koje se uglavnom odnose na infrastrukturu. Uglavnom je ovakve mjere lakše financirati i utrošak sredstava je brz. Ipak, ima i izuzetaka, npr. financiranje male infrastrukture na općinskoj razini može biti jednako tehnički zahtjevno, a ljudski kapaciteti na toj razini problematični. Mnogi infrastrukturni projekti zahtijevaju podugovaranje zbog izvođenja

¹⁰ Ova klasifikacija nije formalne naravi, nego izvedena iz logike i iskustva, u cilju ukazivanja implikacija u provedbi

radova, pružanja usluga ili dobave robe. Kod »soft« mjera to nije slučaj – korisnici uglavnom izravno provode aktivnosti.

»Soft« mjere su one koje se odnose na neke usluge, odnosno manje ili više izravno na ljudske kapacitete (npr. obuka, usluge socijalne skrbi, itd). U pravilu su kompleksnije, iz jednostavnog razloga što uključuju veći broj korisnika i aktera i zbog same orijentiranosti na »socijalnu« stranu.

Razrada i provedba mjere

Mjere uobičajeno nastaju kao posljedica razrade strategije, odnosno promišljanja mogućih scenarija za provedbu prioriteta. Međutim, jednom definirane (kao što je slučaj s mjerama ove ŽRS), mjere je potrebno razraditi prije nego što se pristupi provedbi. Ovo su neki od indikativnih koraka koji su nužni pri **razradi mjere**:

1. Definirati glavne postavke:
 - Opravdanje i ciljevi prioriteta kojem mjera pripada
 - Konkretni proizvodi i rezultati koji se očekuju od mjere, i razlog za iste
 - Dionici – provedbena tijela, neizravni i izravni korisnici
 - Indikativni proračun.

Definiranje ovih osnovnih elemenata može obaviti mala neformalna grupa (predstavnicima institucija koje će provoditi mjeru i stručnjaci iz kuće). Rezultat njihovog rada treba biti prvi pisani nacrt mjere koji će sadržavati: opravdanje, kratki opis, očekivane koristi, relevantni akteri i mogući izvori (su)financiranja.

2. Proširiti grupu tako da uključuje sve relevantne aktere, korisnike i stručnjake, odrediti facilitatora i formalizirati je kao radnu grupu. Rezultat njihovog rada treba biti drugi nacrt mjere (obično na dvije tri stranice): ciljevi mjere, rezultati i aktivnosti, proračun, korisnici. Po potrebi u ovoj fazi treba započeti intervju s odabranim krajnjim korisnicima. Također je moguće u ovoj fazi obaviti prikupljanje projektnih ideja, javnim ili izravnim pozivom, kako bi se dobila slika stanja i potreba u području.
3. Isplanirati provedbu u prvih 12 mjeseci, korak po korak, što svaki podrazumijeva i što je potrebno ostvariti. To će rezultirati ili s a) listom pripremljenih aktivnosti koje je potrebno provesti prije nego se program usvoji i/ili s b) setom usporednih aktivnosti koje će se ostvarivati usporedno s provedbom mjere.
4. Pripremiti indikatore za svaki od razina mjere: rezultati, specifični i opći cilj. Oni moraju biti usklađeni s indikatorima prioriteta.
5. Osmisliti način pružanja asistencije. Da li će biti otvoren za javnost (»maloprodaja«) ili će se novac usmjeravati u sheme (»veleprodaja«). Osim toga, koji je osnovni način selekcije projekata: I. kroz javno nadmetanje (poziv za predaju projektnih prijedloga, npr. PHARE); II. po načelu »tko prvi« ili »first come, first served« (npr. Sapard) ili III. na temelju sukladnosti s postojećim programom odnosno ispunjavanjem određenih uvjeta.

Ovdje treba biti jasno koje veličine i koliko projekata se planira financirati (indikativno).

6. Razmisliti o prvih 12 mjeseci provedbe u detalje. Definirati različite scenarije i obraditi ih, pripremiti jasan akcijski plan i potrebne resurse.

Očito je da postoji mogućnost da tijekom razrade mjera ŽRS - a postane jasno da neke od njih zbog svoje kompleksnosti neće biti jedna shema, nego više njih. Provedba jedne mjere može uključivati npr. »maloprodajnu« shemu potpore poljoprivrednicima + »veleprodajnu« shemu asistencije JLS + veliki kapitalni projekt izgradnje infrastrukture. U tom slučaju, ovisno o potrebama i posebnostima, mjere će se ili »razbiti« na podmjere ili planirati kao cjelina.

Provedba mjere dakako ovisi o njenom karakteru, ali općenito govoreći podrazumijevat će pripreme tehničke i natječajne dokumentacije, provođenje natječaja i slično. Niže se navode neke od tipičnih aktivnosti na provedbi mjere:

1. Kad već postoji indicija da će mjera biti prihvaćena, potrebno je pripremiti:
 - Komunikacijsku strategiju (ako je mjera javna, potrebno ju je »reklamirati«, te osmisliti način komunikacije s korisnicima)
 - Obrazac za prijavu (odnosno format u kojem podnositelji trebaju predstaviti svoj projekt)
 - U slučaju angažiranja osoblja koje će upravljati mjerom cijeli niz aktivnosti počevši od definiranja opisa radnih mjesta, provedbe natječaja, itd
 - Mjere za podršku podnositeljima, te eventualno mjere podrške korisnicima (radionice, help desk, otvoreni telefon, itd)
2. Neposredno prije početka provedbe potrebno je definirati *kriterije selekcije projekata* (nacrt kriterija je već u sklopu mjere, ali kako se bliži provedba, njih će trebati nadopuniti/modificirati). Ako će biti javni natječaj, potrebno je pripremiti *evaluacijski grid*.
3. Definirati procedure i tehnike procjene (npr. za velike projekte bit će potrebna cost-benefit analiza, za neke druge studija utjecaja na okoliš)
4. Definirati portfolio dokumenata koje podnositelji moraju pripremiti.
5. Pripremiti Vodič za aplikante/podnositelje.
6. Organizirati natječaj. Objaviti ga, prikupiti ponude, formirati odbor za procjenu (evaluacijski odbor), itd.
7. Procijeniti ponude i potpisati ugovore. Moguće je i dopustiti pregovaranje s podnositeljima (npr. prihvaća se projekt pod uvjetom izbacivanja aktivnosti XY, smanjenja proračuna itd). Potpisati ugovore i poslati obavijesti o prihvaćanju / odbijanju svim podnositeljima.
8. Kad započene provedba projekata – doznaka prvih rata predujma/avansa, financijska kontrola, nadzor (monitoring) projekata, izvještavanje, itd.

Selekcija projekata

Kako je razvidno iz gornjeg teksta, selekcija projekata jedna je od (završnih) aktivnosti na provedbi strategije. Ovaj proces je veoma važno isplanirati unaprijed jer će o tome ovisiti učinkovitost projekata. Proces selekcije treba biti prije svega transparentan i demokratičan, s jasnim, logičnim i realnim kriterijima koji se objavljuju unaprijed (dio su razrađene mjere), te se ne mijenjaju tijekom procesa selekcije.

Ovisno o potrebi, selekcija projekata se može provesti u jednoj ili više faza. U EU praksi je uobičajen proces u dva koraka pri čemu se prvi bavi *selekcijom*, dakle razlikovanjem »dobrih« od »loših« ili prikladnih od neprikladnih projekata, dok se u drugom koraku obavlja *prioritizacija*, dakle rangiranje odabranih dobrih projekata. Pri tome bi kriteriji selekcije trebali biti općenitiji, a kriteriji prioritizacije specifičniji, tj. prilagođeni konkretnom slučaju, odnosno područje/temi.

Uobičajen način izrade kriterija selekcije i prioritizacije je definiranje tzv. okvira kvalitete (engl. Quality frame) koji se sastoji od atributa kvalitete. Atributi kvalitete su mjerila koja želimo koristiti u ocjeni projekata. Svaki atribut se zatim razrađuje u kriterije. Niže se navode neki od atributa i pripadajućih kriterija koji se uobičajeno koriste u *selekciji* projekata koje financira EU:

Atribut kvalitete	Kriteriji
Relevantnost - projekt zadovoljava prepoznate i prioritetne potrebe	Sukladan s politikom EU/VRH, relevantnim sektorskim programima i ŽRS prioritetima.
	Ključni sudionici i ciljne skupine jasno identificirane, analizirana pitanja institucionalnog kapaciteta i demonstrirana podrška zajednice.
	Problemi odgovarajuće analizirani.
Provedivost – projekt je dobro dizajniran i polučit će održive koristi za ciljne skupine	Uključene lekcije iz iskustva, te poveznice s tekućim/planiranim projektima/programima
	Ciljevi (opći, specifični, rezultati) i plan aktivnosti su jasni i logični, te odgovaraju identificiranim potrebama.
	Proračun i resursi su jasno isplanirani, projekt je financijski održiv i ima pozitivan ekonomski učinak.
	Mehanizmi koordinacije, upravljanja i financiranja su jasni i potiču institucionalno jačanje i lokalno vlasništvo.
	Sustav praćenja i procjene te financijske revizije je jasan i praktičan.
Učinkovitost i održivost	Pretpostavke i rizici su identificirani i uspostavljeni su prikladni mehanizmi upravljanja rizicima.
	Projekt je okolišno, tehnički i socijalno prihvatljiv i održiv.
	Projekt je dugoročno održiv s financijskog, institucionalnog i političkog stajališta.
	Projekt je ekonomičan i predstavlja vrijednost za novac i/ili ima potencijal stvaranja veće dodane vrijednosti.

Po ovom principu razvijaju se i kriteriji prioritizacije, s tim što oni za razliku od kriterija selekcije, trebaju biti specifičniji i prilagođeni posebnostima situacije. Neki od tipičnih atributa prioritizacije su (svakom atributu treba zatim pridodati nekoliko kriterija): strateški kontekst, razine podrške projektu, horizontalna načela, socio-ekonomska korist, utjecaj na okoliš, održivost, opća prikladnost.

Razvijanje kriterija selekcije/prioritizacije treba dakle započeti definiranjem atributa – osnovnih kvaliteta koje želimo u projektu. Svaki atribut zatim se razvija u određeni broj kriterija koji su zapravo »pitanja« po kojima budujemo projekte. Pri definiranju kriterija treba voditi računa da zaista reflektiraju željenu kvalitetu odnosno atribut, i po svom sadržaju i po svom broju. Prevelik broj kriterija može ne samo učiniti ocjenjivanje prekompleksnim i teškim poslom, nego i rezultirati zavaravajućim rezultatima. Pri sadržajnom definiranju kriterija treba biti jasan i precizan, te također ne zaboraviti na poveznicu s prijavnim obrascem, koji treba biti izrađen tako da obvezuje aplikante na pružanje svih relevantnih informacija koje su potrebne za ocjenjivanje.

Bez obzira na kvalitetu kriterija, nije realno očekivati da će postupak ocjenjivanja projekata biti oslobođen subjektivnosti, ali je istu potrebno svesti na najmanju moguću mjeru. Objektivnost se uvelike može povećati kroz pripremne radionice s evaluatorima koje služe da bi se ujednačila individualna tumačenja kriterija i donekle uskladila »strogost« u ocjenjivanju. Objektivnost u ocjenjivanju može se povećati i jednostavnim pravilima rada, poput onog da ako se ocjene istog projekta po istom kriteriju od dvaju evaluatora razlikuju više od npr. 30%, od evaluatora se traži usmeno

argumentiranje svoje odluke. Također je moguće, što je slučaj u projektima koje financira EU, da se odvoji funkcija evaluatora od procjenitelja (engl. *assessor*), pri čemu su procjenitelji stručne osobe koje boduju projekte bez prava odlučivanja i svoje nalaze prezentiraju evaluatorima koji donose konačnu odluku u odabiru projekata.

Kriterije selekcije trebali bi pripremiti stručnjaci s relevantnim znanjem i iskustvom, ali s obzirom da su kao dijelovi mjera sastavni dio strategije, moraju također biti verificirani od strane donositelja odluka. U fazi provedbe kriterije selekcije treba objaviti zajedno s ostalim odredbama natječaja/ poziva za predaju projektnih prijedloga da se osigura transparentnost, tržišno natjecanje i jednaki tretman.

OSTALI PRILOZI

Sudionici i suradnici u pripremi ŽRS Članovi Županijske razvojne jedinice

1. Marina Lovrić, županica
2. Marijana Petir, zamjenica županice
3. Rajko Mladenović, zamjenik županice
4. Tatjana Puškarić, pročelnica
5. Marijan Belošević, pročelnik
6. Željko Lenart, pročelnik
7. Franjo Glušac, pročelnik
8. Anto Rajić, pročelnik
9. Ivan Lovreković, pročelnik
10. Drago Martinac, pročelnik

11. Ana Čaušević, pročelnica
12. Zdenko Sešo, ravnatelj
13. Margita Malnar, stručna savjetnica
14. Željka Marković, stručna savjetnica
15. Marija Ljubešić, stručna suradnica
16. Miljenko Ugarković, stručni suradnik
17. Nataša Acs, viša stručna referentica

Članovi Županijskog partnerstva JAVNI SEKTOR

1. Grad Sisak
Rimska 26, Sisak
2. Grad Kutina
Trg kralja Tomislava 12, Kutina
3. Grad Hrvatska Kostajnica
Trg kralja Tomislava 2b, Hrvatska Kostajnica
4. Grad Novska
Trg dr.Franje Tuđamana, Novska
5. Grad Glina
Trg bana J. Jelačića 2, Glina
6. Hrvatske Vode
Obala R. Boškovića 11, Sisak
7. Hrvatski Centar za razminiranje
Ante Kovačića 10, Sisak

POSLOVNI SEKTOR

1. Privredna Banka d.d.
S. i A. Radića 10, Sisak
2. OTP Banka d.d.
Trg Lj. Posavskog 2, Sisak
3. Hrvatska udruga poslodavaca
Pavla Hatza 12, Zagreb
4. Hrvatska gospodarska komora
Kranjčevićeva 16, Sisak
5. Obrtnička komora
S. i A. Radića 8b, Sisak
6. Hrvatski stočarski centar
Galdovačka 1, Sisak
7. Regionalni savez zadruga područja od posebne državne skrbi
Ive Malina 33, Petrinja

CIVILNI SEKTOR

1. Udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata
Tomislavova 5, Sisak

2. Židovska manjina
Toplička 6, Glina
3. Folklorni ansambl I.G.Kovačić
Stara Drenčina 61, Sisak
4. Koordinacija udruga mladih Siska
Šetalište Vladimira Nazora 3, Sisak
5. Udruga invalida SMŽ - e
Gajeva 40a, Petrinja
6. Društvo nezaposlenih SMŽ - e
Brezovačkog odreda 8, Sisak
7. Agencija lokalne demokracije
S. i A. Radića 2a, Sisak

Popis skraćenica

BDP	Bruto domaći proizvod
CARDS	<i>Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation</i> – EU program financijske potpore procesu stabilizacije i pridruživanja zemljama zapadnog Balkana
DEK	Delegacija Europske komisije
EU	Europska unija
GIS	Geoinformacijski sustav
IPA	<i>Instrument for Pre-accession Assistance</i> – Instrument za prepristupnu pomoć
JUP	Jedinica za upravljanje programom
LEDA	Lokalna agencija za ekonomski razvoj (Local Economic Development Agency)
MMTPR	Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka
NSRR	Nacionalna strategija regionalnog razvoja
RH	Republika Hrvatska
ROP	Regionalni operativni program
SMŽ	Sisačko-moslavačka županija
SWOT	<i>Strengths, weaknesses, opportunities, threats</i> – snage, slabosti, prednosti, prijetnje
TP	Tehnička pomoć
UO za UPFPS	Upravni odjel za upravljanje pristupnim fondovima i poticajnim sredstvima
ŽP / PV	Županijsko partnerstvo / Partnersko Vijeće
ŽRJ	Županijska razvojna jedinica
ŽRS	Županijska razvojna strategija

»Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije« službeno je glasilo Sisačko-moslavačke županije. Uredništvo: Sisak, Stjepana i Antuna Radića 36. Glavni i odgovorni urednik - tajnik Sisačko-moslavačke županije Vesna Krnjić, dipl. pravnik - telefon (044) 550-203, telefaks (044) 524-144. List izlazi prema potrebi. Pretplata za 2007. godinu iznosi 122,00 kune i uplaćuje se na žiro-račun 2340009-1110011107 »Glasila« d.o.o. Petrinja, D. Careka 2/1. Tehnički uređuje, izdaje i tiska: »Glasila« d.o.o. Petrinja, D. Careka 2/1, tel: (044) 815-138, fax: (044) 815-498, www.glasila.hr, e-mail: glasila@glasila.hr. Svi brojevi objavljeni su i na Internetu: www.glasila.hr.